IRMAK ZİLELİ

Kiraz

2012 Yunus Nadi
Roman Ödülü

§

IRMAK ZİLELİ

1978 yılında İstanbul'da doğdu. Sosyal Antropoloji öğrenimi gördü. Televizyon ve dergilerde muhabirlik yaptı. *Roman Kahramanları* dergisinin kuruluşunda görev aldı ve ilk 6 sayı yayın yönetmenliğini yürüttü. 2006 yılından bu yana çeşitli dergilerde, gazete kitap eklerinde değerlendirme ve eleştiri yazıları yayımlanıyor. 2007-2017 tarihlerinde editörlüğünü yaptığı *Remzi Kitap Gazetesi*'ndeki "Devrik Cümle" adlı köşesi 2017 itibarıyla K24 web sitesinde okurla buluşmaya devam ediyor.

Zileli'nin eserleri arasında *Eşik* (2011, 2012 Yunus Nadi Roman Ödülü), *Gözlerini Kaçırma* (2014) ve *Gölgesinde* (2017) adlı üç romanın yanı sıra, *Bayram Çocukları* (2004) isimli araştırma kitabı ve Halit Refiğ ile söyleşilerinden oluşan *Doğruyu Aradım Güzeli Sevdim* (2009) yer almaktadır.

IRMAK ZİLELİ

EŞİK

§

Yayın No **1679**
Türkçe Edebiyat **653**

Eşik
Irmak Zileli

Editör: Didem Ünal, Aslı Uluşahin
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: Veysel Demirel

© 2011, Irmak Zileli
© 2017, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ağustos 2017

ISBN: 978-605-185-182-2
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

EŞİK

Ve bir kadın beyaz, sakin, büyülü
Göğsünde kanıyan bir zaman gülü
Mahzun bakışlarla dinler derinde
Olup olmamanın eşiklerinde.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Tabutunu görmedi. Gelen, bir bavul dolusu eşya. "Tek vâris", "mülk", "teslimat" sözcüklerini seçebiliyor bir tek. Kahrolası İngilizce. Neyse ki hızlı kavrama yetisi, yüzünü kara çıkarmıyor. Bavulu kapının eşiğine bırakıp kâğıdı eline tutuşturan adamı arıyor gözleri. Gitmiş.

Sürüye sürüye alıyor içeri bavulu. Yıllar sonra kapısını çalan davetsiz misafire bakıyor. Sonra bir daha, kâğıda. Ve bavula. İkisi arasındaki bağı kurmaya çalışıyor. Sonra kâğıttaki sözcüklere, yeniden... Kalıyor orada. İnkâr edilemez bir şeyi haber veren sözcüklerde kalıyor bir süre. Yalnızca bir süre daha...

Kedinin tırnaklarından çıkan sesle ayrılıyor oradan. Tırnaklar hummalı bir çaba içinde. Sözcüklerin inkâr edilemezliğini bastıracak kuvvette. Merak her şeyi öldürür. Paspas, bavulun etrafında fır dönüyor, kapağını çılgınca tırmalıyor. İşte her şeyi geride bırakması, olmamış gibi yapması için bir fırsat. Kâğıdı unutabilir. Yazılanları ve yazılmayanları. Okuyup da anladıklarını... Anla-

madıklarını. Kâğıdı eline tutuşturan adamın kayıtsızlığını. Sahi, biliyor mudur içinde ne olduğunu? Her şeyi unutabilir. Evinin hemen girişinde bir ceset gibi duran bavulu. Duruma pek uygun şekilde. Sahibinin bedenini temsilen... Sürüye sürüye dışarı çıkarabilir onu yeniden. Hiç gelmemiş gibi yapabilir. Kapının dışına, kapıcının alması için çöp niyetine bırakabilir. Ya da herhangi bir misafire aitmiş gibi, odasına taşıyabilir. Yine sürüye sürüye. Bavulun olanca ağırlığıyla parkede iz bırakmasına aldırmadan. Sonra görünmeyen sahibine dönüp, ne var bunun içinde allah aşkına ceset mi, diye sorabilir. Utanır davetsiz misafir. Davetsiz olması yetmezmiş gibi... Misafir odasının ilk kez açılan kapısı, oysa yıllar oldu buraya taşınalı, bir daha açılmamak üzere kapanabilir sonra. Bavul, sahibiyle birlikte orada hapis. Kedisine yemek verir gibi, kapı aralığından bir tas çorba uzatır akşamları. Ya da unutur gider. Görünmeyen bir misafir yok sayılabilir. Bavullar da zaten yemek yemez. Kâğıt ne olacak peki? Üzerinde yazılı şeylerle birlikte, o ne olacak? Küçük parçalara bölse. Filmlerdeki gibi yapsa. İçinde devlet sırrı yazılı kâğıdı yutsa. Kimseler okumadan. Kimseler duymadan, bilmeden, görmeden... Gömmeli belki de. Salondaki saksının içine. Ya da arka bahçeye. Başına bir mezar taşı. Kapıya küçük bir not: Cenazemiz var.

Sözcükler, saklandıkları yerden bir bir çıkıyor şimdi. Kapıya asılması planlanan o not geri çağırıyor onları. "Vâris", "mülk", "teslimat" Paspas'ın kazı çalışması nihayet durmuş. Başarısızlıkla sonuçlanan bilimsel araştırmasının başında matem tutan bir arkeolog şimdi. Görev yerinden yine de ayrılmıyor. Teselli etmek istercesine kucaklıyor onu. Mırlıyor kedi. Kırgın. Buruk. Sitemkâr.

Az önce tasarladığı şeylerden hiçbirini yapmıyor. Bavula bir daha dönüp bakmıyor. Bu ev o eski evlerden, tüm odaların hole baktığı. Kapılar kapanınca bir kutuyu andırıyor. Açıldığı zamansa

daha büyük bir kutuyu. Küçük kutunun eş kenarlarından birinin ardındaki odada iki büklüm oturuyor. Annesine geri dönmüş gibi. Uyuyor mu? Gözlerinde bir örtü... Uyku denemez. Sesler ve görüntüler akıp gidiyor. Ona değmeden. Hafiften bir sürtünme belki. Dünyada olup bitenleri bir adım geriden izliyor. Ne içeride ne dışarıda. Kayıtsız mı? Tam aksi. Duydukları, gördükleri fazla gelmiş. Çok fazla. Yine de kurtaramamış kendini. Kaçıp gidememiş.

Kedi, boylu boyunca uzanmış oysa, hem de bavulun çok yakınına. Adının hakkını veriyor: Paspas... Sahibinin seslenmesine bile kayıtsız. Kuyruğu bir aşağı bir yukarı inip kalkıyor. Bu sana yeter. Kedi olmak vardı. Bir kez daha sesleniyor. Bu kez cilveli, mırlıyor. Vücudunu küçük bir hareketle sırtüstü döndürüp göğsünü açıyor. Çok istiyorsan gel okşa. Gerçekten, kedi olmak vardı...

Yavaş yavaş kurtuluyor bükülmüş halden. Bir kedi bile yapabiliyorsa... Dizleri ihtiyar bir kadınınki gibi, tutulmuş. Zor açıyor. Kedi gibi geriyor bacaklarını. Uzun bacaklarını. Uzun, ince. Uzun ince bir yoldayım... Gidiyorum gündüz gece.

Eski bir fotoğraftan fırladı şarkı. Bıyıklıydı adam. Sararmış bıyıklarının arasından, sigara dumanına sarılarak çıkmıştı ses. Uzun ince bir yola çıkmayı, gitmeyi, gitmeyi, gitmeyi istemişti sesin sahibi. O, bavulun da sahibiydi. Hangi bavul mu? İçerideki tabii. Bordo olan. Holün tam ortasında. Unutulsun diye bırakılan. Beklediği her dakika üzerine yeni bir olasılığın çullandığı. Bıyıklı adam o şarkıyı söylediği günlerden sonra gitmeyi başardı. Geç de olsa başardı. O söylerken, sazın akortlarından sarkan iplerle oynuyordu bir kız çocuğu. Her şeyin farkındaydı. Babasının gideceğini biliyordu. Dönmeyeceğini. Gidişin o gidiş olduğunu biliyordu.

Bugün de kız o kâğıtta yazılı olanların ne anlama geldiğini iyi biliyor. Anahtar sözcükleri yineliyor: "Vâris", "mülk", "teslimat". Bu üç sözcükle bir kompozisyon yazın deseler, ancak böylesi çıkar ortaya. Bıyıklı adam, ama artık bıyıksız, bordo bavulun içine neyi var neyi yoksa sığdırmış. İşte size mülk. Kız, hani telleri çekiştirip duran, o mülkün tek vârisiymiş. Mülkün teslimatını yapmak üzere kolları sıvayan yetkili, benzer vakaların arasına fırlatırken yazılı belgeyi, evinin taksitlerini düşünmekteymiş.

Sahi, ne zaman kesmişti bıyıklarını?

Islık sesleri eşliğinde kesildi bıyıklar. Keyifli ıslıklar, neşeli ıslıklar. Gününü gün etmeye hazır. Yarınsız ıslıklar. Ne olacağı belirsiz. Önemsiz ve de. Şimdiyi yaşayan avare ıslıklar. Geçmişle bağı bıçak gibi kesen, ardına bakmadan yürüyüp giden. Öyle bir ıslık eşliğinde kesildi bıyıklar. Bir seri katilin soğukkanlılığında ama duygusuz değil hiç. Eski bir dosta veda etmenin hüznü var kuşkusuz. Hepten duyarsız denemez ama bir parça vurdumduymaz. Öyle bir duyguyla kesildi bıyıklar.

Kız çocuğu, olup biteni bir kapı eşiğinden izliyor. Annesi gitmiş çoktan. Haberi yok bıyıklardan. Islıkların böylesini ise hiç duymamış. Akşama sürpriz mi yapacak adam? Bir ihtimal. Ama küçük. Çoktan bitmiş o iş. Ortak bir rutinin birbirine değmeden dönüp duran akrep ile yelkovanı onlar.

Kesildi bıyıklar. Bıyıksız adam, on yaş gençleşmenin verdiği ikinci bir neşeyle dönüp bakıyor kızına. Nasıl, daha yakışıklı oldu değil mi? Sanki başkasından söz ediyor. Kırık, gülümsüyor kız. O tuhaf kokulu kolonyadan sürüyor yüzüne adam. Şap şap ediyor elleri. Olmayan bıyıklarını sıvazlıyor. Bir oh çekip devam ediyor sonra. Bu kez çapkın bir ıslık. Gençliğindeki gibi klark çekiyor aynaya. Bıyık altından gülüyor. Olmayan bıyıklarının altından.

Kız eşikte hâlâ. Gitmeye niyetli görünmüyor. Aynanın içinden bakıyor adama. Kaşlarının altından. Ne o, beğenmedi mi yoksa? Beğendi beğenmesine. Şu ıslıklar da olmasa...

"Bir arkadaşımla buluşacağım, seni de tanıştırmamı ister misin?"

Yok, istemez. O evde kalacak. Annesini bekleyecek. Sürprizleri sevmeyen annesini. "Babam bıyıklarını kesti, haberin olsun."

"Seveceğin biri ama. Tanısan seversin. Gerçekten... Gel, götüreyim seni de."

Uzaklaşıyor eşikten, kapıyı yavaşça kapatıyor arkasından. Beyninde sürüp giden ıslık sesiyle uzanıyor yatağa. Sokak kapısının çarpılmasıyla irkiliyor bir an. Sonra, yeniden ağırlaşıyor gözkapakları...

Islık sesleri eşliğinde gidiyor adam.

* * *

Sizin hiç babanız öldü mü?

Benim bir kere öldü kör oldum

Bir kere değil, defalarca öldü. Bir öldü, dirildi. Bir daha öldü. Yine dirildi. Yine öldü. Bir kez daha, bir kez daha. Sayısını unuttu.

Babamdan ummazdım bunu kör oldum.

İlkinde ummazdı gerçekten. İkincisinde de. Ama sonra... Ummak değil de ne yalan söylesin, bekledi. Yanıltmadı. Öldü dirildi öldü dirildi öldü dirildi öldü öldü öldü öldü. Kaç kez bilmiyor. Bir gün, sonuncusunda, dirilmedi. İşte bunu ummazdı.

Adı Eylül. Bir eylül günü doğdu. Bu isme sahip olması talihsizlik. Ona sormuş olsalardı, isminin Eylül olmasını ister misin, istemezdi. Ama sormadılar. 30'undan sonra da isim değiştirilmez ki... Nereden bilebilirlermiş ki. O zamanlar başlarına gelecekler-

den kimselerin haberi yokmuş. Ne babası, ne annesi, ne dayısı, ne teyzesi, ne anneannesi, ne dedesi, ne komşu, ne bakkal, ne kapıcı... Hiç kimse olacakları tahmin edememiş. Onun doğduğu o eylül günü her şey olağanmış. Olağanüstü durumlar daha sonra, o üç yaşına bastığında gelecekmiş başlarına. Bilemezlermiş. Bilselermiş bir başka isim düşünürlermiş.

Babası ısrar etseymiş, o çok istediği ismi koysaymış... Ya da annesinin istediklerinden herhangi birini... Doğadan bir isim. Bir çiçek adı mesela. Ne yapsın... İsim faslına gelmeden önce öyle yorulmuş ki annesi, bu zorlu doğumu atlatabildiğine şükredebilmiş ancak.

"Sakat doğacak çocuk, senin umrunda değil."

Doktorun azarı kulağında kadının. Ya gerçekten... N'apar o zaman. Düşündükçe artıyor sancı. Gözünün önünde orası burası yamulmuş bir bebek. Sevebilir mi? Öyle olursa... Kafası kolu eğri. Bunları düşünmenin vakti mi şimdi? Kocası koluna girmiş, yoldaşlık ediyor kadına. Hastane koridoru uzun mu uzun. Saatler süren bir gidiş geliş tutturmuşlar. Kimbilir kaçıncı tur. Aşağı, yukarı, aşağı, yukarı. Kol kola. Zaman zaman el ele. Sancı geldikçe sıkıyor avucundaki eli. O da onunkini. Kuvvet veriyor. Ha gayret. Annesi nerede kaldı, çoktan gelmiş olmalıydılar. Şimdi bunları düşünmek niye? Kocası yanında ya, daha ne olsun. Ama yok, arıyor insan. Koca kadın da olsa, doğuracağı gün, yanında olsun istiyor, onu doğuran kadın. Aynı zorluğu yaşamış biri lazım. Kocasının yüzündeki ifadeyi gördükçe daha çok istiyor annesini.

Buruşmuş adamın yüzü. Kadının acısını tahmin etmeye çalışıyor. Bakışlarından o soru okunuyor öte yandan, abartıyor mu acaba? Kendi kendine bile itiraf edemese de var içinde böyle bir kuşku. Aradan sıyrılan başka düşünceler sonra. Dün geceki

toplantı. Bugün yapılması gereken işler. Utanmasa kendinden, şu doğum keşke bugün olmasaydı diyecek. Saatine bakıyor ister istemez. Göz ucuyla görüyor kadın. Sıkıyor avucunu. Adam sektirmeden veriyor karşılığı. Bir saate kadar biter mi ki burada işleri? Sancı geçti gitti. Ama onun eli hâlâ sımsıkı. Acıyor, diyor kadın. Duymuyor. Neyse ki haberliler, beklemezler onu. Ya bir iş açılırsa başlarına? Çekiyor elini kadın. Ovuşturuyor. Sen git, annem gelsin, der gibi bakıyor şimdi kocasına. Gitse mi? Doğacağı yok daha çocuğun. Hem kayınvalide geldi gelecek. Onu bıraksa yanına. Bir koşu gidip yapsa şu toplantıyı. Sormaya yeltenecekken, kadının delici bakışlarıyla karşılaşıyor. Kocasının aslında orada olmadığını biliyor kadın.

Git, dese mi şuna? Böyle duracaksan hiç durma, annem babam bekler yanımda, dese mi? Diyemiyor. Kaçırıyor bakışını. Ciddiye almasından korkuyor. Sitem ettiğini anlamamasından... Adam kaderine razı olmuş bir mahkûma benziyor. Başı önünde. Adımlarını sayıyor. Saydıkça saate bakıyor, baktıkça sabrı tükeniyor. Kadın bunları düşünecek durumda değil daha fazla. Ağrısı giderek artıyor. Doktorla konuşsan da, başka bir çare bulsa, geleceği yok bunun, çekip alsınlar içimden, diyor. Gözlerinden yaş geldiğini görünce kıyamıyor karısına. Aklından geçenlerden pişman. Ne olmuş canım, kırk yılın başı gidemediyse toplantıya. Bir gayret katılıyor nefes egzersizine. Ayak uydurmaya çalışıyor kadına. Sanki o yapacak doğumu. Kadın rahatlamış. Sevecenlikle tutuyor bu kez elini. İyi ki yanında, iyi ki demedi git diye. Gitseydi küskün ayrılırdı. Ya doğumda... Ne diye kötü şeyler getirip duruyor ki aklına? Dün geceyi, toplantıda konuşulanları düşünmeye zorluyor kendini. Adamsa bırakmış egzersizi falan. O çoktan gitmiş geceye.

Düşündükçe canı sıkılıyor aslında. Hüseyin'in konuşmaları nicedir kuşkulandırıyor onu. Ne kadar tanıyorlar ki bu adamı,

sokuyorlar içlerine. Etkiliyor herkesi. Yersiz tartışmalar açıyor. Karıştırıyor kafaları. Böyle bir dönemde hele... Bugünkü toplantıya gitmesi bir kez daha önem kazanıyor gözünde.

Kadın, kocasının uzaklaştığının farkında. Midesinde bir taş oturuyor sanki. Tanıdık bir his. Üç sene önce yine böyle gelip oturmuştu oraya. Belki bugünkünden de büyük bir taştı. İçindekini atıp kurtulması söylenmişti. Ne de olsa henüz geç kalmış sayılmayız, demişti adam. Gözü yerdeydi. Bir kez bile kaldırıp bakmamıştı yüzüne. "Şimdi imkânsız. Bu dönemde altından kalkamayacağımız bir sorumluluk," demişti, "Daha bizim ne olacağımız belli değil. Üstelik bu durum seni, beni bağlamıyor yalnızca. Üstümüzdeki sorumluluğu bir düşün. Şimdi zamanı olmadığını göreceksin sen de."

Gözlerinin içine bakarak, inanarak söylese ikna olacak. Yine de çelimsiz bir itiraz bile çıkmıyor ağzından. Onun yerine... "Tabii. Başka türlüsü doğru olmaz. Koşullar... Haklısın, haklısın tabii. Haklısınız yani. Haklısınız. Yapacak bir şey yok. Söyle kabul ettiğimi. Rahat etsin içleri. Sorun yok, gerçekten." Sorun çıkartmayacağını hepsi gayet iyi biliyor. Yine de adamın nihayet başını kaldırmasına yarıyor söyledikleri. Rahatlamış belli ki. Deminki talimat bildiren ifadenin yerini şefkat almış. Üzülme, diyor, yeniden olur. Peki ama ne zaman? Koşullar düzelir mi bir gün? Yaşı geçmeden, her şey için çok geç olmadan...

Eli karnına gidiyor. Ne oldu, var mı bir hareket? Yok, yok... diyor kadın. Geç kalmadıklarına sevindiğini söylüyor. Yanlış anlıyor adam. Ne geçi, diyor, baksana erken bile gelmişiz. Anlamazlıktan geliyor belki. O yüzden düzeltmiyor kadın. Otuza ramak kala anne olmanın tedirginliğini bir türlü üstünden atamadığını söylemiyor. Kocasınınsa eski defterlerin açılmasına ramak kalmasından rahatsız olduğu her halinden belli.

Neden vazgeçmiyor hatırlatmaktan, diye soruyor kendi kendine. Her fırsatta sürüyor önüne. Karara itiraz etmediğini sanıyor. Etti mi? Etti tabii. Başkalarını örnek gösterdi. Pekâlâ baş ettiler sorunlarla dedi, sorumluluklarını ihmal etmiyorlar, diye de ekledi. Belki de hiç söylemedi. İçinden geçirdi yalnız. Söyleseydi de bir şey değişmezdi ki.

Ayşe'nin hamileliği büyük sürprizdi. Bu dönemde çocuk yapmama kararına rağmen umutluydu Hasan, ne de olsa kararın üzerinden çok sular akmıştı. Öyle ya, Zehra'nın da karnı burnundaydı. Bu bile kararın artık yürürlükten kalktığının bir göstergesi olarak görülmeliydi. Bu düşüncelerle çıkmıştı yola. Atilla, Fikri ve öteki çocuklar bir evde toplanmış onu bekliyorlardı. Her gün bir yenisi eklenen ölümleri değerlendirmek gerekiyordu artık. Ama Hasan'ın aklında ölüm değil, doğum vardı o gün. Ayşe'yi yanağından şefkatle öpüp çıktı o yüzden. Annelik ne de yakıştı. Gözlerine bir başka ışıltı eklendi, güzel haberi aldıklarından beri.

Yol boyu hayal kurdu Hasan. Atilla'nın o meşhur nidasıyla ayağa fırlayacağı bir sahneyi başa sarıp sarıp yineledi. Kollarını açıp, kutlarım kardeşim, diyeceğinden emin. Gözlerindeki ışığı bile tasarlamış. Onu kucakladıktan sonra arkadaşlara dönüp, duydunuz mu, dayı oluyorum, diyecek. Hatta öyle ki, boş verin şu ölümleri falan, bugün bir doğum haberi aldık, güzel şeylerden konuşalım, bile diyebilir. Böyle olsa şaşırmazdı Hasan.

Zili, iki kısa, bir uzun çaldı. Kapıyı ev sahibi arkadaşın annesi açtı. Buyur evladım, içeride sizinkiler. Sigara kokusu genzini yaktı. İçeri girdiğinde hoş geldinlere karşılık vermiş olsa da, daha farklı bir karşılama bekliyordu. Sessizce oturdu gösterilen yere. Kaldığı yerden devam etti Atilla. İçerledi Hasan. En azından bir hal hatır sorabilirdi. Sormadı. Bir şeye mi kızdı? Son görüştükle-

rinde yaptıkları tartışmanın gerginliğini mi atamadı üzerinden? Enikonu rahatsız oldu. Bir süre dinledi konuşulanları. Canı hiç de katılmak istemiyordu tartışmaya. Oysa önceden olsa, hemen atılır söylerdi fikirlerini. Tuhaf bir sessizlik içinde bekledi. Küskün bir çocuk gibi önüne baktı. Sitemini fark edecekler mi? Kimse oralı değildi. Sigara tablasına dikti bu kez gözlerini. Küller etrafa saçılmış. Birinin, ki bu Atilla'dan başkası olamaz, hışımla çıkan nefesi yapmış olmalı bunu... Atilla'nın sesini duyuyor ama söylediklerini dinlemiyor. Küllerden ayırdığı bakışlarını konuşan, karşısındakini etkilemeye çalışan ellere çeviriyor, nerede mola verirse orada konuya girmeyi tasarlıyor.

Neden sonra sustu Atilla. Hasan'a dönüp baktı, kızgın mı? Değil, sadece biraz suratsız. Ne öyle oturup duruyorsun diye azarlayacak sanki. Fırsat bu fırsat. Atilla'nın o âna dek söylediği hiçbir şeyin önemi yokmuş gibi konuştu Hasan. "Size bir haberim var. Güzel bir haber." Güzel bir haber duymaya ihtiyaçları yokmuş gibi baktı Atilla. Nereden çıktı şimdi bu? Zamanı mı, güzel haberin? Bir kez çıktı söz ağızdan. Gerisini getirmesi gerek. Hem eğer bir müdahale gerekecekse, yani doğru bulmayacaklarsa bu bebeğin doğumunu... Hani, nerede kaldı umutlar, nerede o evden çıkarkenki kararlılık?

Hasan haberi verdikten sonra, tedirgin dakikalar geçti. Ardından Atilla, herhangi bir işi halledin der gibi, çaresine bakın, deyiverdi. Bundan sonrasında da daha dikkatli olun, diye ikaz etti. Hasan'ın nasıl, neden, ama Zehra, ama Fikri'nin çocuğu demesine fırsat olmadan az önceki konuya geri dönülmüştü bile. İçindeki küskün çocuğa söz geçiremedi Hasan. Kimseye bir şey demeden, çıkıp gitti.

Korktu mu? Yok canım ne korkacak. Çekindi belki. Yanlış anlaşılmaktan... Doğsa, şimdi iki yaşını geçmiş olacaktı. Bunu

düşünmek iyi gelmiyor. Bir cenini yok etmek daha mı kolay? Saçma bir düşünce. Ha o zaman doğmuş, ha şimdi ne fark eder ki? O zaman doğsa bir sürü zorluk... Çok mu farklı koşullar? Farklı ya, olmaz mı... Kızıyor Ayşe'ye, eski günleri hatırlattı diye. Ne olur sanki unutup gitse. Olan oldu bir kere. Doğru ya da yanlış. Alındı bir karar, uygulandı artık. Var mı bundan geri dönüş? Hem kendi de onayladı, yalan mı? Tamam, dedi, haklısınız, bu koşullar uygun değil bebek için. Demedi mi? Dedi. Sorun yok, dedi. Sonra beraberce kurmadılar mı bugünlerin hayalini? Kurdular. Bir gün, dediler, en uygun zamanda...

Ayaklarına dikili bakışlarını kaldırıp karısına dönüyor yüzünü. Sanki bir anda söyleyiverecek aklından geçenleri. Neden hatırlatıp duruyorsun, diyecek, bırak artık olmuş bitmiş, diyecek. Şimdi bunların sırası mı, bak az sonra bebeğimizi... Sanki söyleyecek ve o an büyük bir huzur, rahatlama. Boşalma ânı gibi. Ardından ağır bir uyku. Omuzları gevşeyecek. Yığılıverecek oracığa.

Bunların hiçbiri olmayacak tabii. Karısının yeni bebeklerini doğurmak için gösterdiği gayreti görüp yaşaracak gözleri. Unutalım her şeyi, diyecek kendi kendine. Şimdiye odaklanalım. Şimdi, şu an, karısı büyük bir mücadelenin içinde. Belki de hepsinden daha büyük. İnsanlık mücadelesinin özü bu olmalı, hiçbirinin göremediği. Doğma, doğurma mücadelesi. Soyun devamı. İnsanlığın geleceği buna bağlı. Amma uzattı, nerelere vardı böyle? Felsefe yapılacak zaman mı şimdi?

Bunca saat bir aşağı bir yukarı yürüyünce başka seçenek kalmaz insana. Oradan oraya savrulur durur. Olur olmaz şeylere kaydı diye düşünceleri kızıyor kendine. Bir an önce toparlanıp bugünü düşünmeli. Bir dolu iş var daha. Yazılacak yazılar, yapılacak konuşmalar, örgütlenecek toplantılar, yürütülecek faaliyetler. Var oğlu var. Bunları düşünmek yerine yaptığına bak. Öfkesi

artıyor, arttıkça karısına bulaşıyor. O yaptı bunu. Beynini aldı bir güzel iğdiş etti. Yok, ağır oldu bu. Ne yaptı ki kadın, aklı fikri bebekte şimdi onun. Toplantıyı, işleri, onu bunu düşünecek hali yok ya. Yoruldu galiba. Otursa azıcık.

Hadi otur sen, diyor karısı duymuş gibi. "Doğuracak olan sen değilsin. Kaç saattir ayaktasın benimle. Devam ederim tek başıma." Suçüstü yakalanmış gibi, yok canım yürüyoruz işte... İtirazı yersiz. Ayşe de biliyor, o da. Bir şey demesine gerek kalmıyor. İtiraz eden o değilmiş gibi, gidip çöküyor banka.

Gülümseyerek bakıyor kocasının yorgunluğuna. Bir anne gibi. Anne değil mi, az sonra olacak, kucağına aldığında bebeğini, bunun hazırlığını yapar gibi, öyle bakıyor Hasan'a. İyi ki var, iyi ki yanında. N'apardı o olmasa? Bu soru çekiyor tetiği. O anda hatırlıyor o olmadan yapabildiklerini.

Bebek oğlanmış. Oğlanmış... Sesin yankısına ancak yetişiyor. Bir dakika, bir daha söyleyin n'olursunuz. Oğlanmış evladım bebeğin. Bir hıçkırık sesi. Ağlayan kim? Biri elini tutmuş sıkı sıkı. O mu? O mu geldi? Kim yavrucum? Eşim, eşim burada mı? Hayır hayır, yanında bir bayanla geldin ya evladım... Bayan mı? Hıçkırığın sahibi o mu yani? Konuşamıyor hıçkırık. Elini sıkmakla yetiniyor yalnız. Neden, neden ağlıyor? Kötü bir şey mi oldu? Bebeğim? O yaşıyor değil mi? Birbirlerine bakıyorlar adamla o bayan. Narkozdan olsa gerek. Hay allah, sarsıldı yavrucak. Ne demeli, nasıl açıklamalı? Sessizlikle geçiştirmek en iyisi. Nasılsa iyice gelince kendine... Söylesenize, oğlan demek, oğlum iyi mi? Bir anlık sessizlik daha. Sonra kimsenin bir şey söylemesine gerek kalmayacak. Hıçkırık yanındaki bir böğürtüyle kucaklaşacak. Ben vazgeçecektim! Vazgeçecektim ben! Neden sormadınız? Neden bir kere daha sormadınız? Ben ben ben vazgeçecektim. Oğlumu

istiyorum. Geri verin, istiyorum. Kabul etmiyorum kararınızı. Doğuracağım onu. Neden, neden sormadınız? Sorsaydınız durduracaktım sizi. Gitti mi şimdi? Gitti mi? Sen neden ağlıyorsun? Sana ne oluyor ki? Sen aldın ya kucağına bebeğini, niye ağlıyorsun şimdi? Nerede, hadi gösterin bana. Oğlanmış demek. Hadi lütfen, görmek istiyorum.

Hıçkırık artık suskun. Elinde bir çubukla, önündeki leğenin içinde bir şeye dokunuyor. Ne kadar büyümüş. Bu kadar büyüdüğünü bilselerdi başka türlü bir çare... Leğenden kaldırdığında başını, kardeşi saydığı görümcesinin uykuya daldığını, aslında uykuya yığılıp kaldığını görüyor. Gözyaşları ip gibi iniyor aşağı. Atıyorum kızım bunu. Görmesin yavrucak. Kasap gözüyle baktıkları bu adamın böylesine şefkatle kol kanat gerişi şaşkınlık uyandırıyor. Bilemiyor ne diyeceğini. Basbayağı bir bebekmiş bu, diyor yalnızca. Ee, öyle tabii. Dört aylık olmuş artık, kolu, bacağı meydanda baksana. Hıçkırıklar, mideden gelen bir böğürmeye dönüşüyor, bir leğen var mıydı? Adam düşünmeden uzatıyor elindekini. Kadın düşünmeden eğiliyor öne doğru.

Uyandığında oda ak pak görünüyor gözüne. Oysa geldiklerinde ne kadar da karanlık diye geçirmişti içinden. Örgüt evine benzetmişti. Perdeler sıkı sıkıya kapalı. Adam muayenehanenin apartman boşluğuna bakan odasını ayırmış bu işe. Yine de kapanmış perdeler. Ne olur ne olmaz. Sekreter kız herkesin bildiği bir gerçeği gizlemek için neden bu kadar özenli? Bekleme salonu bir hayli dolu. Karınları farklı ebatlarda kadınlar dizilmişler inci gibi. Doğuma az kalmış olanlar, daha yeni gebeler, sadece kontrole gelenler, yolu yarılamışların yanında, o ve daha pek çokları birbirlerinden kaçırdıkları bakışlarıyla ele veriyorlar kendilerini. Sekreter kız onun ismini anons ettiğinde bir yerden tanıdık gelen

bu kişinin kim olduğunu düşünüyor birkaç saniye için. Zehra usulca dokunuyor koluna. Haydi Ayşeciğim, bizi çağırıyorlar. Fırlıyor yerinden. Evet evet, geldik. Hemen girelim de bitsin bu iş. Sekreter onun telaşından rahatsız, kıpırdanıyor sandalyesinde, birkaç kaçamak bakışla denetliyor ortalığı, durumu anlayan olmuş mudur? Yersiz bir çaba bu. Herkes biliyor o karanlık odada neler döndüğünü. Kimse sesini çıkaramaz ki, bir gün işlerine yarayabilir. Buyrun, doktor bey sizi bekliyor, kontroldü değil mi? Ne gereksiz bir vurgu. Gözlerini dikmiş Ayşe'ye, evet kontrol demesini bekliyor, şöyle yüksekçe bir sesle. Bir şey demeden kayboluyor loş koridorda Ayşe. Zehra da hemen peşinde. İşgüzar sekreter şöyle bir bakıyor salona. Herkes kendi halinde. Rahatlıyor.

Doktorun uyarılarını dinlediği söylenemez. Saatine bakıyor sık sık. Bir an önce çıkıp gitmek istiyor. Kürtaj yaptıracak olan Zehra'ymış gibi ona anlatıyor doktor. Zehra'nın hüznü ikisiyle de uyumsuz. Ne doktorun prosedürü açıklayan sesiyle bir ilişki kurabilir, ne de Ayşe'nin bir an önce bitsin diye bekleyen sabırsız haliyle. Ayşe yola çıktıklarından beri bir kez dönüp bakmadı Zehra'nın yüzüne. "Doktor Bey..." Kesiyor adamın sözünü hiç sakınmadan. "İki gündür bekliyorum zaten. Bir an önce alın bebeği. Daha fazla kalmasını istemiyorum içeride." Adam ifadesiz bakıyor yüzüne. İstenmeyen sayısız bebeğin hayatına başlamadan son vermiş bir profesyonel o. Son uyarısını yapıyor: "Herhangi bir sorun olursa, hastaneye falan gitmeniz gerekirse, sakın ha adımı vermiyorsunuz, tamam mı? O zaman değişiriz külahları." Tamam, merak etmeyin, diyor Zehra, Ayşe'nin yerine.

Haydi, haydi Zehra, kalk gidelim. Zehra şaşkın, daha fazla dinlenmesi gerektiğini söyleyemeyecek kadar. Ayşe kalktı, giyindi bile. Eve gidelim, çok işim var evde. Ne işi, bu halinle... Ne var canım halimde. Oldu bitti işte. Hadi hadi, gidiyoruz. Böyle söyle-

mesiyle sekreter kızın içeri girmesi bir oluyor. Hah, kalktınız mı, arka kapıdan çıkacaksınız. Şuradan gelin, ben göstereyim yolu. Tersleniyor Ayşe, biz buluruz gerek yok. Ödeme yapılmış mıydı? Yaptım, diyor Zehra. Bozuk. Hıçkırıkları boşa gitmiş gibi hissediyor. Ayşe'ye uyanırken söylediklerini hatırlatmak istiyor. Sen de istemedin bu bebeği aldırmayı demek, neden böyle umursamaz davranıyorsun, diye sormak. Sessiz yürüyor arkasından, eve onunla gidecek, yatıp dinlenmesini sağlayacak, elinden bu kadarı geliyor. Hasan'a karısının yanında olmadığı için kızmak da ona düşüyor.

Hasan o ilk bebeğin hayatı sonlandırılırken orada değildi ama bu ikincisi doğacakken yanında karısının. Hastane koridorunda oturmuş bekliyor. Ayşe'yi doğuma aldılar az önce. Vakum diye bir şeyden söz etti doktor. Bebeğin çıkmasına yardımcı olmamız gerekecek, dedi. Hasan bir başına bekliyor. Karısının doğumhaneye giderkenki el sallayışını düşünüyor. Nasıl da cesur. Öyledir o. Cesur, kararlı, gözü pek... Zorluklar karşısında ayağı titremez. Düşündükçe daha da büyüyor gözünde karısının erdemleri. Kusurlar iyice görünmez oluyor. Varsa yoksa karım diyor şimdi. Az önce çıkıp gitmek isteyen o değilmiş gibi. Gitmeyi düşündüğünü hatırlamak bile bozuyor rahatını. Amma hıyarlık, iyi ki söylemedi bir şey. Anlamış mıdır? Yok yok, anlasa söylenirdi mutlaka. Demediğini bırakmazdı. Gülümsüyor. Karısının kimselere pabuç bırakmayan o hallerini sevdiğini fark ediyor. Onu tanıdığı şu dört yıl içinde o kısa dönem hariç, görmedi boyun eğdiğini. O zamankine de boyun eğmek denmez ya neyse. Tuhaf bir güvensizlik gelmişti yalnız. İlk bebeğin bahtsızlığı da bu oldu aslında. Öyle bir dönemine denk gelmese kimselere kulak asmaz, doğururdu bebeğini. Bebeğini. Sanki kendi bebeği değil. Duyan sanır ki, Ayşe yalnız başına becerdi o işi. Yine daldı olur olmaz düşüncelere.

Şimdi önüne bakmalı. Geleceğe. Düne kadar umutluydu. Aydınlık yarınlara gebeydi ülke. Bir öyle bir böyle. Üç gün önce ortalık karışık, üç gün sonra durgun. Yarın ne olacağı belli mi? Hangi gelecekten söz ediyor? Ayşe'nin bu ikinci hamileliğini öğrendiklerinde basbayağı aydınlıktı ortalık. Herkesin umudu vardı. Ama şimdi... Ne çok şey değişti dokuz ayda. Aslında bir günde değişti sanki. Coşkuyla konuştuğu günleri özlüyor. Arkadaşlar, ülkemiz yeni, taze ve güzel günlere gebe. Yalnız o değildi ki böyle düşünen. Tüm arkadaşları, hatta aileler... Hepsi gidişattan umutluydu. Onlar içerideyken ailelerin yaptığı yürüyüş, en önde de annesinin yumruk sallarkenki fotoğrafı geliyor gözünün önüne. Hiç aklına gelir miydi? Görüş günü annesinin kararlı sesini duyuyor. Hasan, sakın ha, sakın ha bırakmayın grevi. Öğrenci eyleminde yumruk yediğinde düştüğü yumuşak yerin annesinin kucağı olduğunu fark edince nasıl da utandığını hatırlıyor hemen sonra. Senin ne işin var bakiyim burada, düş önüme, diyen kadın gitmiş; açlık grevine devam, diyen başka bir kadın gelmiş. Onlar da şaşırdı neyi nasıl değerlendireceklerini. Al işte, bu bebeğin bugünkü gibi karanlığın içine doğacağını bilselerdi belki bunu da... Aslında şöyle hiçbir şey düşünmeden geçireceği günler hayal ediyor. Bebeğini alıp kucağına, onun algılarıyla sınırlı bir dünyada uzatıp ayaklarını... İzin mi alsa biraz. Doğumdan sonra. Birkaç gün en azından. İdare ederler pekâlâ. Yazı çiziyle de uğraşmasa. Kitap bile açmasa. Sadece bebeğinin kokusunu çekse içine. Sahi, nasıl kokuyordur acaba? Cennet kokusu diyorlar. Cennete inanmıyor ki. Ama asıl cennet budur belki de. Oldukça materyalist bir yorum. Cennet yaşadığımız dünyanın içindedir, öldükten sonra değil!

Gerçekten istiyor o cennette kısa da olsa bir süre konaklamayı. Ama bebeği kucağına aldıktan sonraki bir-iki saatle sınırlı kalacak bu süre. Gün bitmeden görev çağıracak mutlaka. Bir

hastane odasında, yenidoğanın açlık haykırışlarını dinleyip gazete okuyarak vakit geçirecek adamlardan değil o. Biraz sonra odanın havasızlığından yakınacak. Camların açılması da yetmeyince, bir sigara içip geleyim, diyecek. Baktı ki olmuyor, akşama uğrarım gibi bir şeyler geveleyip atacak kendini sokağa. Toparlanması gereken işler var daha. Nasılsa, şehirlerarası yolculuğu tamamlayıp yanlarına vardı aile efradı da. Kayınvalide ve kayınpeder torunlarını kucaklamanın mutluluğuyla görmezler damatlarının bu kusurunu. Karısına gelince, o zaten bir rüyada gibi. Yokluğunu fark etmeyecektir bile.

Öyle mi? Fark etmeyecek mi? Ayşe, göz ucuyla yokluyor bebeğini. Henüz hiç almadı kucağına. Bir kere gösterdiler yüzünü. Tuhaf bir varlık. İnsan yavrusu tabii ama yine de dili varmıyor demeye. Yüzü gözü hiçbir şeye benzemiyor. Meme bile veremedi. Kendinden bir parça değil sanki. Yine de, göz ucuyla bebeğine bakarken, kocasının kapıdan usulca çıktığını da görebilecek kadar berrak kafası Ayşe'nin. Aldırıyor mu, pek sayılmaz. O şimdi bundan sonrasını düşünüyor. Bu bebekle ne yapacağını. Tanımadığı, bilmediği, yabancı ve karmaşık duygular arasında bocalıyor. Oda tıkabasa dolu geliyor ona. Neden birikti bunca insan? İçten içe yalnızlığı arıyor. Bebeği de alıp gidin, demek istiyor. Ben uyuyayım, şöyle uzun bir uyku çekeyim. Ayak tabanları saatlerce yük taşımış gibi ağrıyor. Taşıdı ya, taşımadı mı?

Bebeğin ismi henüz bilinmiyor. Fısır fısır konuşuyor dedeler, nineler. Dede, erkek olsa Devrim koyardık, diyor. Anneanne çocuğu mimletecek misin, diye çıkışıyor. Babaanne Zeynep gibi klasik isimlerden yana. Koymazlar, diyor anneanne, bilmiyor musun gençleri? Oğlunun, kızına tutup da Berrak adını koymasına hâlâ öfkeli. Cânım isimler dururken... Ayşe'nin içinden geçen tek bir isim yok. Ne konulsa kabul edecek sanki. Belki uyuyup uyanırsa,

o zaman düşünebilir bir şeyler. İsimsiz kalacak değil ya. Tuhaf şey, bugüne dek hiç konuşmadılar işin bu yönünü. Erkek olsa belliydi ne koyacakları ya, kız için... İlki oğlandı, ondan belki. Yine oğlan olacak sandılar. Öyle istediler ya da. Yo yo, o istemedi, onun için fark etmezdi. Ama Hasan, o istedi. Belki de bu yüzden sıvıştı ortalıktan. Üzgün. Kızı olduğu için üzgün. Sevememekten korkuyor. Ayşe'nin soğukluğu... Bu sözcük geçer geçmez içinden pişman oluyor, soğuk değil canım nereden çıktı şimdi bu. Göz ucuyla bakıyor kızına. Ağlıyor mu? Ağlamaya benzer sesler çıkarıyor evet. Biri alsa da sustursa. Kimsede bir hareket yok. Sesi giderek yükseliyor mu ne? Hay allah! Ne yapmalı? Odanın boşaldığını ancak fark ediyor. Nereye gitti herkes? Yavaşça doğruluyor. Hemşireyi mi çağırsa? O da kaç saatte gelir kimbilir. Bebeğin sesi koridoru kaplamış olmalı zaten, duymamış olamazlar. Eğilip bakıyor, belki de ilk kez bu kadar iyi görüyor yüzünü. Çaresizlik içinde kıvranıyor. Ağzı kocaman açılmış, gözler iyice kısılmış, surat kıpkırmızı. Tamam, diyor, tamam, ağlama artık. Annen burada. Annen burada, der demez bir aynada kendini görüyor. Uzanıp kucaklıyor kızını. Memesini ağzına tutuşturmayı zor bela başarıp yaslanıyor arkasına. Yüzünde bu kez başka bir gülümseme...

Görenler nereye koşturuyor bu adam, diye düşünüyordur mutlaka. Oysa böyle koşturmayı gerektiren bir durum yok. Karısını ve kızını hastanede bırakmış olmanın kılıfını hazırlıyor şimdi. Telaşı ondan. Bir an önce gidip işleri yoluna koymalı. Akşama yanlarında olur nasılsa. Hatta eve çıkarlar belki. Ev de kalabalık olur şimdi. Eş dost akrabadan geçilmez. Kayınvalide, kayınpeder yetmezmiş gibi, dayılar, teyzeler de eksik olmaz. Baş başa kalacaklarını bilse gider alır şimdi onları, doktordan koparıp izni, götürür eve. Dönse mi geri? Kayınvalidelere dese mi siz gidin artık, biz

başa çıkarız Ayşe'yle? Hemen vazgeçiyor tabii. Ayşe'yle baş başa kalıp kızın sorumluluğunu üstlenemeyecek kadar yoğun. Kayınvalide en azından bir süre kalmalı yanlarında. Canı da hiç istemiyor ki kalabalığı. O yüzden mi gidiyor toplantıya? Kalabalıksa ora da kalabalık. İyi ama o başka. Bir amaç için... Kayınvalide olsa derdi şimdi, sizin şu ulvi amaçlarınız yok mu! İyi de anne, amaçsız yaşanır mı, diye üstelerdi Ayşe. N'apıyordur acaba şimdi? Emziriyor mudur? Gelmiş midir kendine, toparlamış mıdır? Gelen gidenden sıkılmıştır o da. Bırakmasaydı keşke. Kızı da özledi sanki. Yüzü gitmiyor gözünün önünden. Ne kadar da savunmasız. Tüm kaderi onların elinde. İsteseler kötü bir insan yapabilirler onu, isteseler iyi. Bu kadar basit mi gerçekten? Öyle olsa iyi insanların iyi, kötü insanların da kötü çocuklar yetiştirmesi gerekirdi hep. İyi ile kötü arasındaki çizgi bu kadar keskin mi bir kere? O bile bazen kötü oluyor. Mesela şimdi, karısı ile kızını orada bıraktı ya, bu kötülük olmadı mı onlara? Yok canım, düşüncesizlik belki ama kötülük denemez. Kötü başka bir şey. Adam öldürmek kötü. Karını dövmek kötü. Kumar oynamak kötü. İşkence etmek kötü. Adam asmak kötü. Tartışmasız kötüler bunlar. Yeni doğum yapmış karını orada yapayalnız bırakmanın kötü olmadığını gel de anlat şimdi. Yavaşlıyor adımları. Yapayalnız değil ki, nereden çıkarıyor bunu. Eski temposuna dönüyor yeniden. Yalnız değil ama böyle bir durumda kocasını istemez mi insan yanında? Yavaşlıyor. Neyse, çıkmış bulundu bir kere, geri dönmek iyice tuhaf kaçacak. Hızlanıyor. Tuhaf kaçarsa kaçsın, soruyordur onu şimdi, ne diyecekler, işi vardı çıktı mı? Yavaşlıyor. İşi var yalan mı? Onu bekliyor herkes. Ayşe anlamayacak da kim anlayacak bunu? Hızlanıyor. İşini vakitlice bitirip dönecek. Toparlanır eve giderler hep birlikte. Neyse ki eylül ayı. Soğuklar başlamadı henüz. Ekim sonuna kadar idare edebilirler. Önceden olsa kasım

sonunu da beklerdi soba için ama şimdi çocuk var. Üşütmemeli. Oysa geçen kış kar yağarken bile mümkün olduğunca az yakıyorlardı sobayı. Ee, artık bir aile babası Hasan Bey. Hoşuna gidiyor böyle söylemek. Hemen sonra bir zaafını yakalamış gibi utanıyor. Eğitimlerde hiç sakınmadan söylediği o cümleler geliyor aklına. Düzenle bağları ne kadar kuvvetlenirse o kadar burjuvalaşır insan. Az mı bunun örneği? Kadir böyle böyle bırakmadı mı işleri? Abi oğlanın okulu, abi oğlanın hastalığı, abi karımın ailesi, abi evin kirası, abi bakkalın borcu diye diye... Ara ki bulasın Kadir'i. Yok, Hasan öyle olmaz, olmayacak. Ayşe de olmaz zaten. Özel yaşamlarıyla devrimcilik ayrı değil ki onlar için. Çocuğun olana kadardı o işler, bundan sonra göreyim seni, diyenlere meydan okuyacak kadar emin kendinden. Görürler tabii. Ayrıca kızı da en az onun kadar sıkı bir devrimci olacak. Bu düşünceyle daha bir dik yürüyor şimdi. İnanıyor bunu yapabileceğine. Kadir'in vazgeçişinin sorumlusu ne bebek ne aile. Kişisel zaaflar. Hem çoluğu çocuğu olup, mücadeleyi bırakmayan onca insan örnek olmuyor da... Bırakacak göz var mı onda? Çocuğunun doğduğu gün göreve gidiyor daha ne olsun. Adımları deminki tökezlemeyi geride bırakmış. Akşama gider alır onları da, kalabalık olsun olmasın ne fark eder, güzel bir kutlama yaparlar hep birlikte.

Kutlamada kimler yok ki... Halalar, teyzeler, dayılar, kardeşler, nineler, kuzenler... Kutu gibi evin, küçük kare salonunda aile büyükleri koltuklarda, gençler yerlerde. Tepsilerin biri gidiyor biri geliyor. Koskoca bir tencerede makarna pişirdiler. Hani şu kazan gibi olan, yemekhanelerde kullanılan tencerelerden. Dede, evin en büyüğü ve hali vakti en yerinde olanı, kıyma aldı torununun şerefine. Anneanne, yenge, teyze yoğurdu kıymayı. Kişi başı dört köfte düştü böylece. Dede, rakı sofrası kuramadığına yanıyor yine

de. Fakir bir sofra oldu, diye içleniyor. Ayşe, oğlan olsa mezelerin haddi hesabı olmazdı, diye geçiriyor aklından. Şu oğlan mevzusu iyi yer etmiş. Göz ucuyla süzüyor kocasını. Hayal kırıklığının izi yok. Gülüyor adam. Ağzı kulaklarında bile denebilir. Gözlerindeki ışıltının kaynağını sorgulayabilir Ayşe. Onları hastanede bırakıp gittiğini hatırlatıp kendine, içindeki kör kuyuya yuvarlanabilir sıkça olduğu gibi. Oradan bakıp, kocasının gözlerindeki ışıltıyı başka şeylere yorabilir pekâlâ. Toplantının iyi geçmesine, afişleri asarken sorun çıkmamasına, başbakanın konuşmasında yakaladığı olumlu bir vurguya...

Oysa o ışıltının tek bir nedeni var. Hasan bugün baba olduğunu nihayet idrak etti. Hastaneden kaçar gibi çıktığını unuttu. Günün tüm sorumluluklarını yerine getirdiği için de ayrıca rahat içi. Sırada, bir isim bulmak var kıza. Doğrusu bu ya, hesap etmemişti kız olacağını. Aklında hep Yalçın ismi vardı. Niyeti, oğluna genç yaşta öldürülen arkadaşının adını vermekti. Aslında hastaneden çıktığından beri kafasından sayısız isim geçiriyor. Ama hiçbirini beğenmiyor. İstiyor ki, kızları hayatlarını adadıkları tüm değerleri ismiyle taşısın. Yaşamının yarısını bu değerlere ayırmış o. 16 yaşından beri Parti'de. Dile kolay on altı uzun yıl... ve kimbilir önünde uzanan kaç on altı yıl daha. O yüzden öyle bir isim bulmalı ki, yıllarını verdikleri ve verecekleri mücadelenin simgesi olsun. Hatta içten içe istiyor ki, onun hayatına da bir yön verebilsin böylelikle. Elbette biliyor, ismiyle kişilik kazanmıyor insanlar. Yine de belki bir etkisi olabilir. Hemen sonra gülüyor düşüncesine. Hamuru dilediği gibi yoğurabilir, isterse ismi Fatma olsun. Yine de niyeti egemenlik kurmak değil kızın üzerinde. Kendi isteklerini, hayallerini yüklemek de değil. Öyle olsa ne çıkar? Her anne baba bir gelecek hayal etmez mi çocukları için? Hem, o kızı için bir gelecek hayal etmese, kendi hayat çizgisini kendi mi

belirleyecek? Yok öyle şey. O yönlendirmese devlet yönlendirecek. Devletin okullarında yetişecek. Devlet televizyonu izleyecek. Boşlukta asılı kalacak değil ya. Rüzgâr ne taraftan eserse ona göre bir yol çizilecek önünde. Ya teslim edecek kızını rüzgâra ya da doğru yolu gösterecek. Evet, evet öyle bir isim koymalılar ki ona, ömrü boyunca gururla taşısın. Hatta öyle ki, hayatının, kişiliğinin özeti olsun.

Salonda iç içe geçmiş iki daire halinde oturan akrabalarına bakıyor. Yemekler yenilmiş. Bebek içeride, uyuyor. Ağır bir sigara kokusu. Kayınpederi tokmak gibi sesiyle, getirin kızı salona da yüzüne baka baka düşünelim şu ismi, dese de, kimse oralı olmuyor. Mahkeme salonlarında davalıları, davacıları susturmaya alışmış Sabri Bey pamuk gibi bir adam aslında. Böyle yüksek sesle konuşması çocukluktan kalma bir alışkanlık olmalı. Bir yayladan ötekine seslenmekten. Şimdiki derdiyse ne birilerine hükmetmek, ne de uzakta bir kişiye haber salmak. Torununun yüzünü daha çok görmek istiyor yalnız. Anneanneden azarı işitiyor ama. "Yavaş konuşsana uyanacak çocuk!" Bilmiyor ki yavaş konuşmasını. Homurdana homurdana susuyor sonunda. Onların sesi gitmiyor mu sanki içeriye...

Anneanne ifrit oluyor bu hallerine kocasının. Köylü, diyor içinden. Yıllardır köyünden uzak ama kurtulamıyor işte alışkanlıklarından. Üniversite okumuş, avukat olmuş, sonra hâkim... Yine de... Pantolonunun paçalarına takılıyor gözü. Yine sökülmüşler. Göbeğinin altına düşürmese olmaz sanki kemerini. Paçalar yerlerde sürünüyor. Babası böyle miydi ama, iki dirhem bir çekirdek gezerdi. O çamurlu köy yollarını atıyla tepe tepe giderdi öğrencilerine, yine de üstü başı zerre çamur olmazdı. Oğlan olsaydı, onun adını koyarlardı belki de torununa. En azından göbek adı olabilirdi. Şimdiki kuşak sevmiyor öyle iki isim falan ama fena

mı olurdu? Neyse ne, manasız şimdi bunları düşünmek, torun kız olduğuna göre. Allah vere de tutup dağ taş orman ismi koymasalar çocuğa. Berrak! Böyle isim mi olur be oğlum, çocuğun geleceğini karartıyorsunuz, diye az yalvarmadı ama nafile. Hep o Zehra'nın işleri. Vardır onun eksantrik âdetleri. Amerikalarda okudu ya. Gül gibi isimler var oysa. Sahi, Gül koysalar ya. Gül mevsimi değil ama olsun, güleç olur hem, Gül. Gül. Gül. Birkaç kez tekrarlıyor ismi, sonunda çıkıveriyor ağzından.

Berrak ismini koyan oğlu, yeni doğanın dayısı, itiraz ediyor hemen: "Çok kısa! Hem, Gülcüğüm dediğinizi düşünün, kötü oluyor, söylemesi zor." Haklısın Atillacığım, diyor anneanne, siz daha iyisini bilirsiniz. Sitem yok sözlerinde. Oğlunun mutlaka daha iyisini bileceğine canıgönülden inanıyor. Her zaman inanır. Öyle tabii anne, diyor oğlu, iki isim koymaya kalksalar o da karışır... Herkes sözün devamını bekliyor. Annesinin önerisini veto ettikten sonra, yeni bir isimle gelmesini bekliyorlar. Ama o susuyor. Söyleyeceği bu kadar. Yeni önerilerin yapılmasını bekliyor. Bir yandan da düşünüyor elbet. Aklında bir isim var ama söylemek için doğru zamanı kolluyor. Çıksın bakalım öteki öneriler.

Sessizlik bir süre daha devam ediyor, nihayet Hasan bozuyor: Asya! Yeniden sessizlik. Ayşe ilk kez duyuyor bu ismi. Olur mu canım böyle isim? "İstersen revizyonizme karşı birleşik cephe koyalım da tam olsun!" Sessizlik kahkahalarla bölünüyor. Önerisinin ciddiye alınmaması bu kez sesinin daha kararlı çıkmasına neden oluyor Hasan'ın. "Asya, ezilenleri simgeliyor. Bugün dünya, ezen ile ezilen diye ikiye ayrılmadı mı? Ezilen dünyanın öncüsü Asyalılardır. Biz de Asyalıyız. Bizi Asya'dan daha iyi anlatan, bizim hayatımızı özetleyen bir isim bulun da ikna edin beni!"

Atilla müdahale etse mi etmese mi? Karıkoca arasına girilmez ama, kardeşinin itirazı da hiç yersiz değil hani. Ayşe ailesinin

tedirgin bakışlarını hissediyor üzerinde. Firuze Hanım'ınkileri özellikle. Amaçsız da yaşanmıyor ki anne diye çıkışmak kadar kolay mıymış bakalım kızına isim koymak... Olmaz diyor Ayşe, kocasının siyasi argümanlarını çürütmeye çalışmak yerine. Ki çürütemez de zaten. Hepsine katılıyor. Diyebilir ki, bu siyasetlere göre mi isim vereceğiz kızımıza? Demiyor. Onun yerine, sesi biraz daha alt perdeden olmakla birlikte yeni bir itirazda bulunuyor: Asiye derler, Asiye'yle karışır. Firuze Hanım sevgiyle gülümsüyor kızına. Öldürsen Asiye dedirtmez torununa. Gül'den vazgeçti ama gönlü bu kez Bilge, Aynur gibi isimlerden yana. Bilge, aklı, zekâyı, bilgi sahibi olmayı simgeliyor. Aynur ise torununa çok yakışıyor. Ay gibi nur yüzlü bir kız çocuğu o. Ama oğlunun az önceki çıkışmasından sonra kolay değil yeni bir öneri getirmek.

Peki, diyor Hasan, oylama yapılsın öyleyse. O Asya'da ısrarlı. Nicedir sesi duyulmayan teyze atılıyor hemen, canım olur mu öyle oylamayla falan o işler. Her şeyden önce ikisinin de hemfikir olduğu bir isim olmalı. Ötekilerin fikrinin o kadar da önemi yok. Tamam tamam, diye araya giriyor dayı. Herkes atsın isimleri böyle ortaya. Hiç zararı yok bunun. Çıksın bakalım tüm fikirler. Mutlaka en iyisini bulurlar bu şekilde. Hepsinin içine sineni... Bu son cümleyi söylerken azıcık ters mi baktı kız kardeşine? Çay servisi yapma bahanesiyle çıktı odadan teyze.

Durduk yere canını sıktı. Ne dedi? Yanlış mı söylediği? Çocuk onların çocuğu. Ne isim koymak istiyorlarsa... Hayır, kaldı ki farklı düşünüyor olsun, gözlerini öyle devire devire bakması yok mu. Çayları koyarken elleri titriyor. Asabı bozuldu. Aman ne var canım bu kadar büyütecek, diye söylense de o bakışları hatırladıkça... Herkes fark etmiştir. Şimdi içeri girince hepsi dönüp ona bakacak. Asayiş berkemal mi, değil mi diye yoklayacaklar yüzünü. İçeriden gülüşmeler geliyor, fırsat bu fırsat. Tam şimdi girerse fark etmezler onu.

Gülüşmelerinin nedeni Firuze Hanım'ın bilmeden verdiği tepki. Ayşe, Hasan'ın meydan okumasına Reyhan ismiyle karşılık verdi. Köylü ismi denildi. Hazal dedi, büyük teyze atıldı, ayol bizim kapıcının kızı Hazal. En sonunda Kiraz deyiverdi Ayşe. Firuze Hanım'ın tam o an cıvataları attı. Ay yok artık! Bir de oğlan yapın ona da erik deyin tam olsun! Ayşe tüm önerilerinin reddedilmesine içerlemiş, gülüşmelere katılmıyor. Onun gibi gülmeyen ağabeyi var bir tek. Ama kardeşine destek mahiyetinde değil bu tutum. Bir tutum da değil zaten. Sadece düşünüyor. Şimdi doğru zaman olabilir. Herkes yaptı önerisini, elle tutulur bir şey de çıkmadığına göre. Saat de geç oldu, bir karara varılmalı artık. Benim bir önerim var, diyor nihayet. Tüm başlar ona dönüyor, sanki herkes bu ânı bekliyormuş. Firuze Hanım tedirgin. Dede umutlu. Hasan Asya'dan vazgeçmek istemiyor. Ayşe bıkkın. Öteki kız kardeş, al işte yaptı yapacağını, koyacak çocuğun ismini diye geçiriyor içinden. Tam o sırada... Söz çıkıyor ağızdan.

Eylül.

Sessizlik. Hepsi birbirine bakıyor. Eylül ismi yankılana yankılana geziyor salonun içinde. Farklı tonlamalarda, farklı seslerde. Biri, hem Eylül ayında doğdu, diyor. Bir başkası, hüzünlü bir isim ama güzel yine de. Hasan oldum olası uzlaşmaya meyillidir. Çabucak vazgeçiyor Asya'dan. Ayşe'nin yüzündeki aydınlanmayı gördü çünkü. Asya olmasın da... Hasan, bence uygundur, diyor bir eylem kararı alır gibi. Ayşe ferahlıyor. Hiç düşünmemişti bu ismi ama fena değil gerçekten, neden olmasın. Eylül... diye yineliyor. Eh, iyi öyleyse diyerek kalkıyor oturduğu yerden dayı. Yeğeninin ismini koymuş olma mutluluğu bahşedildi ona. Teşekkürler! Çay bardağını bir kadeh gibi tutuyor havada. Herkes ayakta şimdi, Eylül'ü kutluyorlar. Hasan, Ayşe'nin omzuna atıyor elini. Çocuksu bir gülümseme var karısının yüzünde.

Misafirler gider gitmez bebeğinin yanına koşacak. İsmini fısıldayacak kulağına.

"Bir dakika bir dakika, kim fısıldayacak ismini bebeğin?"

Bunu soran dayıdan başkası değil. Ailenin en büyüğü dedeye çevriliyor bakışlar. Dede hemen odaya doğru dönüyor yüzünü. Firuze Hanım'ın müdahalesi olmasa çoktan varmış olacak torununun yanına. İsmi koyan kimse o söyler, diyor anneanne. Bu âdetten kimsenin haberi yok. Ama öyle otoriter çıkıyor ki sesi. Dede dahil, kimse itiraz edecek gücü bulamıyor kendinde. Atilla ikiletmiyor. Bebeğin kulağına eğilip fısıldıyor: Eylül... Hoş geldin, Eylül...

Atilla'nın Eylül'ün adını fısıldayan kişi olmasından daha doğal bir şey olamaz. Bir kere ismini o koydu ama ondan da önce, Hasan ile Ayşe'nin evliliğine önayak olan kişi sayılabilir. Hasan ona duygularını açtığında, Atilla olmaz öyle şey, deseydi, belki bugün Eylül dünyaya gelmiş olmayacaktı. Öyle demedi tabii. Neden desin? Kız kardeşinin en yakın dava arkadaşıyla evlenmesinden daha çok ne mutlu edebilirdi ki onu.

* * *

Hasan, Ayşe'nin fotoğrafını görmüştü ilk. Tutuklandığı sırada iki yanında duran jandarmaya inat, dimdik yürüyordu o fotoğrafta. Koğuşta ne hava estirmişti ama. Acaba Hasan gibi etkilenen başkaları da olmuş muydu? Aslında onun durumu biraz özeldi. Sonuçta daha birkaç hafta öncesine kadar karısına âşıktı. Ama rutin işkencelerden birinin sonrasında, aldatıldığını belgeleyen bir mektup konulmuştu önüne. Yapacak tek bir şey vardı. Yaşamaya devam etmek. Bu konuda bildiği en iyi yol neyse onu seçti. Yeni bir aşka yelken açtı. Üstelik ona asla ihanet etmeyecek biriyle. Dava arkadaşının kardeşiyle...

Arkadaşlarının çoğu dışarıdaydı Hasan içeri girdiğinde. Atilla getirildiğinde ise tutuklanalı bir yıl olmuştu. Son birkaç ay hariç rahatı yerindeydi. Neredeyse tatil kampında gibi hissediyordu kendini. Ama pek de uzun bir tatil sayılmaz. Yeni yılla birlikte elektrik akımları, falakalar. Çok geçmeden büyük tevkifat. Atilla, işte o zaman tutuklandı.

Atilla'nın yakalandığı haberiyle birlikte başka laflar da dolaşmaya başlamıştı. Duydunuz mu, Atilla otuz sayfalık ifade vermiş. Yok yok elli sayfaymış. Saymış dökmüş. Şu kadarcık direnmemiş. Falakada çözülmüş. Elektrik bile verilmeden daha. Hasan bilir elektriğin iradeyi nasıl çökerttiğini. Ama falakaya dayanamamak, affedilir şey değil. Oysa ne kararlar almışlardı. İşkence görecek olurlarsa, konuş dediklerinde Enternasyonal'le yanıt vereceklerdi hani. Zulmee karşı hıncımız volkaan... Kavgamız ölüm dirim kavgası. Yııkaalım bu köhne düzeni. Biz başka âlem isteriiiz. Yok diyor Hasan, falakada çözülmemiştir. Falakada çözüldüyse affetmeyiz, diyor biri. Öteki atılıyor, ha elektrik ha falaka, ikisi de aynı kapıya çıkar. Hesabı sorulacaktı, diyor bir başkası. Tüm bunlar Atilla henüz yanlarına getirilmeden önce oluyor. Kızlar koğuşu bilginin kaynağı. Pelür kâğıtlarda minik harflerle ulaştı haber. Atilla konuşmuş. Hiç kimse sormuyor. Nasıl olur? Atilla konuşur mu hiç? Hasan bile, konuştu demek, diye diye volta atıyor avluda. Ne yapacaklar şimdi? Fikri de hemen yanında. "Ne yapacağız buraya getirirlerse? Tecrit mi edeceğiz?" Olur mu oğlum öyle şey, diye çıkışıyor Hasan. Atilla'dan bahsediyorlar. Ahmet'ten, Mehmet'ten değil. Benzer mi o başkalarına? Ne yani susup oturacaklar mı? Yok diyor Hasan, oturmayacaklar da... Soracaklar tabii hesabını. Dur bakalım, gelsin hele, bir de ondan dinlesinler. Bilginin doğruluğundan şüphe ettiği söylenemez ama, nihayet geliyor aklına bir de onu dinlemek. Ama, diye ekliyor hemen

sonra; doğruysa bu, ayrılır başkalarına katılırız. Kime mesela? Bakarız. Düşünürüz onu. Şimdi erken bunlar için. Aslında çoktan karar vermiş gibi Hasan. Eğer Atilla yaptıysa bunu, bir dakika daha durmaz bu örgütte. Onun ayrılması demek, başkalarının da... Görüyor musun şu işi? Herifler bir anda dağıttı ortalığı, diye düşünüyor şimdi de. Bir kişiyi çözmeleri yetti. Bir kişi değil aslında, konuşanların sayısı hiç az değil. Bu kez kendisine soruyor, bırak başkalarını, o okudu mu bakalım Enternasyonal'i. Tanrı, patron, bey, ağa, sultaaan... Nasııl bizleri kurtarır. Bizleeeri kurtaracak ooolan. Kendi kol-la-rı-mız-dır. Mırıldandıkça heyecanı artıyor. Kalbi bir mengenenin içinde. Sahiden yapmış mıdır bunu? Şu marşta söylenenlere etmiş midir ihanet? Kimler kimler konuştu, o niye konuşmasın? Gözü avlunun bir köşesine tek başına çökmüş Hilmi'ye ilişiyor. Tam o sıra kaldırıyor başını Hilmi. Hemen kaçırıyor gözlerini Hasan. Neredeyse tek tek hepsinin ismini veren şu ahmağa acımak da neyin nesi. Hak etti namussuz. Hem tecrit, devrimci partilerde en yararlı görünen yöntemdir. Caydırıcı özelliği var bir kere. Dayak atmıyorlar. Öldürmüyorlar. Ama böyle içten içe ölüyor adam. Fikri dayanamayıp bozuyor sessizliği. Abi bence gelince bir de biz sorguya çekelim Atilla'yı. Tüyleri diken diken oluyor Hasan'ın. Nasıl olacak o? En yakın arkadaşını alıp karşısına... Amma meraklısıymışsın be Fikri. Dur hele, atlı mı kovalıyor? Buradayız daha. Yarın öbür gün getirirler. Anlarız işin aslını astarını. Varsa böyle bir durum gerçekten, dediğim gibi başka gruba... Neyse neyse, hadi kapat bu konuyu. Herife bak be, imkân olsa şimdiden hain ilan edecek adamı. Hain. Olabilir mi gerçekten? Neden olmasın? O konuşmadı mı? Konuşmadı tabii. Ne söyledi ki? Marş söylemediği kesin. Tamam, marşı söylemedi de... Ceeellatların döktüklerii kan. Bir güüün onlarıı boğaaar. Bu kaan denizinin ufkuuunda. Kıpkızıl bir güne-

eş doğaaar. Bu kavgaaa eeen sonuuuuncu kavgamıızdır artııık... Enteernasyonaaalle kurtuulur iinsanlık... İşte şimdi doluyor gözleri. Cellatların döktükleri kan derken iyice kinleniyor. Boğacak mı sahiden o kan onları?

Hasan, Hasan, abi gel, Atilla'yı getirmişler! Kıpkızıl güneşin doğumunu izlediği rüyadan uyanışı böyle oluyor. İyi mi, kötü mü bilmiyor. Öyle ya da böyle, geldi yüzleşme vakti. Sıkıntıyla yarıda bırakıyor voltayı. Sağına soluna bakıyor, Fikri toz olmuş. Nasıl bir sahneyle karşılaşacak kimbilir? Arkadaşların çoğu havalandırmada. Koğuştakiler ne yaptı, selam verdiler mi, sıktılar mı elini, yoksa hepsi derin uykuya dalmış gibi sırtlarını dönüp horlaya horlaya. Belki de en iyisi budur. O olsa ne yapardı? Onu bırak da şimdi ne yapacaksın ona bak, diye söyleniyor, işte koğuşun kapısı, iki adım sonra karşısındasın Atilla'nın. Ben değil, diyor sonra, o benim karşımda olacak. O düşünsün ne yapacağını. Hesap verecek olan o. Bir yandan da ortada kesin hiçbir şey olmadığını söyleyerek teskin etmeye çalışıyor kendini. Bu düşüncelerle atıyor adımını koğuşa. Bir ferahlama. Neyse ki dönük arkası. Pencereden avluya bakıyor. Koğuş neredeyse boş. Bir tek, tecrit edilenlerden Ali var, ranzasının köşesine büzülmüş.

Seslense mi? Ya da yanına gidip omzuna dokunsa. Öksürse, o dönüp baksa. Yüzünü bir görse. Belki çıkarır bir şeyler. Ali büzüldüğü yerde kıpırdanıyor. Hasan'ın gelişini haber veriyor aklınca. Kader ortaklığı mı? O sıra dönüp bakıyor Atilla. Yüzünde geniş bir gülümseme. Bir anda. Hesap kitap yok bu gülüşte. Hasan'ı görür görmez. Açıyor kollarını. Yıllar sonra kavuşan iki kardeş gibiler. Hasan da iyice gevşiyor. Bir anda unutuyor her şeyi. Böyledir zaten. Kötüdense iyiye meyilli. Uzun bacaklarıyla üç-dört adımda varıyor koğuşun öteki ucuna. Yakına gelince ancak fark edebiliyor, fazla açamıyor kollarını Atilla. Yaralardan mı? Gel diyor,

benim ranzaya geçelim, senin yatak hazır değildir daha. Atilla hep gülümsüyor. Soramaz böyle gülümserken, çözüldün mü abi, doğru mu söylenenler, diyemez. Fikriler Mikriler gelip sorsunlar çok istiyorlarsa. O âna dek tek kelime etmeyen Atilla, hep gülümseyen, bir de kollarını açan Atilla, nihayet konuşuyor. Bilmedikleri hiçbir bilgi vermedim, diyor. Onun da kulağına gitmiş demek. Atilla konuştu, otuz sayfa ifade verdi. İfade verdim doğru, diye devam ediyor. Önce sustum. Ama sonra o kadar acıya dayanmanın onlara değil bize zarar olduğunu gördüm. Bir yerde durdurmak gerekiyordu. Dışarıda olan kimsenin adını vermedim. İşe yaramaz, abuk subuk bilgilerle göz boyadım. Konuşur gibi yaptım. Ama merkez komiteden bir kişinin bile adını vermedim. Yutkunuyor Hasan. Üst üste, üst üste. Biz burada başka şeyler düşündük, diyemiyor. Ama soracaktık sana. Yani öyle peşin bir hüküm vermiş de değiliz. Bunları da söyleyemiyor. Susuyor. Atilla ise gülümsüyor.

Şu Ali'nin hali ne böyle? Tecrit. Fısıltıyla söylüyor bunu. Gizli bir şey olduğundan değil, sesi o kadar çıkabiliyor. İşkencede konuşanları tecrit ediyoruz. Arkadaşını şikâyet eden bir çocuk şimdi Hasan. Sen kimsin ki arkadaşını cezalandırma yetkisi buluyorsun kendinde diye kızacak öğretmeni. Öyle olmuyor. Konuşalım bütün bunları, diyor Atilla. İşkence yumuşatmış onu.

"Ama bana göre yanlış. Tecritle falan çözülecek şey değil bu iş. Kuralım bir komisyon, araştıralım isterseniz tek tek herkesi. Kim ne kadar konuşmuş, ne bilgi vermiş. Ama araştırmadan tecrit etmek... Doğru değil Hasan. Şükrü'yü ne yapacağız? En çok o konuştu. Direndi direndi, sonunda dayanamadı. Ama senden de benden de çok işkence gördü o. Nasıl vereceğiz kararı?"

Ali'ye bakıyor göz ucuyla Hasan. Duyuyor mudur? Yok, kendi halinde garip. Önünde bir şeylere bakıyor. Atilla fark ediyor tedirginliğini.

"Bırakın bu işlerle uğraşmayı. Heriflerin yapmaya çalıştığı da bu işte. Seni beni ayırmak, bölmek. Benim hakkımda bilmem kaç sayfa ifade verdi diyor, senin hakkında başka şey..."

Onun hakkında mı? Onun hakkında ne diyorlar ki? Ne demiş olabilirler? Tedirginliği artıyor, değişiyor. İçin için kendini yemesine neden olan, sonra Atilla konuştu laflarıyla üzerini güzelce örttüğü o şey bir anda yeniden... Kapatsa şu konuyu bir şekilde. Ne duymuş olabilir? Marş söylemediğini mi? Hangisi söyledi ki? Ranzanın demirinde kabuk kabuk kalkmış boya tabakasını yol yol söküyor. Alttan soğuk demir çıkıyor. Aşağıdan yukarı doğru uzuyor yol. Haklısın, diyor sonra. Yatılı okulda aynı ranzayı paylaşan iki liseli gibiler şimdi. Atilla yeniden gülümsüyor, elini atıyor omzuna. "Hadi o zaman, arkadaşlar da gelsin, onlara da anlatayım ben durumu." Sanki biliyor konuştuklarını. Toparlayacak ortalığı. Kopmak üzere olan bağları yeniden tutturacak birbirine. Tamam diyor Hasan, çağırayım ben arkadaşları.

Koğuşun ortasındaki uzun masanın etrafında bir aradalar. Atilla en başta. Yanında Hasan. Öteki yanında Fikri. Az önce Hasan'a söylediklerini tekrarlıyor Atilla. Başta gergin yüzler. Dinledikçe gevşiyorlar. Nasıl da inandık diye hayıflanıyorlar. Utanç içinde. Hasan olup biteni izler gibi görünüyor ama aklı başka yerde. Ne konuşulmuş olabilir onun hakkında, bunu düşünüyor. Duyulmuş olabilir mi? Biliyorlar mı gerçekten? Atilla biliyor belli ki. Biliyor ama umursamıyor. Olabilir mi? Şimdi kendini temize çıkartmak için mi yoksa? Yarın bir toplantı daha. Hasan arkadaş, kendisiyle ilgili aldığımız duyumları açıklığa kavuşturmalı. Özeleştiri vermesi gerektiğini düşünenler? Atilla akıllı. En baştan aldı önlemini. Hiçbiri ona bir şey sormadan, açıklamasını yaptı. Suçsuzluğunu, hain olmadığını kanıtladı. O

nasıl açıklayacak? Neden daha önce söylemedin, neden gizledin derlerse? Yapamadım, utandım mı diyecek? Kendine bile zor itiraf etti, düşünmemeye çalıştı. Koca örgüt liderisin, inanırlar mı? Bu zayıflığa... Bu kendini bilmezliğe. Hadi ona inandılar diyelim, koca örgüt lideri, işkencecinin karşısında düşer mi böyle bir zaafa? Demezler mi, yarın sen çok daha ağır koşullarda bunların postalını da... Ah nasıl yaptı o bunu? Nasıl çıktı o söz ağızdan. Aslında şimdi tam da zamanı. Söyleyebilir. Madem toplantı yapıyoruz, benim de size açıklamak istediğim bir şey var arkadaşlar, diyebilir. Atilla'yı bekliyordum ben de, o yüzden şimdiye kadar yapmadım bir açıklama. Gayet inandırıcı bir gerekçe. Aslında yalan da sayılmaz. Atilla'ya ayrı, onlara ayrı bir açıklama yapmanın anlamsız olduğunu düşünmüştü o. Büyük operasyon esnasında moralleri bozmak istemedi. Madem artık bir aradalar... Gerekirse özeleştiri de verir tabii. Gerekirse değil canım. Verir özeleştiri. Özeleştiride ne var? Her devrimcinin yapacağı, yapmaktan utanmayacağı bir şey. Evet en doğru zaman şimdi. En iyisi, söyleyip kurtulmak bu yükten.

Atilla herkesin gözlerine bakıyor tek tek. Evet arkadaşlar, bir komisyon kurma konusunda hemfikirsek eğer, ben bu komisyonun başına Hasan'ı öneriyorum. Bir ürperti. Çaresiz açıklayacak. Bu olanlardan sonra kabul edemez böyle bir görevi. Nihayet alıyor söz. Bu göreve uygun olduğumu sanmıyorum, diyor. Allak bullak tüm yüzler. Bu ne demek şimdi? Bilmedikleri bir şey mi var? Atilla da beklemiyordu bunu. Nedenmiş o, diyor. Yoksa duymamış mıydın, der gibi bakıyor bu kez Hasan. Tongaya mı düştü yani durduk yerde. Ama dönüş yok artık. Söyleyip kurtulacak. Kendisi için de en iyisi bu. Vicdan azabıyla yaşanır mı?

"Arkadaşlar ben..." diyor. "Benim sizinle paylaşmadığım bir şey vardı bugüne dek. Atilla da artık aramızda olduğuna göre en

uygun zaman şimdi. Aslında biraz da işkencelerin yarattığı moral bozukluğunu geride bırakalım diye bekledim. Söyleyeceklerimi bir özeleştiri olarak da kabul edin."

Allak bullak yüzler donmuş, öylece bakıyorlar. Duyacakları şeyden ciddi olarak... Atilla'dan korkarken, Hasan mı?

"İşkencede yaşadığım bir şeyi anlatacağım size. Bu şey yaşandığında büyük bir pişmanlık duyduğumu bilmenizi istiyorum. O söz ağzımdan nasıl çıktı bilmiyorum. Daha sonrasında kendi kendime düşünürken, yani hesaplaşırken, bunun bir şaşkınlığın ürünü olduğuna karar verdim. Yalnızca bundan oldu. Ama tabii yapılan şeyin ağırlığını ortadan kaldırmıyor bu durum. Bir mazeret değil yani. İşkencenin başlarıydı üstelik. Ben de Atilla gibi, işlerine yaramayacak, zaten bildikleri bilgileri tekrarlamaktan ibaret bir ifade vermiştim. Buna rağmen işkenceci, o pislik herif, konuş ulan konuş, deyip duruyordu. İşte o anda ben, ağzımdan kaçırdım o lafı."

Duruyor. Su yok mu buralarda? Dili damağı kurudu... Atilla sabırsız. Alacağı yanıttan korkarak soruyor. "Ne söyledin Hasan?"

"Komutanım."

"Efendim?"

"Komutanım, dedim."

Sessizlik. Allak bullak yüzlerin hepsinde gülmekle ağlamak arası bir ifade. Biri açsa yolunu, koyverecekler. Eee? diyor Atilla. Eee'si yok. Bildiğim her şeyi anlattım komutanım, dedi. İşkenceciye komutanım, dedi.

Kahkahayı patlatan Fikri oluyor. Sinirleri bozuldu herhalde diye düşünüyor Hasan. Sonra bir bakıyor Atilla da... ve diğerleri. İşte şimdi tam bir yatılı okul! Duydun mu, komutanım demiş herife. Adam da şaşalamıştır ha. Yok yok inanmamıştır. Yanlış duydum herhalde. Sahi, dedin mi bunu Hasan? İyi kamufle

olmuş yalnız. Adam hayatta tahmin etmemiştir senin daha çok şey bildiğini. Baksana herif komutanım diyor. Kahkahalar gırla gidiyor. İyi makaraya sarıyorlar Hasan'ı. Gözlerinden yaş gelenler, gülmekten katılanlar...

"Neyse, bizi iyi korkuttun Hasan, âlemsin," diyor Atilla sonunda. "Unut gitsin bunu, hiç takma kafana. Adam farkına bile varmamıştır ne dediğinin. Belki de demedin, dediğini sandın. Desen de bir şey çıkmaz. Hadi bakalım, acıktık yahu, ne zaman yiyoruz yemekleri?"

Atilla'nın da tutuklandığı, büyük kovuşturmanın ertesi günü, dışarıda kalan az sayıda arkadaşla afişe çıktı Ayşe. Bir yandan giderek daha da yalnızlaşmanın tedirginliği, bir yandan da baskıya duyduğu öfke... Her an her şey olabilir. Daha dün onlarca eve operasyon yapıldı. Tutup da bunun üzerine afişe çıkmak tedbirsizlik. Gerçi artık, kime ne olacağı bilinmez, evinden hiç çıkmasa da gelip onu bulabilir maraz.

Tam afişin üzerini sıvazladığı, o en zevkli anda... Bir başka el bileğinde. Sımsıkı kavramış. Yaptığı işe devam edemeyecek, kötürümleşti. Eli bir başkasına ait sanki. Üzerinde basbayağı hoyrat, büyük, kemikli bir el. Afişin alt kısmı rüzgârda sallanıyor. El böyle sıkı tutmasa tamamlayabilir belki. Tamamlasa ne olacak, söküp atmayacaklar mı? Olsun, yarım bırakmayı sevmez. O tamamlasın da. Rüzgâr kafasına göre orasından burasından yapıştırıyor afişi. Yamuk, olmadık yerlerinden katlanmış, ne olduğu zor anlaşılan bir afiş var şimdi duvarda. Canı sıkılıyor. Hiç olmasa daha iyiydi. Sökseler memnun olacak bu kez. O böyle düşünedursun, cüssesiyle uyumsuz irilikte elleriyle adam, tuttuğu gibi arkaya döndürüyor bileğini. Adamın vücuduna büyük gelen elleri değil yalnız, bir de sesi.

Biz de her yerde sizi arıyorduk Ayşe Hanım, gökte ararken yerde bulduk yani. Sigara kokuyor nefesi. Yeni söndürmüş olmalı. Bir tane de o yakmayı isterdi doğrusu.

Titriyor, kemikleri birbirine değiyor sanki. Korkuyor mu? O değil de... İlk kez karşılaşıyor böyle bir muameleyle. Hazırlıksız mı? Neresinden baksan zor bir durum. Aslında daha önce sayısız kez prova yapmıştı. Böyle bir şey gelirse başlarına nasıl bir tutum almaları gerektiğini anlatan sorumlusunun sesi kulağında. O ses ile kendi kurduğu sahne birbirine karışıyor. Güçlü olmak gerek. Hiç eğmeden başını, gözlerinin içine içine bak. Sakın kaçırma bakışlarını, diyor kendine. Onun alnı ak, utanacak, bakışlarını sakınacak bir şey yapmadı. Onlar kaçırsınlar, onlar utansınlar. Kelepçenin içinde bileği sağa sola kayıyor. Henüz yüzünü göremediği adamın eli, bu kez kafasından bastırıyor. Arabanın içine doğru... Şimdi iki adamın ortasında, arka koltukta, doğruca yola bakıyor. Sonra dikiz aynasına kayıyor bakışları. Arabayı kullanan, oralı değil. Gözü yolda. El, aynayı şöyle bir oynatıyor. Bu kez kendi yansıması ile adamın yüzü aynı çerçeveye sığıyor. Adamınkinden çok kendi yüzü çekiyor dikkatini. Ben miyim bu, diye sormadan edemiyor. Alı al moru mor bu yüz ona mı ait? Toparla, toparla kendini, diyor sonra. Kaldır omuzlarını. Elin sahibi aynanın içinden konuşuyor. Beklediği gibi değil. Neredeyse şefkatli.

"Ah be kızım, annen baban bilse senin şu yaşında bunlarla uğraştığını." Yanıt vermeyecek. Ne söylerse söylesin, ne sözcüklerle ne de herhangi bir ifadeyle... Sakın tepki vereyim deme, diye telkin ediyor kendine. "Söyle bakayım, nerede biliyorlar seni? Öğrenci de değilsin artık. Ders çalışma bahaneleri falan da uymaz yani... Asıl hata onlarda ya neyse. Böyle bir dönemde başına kimse komadan bırakılır mı sokağa senin yaşında bir kız? Kaç yaşındasın?" Bu kez aynadaki suretten iş çıkmayacağını anlamış olmalı ki, arkaya dönü-

yor adam. Koltuğun kenarından bir kukla gibi uzanıyor kafası. "Söylesene kızım, yaşın kaç? İyi iyi, söylemezsen söyleme, bilmiyoruz sanki. Elimizde her türlü bilgi var yani, ne sanıyorsunuz bizi? Çocuk oyuncağı mı bu işler? Devletle oyun olur mu ha?"

Şefkat numaralarını bıraktı. Böylesi daha iyi. Ya herro ya merro diyor anlaşılan. Ama o konuşmayacak. Tek kelime etmeyecek. Oyuna gelmeyecek. Elinde bazı kâğıtlar, onlara dönüyor adam. Sanki Ayşe'yle ilgiyi kopardı. Okumayı yeni söken biri gibi, hecelerin üzerinde dura dura... Doğum tarihi: 05.07.1949.

"Ooo yeni kutlamış kızımız doğum gününü. Ee söyle bakalım vekil kızı, baban ne aldı yirmi üçüncü yaş gününde? Araba falan? Yook siz sevmezsiniz öyle şeyleri. Hem korkar adamcağız, allah muhafaza, örgüt mörgüt işlerinde kullanırsınız falan. Sonra bir bakmışsın boomm! İçinde biricik kızı. En gücüğü... Gücümeni. Yani. Hadi abin, ablan tamam da sana ne oluyor be kızım, boyundan büyük işlere yani..."

İstediği kadar konuşsun. Duymayacak. Tıkayacak kulağını. Bir uğultuya dönüştürecek her sözü. Dışarıdaki seslere verecek dikkatini. Araba seslerini, korna seslerini duyacak, onu duymayacak. Dikkatini hiç vermezse, sadece anlamsız sözcükler halinde duyar söylediklerini. Öyle yapacak, yapabilir. Aynadaki allak bullak yüze odaklanacak. Onu arabadan inene kadar adam edecek. Kimbilir nereye götürülüyor şimdi. Belli olmaz, gazeteciler falan çıkar karşısına. Çekerler bir fotoğrafını, anarşist yakalandı diye. Yarın girer gazetelere. Sakın düşürme, diyor omuzlarını. Sil yüzünden o ifadeyi. Kötü bir şey yapmadı o. Korkmuyor da. Ondan önce kimleri aldılar böyle. Arkadaşlarının gördüğü muameleyi, nasıl direndiklerini düşünüyor. Onun kimseden aşağı kalır yanı yok. İnancını, sağlamlığını gösterecek dosta düşmana. Hem annesi babası da görecek bu fotoğrafı. Onlar da böyle dimdik bulacaklar onu. Kızı-

mızı ne hale sokmuşlar demelerine izin vermeyecek. Durdu araba. Gelmiş olmalılar. Dışarıda birileri var. Tanıdık değil.

Hadi bakalım, diyor adam, iniyoruz. Bir süredir kesmişti dırdırı. Ama işte yine başlıyor. "Şimdi sustun, bakalım içeride ne kadar susabileceksin. Ama bil ki vekillik mekillik sökmez bize. Baban kurtarır falan diye umuyorsan, hiç heveslenme yani. Hadi hadi, yürü bakalım."

İner inmez flaşlar patlıyor. O ise ne yaptığını hiç bilmiyor. Yüzündeki o ifadeyi bırakabildi mi aynanın içinde? Merdivenleri nasıl çıktı? Omuzlarını dik tutabildi mi? Sadece hissettiklerini biliyor. Korkmadığını da. Bundan sonrasında ne olacaksa olacak. Hazır. Her şeye hazır. Annesinin gözü yaşlı ziyaretlerine. Zemin kattaki sorgu suale. Gerekirse dayak yemeye. İşkenceye. Evet ona da hazır. Ser verip sır vermemeye. Abisinin bağlantılarını soracaklar mutlaka. Kuryesinin kim olduğunu. Hepsine hazır.

Ertesi günkü gazetelerde çıkacak fotoğrafı. O, çok sonra görecek. Koğuşun duvarında. Daha onu koğuşa getirmeden, arkadaşları kesip asmışlar. İftihar belgesi. Dimdik yürüyor iki jandarmanın ortasında. Adamlar sinik ve basbayağı ufak tefek görünüyorlar onun yanında. Koğuşta böyle yorumlanıyor hiç değilse. Baksana heriflere, nasıl da pısmışlar. Suna onun eski arkadaşı. Güzelliğine bak şunun, nasıl da aydınlık yüzü, diyor koğuştakilere. Tanıyan, tanımayan herkes aynı fikirde. Nasıl da çatmış kaşlarını. Siz kim oluyorsunuz, diyor adamlara. Gülüyorlar. Baktıkça keyifleniyorlar, konuştukça daha da. Bugün güzel bir gün olacak.

Kızlar koğuşu fotoğrafı böyle yorumlarken, erkekler koğuşunda da elden ele dolaşıyor gazete. Masanın etrafında toplanmışlar. Gazeteye gururla bakıyor ağabeyi. Ne yalan söylesin bu kadarını beklemiyordu. Kardeşi dik başlıdır, çetin cevizdir ama şu durumda da böyle olacağı... Gelir miydi aklına?

Elden ele geçerken, birinde azıcık daha uzun kalıyor gazete. Duymuyor konuşulanları, basbayağı dalıp gitmiş. Bacaklarını olduğundan da uzun gösteren blucini ve dar beyaz gömleğiyle, dimdik yürüyen kızın görüntüsüne baktıkça bakası geliyor. İlk değil Ayşe'yi görüşü. Bir-iki kez Atillaların evde rastlamıştı. Bir kez de galiba Parti'ye gelmişti de tam kapı ağzında... Ama o kız bu kız değil sanki. Başka bir eda var bu fotoğrafta. Daha önce görmediği bir şey. Değişen hangisi? Ayşe mi, kendi mi?

Versene yahu gazeteyi, biz de bakalım şu resme, diyor arkadaşlardan biri de, ancak öyle ayrılabiliyor fotoğraftan. Daha sonra, gece indiğinde, görünmeyen bir el kesip çıkaracak onu olduğu yerden. Herkes bu davranışı doğuştan arşivci Fuat'a yakıştırsa da, o değil elin sahibi... Belki kendisi bile bilmiyor neden yaptığını. Güç mü verdi ona? Kızın yüzündeki anlam hangi teli kıpırdattı? Bilmiyor. Ama bir imgeye âşık olunmayacağını biliyor. İmgenin gerçeğiyle buluşmasına ise daha aylar var.

Ayşe'nin bunların hiçbirinden haberi yok. Dahası, koğuşta neyle karşılaşacağından da. Biraz bunun tedirginliği, biraz da adam gibi sorgulanmamış olmanın ezikliği. Neden tek bir soru sormadılar? Üye olmadığından mı? İllegal olduğu için Parti, sempatizan sayıldığını, sadece çok azının üye yapıldığını biliyorlar mı? Her işe koştuğu, hemen her toplantıya katıldığı halde üye sayılmamayı yediremiyordu kendine ama haklı çıktı Parti. Alabilecekleri onca bilgiye rağmen adamdan saymadılar onu. Yine de hiç değilse, abisiyle ilgili bir şeyler sorabilirlerdi. Onun yerine bir dolu nasihat. Bak kızım gençsin daha'lar, okulun da bitmiş'ler, baba parasıyla devrimcilik olmaz'lar... Dışarıda duyduğu hikâyelerin hiçbiri yaşanmadı. Hamam denilen yere de götürmediler. Daha ne olsun, kim ister işkenceyi, hücre hapsini. İyi de ötekilere nasıl açıklayacak durumu? Hepsi az veya çok gördü işkence ama

o... Gördüler değil mi? Onun gibi es geçilen var mıdır içlerinde? Fiske bile vurmadılar. Koğuştakiler küçük görecek onu şimdi. Şüphelenirler mi? Bu işte başka bir iş var derler mi? Var mıdır gerçekten? Onun da bilmediği... Ne olabilir ki? Az sonra içeride olacak, arkadaşlarının yanında. Hepsini birlikte tutuyorlarmış. Örgütleri böldükleri olmuyormuş pek. Çoğunu görecek. Nasıldır moralleri? Ne biçim soru bu. İçeride ne kadar iyi olabilirler ki? Dışarıya gönderdikleri haberler iyimserdi. Onlar da güçlü görünmeye çalışıyor tabii. Ne yapacaklardı ki? Ah vah etmekle olacak iş mi? Sağlam durmak gerek. Bu da mücadelenin bir parçası.

Umduğundan da fazlasıyla karşılaşacak Ayşe. Tam bir şenlik havası var koğuşta. Şansına, tutuklu bir kadının bebeğini getirmişler. Öteki koğuşlardan birinde kalıyor anası. Yedi aylık bebek cezaevinin en küçük insanı. Ayşe kapıda belirdiğinde ilk onu görüyor. Bu uyumsuz resim karşısında şaşalarken sorular uçup gidiyor. Bir bebeğin havalara atılıp tutulduğu, kucaktan kucağa gezdirildiği bir yere düştü. Hapislik böyle bir şey olabilir mi gerçekten?

Bebeğin kıkırdamaları, kadınların neşeli kahkahaları, demir kapının çarpılmasıyla son bulacak, ama olsun. Bebek hâlâ orada. Varlığı yeter. Tüm kafalar yeni gelene dönmüş. Bebeği unutmuş gibiler. Ayşe ise kimseyi görmüyor, gözü bebekte. İlk Suna koşuyor. Kaç yıllık arkadaşı gelmiş. Sonra ötekiler. Ayşe yavaş yavaş atıyor şaşkınlığını. Yüzünde mahcup bir gülümseme, bakıyor etrafa. O an seziyor, buradaki yaşama alışmak mümkün değil ama arkadaşlıklar katlanılır kılacak pek çok şeyi. Güçlü, umutlu ve inançlı olmak, kolaylaştırıyor burada yaşamayı, diye yazacak daha sonra annesine. Şimdi çevresinde toplanmış kadınlar da girecekler mektuba. Diyecek ki, değerleri hiçbir şeyle ölçülemeyecek, samimi ve sade bir temele dayanan arkadaşlar edindim. Onları tanımak

az bir mutluluk değil. Her türlü şeyi belirgin bir güç ve iradeyle karşılama yeteneğine sahip olduğuna herkesi; annesini, babasını, akrabalarını ve en sonunda kendini de inandıracak. İnanmak yolun yarısı. Arkası çorap söküğü. İrade dediğin başka nedir ki? Zaman içinde hapishaneyi de bir eğitim aracına dönüştürecekler. Hep birlikte. Mektuplar bile bu amaç için kullanılacak. Atilla'nın Zehra'ya yazdığı mektupların altında tüm erkekler koğuşunun imzası var aslında. Aralarında uzun tartışmalar yapıp yazıyorlar mektupları. NATO, ortak pazar, iki süper devlet, Amerika'nın tahakkümü, emperyalist güçler dengesi, feodalizm, burjuva sınıfı, toprak meselesi vs. vs. vs. Zehra, Atilla'nın birkaç paragrafa sığan "özel" cümlelerini çıkartıp sesli okuyor mektubu. İşte size eğitim. Ayşe bu kadarını tahmin etmemişti doğrusu. Herkes bir şeyler okuyor. Radyolar dinleniyor. Yurtdışı yayınları en çok. Sosyalist ülkelerden haberler. Dünya çapında yürüyen tartışmalar. O konuşmalar kâğıda dökülüyor sonra. Minik harflerle sigara kâğıtlarına yazılıp gizli yollardan erkekler koğuşuna... Devlet çatısı altında bir örgüt evi âdeta. İşkenceler, dayaklar, baskılar daha mı perçinlemiş? Ayşe'nin hayranlık duymaması imkânsız. Bir fiske bile yemedi ama nasıl da moralsizdi buraya geldiğinde. Şimdi öyle mi? Daha ilk mektubunda yazacak annesine. "Burası bir tecrübe hepimiz için. Hakkını verirsen eğer."

Hakkını verecek. Sessizlik saatlerini okuyarak ve yazarak geçirecek. Havalandırmaya çıktığında arkadaşlarıyla yakartop, voleybol oynayacak. Kapalı alanda vücutları hamlamasın diye. Hem takım oyunu bağları güçlendirir. Kadınlar içinde onun gibi işkence görmeyenler olduğunu öğrenince rahatlayacak içi. Korktuğu şey, bu işte babasının parmağının olmasıydı. Neyse ki yersiz çıktı bu kaygı. Duvarda asılı gazete kupürünü gördüğünde ise kuruntular yerini tatlı bir gurura bırakacak. Gidip gelip bakacak

kendine, kimseler yokken. Zaten çok değil, birkaç gün içinde indirilecek fotoğraf. Bireysel davranışları örnek diye sunmak koğuş sorumlusu tarafından eleştirilecek. Buradaki hangi arkadaş boynu eğik girdi cezaevine, diye soracak sorumlu. Haklı. Aslında Ayşe'nin farklılığını değil de, hepsinin kararlılığını simgeliyor o kare. Yine de anlatması zor. Dahası gidip gidip fotoğrafa bakmış olmaktan utanıyor. Zaaf gösterdi. Devrimcilik öncesi alışkanlıklar mı baş gösteriyor yoksa? O yüzden gazete artıkları arasına atılan kupüre dönüp bakmayacak bir daha. Ama neyse ki fotoğraf, erkekler koğuşunda görünmeyen elin himayesinde...

İki yıl sonra yeniden esas sahibine geçecek. Ama o zamana kadar, hiç okunmayan bir kitabın ayracı gibi bekleyecek. Görünmeyen el, fotoğrafı ancak birkaç ay sonra yeniden hatırlayacak. İki yanında jandarmaların dikili olduğu, "Adalet Mülkün Temelidir" yazısının tam karşısına denk gelen sıraya geçerken... Gözü az ötede kız arkadaşların oturduğu bölüme iliştiğinde. İkinci sıranın tam ortasında... Beyaz gömleğiyle orada. Ne kadar da yakışmış. Kısacık kesilmiş saçlarıyla. Boynu nasıl da ince. Onların tarafa dönük yüzüyle. Böyle siyah göz olur mu? Gülümsemeyen dudaklarıyla. Biçimli. Çatık kaşlarıyla. Aslında sadece ciddi. İkinci sıranın tam ortasında. Konuşmuyor. Kimse konuşmuyor ya... Ama onun konuşmayışı bir başka. Hasan gözlerini ayırmadan, ayıramıyor ki zaten, gösterilen sıraya oturuyor. Atilla hemen önünde. Başıyla selam veriyor kızlara. Zehra gülümsüyor. Olacak iş mi, yakışmıyor buraya. Ama hayır, Atilla memnun. Hasan mahcup, ne var ki, gülümsesin tabii. Ama o? Siyah gözlü kız hiç oralı değil. Beyaz gömleğine leke bulaşmasın diye diken üstünde oturan birini andırıyor. Beyaz gömleğin altında ne var, merak ediyor. Aynı blucin mi? Yok canım, öyle gelmez duruşmaya. Ne kadar da dik

oturuyor. Sırtı ağrımıyor mu? Meydan okuyor sanki. Fotoğraftaki gibi. Niye bakmıyor? Bir göz göze gelseler... En azından dostça bir selam.

Avuçları terliyor. Eteğine silse mi? Silmiyor. Ellerinin içinde gizliyor terini. Az sonra başlayacak. Acaba neler soracaklar? Bir yıla yakındır tartışıyorlar. Ne söyleyecekleri belli. Heyecanlanacak bir şey yok. Zehra dürtüyor. Bizimkiler geliyor. Abisini görünce kıpırdanıyor. Dışarıdan görülemez. Mendil alsaydı keşke. Yok yok, kötü olurdu, tuhaf bir görüntü. Ağladığını falan sanırlardı. Ağabeyinin selamı. Zehra'ya dönük. Onu fark etmedi galiba. Yok canım etmiştir de. Sevmez öyle şeyleri. Kardeşine özel selam verdi derler sonra. Zehra kim peki? Nişanlısı değil mi? Yok, o her şeyden önce kuryesi. Sesli söylemiş gibi tedirgin oluyor. Neyse ne, o tarafa bakmamak en iyisi. Mahkeme başkanı gelir şimdi. Bu sıkıntılı bekleyiş de biter böylece.

Geldi adam. Oturdu yerine. Şöyle bir baktı salona. Önce kimlik tespiti yapılacakmış. Ölme eşeğim ölme, diyor Hasan, Atilla'nın kulağına. Kulaktan kulağa konuşmayın! Tak tak tak! Ayşe bu sesi tanıyor. Öğrenciliğinde babasının duruşmalarına katılmıştı birkaç kez. İçeride yüzü aşkın kişi var. Bu kadar insanın kimliğini tespit... Kaç saat sürer kimbilir? Belki bitmez bile bugün. Kolay değil tabii. Yapılması icap eden işlemler var önce. Neyse canım, bu iş bir günde bitecek değildi ya. Dikkatini kendi duruşuna yöneltiyor. İndirmemeli omuzlarını. Gözlerini de ayırmamalı hâkimden. Burada ne söylediklerinden daha önemlisi nasıl söyledikleri. Duruşları.

İsimler okunmaya başlandı. Elinin terlemesi durdurulacak gibi değil artık. Az sonra ona gelecek sıra. İsmini, anne adını, baba adını, doğum yerini, doğum tarihini söyleyecek. Hiç zor değil. Ama gel de ellere anlat.

Evet kızım, söyle bakalım. Adın soyadın...
Annenin adı?
Babanın adı?
Doğum tarihin?
Doğum yerin?

Pürüzsüz çıkıyor sesi. Sanki adını söylemiyor da, almış hâkimin elinden çekicini, vuruyor masaya: tak tak tak. Atilla gülümsüyor. İşte onun kardeşi. Ses ve görüntü üst üste biniyor Hasan'ın zihninde. İmge gerçeğe dönüştü bile. En fazla bir dakika. O kısacık sürede her ayrıntıyı kazıyor beynine. Sesini kaydediyor. Beyaz gömleğin altında dizlerine kadar inen siyah bir etek olduğunu görüyor. Belini sımsıkı kavramış. Her şeyi ince bu kızın. Bacaklarını merak ediyor. Utanıyor. Kaçırıyor gözlerini. Öbür tarafındaki Fikri'ye dönüp bir şeyler söylüyor. Bir tak tak daha. Konuşmayın! Döndüğünde Ayşe'yi kaybetmiş gibi oluyor. Oysa yalnızca oturmuş. Bu kez alnı çekiyor dikkatini. Ne kadar geniş. Beklenmedik bir aydınlık veriyor yüzüne. Sesindeki berraklıkla da örtüşüyor. Hasan o andan, kendi adını söyleyeceği âna kadar, gözlerini o taraftan ayıramıyor. İkinci sıradan. İkinci sıranın tam ortasından...

Koğuşa döndüklerinde, herkes uyuduğunda, okunmayan kitabı aylar sonra yeniden açıyor. Bugünün nöbetçisi o.

* * *

Bir yıl sürecek duruşmalar. Kızlar ile erkekler koğuşu, okul etkinliğinde yan yana gelen yatılı öğrenciler gibi neşeleniyor duruşma günleri. Kimi nişanlısını göreceği için heyecanlı. İşte Zuhal. Elinde küçük aynası, yüzündeki tek tük kılla meşgul. Zihni, Sibel'in eteğini dar bulmuş. Pusula yazdı geçenlerde. Gençleri

yozlaştıran anlayış sizi de etkilemiş, diyor. Dikişten anlayan biri onu hallediyor şimdi. Zehra'nın aklına Atilla'yla ilk karşılaştıkları gün gelip duruyor. Giydiği azıcık kısa eteği çekiştire çekiştire bir hal olmuştu da, Atilla lafı iyi oturtmuştu, Zehra arkadaş, madem çekiştirecektiniz neden kısa giydiniz? Anlatsa yanlış anlaşılır şimdi. Suna, ailesinin mahkeme için getirdiği ayakkabıyı yere sürtüyor. Fazla yeni. Fazla parlak. Onca yoksulluk varken, olacak şey değil... Ayşe, annesine, tüm uyarılarına rağmen koyu renk bir etek bulamadı diye bozuk. Üstelik basbayağı mini bu gelen. Geri gönderecek ama şimdi ne giyecek? Erkekler koğuşunda Orhan, kravatını çözüp çözüp bağlıyor, yine de olduramıyor bir türlü. Hasan, tıraşını olmuş. En beyaz gömleği hangisiyse onu geçirecek sırtına. Ayşe'ye nazire. Anlar mı? Hiç anlamış gibi gözükmüyor. Yine öyle dimdik oturmuş duruşmanın seyrini izliyor. Oysa izlenecek ne var ki? Her duruşma aynı şeyler. Henüz savunmaya geçilmedi. İddianame okunuyor. Atilla'nın dikkatini dağıtan bir unsur yok. Zehra'yla işler yolunda. Haklarındaki iddiaları bir bir kaydediyor kâğıda. Hasan belki bunun rahatlığında. Dersten kaytarmasında sakınca yok. Aklı fikri Ayşe'de. Ne yapıp edip çekmeli dikkatini. Bakışlar tek silah. Mahkeme salonunda imkânlar kısıtlı. Mektup yazmayı düşündüğü oldu. Ama ne diyecek? Sizinle mektup arkadaşı olabilir miyiz? Ya da örgüt lideri olma bahanesine sığınabilir. Ayşe arkadaş sizinle konuşmak istediğim bazı hususlar var. Hakkınızda yazılan raporlara göre... Hepsi bir yana, Atilla'ya ne diyeceğini düşünüyor nicedir. Öyle ya, önce onunla konuşmalı bu konuyu. Arkasından iş çevirir gibi olmak var sonra. Her şeyden önce kardeşi söz konusu olan. Herhangi biri olsa, onu ne ilgilendirir... Ama gel gör ki, hem kızın ağabeyi, hem örgütün lideri. Konuşmak gerekir. Hatta önce onunla konuşmalı. Peki nasıl? Atilla senin kız kardeşine... Ne diyecek? Âşık oldum mu? Yok,

abartılı olur bu. Dese ki, niyetim ciddi, evlenmek istiyorum. Bu da damdan düşer gibi olur. Hem, dur hele, mahkemede bakışarak olmaz o işler demez mi? Öyle olmaz da nasıl olur? Dışarı çıkmayı mı bekleyecekler? Zihni'yle Sibel evlendi ya, olmayacak şey değil demek. İyi de onlar zaten arkadaştı içeri girdiklerinde. Yahu ortada fol yok yumurta yok, düşündüğü şeylere bak. En iyisi önce Ayşe'ye... Yok yok, önce Atilla'ya. Evet evet, Atilla'ya açılmalı. Hiç dolandırmadan lafı. Abicim, lamı cimi yok, kardeşini seviyorum! Sevinir mi? Belki de diyecek ki, ulan bende sana kız verecek göz var mı? Bunları düşünerek geçiriyor duruşmayı. Ayşe'ye imalı bakışlar falan da hikâye oluyor bu yüzden.

Duruşma sonrasında herkes kendi halinde. Kimi mektup yazıyor, kimi ikili üçlü sohbette. Atilla köşede biriyle ideolojik tartışmaya tutuşmuş. Yalnız kaldığı bir ânı yakalasa hemen yapıştıracak lafı. Abi ben senin kardeşini seviyorum. Nur'u kast ettiğini sanmasın... Yok canım, evli kadın, çocuğu bile var. O niye gelsin aklına? Olsun olsun, yine işi sağlama almalı. Ben Ayşe'yi seviyorum diyecek. Böylesi daha iyi. Hangi Ayşe demez herhalde. Kaç tane Ayşe var? Olmazsa, Atilla'nın yanıtına göre belirler bir strateji. Ya bozulursa? Olmaz öyle şey falan derse? Der mi der. N'apar o zaman? Yine de yazar Ayşe'ye. Önce gizliden yürütür, sonra uzak duramadım falan diye açıklar vaziyeti. Ayşe yanaşır mı, ağabeyinin izni olmadan? Hiç sanmıyor. Belki de sevinir Atilla. Kendisi ona Zehra'yı açıkladığı gün sevinmemiş miydi? Güzel kız Zehra. Atilla sevmiş, gerisi onu ne ilgilendirir. O da böyle der mi? Hasan sevmiş, bana laf düşmez. Demez, der mi hiç? Kardeşi söz konusu olan.

O böyle kendini yiyip bitiredursun Atilla'nın sohbet sona ermiş, Hasan'a doğru geliyor. İşte tam sırası. Söyleyip kurtulmalı.

Hadi, diyor içinden, bırak çıkıversin sözcükler. Ben de seninle bir şey konuşacaktım, deyiveriyor. Merakla bakıyor Atilla. Hayırdır, bir şey mi oldu? Yok yok, bir şey olmadı. Yani oldu aslında. Bir olay değil de. Bir şey tabii. Yani bilmelisin. Aslında danışmak istedim. Fikrini alayım yani. Sen de onaylarsan. Neler söylüyor böyle? Ne onayı, ne danışması? Ter içinde kaldı. Ne biçim iş bu?

İyice meraklandı Atilla. Sıkıntılısın diyor. Söyle de kurtul en iyisi. Abi, diyor bir anda, ben Ayşe'den hoşlanıyorum. Çok hoşlanıyorum. Atilla'nın yüzünde aynı ifade. Hani Hasan, işkenceciye komutanım dediğini anlattığındaki gibi. Oooo, bu muydu ya? Hasancım, ne var bunda? Ben olsa olsa sevinirim bu işe. Vallahi çok sevinirim hem de. Seni ne çok sevdiğimi bilirsin. Ayşe de razı olduktan sonra, bana ancak kutlamak düşer sizi. Yazdın mı Ayşe'ye?

Ona değil, Zehra'ya yazılacak mektup. Atilla en sona bir not olarak ekleyecek: Ayşe'yle konuş, Hasan ona mektup yazmak istiyor. Benim fikrimi de bildir kendisine. Hasan'la arkadaşlık etmeleri beni çok mutlu eder.

İsterse yazabilir, diyor Ayşe. Bir sakıncası yok. Gizliden bir uyarı var burada. Başka şey gelmesin aklına. Kuşkusuz ilkten reddetmek kabalık olur. Burnu büyüklük olarak da algılanabilir. Yabani biri sanılmayı istemez. O yüzden yazsın diyor. Ne sakıncası olacak, yoldaş değiller mi?

İlk mektup, koğuşlar arasında yürütülen siyasi ve ideolojik tartışmalardan girip, kişisel hikâyelerden çıkacak. Hasan ne yapacağını, nasıl yaklaşacağını bilemeyen acemi bir âşık gibi. Öte yandan konu siyaset olunca üstüne hatip yok. Bunun farkında olduğundan mıdır, söz dönüp dolaşıp oraya geliyor. Bir bakıyorsun, revizyonizmin içerideki yansımalarından söz ediyor; bir bakıyorsun, Batı müziğinin burjuva kültürü olduğunu anlatıyor;

bir bakıyorsun, şüphecilik ile körü körüne güven arasındaki yakın ilişki gibi felsefi konulara uzanmış. Ama Ayşe en çok onun yer yer uç veren muzip sesini seviyor. Koğuştaki arkadaşlarla ilgili esprilerine gülüyor. Çocukluğunun komik olaylarını anlatma hevesine şefkat duyuyor. Kendiyle alay edebilmesine hayran oluyor. Bazen şüpheye kapılıyor. Gençlik eylemlerinin en önünde yürüyen o karizmatik adam bu olabilir mi gerçekten?

O da yazıyor tabii. Koğuştaki tartışmaları aksettiriyor. Sözgelimi, gençliği yozlaştıran sisteme ilişkin fikirlerinden bahsediyor. Hasan'ın hoşuna gidecek. Kolejlerin, modanın, gece kulüplerinin bunun en önemli araçları olduğunu söylüyor. Sonra koğuştaki kimi arkadaşların hayatlarında hiç türkü dinlemediğinden dem vuruyor ve ekliyor; o kendini Şarklı hissediyor.

Hasan soruyor, neden hep siyah etek giyiyor?

Ayşe annesinden defalarca farklı renk etek istediğini söylüyor. Ama hep cafcaflı renklerde ya da kısa etekler getirdiğinden şikâyet ediyor. Siyah dışında koyu renk ve makul boylarda etek satılmıyor anlaşılan diyor.

Hasan, Ayşe'yi cafcaflı bir eteğin içinde hayal ediyor. Tabii mahkeme salonunda değil. Ama ona bundan söz etmiyor. Uygun düşmez.

Ayşe, annesinden şikâyet edince pişmanlık duygusuyla bu kez övüyor onu. Mücadelelerinde nasıl da yanlarında olduğunu, aslanlar gibi üç evlat yetiştirdiğini söylüyor.

Hasan, Firuze Hanım'dan hep çekinmiştir. Bunu düşünüyor.

Annesinin başlarda kendini çok hırpaladığından söz ediyor Ayşe. O bakımlı kadının gidip, yerine, üstüne başına dikkat etmeyen, saçını başını boyamayan bir kadının geldiğinden yakınıyor. Oysa onu öyle görmek istemiyorum, diye yazıyor. Biraz utansa da artık yazmış bulunduğu için gönderiyor mektubu. O andan sonra

annesine de gez toz, keyfine bak gibi telkinlerde bulunmaktan kaçınıyor. Son mektuplardan birinde, görüşte seni çok güzel gördüm aferin saçlarını boyamışsın, diye yazacakken vazgeçiyor.

Hasan, Firuze Hanım'ı hep bakımlı hatırlıyor.

Ayşe, annesine yalnızca bu tür telkinlerde bulunmadığını anlasın diye son yazdığı mektuptan bir parça aktarıyor Hasan'a. Gurur duyduğu bir parça: Bizim için hayat her yerde, her şeyiyle devam eder. Çünkü biz, yaşamaktan, kendimize küçük bir dünya kurup onun içine hapsolmayı anlamıyoruz. Dünyada olup bitenlerle ilgilenmeyen, tüm insanlara sevgi duymayan, halkına ve yurduna yararlı olmak için çaba harcamayan değil bizim istediğimiz insan. Ve yaşamak da bu değil. Sevmek fedakârlık etmek demektir. Kuru kuru sevmek, bunu ikide bir lafta söylemek yalnızca, hiçbir anlam ifade etmez. Bütün kişisel kaygılardan, çıkarlardan uzak, sadece biz için yaşamak. Bunu tadabilmek, işte mutluluğun ta kendisi.

Hasan bu parçayı okurken duygulanıyor. Kuru kuru sevmek, bunu ikide bir lafta söylemek yalnızca, hiçbir anlam ifade etmez, sözlerinin üzerinde duruyor. Demek Ayşe bunu söylemese de, onu seviyor. Onunla aynı davanın parçası olduğu için çok mutlu olduğunu düşünüyor. İşte diyor, devrimin felsefesini özümsemiş bir kız. Sevgisinin derinleştiğini hissediyor. Çıktığında bunu ona mutlaka söyleyecek.

Ayşe de pek itiraf etmese de giderek daha yakın buluyor Hasan'ı. Mektuplarını bekliyor, her gün yazmak istiyor. Ama yazmıyor tabii, yazsa da göndermiyor. Kendini olduğu gibi ortaya koymak ona göre değil. İlk adımın Hasan'dan gelmesini bekliyor.

Ayşe ile Hasan arasında gidip gelen mektuplarda o görünmeyen sınır hiç aşılmıyor. Ta ki dışarı çıkacaklarını öğrendikleri o sıcak temmuz gününe kadar... Hasan son mektubunu yazıyor Ayşe'ye.

"Sana olan sevgimin gittikçe derinleştiğini hissediyorum. Ve bunun bireyci bir sevgi olmadığını, devrim davasından ayrı düşmediğini anlıyorum. Bizim hayatımız ve sevgimiz devrime olan bağlılığımızla tam bir özdeşlik içinde. Sen devrimci olmasaydın veya gevşeklik gösterseydin böyle derin bir sevgi duyamayacağımı hissediyorum. Ama çoğu zaman ikimizi baş başa düşündüğüm oluyor. Fakat bu baş başa oluş yine mücadelenin dışında değil. Mesela şöyle: İkimiz bir köylük bölgede veya dağlık bölgede devrimci çalışma içindeyiz. Belki de ayrılmamız ve birbirimizi bir süre (belki uzun bir süre) görememiz an meselesi. Fakat o anda beraberiz. Böyle mücadele içinde pekişen bir sevgi daha sağlam oluyor galiba. İkimizi böyle bir durumda düşündüğüm zaman sana karşı olan sevgim içimde taşıyor. Veya şöyle düşünüyorum: Hapisten yeni çıkmışız. Dinlenmek için birkaç günümüz var. Bu birkaç gün bitince beraberce çetin bir mücadele için bir bölgeye gideceğiz. İşte o tatilde olduğumuz birkaç günü düşünüyorum. Sana çocukluğumun geçtiği yerleri gösteriyorum. Her taraf güneşli ve yeşillik. İşte böyle hayaller. Bilmem bir devrimcinin böyle şeyler düşünmeye hakkı var mıdır? Bence vardır. Sevgisini devrimci mücadelenin dışına çıkarmadığı ve iki kişiye bir dünya anlayışına sürüklenmediği sürece."

Ayşe'nin bu mektuba yanıt vermesi için vakit kalmıyor. Kalsa ne diyeceğini bilmiyor, iyi ki kalmıyor. Bir gün sonra dışarıdalar, büyük demir kapı arkalarından kapandığında yan yanalar. Ondan sonra da uzun süre öyle olacaklar. Yan yana.

* * *

Bir-iki ay içinde evlenecekler. Uzatmanın ne gereği var, diyecek Hasan. Önümüzde çok iş var daha. Flört edilecek zamanlarda

yaşamıyorlar. Birbirimizi tanıyalımlara da vakitleri yok. Hem tanıyorlar ya birbirlerini, daha ne kadar olsun. Aynı davanın içinde, aynı hedef için yüreği çarpan, aklını, varını yoğunu bunun için ortaya koyan insanlar onlar. İki insanı birleştirecek daha iyi bir neden söylenebilir mi? Atilla da desteklediğine göre, büyüklere laf düşmez. Firuze Hanım'ın yakarmaları boşa.

Biz karar verdik anne, evleniyoruz, diyecek Ayşe. Kadın bir sandalyenin üzerine çıkmış perde asarken tam. Söylenecek zaman mı? Söylüyor işte, bakmıyor ona buna. Firuze Hanım çöküyor olduğu yere, sandalyenin üstüne, âdeta tünemiş bir kuş. Yüzü ellerinin içinde. Öylece bekliyor. Neden sonra çakmak çakmak bakıyor kızına.

"Bu ne acele kızım, daha yeni çıktınız. Olacak şey mi? Bir işi yok, gücü yok."

Kesiyor sözünü Ayşe. Mektuplarda da yazmıştı ona. İş güç, para pul bunlar düzenin onlara dayattığı ihtiyaçlar. Ayrıca işsiz güçsüz de sayılmazlar. Hepsinin eli bir iş tutuyor, üstelik burjuvazinin makul gördüklerinden çok daha kıymetli işler bunlar. Hasan'la ilişkileri, sevgiye, fedakârlığa, yürek ve düşünce birliğine dayanan çok güzel bir ahenk içinde. Temelli ve çok değerli bir dostlukları var. Bu herkesin sahip olamayacağı kadar yüce bir şey. Bunu belki şimdi anlamıyorlar ama zamanla görecek onlar da.

Firuze Hanım'ın yüreğine inen bu kararla bitmeyecek iş. Hasan'la evliliğine razı olması yetmezmiş gibi, gelinlik giyme kararı bir darbe daha... Ayşe, mahkemede giydiği kıyafetle gideceğini söyleyecek nikâh salonuna. Siyah eteği, beyaz gömleği, üzerine bir de ceket uyduruldu mu, tamamdır. Devrimciler arasında gelinlikle evlenenler parmakla gösteriliyor. Annesinin tüm yalvarmalarını aynı katılık ve kararlılıkla karşılıyor o yüzden. Halk yokluk içinde kıvranırken, o kadar parayı bir günlüğüne

giyeceği gelinliğe harcayamaz. Üstelik, gelinlik dedikleri de düzenin bir dayatması. Saf ve temiz gelin! Ne kirli evlilikler kuruldu o gelinliklerin içinde, bilmiyorlar sanki. Babası karışmıyor ama içten içe bir yemek verseydik bari, diyor. Ayşe lafı kesip atıyor zaten. Belediyede nikâh kıyarlar olur biter. Mühim olan onların arasındaki güçlü bağ, devletin huzuruna gelinlikle çıkmanın ne gereği var? Ah oğlum, diyor Firuze Hanım, Atilla'dan medet umarak. Bari mahkeme kıyafeti olmasın, uğursuzluk getirir. Yeni bir döpiyes alalım kardeşine. Ayşe sıkıntıyla bakıyor ağabeyine. O daha ılımlı. Olur olur, öyle yapın diyor, yenisini alın, annemin de gönlü olsun hiç değilse.

Nikâh fotoğrafları, Eylül'ün bebeklik fotoğraflarının olduğu albümün hemen başında duruyor. Evlilik öncesinden başka da bir fotoğrafları yok zaten. Eylül ne zaman baksa burasının bir mahkeme salonu olduğu hissine kapılıyor. Simsiyah bir fotoğraf. Ciddi yüzler. Babası kollarını aşağı doğru sarkıtmış, bir eliyle bileğini tutuyor. Tipik bir sanık pozu. Başı abartılı bir biçimde yukarı doğru. Omuzları gergin. Annesinin yüzünde belli belirsiz bir gülümseme var, kareyi kurtarmaya yetmiyor. Arkalarda bir yerde yan yana durmuş, ağlayan iki kadın göze çarpıyor. Biri mendiliyle silerken gözünün yaşını, öteki az önce silmiş, bekliyor öyle. Şahitler de gelin ve damattan farksız. Tatsız bir görevi ifa etmek için orada bulunuyorlar sanki. Nikâh bittikten sonra ne yapmışlardır diye düşünüyor Eylül sık sık. Dostlarla bir yemek? Hayal bile edemiyor. Evde aile arasında bir kutlama? Hiç sanmıyor. Sanki buradan çıktıkları gibi kendilerini bir eylem hazırlığının içine atmışlar ya da görev yerlerini öğrenip dosdoğru yola çıkmışlar.

Tam değilse de, yaklaşık olarak bu şekilde olduğu söylenebilir. Önce evlerine gittiler. Evin yeni alınmış tek eşyası yatakları.

Anneleri diretti, bir yastıkta kocamanız için bu yatakta ilk sizin yatmanız gerek. Firuze Hanım'ın kılıf uydurmakta üstüne yoktur zaten. Gerçi, oradan buradan toplanan eşyalar arasında boşanmış bir çiftin yatağının olmasından daha uğursuz bir şey düşünemiyor ama asıl neden o değil. Firuze Hanım oldum olası başkasının terliğini giyemez, havlusunu kullanamaz, bardağından içemez. Yatağında ise hiç yatamaz. Kızının birilerinin eskisi olan koltuklarda oturmasına, sehpalarını kullanmasına razı olur ama bu kadarına olamaz. O yüzden ne yaptı etti, o dedi bu dedi, sonunda bu yeni yatağı bir evlilik hediyesi olarak kabul etmesi için kızını ikna etti. Ne yalan söylesin Ayşe de içten içe rahatladı. Annesinin titizliğinden bir parça o da almıştı elbet. Aslında şu yatak meselesine gelene kadar, alışkın olmadığı ne çok şeyi benimsemişti. Hayatı boyunca kaloriferli evlerde oturan Ayşe, soba yakmayı öğrendi. Gerçi, bunu öğrenmesinin o kadar da gereği olmadığı, zaman içinde çıkacaktı ortaya. Soğuğun kemiklerini inlettiği havalar haricinde soba hemen hemen hiç yanmadı. Beraberce düşünmüş taşınmış ve böylesinin uygun olacağına karar vermişlerdi. Hasan o gün gecekondularda yürüttüğü çalışmalarda karşılaştığı hayatları anlatmıştı. Değil soba yakmak, eski bir tenekenin içinde harlanan ateşle ısınıyordu insanlar. Böyle bir zamanda yerli yersiz kömür harcamak savurganlıktan başka şey değildi. Hatta öbür arkadaşları da eleştiriyorlardı. Hapishane yaşamı da bir şey öğretmemişti belli ki, bir anda eski alışkanlıklarına, küçük burjuva yaşamlarına dönüvermişlerdi. Hasan ile Ayşe bu konuda en dirayetli olanlardandı. Ailelerinin tüm yalvarmaları karşısında bana mısın dememişlerdi.

Evin tek yeni eşyası olan yataklarının üzerinde kıyafetleriyle uzanmış vücutlarını dinlendiriyorlar şimdi. Odaya yeni kokusu sinmiş. Evin öteki kısımlarına geçtiklerinde duymadıkları bu koku

hoşlarına gidiyor. Ama birbirlerine söylemiyorlar. Nikâh sonrası herkesle vedalaşıp doğruca buraya geldiler. Ayşe'nin babası, araç tahsis etmek istemişti ama kabul etmediler. Taksi de gereksiz masraf olurdu şimdi. Otobüslerde insanların yadırgayan bakışlarını üzerlerinde hissettiler. Ne de olsa takım elbise ve döpiyes giyen yolculara pek rastlanmazdı bu semtte. Aldırmadılar. Önlerinde doya doya harcayacakları dört uzun gün vardı. Bu dört gün içinde hiçbir şey yapmaya mecbur değillerdi. Toplantılara gitmeseler de olurdu. Kimse onlara dokunamazdı. Birkaç gün için de olsa, öteki çiftler gibi birbirlerine, yalnızca birbirlerine vakit ayırabileceklerdi. Yataklarına uzanmış kâh hapishane günlerinden, kâh gelecekten söz ediyorlardı. Hasan, mektupta yazdıklarının neredeyse tamamının gerçekleşmiş olmasına şaşırıyordu. Tek bir farkla. Dört günün sonunda o görevli olduğu bölgeye gidecekti ama Ayşe evde kalacaktı. Çünkü Ayşe hâlâ asıl üye sayılmıyordu. Liderlik, dar bir kadroyla yola devam etme kararı almıştı. En azından bir süre için. Bu sürede sadece belli isimler aktif göreve çağrılacaktı. Ötekilere beklemeleri söylenmişti. Ayşe de bekleyecekti. Sabahtan akşama kadar. Yanmayan sobanın yanında, bir battaniyenin altında kitap okuyarak. Jack London, *Beyaz Diş*; Steinbeck, *Bitmeyen Kavga*; Panait Istrati, *Arkadaş*. Sonra Hasan'ın uyarısıyla daha çok teorik kitaplar. Lenin, *Devlet ve İhtilal*; Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. Pratikle buluşamayan bir teori. Sonra yeniden romanlar. En azından orada biraz pratik var. *Gazap Üzümleri. Bir İnsan. Ana.*

Yaz diyor Hasan. Okuduklarının boşa gitmesine gönlü elvermiyor. Ancak yazıya dökülürse okumuş sayacak Ayşe'yi. Belki de onu bu şekilde devrimci çalışmanın içine çekmek niyeti. Ayşe oralı değil. Bir şey var bu kızda. Deşse ne çıkar altından? O dik kafalı gözünü budaktan sakınmayan kıza ne oldu? Arkadaşlar

gelip gidiyor. Tartışmalar oluyor. Ayşe çoğunlukla sessiz. O kadar okuyor, boşa mı? Bırakın kendiliğinden tartışmaya katılmayı, fikri sorulsa geçiştiriyor. Ancak ikisi yalnız kaldığında, hiç de azımsanmayacak fikirleri olduğunu gösteriyor. Yaz, diyor Hasan yeniden. Bıkmadan söylüyor bunu. Ayşe yazmamakta direterek Hasan'ın hapishanede kurduğu hayallere çomak sokuyor sanki. Kasıtlı mı yapıyor? Mektuplarda da söylemişti oysa, o en çok bu yüzden seviyordu Ayşe'yi. Sevgisi birlikte girecekleri devrimci mücadelenin içinde daha da büyüyecekti. O ise, birbirlerini sevmelerinin en önemli nedenini ortadan kaldırmaya çalışıyor gibi geliyor Hasan'a. Sanki yazsa her şey çözülecek. Hasan gecekondu mahallelerinde örgütlenme çalışması yaparken, o da evde yazarak devrime hizmet edecek. Aslında birinin görev yeri sokak, ötekinin de ev olmuş olacak. Aralarında bir fark kalmayacak.

Hasan işinde gücünde bir koca gibi. Komşular öyle biliyor. Ayşe ev kadını. Sabahtan akşama kadar ev işiyle uğraşıyor, akşam olunca koca yolu gözlüyor. Böylesi işlerine geliyor. Hasan evden çıkıp Atilla'nın, Fikri'nin, Osman'ın, Suat'ın yanına gidiyor. Bu beş kişilik lider kadrosu, yeni dönem örgütlenme biçimlerini tartışıyor. Hücreler kuruyor. Kitle önderlerini belirliyor. Af sonrası ortam muazzam. Akşamları havadis verirken böyle tarif ediyor dış dünyayı Hasan. Sanki Ayşe'nin mahkûmiyeti ev hapsiyle sürüyor.

Üniversite öğrencileri toplantılar yapıyor, bizi çağırıyorlar, diye anlatıyor Hasan. Hepsi gözümüzün içine bakıyor. Koskoca salonlar dolup dolup boşalıyor. Sloganlar sloganlar... Gençler liderlerini omuzlarda taşıyacak imkân olsa. Fabrikalarda grevler örgütleniyor. İşçiler haklarını istiyor. Alacaklarına inanmışlar. Devrimcilerin gazeteleri elden ele. Anadolu'dan mektuplar geliyor. Bize gazete gönderin.

Belki de Ayşe'yi şevklendirmek için bire bin katarak anlatıyor bazı şeyleri. Ama hayır, Ayşe şevklenmiyor. Yazamam, diyor. Yazmam değil, yazamam. Ayşe, Hasan'ın neden bu kadar üstelediğine bir anlam veremiyor. Kişisel çıkışların bir önemi olmadığını bilmiyor mu? Bunu söylese, yazı yazmak kişisel bir çıkış değil diyecek Hasan. Devrime hizmet etmek için yazacaksın. Düşüncelerimizi kitlelere ulaştırmamız için bir araç yazı. Ama bu yanıt da ikna edemez Ayşe'yi. Parti'nin kitlelere ulaşması için yazı yazacak çok adamı var. Ona gelene kadar... Ayşe bir sıra neferi. Parti görev verene kadar evde beklemeye razı. Düşüncelerini yazmasını isteyecekleri en son kişi o. Hapishaneye girdiği sene böyle değildi. Bugünden bakınca, toyluk olarak görüyor. Dünya kendi etrafımızda dönüyordu, diyor. En muhteşem fikirlerin onlarda olduğuna inanıyorlardı.

Ne diye zorluyor ki Hasan? Bıraksa kendi halinde geçirse şu günleri fena mı olur? Elbet en uygun zamanda ona da düşecektir bir görev. Artık ne olursa. Hasan'ın yaz demesini görev olarak görmüyor tabii. Kocası ya, ondan. Karısı oyalansın istiyor. Fikirsel olarak gelişsin. Belki de bir eğitim gibi görüyordur yazı yazmasını. Aslında denemedi değil. Hasan sabah çıkıp gittikten sonra, aldı eline kalemi kâğıdı. Yazdı attı, yazdı attı. Tek cümlenin ötesine geçemedi. Sanki arkasında onu izleyen bir çift göz var. Hapishanede mektup yazarken de böyle hissettiği olmuştu. Ama bunu, mektupların üzerine vurulan görülmüştür damgasına yormuştu. Annesine yazdığı bir mektupta vardı bunun itirafı. Kelimelerin hakkını vermeye çalışıyorum elimden geldiğince diyordu, ancak yeterince başarabiliyor muyum takdir sizin. İlk yıl kısa mektuplar yazması belki de bu yüzden. Bir sayfayı aştı mı, hapishane için fazlasıyla uzun bir mektup oldu, diyordu. Bir yılın sonunda taktik değişmişti. O ikinci gözlere hitaben de yazmaya başladı.

Her mektup biraz da onlara dönük propaganda. Yalnız onlara değil, annesine, babasına da. Ben yerine biz diyordu artık. Bizim yüreğimiz, bütün insanlara, sevgi dolu ağzına kadar. Bizi güçlü kılan da budur. Bizim için çaresizlik diye bir sorun olamaz. Bizim halledemeyeceğimiz bir mesele yoktur. Geleceğin mutlaka güzel olacağına inanıyor ve güçlü olmaktan, umuttan söz ediyoruz.

Ne zaman ki Hasan elinde büyükçe bir kutuyla gelecek eve, o zamana kadar sürecek Ayşe'nin kapanıklığı. Bu ne, diye soracak, tedirgin. Kötü bir sürprizle karşılaşacağını seziyor belli ki. Aç da gör. Çekinerek açacak. Kutunun içindekine bakıp bir daha soracak. Bu ne? Yeni görevin! Yeni görevi mi? Evet yeni görevin. Sen on parmak yazmıyor musun? Yazıyor da, ne yazacak ki? Gazeteye gelen mektupları dizeceksin. Bir de arkadaşların yazılarını. Bunu da yazamam demezsin herhalde!

Demedi. O günden sonra sabahtan akşama kadar başını kaldırmadan çalıştı Ayşe. Bir mektuptan ötekine geçti. Ondan bir diğerine... Gazetemiz diyorlardı, bize kıvanç veriyor. Kahvede sesli okuyoruz. Siz yiğit gençlerin çabaları bizi umutlandırıyor. Ağanın zulmünün baki kalmayacağına inanıyoruz. Patron ücretlerimize el koydu. Bunu halka duyurur musunuz? Öğlen arasında da çalıştırılıyoruz; yemek yiyemez olduk. Greve başladık sizi de yanımızda görmek istiyoruz. Gazetemizi gizlice dağıtabilmemiz için bize yardımcı olun. Birkaç kişilik toplantılar düzenlemek ve sizlerle tanışmak istiyoruz. Bir oğlumuz oldu adını Atilla koyduk, fotoğrafını gönderiyoruz, siz de sizinkini gönderir misiniz? Toprak işleyenin dediler ama biz daha bir şey göremedik. Mücadelenizde yanınızdayız. Karılarımız ırgatlık yapıyor, bebelerimiz aç. Salgın hastalıktan kırılıyoruz hükümet tabip yollamıyor. Üniversite gençliği olarak hak arayışımızı sürdüreceğiz. Yolumuz devrim yolu. Üniversiteli bir gencim, köylük bölgelere gidip sizlerle bir-

likte çalışmak istiyorum. Gazeteye nasıl katkım olabilir? Bana bir görev verin işimi bırakmaya hazırım. Alyansımı gazeteye vermek istiyorum. Evde çiçek yetiştirdim, bir dükkân açacak kadar oldu, satıp gazeteye gelir elde edebilirsiniz. Annem vefat etti, kıyafetlerini bağışlayabilirim. Bir bebeğimiz oldu onu devrimci ideallerle yetiştireceğimize söz veriyoruz. Adını ne koyalım?

Gün boyu yeni doğana isim düşündü Ayşe.

Ardından bir mektup yazdı. Bebeklerine, onlara mektup yazan kişinin adını vereceklerini bilmeden. Yazdıkça kalemi kıvraklaştı. Daktilonun tuşları inip inip kalkıyordu. Arkada dikilen kimse yoktu. Kendi mi çekilmişti geri, Ayşe mi görmez olmuştu onu? Artık her mektuba bir yanıt yazıyordu neredeyse. Yaptığının bilincinde değildi sanki. Her zamanki işlerinden birini yapar gibiydi.

Hasan sessizce izledi. Büyü bozulur diye korktu. Sabahları eline tutuşturulan mektupları gazeteye gidince açıp okudu. Farkında değil ama bunlar birer fikir yazısı, diye düşündü. Sonra hepsini topladığı gibi Atilla'nın önüne koydu. Bak, kız kardeşin neler neler yazıyor. O gün her zamanki beşli kadro toplandı. Hasan, Ayşe bir örnek yalnızca, dedi. Daha kimbilir ne cevherler var arkadaşlar arasında. Biz burada kukumav kuşu gibi oturuyoruz. Beş kafadan ne çıkacaksa işte o kadar. "Gelin, açalım artık kapılarımızı. Sıkıyönetim bitti. Halk ayakta. Kitleler bizleri bekliyor. Biz hâlâ başımızı çıkartamıyoruz yerin altından. Arkadaşları bıraktık sistemin içine, sanki istiyoruz ki un ufak olsunlar. Daha fazla beklersek dağılacaklar zaten. Onlar da hissetsin şu devrim heyecanını. Ayşe'ye bunları yazdıran ne biliyor musunuz? O mektuplar. Dizsin diye verdiğimiz mektuplar sayesinde kırdı Ayşe zincirlerini. Attı üzerindeki ölü toprağını. Bilmeden öldürüyoruz arkadaşlarımızı. Hepsi kanıtladı oysa kendini. Hapishanede hep

birlikte değil miydik? Koğuş eğitimleri yapmadık mı beraber? Neden onlara çok görüyoruz şu ateşli zamanda yan yana olmayı? Biz lideriz, onlar bizden geri diye mi? Bu arkadaşları da kucaklayan yepyeni bir örgütlenme yapmamız şart. Bu sayıya bir yazı yazalım. Açıyoruz kapılarımızı diyelim. Bakın nasıl taze kan gelecek, göreceksiniz."

Dinledi Atilla. Fikri hoşnut değil bu konuşmadan. Osman hak verir gibi ama cesaret edemiyor bir şey demeye. Suat'ın gözü hep olduğu gibi yine Atilla'da.

Atilla ise çiziktirdiği kâğıda dalıp gitmiş. Öyle görünüyor. Sessizlik uzadıkça Hasan bir-iki argüman daha atıyor ortaya. Geçen yaptığımız hatayı hep birlikte tespit etmedik mi, diyor. İşçi önderi diye aldık Kadir'i, üye yaptık. Getirdik buraya. Eğiteceğiz dedik. Hapsettik çocuğu. Eve kapattık. Kitlelerle bağı en güçlü olan arkadaşımızı, bilincini geliştireceğiz diye...

Tamam, diyor Atilla. Anladı. Hasan haklı. Bir süredir o da düşünüyordu bunları. Düşünüyor muydu gerçekten? Önemli değil, şimdi hak veriyor ya. Hasan yazsın o yazıyı, diyor. Bir kampanya başlatalım. Kapılarımızı açıyoruz. Başlığı da bu olsun yazının. Sensin bu kampanyanın mimarı, diyor Hasan'a dönerek bu kez. Biz fiziken çıktık belki hapisten ama zihnimiz hâlâ kelepçeli. Hak veriyorum sana. Atalım üzerimizdeki şu toprağı, çıkalım yeryüzüne. Bakın, Ayşe yapmış, biz yapamamışız daha. Ayşe'yi de alalım buraya. Gazetecilik okudu madem, çok yararı olacağına eminim.

Gerçek olduğuna inanması zor Ayşe'nin. Eve o daktilonun girişi de büyük olaydı ama bu daha başka. Yarından itibaren kitlelerin elden ele geçirdiği; fabrikalarda, kahvelerde, amfilerde ve hatta askeri lojmanlarda el altından dağıtılan devrimci gazeteyi

çıkaranlardan biri de Ayşe olacak. Belki yazı yazacak, belki dizgi yapacak; belki montaj öğrenecek, belki paketlemeyle uğraşacak; belki sayım yapacak, belki hesap tutacak. Hiç fark etmez. Ne olursa yapar, gocunmaz. Devrimci örgütlerde herkes her işi yapar. Öyle de olacak. İlk gün Atilla da dahil hep birlikte Anadolu'ya gidecek gazeteleri paketleyecekler. Ağabeyi, ipi fazla uzun kestiği için paylayacak. Hakkı var. Bu kıtlıkta tasarruflu olmak lazım. Bir dahakine ucu ucuna yettirecek ipi. Başka bir gün haber yazacak. Sonraki gün abonelerin zarflarını hazırlayacak. Bir gün hep birlikte büroyu temizleyecekler. Zaman zaman onu da katacaklar toplantılara. Yalnız o değil, başka arkadaşlar da olacak. Her gün büyüyecek, genişleyecek halka. Gazetedeki yazıyı okuyan, koşup geliyor sanki. İlk günler seyrek, ama sonraki günler yarım saatte bir çalınıyor kapı. Gazetenin okurları ne yapabileceklerini soruyorlar. Nasıl yardımcı olabilirler? Elden satış yapmaları uygun olur mu? Gönüllü muhabir olmaktan, abone yapmaya kadar binbir türlü talep. Öyle ki, zorlanıyorlar hepsini karşılamakta.

Kitlelerin enerjisi bizimkini aşıyor, diyor Hasan. Bir yandan keyifleniyor bunu söylerken, öte yandan da sıkıntı veren bir yetersizlik duygusu. Daha fazlasını yapmalılar. Daha çok çalışmalılar. Ayşe'nin daktilosundan çıkan sesleri duydukça onun hızına yetişmeye çalışıyormuş da nefesi kesiliyormuş gibi hissediyor. Görüyor musun benim keçi kızı, nasıl da açıldı, diyor. Yüzü gözü değişti kızın. Bugüne kadar seyirci kalmış olmasına kızıyor. Yalnız o da değil, tüm şu arkadaşlar, hepsini kendi küçük dünyalarına terk ettiler. Bazen düşüncelerin içine kayıp uzaklaşıyor ortamdan. Etraftaki sesler bir uğultuya dönüşüyor. Hareketleri izleyemez oluyor. Önünden arkasından, sağından solundan geçenler, oradan oraya koli taşıyanlar, yere çömelmiş gazete paketleyenler, bir başka köşede bildiri istifleyenler... Sadece bir devinim olarak

varlar. Hep aynı soru kafasında. Kitlelerle buluşmalarının önünde bir engel var ama ne? Sokakta örgütünü arayan daha ne çok insan var kimbilir? Bunlar kendiliğinden gelenler. Ama öyle mi olmalı? Leninist bir örgüt, kovasını şırıl şırıl akan suyun önüne koyup dolmasını beklemez herhalde. Öyle olsaydı onlara gerek kalmazdı ki. Gerçi bu değil yaptıkları. Gazete çıkarmak az şey değil. Belki de gazetenin eyleme hizmet etmesinde bir eksiklik var. Devrimcilik ile gazetecilik arasında bir sıkışma yaşadıkları. Atilla'ya kalsa gazete çıkar dur. Yok canım, o da farklı düşünmüyor, bilmiyormuş gibi... Yol arıyordur mutlaka, akacak bir kanal arıyordur. Hücreler kurmaktan söz ediyordu ya daha geçen gün. Atilla'dan Ayşe'ye kayıyor düşünceleri. Yoruldu bugün. İş yapmaktan değil de, düşünmekten. Eve gitseler, yataklarına uzanıp konuşsalar. Ona anlatsa bu düşündüklerini. Birlikte konuşa konuşa çare arasalar. Ne yapılabilir, nasıl yapılabilir diye tartışsalar. Ayşe'nin gazeteci ruhu var. Örgütçülükten çok, yazıp çizmeye meyilli. Yine de aydın bir kafaya sahip, o kadar da kitap okudu, Lenin'den falan, oradaki örgütlenme yöntemleriyle ilgili tazedir bilgileri.

Ayşe işine yoğunlaşmış. Bakmıyor bile Hasan'a. Zaten pek yanaşmaz böyle herkesin içinde. Şöyle bir göz süzsün, gülümsesin diye bekler Hasan ama nafile. Kocası olsa bile... Devrimci ortamlarda bu tür ilişkileri öne çıkartmanın yanlışlığı kaç kez konuşuldu aralarında. Hele iki adım ötede Atilla varken, nasıl dönüp baksın. Yine de düşünmüyor değil. Bir yandan dizdiği mektupta aklı, bir yandan da Hasan'da. Geçenlerde okuduğu kitapta bir de. Üniversite yıllarından tanıyorlar yazarını. Cezaevini yazmış ama nasıl? Onların yaşadıklarıyla ilgisi var mı hiç? Belli ki iyi vurmuş bu arkadaşa hapislik. Basbayağı teslimiyetçi bir roman. Devrimci genç, onca işkenceye direniyor da adi bir suçluya dönüşmekten kurtulamıyor, olacak şey mi? O kitleleri dönüştüreceğine, kitleler

onu... Dönüşüm. Bu kavramı seviyor. Dışarıdan bilinç taşımaktan daha çok, kişinin kendi içindeki devinimine işaret ediyor bu kelime. Tabii kendiliğinden olmuyor o da. Şimdi şu halk, gazeteyi böyle sahiplenen, her gün mektuplar yazan, destek telgrafları çeken halk, kendiliğinden mi geldi bu hale? Kendiliğinden olur mu, kaç yıllık mücadele var arkasında. Öğrenci eylemleri var, aydınların bilinçlendirme çabası var. Bu kadar örgüt az çalışmadı köylerde, mahallelerde. Duruyor. Bir an şüpheye kapılıyor. Peki bu bir dönüşüm mü gerçekten? Ne kadar köklü? Yığınların böyle bendinden boşalmış gibi akması kuşkulandırıyor bazen. O kadar insan, bir anda, aynı düzeyde bilinçlenebilir mi? Ağabeyi duysa, hepsinin eşit bir bilinçlenme yaşaması gerekmiyor derdi hemen. Yığınların önünde yürüyenler önemli olan. Haklı tabii, çoğu zaman olduğu gibi, herkes birden aynı berraklıkta kavrasa devrimi onlara iş düşmezdi ki. Belki bir devrim düşüncesinden de söz edilemez. Bir rahatsızlık var o kadar. Bu, halktaki uyanışı görmemek değil ki. Sadece olanı doğru tespit edelim, diyor Ayşe. Ama söyleyemez tabii. Söylese hır çıkar. Ama belki Hasan, Hasan söyledi mi farklı olur.

Eve gitseler de Hasan'a anlatsa şu düşündüklerini. Onun ne söyleyeceğini merak ediyor asıl. O da böyle düşünüyordur, olgunlaştıramadığından söylemiyordur bir şey. Belki de söylüyor, ne biliyor ki? Onun yanında konuşacak değiller ya her şeyi. Ağabeyi onu küçük kız kardeşi olarak görmekten vazgeçemedi bir türlü. Evdeki alışkanlıklarından kurtulamıyor niyeyse. Bir fikir söylese, küçük kardeşini susturuyor hemen. Belki de kendini yeterince kanıtlayamadı, fikirlerinin önemsenmesi için kaç fırın ekmek yemesi gerek kimbilir. Burnunun direği sızlıyor bunları düşününce. Asıl o zaman küçük bir kıza dönüşüyor. Eskilere gidiyor elinde olmadan. Yediği önünde yemediği arkasında bir çocuk Atilla.

Ayşe ve ablası onun etrafında dört dönüyor. Aman bir isteği olur da, yerine getirilmezse hır çıkmasın. Sağı solu belli olmaz onun. Bir gün hiç dikkate almadığı şeyi, başka gün mesele yapabilir. Eski defterleri açmanın yeri değil şimdi. Sonuç olarak bugün, ağabeyiyle aynı amaç için bir arada olmaktan gurur duyuyor. Hem o da olmasa bu işlerin içinde, kazara kendi başına girmiş olsa devrimcilerin arasına sahipsiz hissederdi kendini. Annesi de peşini bırakmazdı katiyen. Bu şekilde herkesin içi rahat. Ne de olsa Atilla'nın izinde kızları. Oğluna güveni sonsuzdur Firuze Hanım'ın. Şimdi bir de onunla uğraşıyor olurdu. Sahi, ağabeyi devrimci olmasaydı, o da... Olurdu, niye olmasın? Ağabeyi yüzünden burada değil ya. Yine de, onun okuduğu kitapların, akşam yemeklerinde babasıyla yaptığı tartışmaların, eve getirdiği dergilerin etkisini yok sayacak değil. Pek çokları, sanki ağabeyi için buradaymış gibi davranıyor ona. Canını sıkıyor böyle olması. Üstüne bir de Hasan'la evlilik gelince... Çevresi gereği devrimci olmuş sayılıyor. Bazen bir başka aileye doğmuş olmayı istiyor. Yoksul bir aileye mesela. Bir gecekonduya. Koşulların iyice kötü olduğu bir ortamda, devrimci yayınlara ulaşma mücadelesi veren bir genç kız olarak hayal ediyor kendini. Önünü açan, ona yol gösteren kimse olmadan... Kendi tırnaklarıyla kazıya kazıya çıktığını düşünüyor yeraltından, koyu karanlıktan. Kendiliğinden buluvermiş doğru yolu. Hatta babasının faşist olduğunu, gerici olduğunu hayal ediyor. Onu eve hapsettiklerini, okumasına bile izin vermediklerini. O koşullarda bile kendini oradan kurtarabilen, hayranlık duyulacak bir bilince sahip olduğunu. Bir gün gelip gazetenin kapısını çalan şu insanlardan biri olduğunu... Ne olurdu? Şimdiki Ayşe'den nasıl bir farkı olurdu o Ayşe'nin? Daha militan sayarlardı. Daha çok saygı duyarlardı belki de. Ne kadar gereksiz şeyler düşünüyor durduk yerde. Milleti ikna etse ne ola-

cak, etmese ne? Ayşe, ağabeyi olmasa devrimci olmazdı desinler. Derlerse desinler, şu yaşına geldi hâlâ öğrenemedi başkalarının düşüncelerini önemsememeyi. Bunu söyleyince de bireycisin diyorlar. Kolektifle kendini kıyaslıyorsun. Hasan öyle değil ama. O anlıyor Ayşe'yi. Hiçbir zaman böyle dar bakmıyor. Onunla her şeyi konuşabiliyor, neyse ki.

O akşam ve sonraki akşamlarda, sabahlara dek konuşacaklar bunları. Sonra da iki-üç saatlik uykuyla sokağa atacaklar kendilerini. Biri gecekondu mahallelerine, fabrikalara, bazen üniversite gençliğinin düzenlediği bir toplantıya... Öteki gazete bürosuna. Daktilosunun başına. Atilla çoğunlukla gazetede. Hasan'la aralarında böyle bir görev bölüşümü var. Biri Parti'nin ideolojik biçimlenmesinden sorumlu. Öbürü örgütlenmeden. Zaman zaman bu ikisi kaynaşıyor, iç içe geçiyor, birbirini besliyor. Hasan'ın örgütlerin başında olması gazeteye karışmasına engel değil. Atilla da zaten elini eteğini çekmedi sokaktan, fabrikadan, amfiden... Ne de olsa o tüm örgütün birinci adamı. Her şeye hâkim olması gerekir.

Sabahlara kadar süren tartışmaların pek çoğunda Atilla da bulunuyor. O olduğu zamanlarda Ayşe ile Zehra dinlemeye geçiyorlar. Kendilerine biçtikleri görev, yemek ve çay servisi, bulaşığın yıkanması... Kocaları ve önderleri olabildiğince rahat etsin. Bu da devrime hizmet sonuçta. Birilerinin de bu işleri yapması gerek. Liderliğin düşünmesi, tartışması için uygun ortamı yaratmak bir görev. İkisi de toplantı sonrasında kanepe altlarında kirli çay bardaklarını, sigara izmaritlerini toplamaya alışmışlar. Bunda gocunacak bir şey yok.

Ayşe, bulaşıklar bittikten ve çay servisi tamamlandıktan sonra kenardan izliyor onları. Kıyasıya süren tartışma kimi anlarda tedirgin etse de onu, az önce sanki birbirini boğazlayacakmış gibi görünen iki genç adamın, tartışma bittikten sonra eskisi gibi can

ciğer kuzu sarması olacağını biliyor. Atilla, Hasan'la kimseyle olmadığı kadar iyi anlaşıyor. O lafları başkası etse demediğini bırakmaz. Ayşe kaç kez tanık oldu. Fikri'yi evden kovmuşluğu çoktur. Osman'ı da öyle. Suat desen, kendi halindedir o. Yüz göz olmamaya dikkat eder. Daha çok teorik meselelere kafa yorar. Yine de Hasan'ın yeri başka Atilla'nın gözünde. Hasan da ona karşı bir saygısızlık etmiyor ya, varsa bir eleştirisi söylemekten de sakınmıyor. En çok bu özelliği cezbetmişti Ayşe'yi. Osman'ın sinameki tavrı ona göre değil, bırak karıkoca olmayı, arkadaş gibi de göremez onu. Fikri desen, köylüdür biraz. Hasan'la hem kültürel olarak uyumlu olduklarını düşünüyor, hem de kişilikli yapısına hayran. Hoş, Hasan ile Atilla arasında ne fark var ki? İkisi de öğrenci liderliğinden geliyor. Bu örgütte biri birinciyse, öteki ikinci adam. Birincisi ağabeyi, ikincisi kocası... Lafını iki kez tartması gerek. Belki suskunluğu biraz da ondan. Öyle ya, örgüt büyüyor, içlerinde kötü niyetliler olabilir. Edilen sözler aleyhte kullanılabilir. Kimi merkezlerce... İçlerine sızan ajanlar olmadığı ne malum.

Şimdi tam da bunu tartışıyor Hasan, Atilla'yla. Aralarına katılan kişilere daha dün bir bugün iki, büyük sorumluluklar vermesini eleştiriyor. Biraz bekleyelim, gözleyelim diyor. Neyin nesi, kimin fesi anlayalım. En kıymetli yere verdin son gelen çocuğu, arşiv gazetenin mahremidir, üstelik adamı hemen parlatmış da oluyoruz, ne gerek var böyle şeylere? Ama, diyor Atilla, arşivci adam baksana, bizim de böyle birine ihtiyacımız yok muydu? Böyledir Atilla, çocuk gibi biraz da. Biri o işte uzman olduğunu söylesin, hemen görev verir. Okulunu mu okumuş, alır koyar o işe. Ondan sonra ayıkla pirincin taşını. Atilla'nınki yeni bir insan kazanmanın heyecanı belki. Neyse ki dikkate alıyor Hasan'ın uyarılarını. Tabii havasına göre. Bazen hiç oralı olmuyor. Burnunun dikine gidiyor. Terslendiği de az değildir.

Al işte, yok diyor, güvenebiliriz o çocuğa, bir sorun çıkarsa sorumluluğu bana ait. Sanki sorumlu arıyor Hasan. Anlaşılan bugün doğru zaman değil bu konuyu konuşmak için. Israrın da faydası olmayacak. Zaten Atilla konuyu değiştirdi bile, neyse ki bir tatsızlık çıkmadı, Ayşe'yle şakalaştığına göre... Öyledir, keyfi yerindeyse şakalar yapar, güler kardeşine. Yok eğer tadı kaçmışsa yine Ayşe'dir hınç alacağı kişi.

Çözmesi zor biri Atilla. Hasan onun en yakınındaki kişi olmasına rağmen sık sık ikilem yaşıyor. Neye nasıl tepki vereceğini bilemiyor. Hesapta en yakın dostu Hasan ama sanki görünmez bir duvar var aralarında. Zehra'yla nasıllar acaba? Yatağa yattıklarında konuşuyorlar mıdır, ona döküyor mudur içini? Hiç sanmıyor. Karısıyla bile konuşmaz Atilla. Açık vermekten falan mı korkuyor? Ne açığı verecek ki? Her şeyleri ortada sonuçta. Aslında güvenir gözüküyor ama herkesten daha güvensiz insanlara karşı. Her an bir kazık yiyebilecekmiş gibi davranıyor. İç dünyasına ulaşmak imkânsız. Neler düşünür, neler hisseder? Duygusallaştığını görmedi hiç. Sanki baştan aşağı bilinçten oluşuyor. İşkencelerden sonra bile. Bir kez akmadı gözünün yaşı. Hadi o gerekmez de, kederlenmez mi insan? Yok, Atilla sapasağlam her zaman. İçinden de öyle midir? Hasan ne zaman çocukluğundan söz etse duygulanır. Atilla'ya da kaç kez anlattı, eski dostlarını, mahalle yaşamını, ölen köpeğini... İçi hâlâ cız eder. Ama o nasıl bir çocukluk geçirmiştir hiç bahsetmez. Evin parlak çocuğu olduğunu biliyor Hasan, o da Ayşe'nin anlatması. Ezmişler kızcağızı. Firuze Hanım'ın işleri hep. Atilla'yı evin prensi yapmış. Kızlar da onun hizmetkârları sanki. Prens mrens, yok mudur hüsranları, hayal kırıklıkları? Karşılıksız aşk yaşamamış mıdır mesela? Elde edemediği bir şey olmamış mıdır hiç?

Biz kalkalım, diyor Atilla. Yarın çocuğa ters davranmayın ha, konuştuk bitti bu iş, başladı zaten artık güzel güzel çalışıyor arşivde. Ayşe'ye dönük söylüyor bunu. Başını sallıyor o da. Ne desin? Tek kelime etmiyor Atilla yol boyu. Hasan'la konuştuklarını düşünüyor. İçten içe rahatsız da oldu belki, hatalarının böyle yüzüne söylenmesinden hoşlanmaz. Yoklayacak gibi oluyor Zehra, Hasan ne bilecek o çocuğu diyor. Bilir bilir, neden bilmesin, diyerek susturuyor Atilla. Belli ki niyetli değil Hasan'ı çekiştirmeye.

* * *

Çok değil, dışarı çıktıklarının birinci yılında, her şeyin değişeceğinin işareti olan bir olay gerçekleşti. Ama kimse bunun bir işaret olduğunu anlayamadı.

Biri öldü.

Bir genç.

Ayşe bu ölümün bir ilk olduğunu düşünmemişti. Sonrasında neler olacağını kestirmemişti. Yalnız o değil, hiçbiri. Yani ölümlerin önce uzun, sonra kısa aralıklarla devam edeceğini. Hatta bir zaman sonra gazetelerde her gün bir ölüm haberi okuyacaklarını. Çok geçmeden bu sayının ikiye, üçe, ona, yirmiye yükseleceğini de...

İlk ölüm, ilk kurşunu atan gazeteci gibi bir kurtuluş savaşı başlatmayacaktı. Aksine. Belki ilk ölüm, topyekûn bir ölümün habercisiydi. Bilemediler.

Lise öğrencisiydi. Okul çıkışı vuruldu. Kimdi, kimlerdendi, gelecekten ne bekliyordu, hangi üniversiteye girmeyi istiyordu, doktor mu olacaktı, mühendis mi, bunlardan söz edilmiyordu. Gazetelerde küçük bir haberdi liselinin ölümü. Liseli genç okul dönüşü öldürüldü, deniyordu. Bir de solcu olduğu söylenmişti. O

yüzden, akşam evde buluştuklarında, günün olaylarını değerlendirirken doğru düzgün bir şey söyleyemedi Ayşe.

Hasan, haberi o bölgede faaliyet yürüten arkadaşlardan almıştı. Yazık, demişti. Gencecikmiş. Hangi örgütten peki? Kimler saldırmış, olay nereden çıkmış, yanında kimse var mıymış, gibi sorularla teferruata girmişti. Gazetede geniş bir haber yapılsa iyi olur diye de eklemişti.

Atilla, gazetedeydi, başyazısını yazıyordu. Haberi veren arkadaşa şöyle bir baktı. Yüzünde acı bir şey yemiş gibi bir ifadeyle. Hay allah, dedi. Bu ölümün neyin işareti olduğunu düşünemeyecek kadar meşguldü kafası. Haberi veren arkadaş odadan çıktığında o çoktan daktilosuna eğmişti başını. Yazının başlığını değiştirip değiştirmemek arasında bir an bocaladı. Ama, yazısını bitirdikten sonra Ayşe'ye bir haber yapmasını söyledi. Bu kadarı kâfiydi. Ne de olsa bu, ülkenin ilk siyasi cinayeti değildi. Muhtemelen son da olmayacaktı...

Ayşe, Atilla ona söylemeden çok önce duymuştu olayı. Bunu büyütmek gerektiğini, bu hunharca saldırıyı manşetten kınamak gerektiğini düşünüyordu. Ama büroda hiç öyle bir hava yoktu. Herkes yazıklanıp kapamıştı konuyu. Ayşe de bilmiyordu bunun bir başlangıç olduğunu ama sezgileri bu işin üstünden geçip gitmemeleri gerektiğini söylüyordu. On altı yaşındaki çocuğun fotoğrafına bakıyordu sabahtan beri. Gözlerinde tuhaf bir keder, sanki öleceğini biliyor, oysa ne mümkün, o anda yakalanmış değil ya objektife. Günler, belki haftalar öncesinde, olasılıkla okula kaydolurken çekilmiş bir vesikalık fotoğraf bu. Ciddi bir ifadeyle bakmış kameraya. Solculuğa sığmayacağını düşünmüş belki gülümsemenin. Burjuvazinin okullarına kaydolurken gülecek bir şey bulamamış belki de. Ya da bir mesaj, sizin düzeninizi değiştireceğiz bunu böyle bilesiniz! Yok yok, ne kin var bu gözlerde,

ne öfke. Birkaç saniyesini almış poz vermek. Düşünmemiş bile. Gidecek bir yeri, yapacak çok işi var mutlaka. Afiş asmak, bildiri dağıtmak, kantinde konuşma yapmak, kayıt parasını protesto etmek... Belki de bunların hiçbiri. Belki bir sevdiği var, onun yanına gitmeyi tasarlıyor tam o anda. Kızla geçirilecek kaçamak birkaç saatin hayali. Ailelerden ve örgütten gizli, kaçak göçek görüştüğü bir sevgilisi var. Var mıdır sahiden? Varsa eğer, n'apıyordur şimdi? Hayatının bu ilk büyük acısıyla nasıl baş ediyordur? O an Hasan geldi aklına. Hasan'a bir şey olsa ne yapacağını düşündü. İçinde koca bir kara delik açıldı, derinliğine yuvarlanır gibi oldu. Galiba tam o anda düşündü, bu haberi büyütmek gerektiğini. İşte sezgi bu. Hasan'a ve yakınındaki pek çok arkadaşına, ailesine bir şey olabileceğini anladı.

Anlasa da bu pek bir şeyi değiştirmeyecekti. Gazetelerinde, ötekilerde olduğu gibi, liselinin ölümü küçük bir haber olarak yer aldı. Provokasyon denildi. Amerika'nın güdümündeki sağcılar, solcu genci öldürerek ülkedeki devrimci yükselişi durdurmak istemişlerdi. Sol bu oyuna gelmemeli, yoluna devam etmeliydi. Tüm bu yazılanlar yanlış değildi ama liseli gencin adı, yalnızca bir kere, hemen yanında parantez içinde yazılı 16 rakamıyla birlikte mi geçmeliydi? Biliyordu elbet, yalnız o değil, hepsi üzülmüştü gence. Ama olayı dramatize etmenin, ağıtlar yakmanın bir yararı olmadığını düşünüyorlardı. Önemli olan, işin perde arkasını yansıtabilmekti. Söylenmeyeni söyleyebilmek. Hangi gazete bu saldırının dış kaynaklı olduğunu dile getirebilirdi? Hiçbiri. Onların farkının bu olduğunu düşündü bu kez. Liselinin hayatını yazıp çizmenin, ailesinden, arkadaşlarından söz etmenin kime ne yararı olurdu ki? En fazla duygusal bir etki. Okuyanı etkiler, o kadar. Ama şu yazdıkları, öyle mi? Bugün önemli olan, bu tezgâhı kuranların oyununu bozmak. Biraz olsun rahatlıyor

içi. Sezgilerinin yersiz kaygıların ürünü olduğuna karar veriyor. Üzerinde durmaya değmez. Ölüm de mücadelenin bir parçası elbet. Ne bekliyordu ki, iktidarın önlerine gümüş bir tepsi içinde sunulmasını mı?

Sonraki 9 ayda 14 kişi daha öldü. Bir liseli daha, iki öğretmen, birkaç üniversiteli, üç işçi... 14'ten ikisi, serseri kurşunla ölen sıradan vatandaştı. İkinci ölüm birincinin misillemesiydi, üçüncü ikincinin, dördüncü üçüncünün...

14 kişinin öldüğü 9 ayın üzerinden tam iki yıl, kanlı 1 Mayıs gününün üzerinden 8 ay geçmişti. Gün gün verilen bir ya da daha fazla ölüm haberinin ay sonu dökümünü yapmak gereği duyuyordu ilgililer. Ayşe işi gereği hepsini sıkı takip etmek zorunda. Üsküdar'da yaylım ateşle 2'si öğrenci 3 kişi vuruldu. 4 ildeki öğrenci çatışmasında 10 genç yaralandı. Üç kişi tarafından kurşunlanan lise öğrencisi öldü. Adana'da öğrenciler çatıştı: 3 yaralı var. Buca'da bir işçi yaylım ateşine tutularak öldürüldü. Gaziantep'te bir öğrenci, Trabzon'da bir öğretmen öldü. Konya'da 3'ü ağır 19 genç yaralandı. Urfa Lisesi'nin dördüncü katından atılan öğrenci komaya girdi. İstanbul'da 2, Gaziantep'te 1 öğrenci öldürüldü. Yurtlar arası savaş sabaha kadar sürdü. İzmir'de afiş asan işçi öldürüldü. Yine çatışma oldu, yine yaralı var...

Rakamlar yükseldikçe vakayı adiyeden mi sayılıyor ne? Her haber, herhangi bir trafik kazası haberi gibi okunuyor, sonra başka konulara geçiliyor. Yine çatışma olmuş. Ha öyle mi... Bilmem nerede bir işçi vurulmuş. Kimlerden? Bugün toplam 15 kişiymiş ölü sayısı. Bak dün daha azdı. Adına ne derseniz deyin artık, kanıksama, yabancılaşma... Ameliyat masasında sayısız kez hastasını kaybeden doktorun ölüm karşısında tutumu nasılsa öyle.

Böyle bir zamanda öğrendi Ayşe, Eylül'e hamile olduğunu. Bu kez bebeğin doğumuna sesini çıkaran olmadı. Zaten onlara gele-

ne kadar kaç kişinin bebeği doğmuştu bile. Hayat devam ediyor. Kimse bunca insan ölürken, bebek yapmak da ne oluyormuş diye düşünmüyor. Devrimci çalışmalar aksar gibi kaygıların yersizliği de ortaya çıktı çoktan. Çocuklar öyle ya da böyle büyüyor işte. Evlerin sigara dumanına bürünmüş toplantı salonlarında, annelerinin eteklerinin dibinde, babalarının dizleri arasında. Beşiklerinde mışıl mışıl uyurken ninni niyetine tartışma seslerini dinleyerek.

Bebeğin rahminde yuva yaptığını öğrendiği 31 Ocak günü, o ayın bilançosunu her zamanki gibi gazeteden okudu Ayşe: 46. Üzerinde durmadı. Karnının büyümesiyle orantılı şekilde büyüyen rakamlar da bir şey ifade etmiyor artık. Hayatın devam etmesi bir yana, yenileri bile yeşerebiliyorsa daha ne olsun.

Yılsonu bilançosu da verildiğinde, bebeği doğmuş, dünya üzerindeki üçüncü ayını geride bırakmıştı bile.

O yıl, toplam 1.095 ölüyle kapandı.

Ayşe'nin hastane koridorunda kendini hissettirmeye başlayan yalnızlığı, geçen zaman içinde derinleşti. Bitmeyen geceler... Ayşe kucağında bebeği, bir yandan ağlamasını dindirmekle, bir yandan mamasını hazırlamakla uğraşıyor. Hasan yok. Nerede? Bilmiyor. Belki sabaha kadar sürecek bir merkez yönetim kurulu toplantısının en hararetli anında. Belki ertesi gün yapılacak bir eylem planının tam ortasında. Belki gazetenin manşetini atan Atilla'yla tartışmada. Belki şehirde bile değil. Bir köy evinde köylülerle konuşmada. İki köy arasında, kuş uçmaz kervan geçmez bir yolculukta. Hiçbir fikri yok. Sabah çıkarken bir şey söylemedi. Çoğunlukla söylemez. Bir önlem. Ortalık pek tekin değil. Herhangi bir baskında hiçbir şey bilmemek her zaman en iyisi. Karşı taraf anlarsa bildiğini, üstüne gider. Bunları düşünmek istemiyor Ayşe. Tek bildiği o an, kızının karnını doyurması gerektiği. Bu

sayede belki biraz uyur. Kitap okumak mı? Zor. Hatta imkânsız. Gazete manşetlerine göz atabilir en fazla. Hasan'ın getirdiği örgüt gazetesini bir hafta oldu bitiremedi daha. Annesi arada bir yokluyor, Eylül'e bir kardeş? Aman anne, ağzını hayra aç! Şu karışık ortamda, ikinciyi düşünecek hal mi var?

Yalnızlığının azaldığı günler yok değil. Hasan'a toplantıları burada, evde yapmalarını söylemesi ondan. Belki daha çok yoruluyor, bebekle ilgilenirken arada yemek ve çay servisiyle uğraşmak zulüm neredeyse. Hele herkes tası tarağı toplayıp gittikten ve Hasan kendini yatağa zor attıktan sonra ortalığı toplaması yok mu! Her sefer soruyor, değdi mi yani? Yine de vazgeçemiyor insan. Yalnız başına olmaktansa arkadaşları görmek, bebek ağlamasından başka bir insan sesi duymak... Daha ötesi, ülkede ne olup bitiyor onu öğrenmek; Parti ne durumda, olayları nasıl değerlendiriyor, neler tartışılıyor, fikir sahibi olmak... Bunlar az şey değil.

Zehra'yla can yoldaşlığı yapabilirler ama onlar da yakında değil ki. Şu güvensiz ortamda biri üç yaşında, öteki kundakta iki çocukla onca yol tepip gelmesi beklenemez. Ayşe'nin hali de ortada... Telefon da yok evlerde. Haber almak ancak, yine evde yapılan toplantılarla mümkün. İlk işi onları sormak ağabeyine, Berrak nasıl, dillendi mi iyice? Peki ya Bora, gazı çok mu? Atilla kısa, özlü yanıtlar verir malum. Dillendi dillendi. Gazı mı, ha var biraz ama yok bir sorun. Sohbetin devamını getirmek mümkün değil. Her seferinde sormak istiyor oysa, neler söylüyor Berrak? Hala diyor mu mesela? Aman kızım, biz nelerle uğraşıyoruz, sen ne soruyorsun diye terslemesi muhtemel. O yüzden hiç yeltenmiyor. Nadir de olsa bir araya geldikleri zaman hasret gidermeyi bekliyor. O bir araya gelmeler de bir çırpıda geçiyor zaten. Yatıya kalmıyorlar, çünkü evler tek oda salondan ibaret, nerede yatsınlar?

Tırıs tırıs düşüyorlar yola. Gece yarısı, akıl alacak şey değil ama ne yapsınlar. O kadar da el etek çekilmez ki hayattan.

Ayşe, bir kırkı çıksa diyordu, oldu üç aylık Eylül. Yine de değişen bir şey yok. Dokuz aylık olunca kreşe veririz, diyor. O da belki Parti toplantılarına falan katılabilir böylece. Annesi çıkışıyor, dokuz aylık çocuk kreşe mi verilirmiş. "Parti'nin kreşi var anne, bütün partililerin çocukları orada. Gayet iyi bakılır merak etme." Buz gibi bir sesle söylüyor bunları. Annesinin anlayışını beklemiyor ama bu kadarı da fazla. Onların kuşakla kendi kuşağı bir mi? O üç çocuk büyüttü ama Ayşe ve öteki arkadaşların evde çocuk büyütecek halleri yok. Neyse ki Hasan destekliyor Ayşe'yi. Onu düşündüğünden mi bilinmez. Bir önemi de yok bunun. Ayşe de can sıkıntısından istemiyor çalışmalara katılmayı kuşkusuz. Mücadelenin dışında kalmayı yediremiyor kendine. Gazetedeki hataları gördükçe, afakanlar basıyor. Dışarıdan eleştirmek de olmaz. Cevap belli: Bu gazete hangi koşullarda çıkıyor haberin var mı? O yüzden tek çare, yeniden çalışmak. O zaman eleştirmeye de hakkı olur belki.

Ayşe gazeteye yeniden gelip gitmeye başladığında yalnızlığı biraz olsun azalıyor. Daha doğrusu şöyle söylemeli, evdeki yalnızlığın dışına çıkıyor. Ama iş yükü bir hayli artıyor. Bebeğin ve evin sorumluluklarına bir de gazetenin işleri eklendi. Sabahları Eylül'ü kreşe bırakıyor, sonra gazeteden çıkıp yine o alıyor. Hasan'ın işi başından aşkın. Diyecek söz yok, bu da bir önderle evli olmanın getirdiği devrimci görev.

Bu arada günlük ölü sayısı 5'i, 6'yı aşıyor 10'lara dayanıyor artık. Üstelik gazeteci, aydın cinayetleri de hız kazanmış. Ayşe her sabah gazetelerden haberleri okuduktan sonra, işinin başına geçiyor. O da bıktı artık aynı sözcüklerle, aynı haber metinlerini yazmaktan. Hasan'ın yoğun işlerinin arasına cenazelere katılmak

gibi bir görev de eklendi. Cenazeye giydiği kıyafeti kapının arkasına asmış, giyip çıkarması kolay olsun diye. Atilla'ya da, şakayla, bilmem kimin ardından yazılmış başyazısını kenarda tutmasını öneriyor, isimleri değiştirirsin olur biter. Gülüyorlar. Hep birlikte. Sonra, hadi bakalım göreve deyip, biri cenazeye, öteki daktilosunun başına.

Her şeye rağmen hayat devam ediyor. Bir yandan ölüm haberleri yazarken, akşamında yılbaşı kutlayabiliyorlar mesela. O yıl bir arada olacaklar. Kartondan tombala yaptı Ayşe. Hapishane alışkanlığı, para verdikleri görülmemiştir öyle şeylere. Onlar, Atilla ile Zehra, Fikriler... Güle oynaya bir yılbaşı geçiriyorlar. Eylül, bir yaşını aşalı üç ay olmuş. Bora'yla neredeyse yaşıt olduklarından, Berrak'ın himayesinde güzel güzel oynayabiliyorlar. Fikrilerin oğlu da ayak uyduruyor onlara. Çocuklar büyümüş bile. Göz açıp kapayıncaya kadar geçti, diyor Hasan. Ayşe bir de bana sor dememek için zor tutuyor kendini. Zehra'yla bakışıp gülüşüyorlar, neyse canım zor da olsa bitti işte. Girdikleri yeni yılın şerefine kadeh kaldırırlarken neşeleri yerinde. Parti'nin büyümekte olduğu konuşuldu az önce. İlk ölümün üzerinden neredeyse beş yıl geçmiş olacak. Bu beş yılda cinayetler katlanarak çoğalmış. Halk ne yapacak, elbette tek adres kendileri. Bu yıl daha da çok büyüyeceklerinden kuşkusu yok Atilla'nın. Hasan da hemfikir onunla. Ayşe ve Zehra gülümsüyor onları dinlerken. İnanıyorlar çünkü. Çocuklarının mutlu bir gelecekte yetişeceğine, hatta belki de onların iktidarında genç birer insan olarak eğitim göreceklerine... Çok değil diyor Atilla, yirmi yıl sonra her şey başka türlü olacak. Yirmi yıl ne ki halklar için. Ayşe, Eylül'ün yirmi ikisinde olacağını düşünüyor o tarihte. Yeni bir yüzyıla girmiş olacaklar. Dile kolay, yeni yüzyılın yeni insanını yetiştiriyorlar. Akıllı bir genç kız olarak, tüm yeteneklerini ve zekâsını yeni toplumun inşasına teslim

edecek Eylül. Bu ideallerle yetiştirecekler kızlarını. Bireycilikten uzak, kendini topluma ve devrime adamış bir insan olacağından emin Eylül'ün. Daha ne isterim, diyor. Bundan daha büyük bir hizmet olabilir mi halka?

Bu umut dolu konuşmalarla giriliyor yeni yıla.

Oysa, ertesi günkü gazetelerde geride kalan yılın bilançosu 1.362 rakamıyla duyurulacak. Bu daha ne ki?

Ayşe, anne olmanın verdiği bir duyarlıktan mıdır nedir, günde 20'lere çıkan ölüm haberlerinden daha çok etkilenir oldu. Her akşam rapor veriyor Hasan'a. 10, 11, 15, 16 derken her geçen gün yükseliyor sayı. Bir haftada 101 ölüm olmuş, diyor bir gün. Bir başka gün, bayramda İstanbul'da 5, diğer illerde 24 kişi öldürülmüş. Hasan artık biraz da bıkkın dinliyor bu haberleri. Acaba kim nasıl geçecek önüne bunun? Bu gidişe dur diyecek bir kuvvet olmalı.

Herkes gözünü kulağını açmış o haberi bekliyor. Haberin geleceği günden bir gün öncesi kan oluk oluk akıyor. İstanbul'da 100 yere bombalı pankart asılmış. Hasan haberi radyodan dinlerken, başkentin tepelerine doğru konumlanmış evlerinden kuşbakışı görünen karşı mahallelere bakıyor. Daha demin, ne olur ne olmaz diye Ayşe'yle birlikte kapıya bir dolu eşya yığdılar. Dışarıda çatışmalar durmuyor malum, onların eve de sıçrayabilir.

Hasan, karşı mahallelere hâkim sıradışı sessizliğe dalıp gitmiş. Fakat bir anda pat pat pat sesleriyle sarsılıyor ortalık. Önce yere yatıyorlar, neden sonra seslerin uzaktan geldiğini anlıyorlar. Demin uyuyan mahalleler uyanmış. Biri sağ, öteki sol mahalle. Kurşunların uçuştuğunu görüyorlar. Gecenin içinde kayan yıldızlar gibi. Ama dilek tutsanız kabul olmaz.

Sabah sokağa çıkma yasağı ilan edildiği zamanlara ait bir sessizlikle uyanacaklar. Hasan hemen radyonun başına geçecek.

Bekliyor sanki. Dün gece uçuşan kurşunlar bir şeylerin habercisiydi belki de. Ayşe'nin sezgi gücü bu kez ona geçmiş. Radyonun düğmesini çevirmesiyle konuşan adamı tanıyor. Lafın ortasından girdiğinden olsa gerek, anlamakta zorluk çekiyor önce. Sekiz aylık süre içinde yaptığımız tüm uyarılara rağmen, diyor adam, hemen hemen bu tedbirlerin hiçbirine yasama ve yürütme organlarıyla, diğer Anayasal kuruluşlardan yeterli bir cevap alınamamış, bu konuda müspet faaliyetleri de izlenememiştir. Son iki yıllık süre içinde terör 5.241 can almış, 14 bin 152 kişinin yaralanmasına veya sakat kalmasına sebep olmuştur. İstiklâl Harbi'nde Sakarya Savaşı'ndaki şehit miktarı 5.713, yaralı miktarı 18 bin 480'dir. Türk Silahlı Kuvvetleri en kısa zamanda Bakanlar Kurulu'nu kurarak yürütme sorumluluğunu bu kurula bırakacaktır.

Gözünü radyodan ayırmadan bekliyor. Demek Türk Silahlı Kuvvetleri... Vay anasını! Ayşe sesleri duymuş, salonun kapısına gelmiş bile. Nefesini boşaltıp arkasına yaslanıyor Hasan. İyi oldu be, bu kan başka türlü durmayacaktı. Ne yalan söylesin, Ayşe'nin de içinde bir ferahlama var, var ama önceki deneyimlerden edindiği sağduyuyu da hepten yitirmiş değil. Onlara vurmaz inşallah. Yok canım, onlara vurması için bir neden yok. Sigarasını yakmış, geceden kalan o iki mahalleye bakıyor Hasan, ıssız ortalık.

* * *

Yıllarca sürecek bir ıssızlık bu. Bir daha ne zaman hareketlenecek, ne zaman birileri çıkıp afiş asmaya, bildiri dağıtmaya başlayacak bilinmez. Bildiği, bu ıssızlığın tek nedeninin sokağa çıkma yasağı olmadığı. Sürek avına çıkmış birileri, gezecekler sokaklarında mahallenin. Evlerin kapıları çalınmadan açılacak. Yalnız o iki mahallede değil, ülkenin her yanında nüfus böyle

böyle azalacak. Nereye gidecek onca insan? Bir başka ülkeye mi? Değil ama, işte bu mahallede oturamayacaklar artık. Aslında hiçbir mahallede oturamayacaklar. Varsa bir cezaevleri mahallesi, oranın nüfusuna kaydolmuş sayılabilir onlar.

Radyodaki o ses, duyurusunu yaptıktan sonra susup oturmadı. Hemen her gün televizyonlardan, radyolardan konuşmasını sürdürdü. O televizyona her çıktığında, evde mutlak bir sessizlik hâkim olsun isterdi Hasan. Eylül bunu hâlâ hatırlar. Dört-beş yaşlarındayken o sesin sahibi olan beyaz saçlı adam görününce ekranda, değişirdi babası. Sus, sus diyorum sana, diye bağırırdı Eylül'e. Ekrana neredeyse yapışmış, adamın söylediklerini dinlerken kıpkırmızı yüzünden dumanlar çıkararak küfrederdi bir de.

Tabii o yıllara daha çok var. Söz konusu adamın radyodaki ilk konuşması ve akabinde yaptığı konuşmalar sırasında, emrinde çalışanlar sürek avını gerçekleştiriyordu. Hasan, ülkenin cezaevleri mahallesi gibi bir de kaçaklar mahallesi kurulduğunu düşünüyordu bunlar olup biterken. Pek çokları on yıl öncesinin kötü hatıralarını yeniden yaşamak istemediğine karar vermiş olmalıydı. Bir başkasının kimliğine bürünüp sınırın dışına attılar kendilerini. Ama gidemeyenler de oldu. Gitmeyi kendine yediremeyenler, o olanağı bulamayanlar ya da yabancı bir toprakta özgür yaşamayı özgürlük saymayanlar... Onlar kaldılar. Ülke sınırı içinde kaçma kovalamaca oyununu sürdürerek yıllarca yaşayanlar oldu içlerinde. Belki beş yıl, belki on, belki on beş... Aslında yatıp cezasını çekenler daha hızlı kavuştular özgürlüklerine. Birkaç sene içinde çıktılar. Ötekilerse bitmeyen bir hapisliğe mahkûm oldular.

Atilla'yı şanslı sayıyor o yüzden. Radyodaki o sesten iki ay sonra arananlar arasında onun da ismi vardı, Hasan'ın da. Ama örgüt iki önemli liderini birden hapse gönderemezdi. Atilla'nın teslim olmasına, o hapisteyken Hasan'ın dışarıda kalmasına karar

verildi. Ama işe bakın ki, Atilla çıktığında Hasan mahkûmiyetini hâlâ sürdürüyor olacaktı...

Radyodan sıkıyönetim konuşması duyulduğu gün Ayşe, kızının üç yaşına bastığını unuttu. İkinci yaş gününü kutlamak haliyle mümkün olmadı. Yıllarca bunu söyledi Hasan'a, çok önemliymiş gibi. O gün Hasan'ın elinde bir bavul, Ayşe'nin kucağında Eylül, evi terk etmeleri gerekmişti oysa. Ayşe, kapıyı kilitlerken ev sahibinin evi boş bulunca her şeyi anlayacağını düşünmüştü. En azından salonun bir köşesinde peynir tenekesindeki külleri görünce... Anlayacaktı. Belki rahatlayacaktı. Ucuz atlattık diyecekti. Evi yakılıp yıkılabilir, tarumar edilip büyük bir zararla bırakılabilirdi. Öyle olmamıştı. Ayşe belki evi temizlemeye vakit bulamadı ama küller haricinde tek bir iz bile bırakmadı. Eşyalar ise, onlar evi terk ettikten sonra bir hafta içinde, annesinin bodrumuna taşınacaktı. Her şey ayarlanmıştı.

Evin bayağı uzağında oturan bir arkadaşlarına gittiler ve ondan sonraki iki ay boyunca, iki günde bir ev değiştirdiler. Hasan bu evlerden dışarı adımını atmadı. Ayşe ise normal bir görüntü çizmek için Eylül'ü kucağına alıp evlerinde kaldıkları arkadaşlarının hanımıyla pazara çıktı. Akşamları kazara bir misafir gelirse üçü en arka odalardan birine saklandı. Eylül'ün sesini çıkartmaması için tıp oyunu oynamayı akıl etti Hasan. Gündüzleri bir gelen olursa yalnızca Hasan'ın saklanması yeterdi. Misafir gidince herkesten önce Eylül koşuyordu arka odaya, babasına haber vermek için. Eylül'ün bu oyuna kendini iyice kaptırdığını, hatta kapı çalındığı her vakit elinden tutup hadi hadi diyerek onu arka odaya sürüklediğini düşündükçe içi buruluyordu Hasan'ın. Bazen de yatağın altına saklanıp kendi kendine tıp oynadığı dikkatini çekmişti. Örtüyü kaldırıp onu orada bulduğunda susss işareti yapıyordu Eylül. Evinde kaldıkları kişiler geceleri bir yere gide-

cek olursa karanlıkta oturuyorlardı, buna da körebe demişlerdi, Eylül'ün bu oyundan o kadar da hoşlanmadığını biliyordu ama elinden bir şey gelmiyordu ne yazık ki.

İki ayın sonunda nihayet kendilerine ait bir eve yerleştiler. Ayşe en çok eski eşyalarına kavuştuğu için seviniyordu. Hiçbiri yeni değildi ama orada burada, onun bunun eşyasıyla idare etmekten de iyice bunalmıştı artık. Eylül'ün eski eşyalar arasında oyuncaklarının yüzüne bile bakmaması ne tuhaftı. Hoş, çok fazla bir oyuncağı yoktu ama o en sevdiği bebeğe bile dönüp bir kez olsun bakmamıştı. Varsa yoksa şu bordo bavul. En sevdiği oyun onun içine girip saklanmaktı.

Hasan, partili bir arkadaşın evini ayarlamıştı. Evin gerçek kiracıları gibi yerleştiler buraya. Oysa ortada ne bir kontrat vardı, ne başka bir şey. Zamanın lüks denebilecek semtlerinden birindeydi ev. En azından orta halli insanların oturabildiği, merkezi bir konumda. Kirası da az değil, tam 10 bin lira. Hali vakti yerinde birinin ödeyebileceği bir rakam. Bir yıldan uzun süre, o 10 bin lira gidip gelecek ev sahibi ile Hasan arasında. Aslında doğru tarif şu. Hasan, evin asıl sahibi olan yaşlı teyzeye bir zarf içinde sunacak kirayı. Yaşlı teyze, evin tüm idaresini bıraktığı oğluna verecek zarfı. Aynı zarf, oğul tarafından Hasan'a geçirilecek, gizlice. Bir yıl sürecek bu oyun. Oğul, herhangi birinden fazlasıyla alabilecekleri kira parasından feragat ederek yoldaşlarına bir katkı yaptığı için mutlu. Bu dönemde elinden daha fazlası gelmiyor. Hasan ona minnettar. Hele herkesin bir yerlere dağıldığı şu ortamda. Malum, örgütün yarısı içeride. Dışarıda olanların çoğunluğu polisten, bir kısmı ise hem polisten hem örgütten kaçıyor. Bazıları ise yalnızca örgütten. Ortalık durulunca bir işe girip, herkes gibi yaşamayı istiyorlar, işkencelerin şanı çoktan duyulmuş. Söylendi-

ğine göre on yıl öncesini aratmayacak, çok daha yaygın bir işkence şebekesi kurmuş devlet. Öyle ki okulların jimnastik salonları bile bu işe tahsis edilmiş. Köylerde faaliyet yürüten devrimciler duyum aldıklarından mıdır nedir, birkaç gün öncesinde yok olmuşlar ortalıktan, baskınlardan nasibini alanlar köylüler olmuş. Yedikleri dayağın haddi hesabı yok. Tabii kol gezen şiddetin kulaktan kulağa yayılması işten değil. Sivil şiddetin yerini resmisi aldı, çok mu? O yüzden yurtdışına kaçanların haberlerini aldıkça seviniyor. Ortalık durulunca dönerler nasıl olsa. Ama kalıp da elini eteğini çekenler, işte orada duracaksın. Teslimiyet başka şey. Kitapta o yazmıyor. Hasan, bazı geceler evin basıldığını düşünüyor. Götürülürken Eylül'ün canhıraş ağlamalarını... Ayşe'nin küçücük çocukla bir başına kaldığını. Kalmaz, diyor sonra. Annesi babası alır hemen yanlarına. Şimdi de onların verdikleri parayla yaşamıyorlar mı? Ağırına gittiği oluyor, hele Firuze Hanım'ın kinayeli laflarını duydukça... Ne yapabilirim ki, diye soruyor kendine. Kişisel gurur yüzünden devrimciliği bırakacak hali yok ya. Hem bu para ona değil, Parti'ye bağış. Ayrıca kızları değil mi Ayşe? Bırakmazlar onu. Eylül'ü hele hiç. Belki de en hayırlısı bu olurdu. Girseydi o da hapse, yatıp çıksaydı. Ne kadar ceza alırdı ki? Hapislik bir şey değil. Ama işkence yapıyor herifler. Öyle böyle değil. Buna katlanmak... Bir kere katlandı, yeniden ne kadar dayanabilir emin değil. Hem bu onun tercihi de değil, Parti'nin kararı. Bugünün görevi de bu, ne yapsın. Dışarıda olmak, ortalık biraz yatışınca örgütü toparlamak, ufak ufak da olsa faaliyetlere yeniden başlamak. Gelir mi o günler, bilmiyor. Ortalığın durulacağına inanması zor. Her günkü ölüm haberleri; işkence, tevkifat, tutuklama haberlerine dönüştü. Tutuklamaları gazetelerden okuyorlar da, işkenceleri yazan yok tabii. Atillalardan gelen şifreli haberler yeter tek başına.

Zehra ve çocuklarla da görüşemiyorlar çok fazla. Ayşe'nin onları ne kadar merak ettiğini biliyor. Ama şimdi tehlikeli olur görüşmek. Olaylar biraz yatışsa... Berrak 4 yaşında. Babasının yokluğunun farkındadır muhakkak. Ne dendi, nasıl açıklandı? Eylül daha çok küçük, neyse ki farkında değil olan bitenin. Oyun sanıyor her şeyi. Saklambaç. Baba saklanıyor. Eve gelenler de ebe oluyor bu durumda. Birkaç kez, sırf normal bir aile görüntüsü vermek için, komşuları eve davet etti Ayşe. Baba yine saklanacak Eylülcüğüm, teyzelere bir şey demek yok tamam mı? Hasan, başını aşağı yukarı sallayan Eylül'ü görünce oyunun ciddiyetini kavradığını düşünüyor. Oyun ve ciddiyet, bu anda hiç de tuhaf bir ikili değil. Eylül, keklerden böreklerden aşırıp aşırıp odaya getirdiğinde gülse mi ağlasa mı bilemiyor. Böylesi daha iyi diye düşünüyor bu kez, oyun sanıp geçiyor en azından.

Ayşe'nin içi Hasan kadar rahat değil. Sanki Eylül'de bir durgunluk var son zamanlarda. Sandıklarından daha fazlasını algılıyor olabilir mi? Bu soruyu boşuna sormuyor kendine. Yakın zamanda bu durgunluk başka bir hale bıraktı kendini. Ev sahibinin evinden çıkmayan Eylül, bir anda küstü sanki kadına. Oysa ne kadar sevecen biri yaşlı kadın. Görmüş geçirmiş. Beyaz saçları hep topuz, mavi gözlerini okşayan bir rengi var saçlarının. Eylül'ün o saçlara dokunmayı ne kadar sevdiğini biliyor Ayşe. Ama daha da çok, salonda dizi dizi duran bebekleri seviyor. Zencisi sarışını, ağlayanı güleni, hepsi birbirinden güzel. Olduğu gibi önüne seriyor kadıncağız. Toruna hasret. İki oğlu da evlenmedi ki. Belki de o yüzden bu küçük kız çocuğuna görür görmez ısındı. Nasıl da özenle dokunuyor bebeklere Eylül. Nezahat Hanım, o bebekleri de torunu gibi seviyor ya, Eylül'ün bu sevgisi daha da hoşuna gidiyor. Allah korusun, bugüne dek gözü gibi korudu bebeklerini, ne kadar sevse de şuncacık kızın oralarını buralarını eğip bükmesine, yüzlerini

gözlerini boyamasına dayanamaz. Neyse ki etrafa saldıran, kıran döken çocuklardan değil Eylül. Alıyor kucağına, sessizce oynuyor. Saçlarını okşuyor, anneleri oluyor. Kanepenin üzerine dizip tek tek konuşuyor. Anlattıklarını kimsenin duymaması için fısıltıyla.

O gün bebekler uzakta. Ona bakıyorlar. Ama dokunmak yok. Önce kek bitecek. Bir tanesi çok güzel. Siyah saçları var. O kek yemez. Eylül yiyor keki. Kocaman ağzı. Keki ittiriyor. Teyze, boğulacaksın, diyor. Siyah saçlı bebek ona bakıyor. Kek bitti ama bebek uzakta. Ama Oğuz Amca hemen yanında.

Oğuz da çocuk seviyor. Ama bir türlü kendine göre birini bulamadı ki. Yoksa istemez mi o da, şöyle güzeller güzeli bir kızı olsun. Annesi zaafını sezmiş gibi, daha da özensin isteğiyle midir ne, Eylül'ü konuşturmaya çalışıyor. Tüm sevimliliklerini göstersin istiyor. Oğuz, annesinin sorularıyla kızı sıktığının farkında. Ses etmiyor yine de. Kekin kırıntıları parmaklarının altında ezildikçe eziliyor Eylül'ün. Bir ara kenarda duran gazeteye ilişiyor bakışları. Hayret, dayısıyla göz göze geldiği halde hiç belli etmiyor. Tanıdın mı bu adamı, diye soruyor Oğuz, oyunbaz bir sesle. Atılıyor Nezahat Hanım, nereden tanısın o komünisti! Eylül komünistin ne demek olduğunu bilmez tabii. Dur yahu, diyor Oğuz, söyle bakıyım, tanıyor musun bu adamı? Başını iki yana sallıyor Eylül. Tanımıyorum, deyip iniyor sandalyeden aşağı. Eve gitmek istiyor. Ertesi gün, bebeklerin arkasından ağladığını söyleyecek yaşlı kadın. Neden gittin öyle? Hiiiç...

"Neden gitmek istemiyorsun?"

"Hiiiç..."

"Ama bir şey olmuş olmalı, o bebekleri çok sevdiğini biliyorum, hadi söyle bana, bir şey mi dedi sana Nezahat Teyzen?"

"Yok..."

"Öyleyse Oğuz Amcan mı?"

"..."

"Hadi güzel kızım, bana söyleyebilirsin, bir şey mi dedi Oğuz Amcan?"

"Anni?"

"Efendim bir tanem?"

"Hadi bebeği bıcı bıcı yapalım..."

Söylemeyecek, ne kadar ısrar etse de bir ipucu yakalayamayacağını anlıyor Ayşe. Ama bir anlam da veremiyor, neden bir anda gitmez oldu, Oğuz gelince neden huysuzlanıyor? Onlarla ilgisi yok, evdeki gerginliği hissediyor belki de. Daha öyle küçük ki, inanamıyor insan. Aman bir gerginlik hissetmesin, aman kaygılı ruh hallerini fark etmesin diye, uydurmadıkları oyun, ezberlemedikleri şarkı, yapmadıkları şaklabanlık kalmadı, ama... Belki de fazla hassasiyet gösteriyor. Belki Nezahat Hanım düşünmeden bir laf etti. Dokunmaması gereken bir eşyayı ellemeye kalktı da, azarladı belki. Yok yok, yapmaz öyle şey. Ne Eylül yapar, ne de Nezahat Hanım. Çok kibar kadın. Oğuz? O da çok seviyor Eylül'ü. Ne yapmış, ne söylemiş olabilir ki? Deli oluyordu o eve gitmek için. Şimdi, böyle durup dururken neden...

Her şeyden önemlisi Eylül. Onu koruyabilecekler mi, ona bir zarar gelmesini engelleyebilecekler mi? Kendi kendine sorduğu sorular bunlar. Ne kadar süreceğini bilmedikleri bir karanlığın içindeler. Geçici olsa, kısa süreli olsa ya da hiç değilse şu kadar sene sonra her şey bitecek dese birileri, kendilerini hazırlayabilirler. Belki beş yıllık bir planlama yaparlar, belki kısa vadeli çözümler üretirler. Ama işte, şu evde kaç sene oturacaklarını bile bilmiyorlar. Eylül okul çağına geldiğinde nerede yaşayacaklarını, Hasan'ın hâlâ dışarıda olup olmayacağını, öteki insanlar gibi normal koşulla-

ra ulaşıp ulaşmayacaklarını... Hadi o günlere daha var diyelim, bugünden yarını öngörmek bile mümkün değil ki. Hatta az sonrasını... Şimdi kapı çalınsa, baksa delikten ve karşısında polisleri görse, ne yapar? Hasan içeride, gazete okuyor. Kimbilir kaç saattir. Aynı haberlerin üzerinden defalarca geçiyor sanki. Bir gazetenin okunması en fazla ne kadar sürer ki? Diyelim çaldı kapı. Eylül'ü mü alır önce kucağına, yoksa koşup Hasan'a mı haber verir? Ya da kapıdakileri oyalamak için bir yalan mı uydurur, bir saniye ocağın altını kapayıp geliyorum... Hadi diyelim, adamları bekletti, Eylül'ü de aldı kucağına, Hasan'ı ne yapacak? Daha önce defalarca provasını yaptıkları planı uygulayabilecek mi? Hasan'ın arka bahçeden atladığını fark etmemeleri için dikkatlerini dağıtabilecek mi? Atladı diyelim, uzaklaşması için yeterince zaman kazandırabilecek mi ona? Ya anlarlarsa... Adamın ellerinden kaçıp gittiğini fark ederlerse hırslanacaklardır. Eylül'e bir şey yapmaya kalkışabilirler. Sağı solu belli olmaz ki bu adamların. Ya Eylül? Babam nerede falan derse ne yapacak? Aslında her şeyi eksiksiz planladılar. Eylül'ün babam nerede dememesi için de yeni bir oyun uydurdular.

"Farklı türde bir saklambaç bu Eylülcüğüm. Kapı çalındığında, delikten bakıp sana diyeceğim ki, şapkalı amcalar geldi. O zaman sen koşup babana şapkalı amcalar geldi diyeceksin fısıldayarak ve hemen yanıma geleceksin. Baba da bahçeye inip onları şaşırtmaca yapacak."

"Nasıl yapcaaak?"

"Orası babana kalmış. Belki kısa süreliğine kaybolur ortadan. Şapkalı amcalar onu ararken biz seninle hiç belli etmeyeceğiz babanın kaybolduğunu. Hiç burada olmamış gibi yapacağız."

Sözün burasında her seferinde kıkırdıyor Eylül. Babası hiç burada olmamış gibi nasıl yapılacağını bilmiyor. Çocuk aklıyla, babam yok falan der diye hemen bunun da tedbirini alıyor Ayşe.

"Tıp oyunu gibi tamam mı, hiçbir şey söylemeyeceğiz..."

Bacak kadar çocuğa sormazlar diye düşünüyor ama ya sorarlarsa? O zaman bir şekilde karışır lafa, bozar işlerini. Artık daha fazlasını söyleyemez. Amcalar ne sorarsa sorsun yanıt vermek yok dese, oyunun kuralı bu dese, tedirgin olmaz mı çocuk? Bu kadarı yeter o yüzden. Daha fazlasına gönlü elvermez zaten.

O, düşünceler içindeyken Eylül çoktan bebeğini yıkamaya girişmiş. Belli etmeden yaklaşıyor, hemen yakındaki koltuğa oturup bir kitabın arkasına gizleniyor. Fısır fısır konuşuyor bebeğiyle Eylül.

Cümlelerin yarısı anlaşılmıyor. Sanki yeni bir dil kurmuş. Yan yana gelen ve hiçbir bütünlük oluşturmayan harflerden yaratılmış bir dil. Ama aradan seçtikleri yok değil.

İçinden hayali su akan avcuyla iyice ovuşturuyor saçlarını bebeğinin, bir yandan da anne şefkatiyle konuşuyor.

Çok güzeell... diyor. Cici kız cici. Num num gözlerini... Kek ye, acıktı. Ye sonra oynıycan. Hammm. Nam nam nam. Aaa o ne bakiim, aaa ayıp. At. At hadi. O konist. Pis o. At.

Uydurduğu kelimelerden biri herhalde... Ama ayıp demesi tuhaf geliyor Ayşe'ye. Neymiş ayıp olan, anlamak için hafifçe eğiliyor, bir şey yok görünürde.

"Konist pis, kaka tamam mı? Hııı..."

"Nedir o Eylülcüğüm?"

Yakalanmış gibi çekiyor ellerini Eylül. Bıraktığı yerde hiçbir şey yok oysa.

"Ama çok merak ettim, neymiş pis olan, söylesene. Ben de öğreneyim."

"Konist..."

"O nedir?"

"Ati."

"Ati mi? Dayınla ne ilgisi var bunun Eylülcüğüm?"
"Ati konist."

Hasan, Ayşe kadar dehşetle karşılamıyor bu konuşmaları. Çocuk işte, duymuş demek ki diyor bir yerden. Nasıl olur, nereden duyacak? Ne bilsin canım, belki televizyonlardan. Evde televizyon mu var? Onlarda yok ama Nezahat Hanımlarda var işte. Belki orada konuşulmuştur ya da... O an donup kalıyor ikisi de. Biliyorlar ki, Eylül komünist ile dayısı arasındaki ilişkiyi kendi kendine kuramaz. Artık Hasan da ciddiye alıyor konuyu. Nezahat Hanım bir şeyleri anlamış olabilir mi? Eylül'ün ağzını mı aradı? Atilla'yla ilgili sorular falan mı sordu? Ama nereden anlayabilir ki? Yoksa Oğuz mu bir şey kaçırdı ağzından? Hep böyle olacak, diyor Ayşe, ağladı ağlayacak. Bir şekilde duyulacak. Ne kadar kaçabilirler ki? Hele Eylül büyüdükçe daha da zor olacak her şey. Panikleyerek bir yere varamayız, diyor Hasan. Hem Nezahat Hanım bir yoklama yapsa bile, ne öğrenmiş olabilir ki? Baksana, o Eylül'den değil de Eylül ondan öğrenmiş gibi görünüyor. Hasan'ın böyle bir durumda bile espri yapabilmesi sinirine dokunuyor Ayşe'nin. Şaka kaldıracak durumda değil. "Ay ne biliyorsun Hasan!" diye patlıyor sonunda, "Atilla'nın dayısı olduğunu öğrendiyse çözmüştür her şeyi." Sesinin yükseldiğinin farkında değil. Hasan'ın gözleriyle karşılaşınca anlıyor ancak. Hay allah Hasan, dedi. Duymuş mudur? Duvarlar öyle ince ki. Kahretsin, kahretsin. Asıl şimdi yandılar.

"Bir dakika Ayşe, yeter artık, bir sus," diyor Hasan nihayet. Bu kadar paniklemenin hiçbir âlemi yok. Duyduysa da duydu. "Şimdi sen git Nezahat Hanım'a," diyor, "bir kahvenizi içmeye geldim de. Eylül'ü de al." Bu nereden çıktı, niye gitsin oraya? "Dinle beni. Açıkça soracaksın Nezahat Hanım'a." Dehşet içinde bakıyor

Ayşe. Ne soracak? "Eylül komünist kelimesini öğrenmiş, bizden olamaz çünkü bizim evde siyaset neredeyse hiç konuşulmaz diyeceksin. Acaba nereden öğrenmiş bizim kız bu kelimeyi bir fikriniz var mı, diye soracaksın." Hasan'ın delirdiğini düşünmesi için her sebep var. İyice dikkat çekmekten başka ne işe yarar bu? "Yok yok, sen beni dinle," diyor şimdi de, "Eğer dikkatler üzerimizdeyse asıl böyle uzaklaştırabiliriz, çok açık davranarak, en iyi gizlenme yöntemi budur." Ne gerek var bunlara, sen Oğuz'la konuşsan, diyecek oluyor, ama nafile. "Hadi," diyor Hasan, "geç olmadan git sen."

Ayşe'nin Nezahat Hanım'ın anlattıkları karşısında nutku tutuluyor. Hasan da şaşkın. Görüyor musun bizim kızı, nasıl da uyanık. İyi ama, diyor Ayşe, nasıl akıl etti? Nereden bildi dayısı olduğunu söylememesi gerektiğini. Nezahat Hanım'ın ses tonundan sezmiştir diyor Hasan. Nereden tanıyacak o komünisti demiş ya, tanımaması gerektiğini düşünmüş demek. Yine de Eylül'e dayısının kötü biri olmadığını, ortada bir yanlış anlama olduğunu söylesek mi? Gerek yok canım, küçük daha, unutur gider. Hem iş mi açacaksın başımıza, bir süre sakıncalı görsün Ati Dayısını daha iyi...

Bu olay bir başlangıç yalnızca, diye düşünüyor Ayşe, kimbilir başka neler yaşayacaklar. Onun da Hasan'a ismiyle hitap etmeyi kesmesi gerek artık. Ne zor şey. Kaç yıllık kocasına başka bir isimle seslenecek. Mehmet... Meh-met. Mehmeeeet.... Mehmetçiğim. Hem şaşırıp kızın yanında falan da Hasan derse kötü olur gerçekten. Hadi o neyse, ev sahibinin yanında söylemek var bir de. Alıştırmalı ağzını artık. Baş başayken de Mehmet diyecek bundan sonra. Hasan sırtını dönmüş, uykuya dalmak için uğraşıyor. Onun da benzer şeyler dönüp duruyor aklında. O da bırakmalı Ayşe'ye Ayşe demeyi. İhtiyatsız davrandılar bugüne kadar. Bu açıdan iyi oldu şu olay. Ayşe de, Semra gibi bir ismi

nereden buldu anlamıyor, hiç yakışmıyor ona. Takıldığı şeye bak, şunun şurasında ne kadar daha Semra olarak kalacak ki? O yeniden Ayşe olur belki ama ya Hasan? Kaç ay, hatta kaç yıl Mehmet Bey olarak yaşayacak kimbilir... Mehmet Bey... Mehmet'e alıştı diyelim, bey olmaya alışacak mı bakalım. Yayıncı Mehmet Bey. Şu dönemde çok hayırlı bir işmiş gibi yayıncılık, bunu buldular bula bula. Gerçi başka ne olabilirdi ki? Tüccar tipi yok. Doktor desen konu komşu o hastalık bu hastalık diye geldi mi yandı gülüm keten helva. Mühendis falan gibi bir şey uydursalar o da olmaz, en azından az çok anladığı bir iş olmalı. İyidir iyi, yayıncı işte, ne olmuş. Ne yayınlıyorsunuz Mehmet Bey? Kitap efendim. Öyle mii... Bak bak nasıl da kuşkuyla süzüyor adamı, suç ya kitap basmak. Sandığınız gibi değil efendim ders kitabı basıyoruz biz dese? Bu ne alınganlık Mehmet Bey, bir şey sandığımızı nereden çıkarıyorsunuz, demezler mi? Neyse ki bir soran olmadı şimdiye kadar. Belki de şüphelendiler, yayıncı deyince... Sormamak iyidir, ne biz soralım ne siz söyleyin efendim.

Ayşe, pardon Semra uyumuş bile. Mehmet Bey'in de gözler kapandı kapanacak. Zor bir gün geçirdiler. İşin tuhafı, Eylül de her zamankinden daha erken daldı uykuya. Rüyasında ne gördüğünü bilmiyor, ama sayıklama huyu o günlerde baş gösterdi. Yıllarca da sürdü. Bir dezavantaj. Neyse ki yetişkinler için. Kimse bu çocuk uykusunda ne anlatıyor diye dinlemeye kalkmaz. Hem zaten Eylül, yine o kendi uydurma sözcükleriyle konuşuyor uykusunda da. Arada bir, "hayır" diye bağırmanın dışında...

Bu bağırmaları duydukça Ayşe'nin içinde bulundukları koşulların içine tüküresi geliyor. Eylül'ün "hayır"ları hayra alamet olamaz. Bir yandan da kötünün iyisiyle avunmaya çalışıyor. Zehra'nın yerinde olmak vardı. Gerçi ondan da çok emin değil. Hangisi daha güç? Kaçak bir yaşam mı, yalnızlık mı? Sırları çocu-

ğundan gizlemek zorunda kalmak mı, açıklayabilmek mi? Zehra, Berrak ile Bora'ya Atilla'nın durumunu nasıl açıkladı acaba? Berrak beş yaşını doldurdu dolduracak. Bora ile Eylül'ün yaşları yakın. Görüş günlerinde aralarına giren parmaklığı, babalarının kucağına oturamayışlarını nasıl izah etti kimbilir. Zehra gün boyu çocukları için sapasağlam durması gerektiğini bilir. Ama yalnız gecelerde böyle bir zorunluluk yok. O gecelerde ne yaptığını, ne düşündüğünü kimse bilemez. Henüz çok uzaktalar birbirlerinden. Ortalık durulmadan görüşebilecek gibi de gözükmüyorlar. Aman ha, diyor Hasan, bir delilik yapıp da gideyim deme. Nasıl gitsin ki? Nerede oturduklarını bile bilmiyor. Güvenlik gereği, diyor Hasan, bilmememiz daha iyi. Ortalıkta gözükmesi sakıncalı olmayan arkadaşlar arada ulak gibi gidip geliyor. Sağlıklarının iyi olduğunu, morallerini sağlam tuttuklarını söylüyorlar her seferinde. Ezberlenmiş cümleler işte. Bir kez bile sormadıklarına kalıbını basar. Herkesten, belki kendinden bile gizlediği korkularını, kaygılarını, yalnızlığını paylaşmasına yardımcı olmadıklarından emin. Nasılsın, iyi misinden öteye geçmezler. Ne diyecek ki Zehra? Kötüyüm, moralim bozuk, yalnızım, çocuklara ne diyeceğimi bilemiyorum, Atilla'yı göstermedikleri günlerde korkudan ölüyorum... Mert duracak tabii. Her şeyden önce çocuklar için. Ama Ayşe yanında olsa, elini elinin içine alması yeter. Olduğu gibi döker ortaya ne hissediyorsa. Kimselere söyleyemediklerini. O şimdi kendine bile söyleyemiyordur duygularını. Düşünmüyordur daha doğrusu. Aslında düşünmemesi de gerekir. Yoksa çıldırabilir insan. Çözümsüzlük çıldırtabilir adamı. En iyisi yok saymak, yalnızlığı da, korkuları da, çocuklarla ilgili kaygıları da. Biliyor, Zehra başarır bunu. Atilla gibi biriyle evlenirken, daha farklı bir hayat hayal etmedi ya. Hem kendi de bu mücadelenin içinde. Hapishanedeyken az konuşmadılar bunları. Ama işte bir-

likteydiler o zaman. Sorumluluğunu duydukları çocukları yoktu. O zaman kolay öyle konuşmak. Bir an utanıyor düşüncelerinden. Pişmanlık duyuyor. Aslında böyle değil. Böyle hissetmiyorum, diyor. Yani böyle yılgın, bitik. Hiç değil. Aksine daha bilenmiş. Hasan'la da giderek yakınlaştılar zorlukların içinde. O sadece Zehra için... Uzakta diye. Büyütüyor mu? Yanında olmayınca... Gözüyle görmeyince, trajik bir durum varmış gibi geliyor insana. Oysa abartmaya gerek yok. Babaları uzakta olan yalnız onlar değil ya. Hapis yatan, işkence gören... Ya ölenler? Onlara ne diyecekler? Babalarını bir daha hiç göremeyecek çocuklar... Hiç yakışmıyor. Böyle acıyıp durmak kendisine, çevresine. Zehra duysa o da kızardı. Geçip gidecek bugünler de. Zor tabii, kolay olduğunu kim söyledi. Ama oturup aman ne zor durumdayız, aman ne felaketler geldi başımıza diye dövünecek halleri yok. Basbayağı kızıyor bu kez, demin düşündüklerini düşünmüş olmaktan dolayı eleştiriyor kendini. Hatta neredeyse günah çıkaracak, Hasan'a gidip ben bunları bunları düşündüm, ne büyük yanlış diyecek. Zehra'nın günahını da almış gibi hissediyor üstelik. Kadına hiç girmediği bir ruh halini yakıştırdı durduk yere. Oysa onun ne direngen bir yapısı vardır. En ufak bir moral bozukluğu yaşamadığından emin şimdi. İnsanın ruh hali ne tuhaf. Bir uçtan öteki uca savrulup duruyor. Özellikle böyle anlarda...

Sanıyor ki Hasan hiç böyle şeyler düşünmez. Oysa tam o anda, o da benzer soruları soruyor kendine. Hangisi daha güç, hapislik mi, kaçaklık mı? Atilla mı daha zor geçiriyor günlerini, o mu? Dört duvar arasında olmayı, işkence saatlerini beklemeyi, kızından karısından uzakta olmayı mı tercih ederdi, yoksa... O an fark ediyor, aslında kendisi de dört duvarın içinde. Aynı şey değil ki, diye düzeltiyor hemen. Burası ev, üstelik karısı ve kızı yanında. Hem işkence de yok. Peki, kapı her çaldığında yüreğinin ağzına

gelmesi, aşağıda dikkat çekecek bir otomobil gördüğünde telaşa kapılması, ortalıkta mahalleden olmayan adamlara rastlayınca kaçış planları yapması, bunlar işkence değil mi? Abarttığını düşünüyor sonra. Hiçbiri elektriğin, falakanın, ölesiye dövülmenin yerini tutmaz. Hayır hayır, asla istemezdi Atilla'nın yerinde olmayı. Böylesi iyi. Kaçar, saklanır, ne kadar sürerse sürsün, bir şekilde buna da alışır. Karşı komşu bir tuhaf baktı, bakkal soru sordu, biri bizim evi gözetliyor gibi şeyleri de düşünmez olacaktır bir vakitten sonra. Alışır insan. Ama hapisliğe alışılmaz. Bin kez de düşsen alışamazsın. Neyse ki, yalnız değil Atilla. Birkaç arkadaş bir aradalar. Uzun boylu konuşuyorlardır orada. Bu işin sonunun ne olacağını tartışıyorlardır. Bir an gıpta ettiğini fark ediyor. Onun konuşabileceği tek kişi Ayşe. O da Eylül'den fırsat buldukça. İyice hareketlendi sıpa, annesine hiç izin vermiyor ki, kadın bir kitap okusun, iki laf etsin... Acaba, arkadaşlarla görüşebildikleri günler gelecek mi? Yıllarca inzivada yaşayacak değiller herhalde. Mutlaka durulacak ortalık, o zaman ufak da olsa kimi işlere soyunurlar elbet. Fabrikalara gidemez, köylerde toplantı örgütleyemez belki ama yapılır bir şeyler... Ne mesela? Onu bilemedi şimdi, ama en azından tartışmalar yürütürler içlerinde. Okuma yaparlar. Eğitim çalışması gibi olur. Madem pratiğe dökemiyorlar devrimciliği, en azından teorik yönden geliştirirler kendilerini. Parti'nin ideolojik donanımını artırmak için değerlendirirler bu yılları. Devrim dediğin uzun soluklu bir mücadele. Bugünden yarına olacak değil ya. Bugün yapacakları her şey yarınlara yatırım. Yıllarca, sanki hiç bu işlerle bir ilgisi yokmuş gibi yaşayıp gidecek değil. Belki fazla bile bekledi. Belki artık hareketlenmenin zamanıdır. Neredeyse bir yıldır sürüyor inziva. Daha fazla kapanırlarsa içlerine, kaybolmaktan korkuyor. Atilla içeride de olsa vazgeçmiyor durum analizleri yapmaktan. Ama neden demiyor ki siz de artık gelin

bir araya, yapın bir şeyler, oturup durmayın evlerinizde? Ne desin adam, o mu düşünecek bunu? Hızla bir pusula yollamalı Suatlara. Artık toplanmalı, konuşmalı, ne yapacaklarına bir karar vermeli. İyice boş bıraktıklarını düşünüyor artık meydanı. Kendini açığa çıkarmadan ne yapabileceğine bakacak.

Hiç fena değil. Gerçekten de hızlı toplandılar. Çekirdek kadronun dışarıdaki ayağı olarak hemen bir toplantı örgütlediler. Ne yapabileceklerini konuşuyorlar. Sonra da, bu toplantıda aldıkları kararları uygun dille anlatacakları bir mektup yazarlar içeriye. İçerideki kadro ile dışarıdaki kadronun irtibatını sıkı tutmak bu dönemde elden bırakmamaları gereken birinci iş. Bunun için Zehra aracı olabilir. Görüşlerde bilgileri aktarır, mektuplara şifreli ama anlayacağı şekilde bilgiler serpiştirir. Bir süre sonra, diyor Hasan, zaten daha da rahatlar ortam. Ayrıca teorik tartışmalar da yürütebiliriz, bunun hiçbir sakıncası olmaz. Yeni isimlerimizle mektup yazmamızda da bir zarar görmüyorum ben. Suat ve ötekiler ne tür bir teorik tartışmadan söz ettiğini anlamıyorlar. Yine de kabul görüyor bu fikir. Hasan da bilmiyor aslında tam olarak neden söz ettiğini. Ama, kendi başınayken düşündüğü, Parti'nin ideolojik ve teorik donanımını güçlendirme fikrinden çıktı yola. Bunun en iyi yolu bol bol okumak, bol bol da tartışmak muhakkak.

Bir anda evin havası değişti. Eski günlerdeki gibi diye düşündü Ayşe. Büyük bir umut dalgası. Hasan, madem böyle bir yönelim belirliyoruz, evi de taşımalıyız diyor o akşam. Zehralara yakın bir yere taşınmamız en doğrusu olur. Niyeti Atilla'yla iletişimi bu sayede daha sıkı tutmak. Bir taşla iki kuş, hem Ayşe de biraz nefes alır, Eylül de. Gerçekten de en çok o sevinecek bu işe. İçi içine sığmıyor Ayşe'nin. Eylül'ü alıp kucağına dans ediyor evin içinde. Eylül kahkahalarıyla katılıyor şölene. Arkadaş istiyordun ya Eylülcüğüm,

gidiyoruz arkadaşlarına, Berrak'la Bora'yı sık sık göreceksin artık. Vicdanı hâlâ sızlıyor Ayşe'nin. Hasan'a bile anlatamadığı bir hikâyesi var. Eylül'ün arkadaş istiyorum arkadaş, diye tutturduğu bir gün öyle bunalmıştı ki, bir boy aynasını dikiverdi kızın önüne. Al sana arkadaş, bak Zeynep gelmiş, hadi oynayın güzel güzel. Aslında bunu der demez anlamıştı hatasını. Ama asıl sızı, Eylül aynanın önüne usulca oturup Zeynep'le konuşmaya başladığında saplandı kalbine. Çekine çekine merhaba demişti aynaya. Sonra elindeki bebeği uzatıp, bak demişti yeni arkadaşına. Hâlâ inanamıyor kendine, nasıl yaptı böyle bir şeyi? Eylül çoktan unutmuş oysa, Zeynep var ya falan demiyor, o günden beri de zaten arkadaş isterim dediği duyulmadı. Berrak ile Bora'nın adını duyunca kocaman gülüyor.

Atilla'nın da kararlarını desteklediğini öğrenince iyice rahatlayacak içleri. Atilla, onlara gönderdiği pusulanın yanına bir de mektup eklemiş, Eylül için. Onu ziyarete gelmesini söylüyor, kara zeytin gözleri burnumda tütüyor yeğenimin, diyor. Ayşe, mektubu Eylül'e okuduğunda soracak tabii...

"Dayı nerde?"

Önceden planladıkları yalanı sektirmeden söylüyor Ayşe.

"Askerde Eylülcüğüm."

"Asker rap rap mı?"

"Evet güzelim."

"Ama dayı yok ki orda?"

"Nerede Eylülcüğüm?"

"Tevelizyonda."

Her yalanın bir açıklaması var tabii. Ayşe güzelce anlatıyor ona, televizyonda her sabah gördüğü üniformalı amcaların dışında da asker var.

"Görmek ister misin dayını, gidelim mi yanına?"

"Hı hı..."

* * *

Atilla'yı ziyarete gitmeleri için hâlâ uygun zaman değil. Normalleşme sürecinin başındalar daha. Bir ilk adım da olsa yeni eve taşındıklarında umut verici gelişmeler yaşanacağına inanıyor Ayşe. Mehmet Bey, her sabah işine giden aile babası rolünü oynuyor. Aslında zor bir rol sayılmaz, yapması gereken tek şey ortalıklarda gözükmemek. Ayşe'ye düşen daha zor belki. Normal bir aile görünümü verebilmek için, komşuların düzenlediği günlere katılıyor.

Ayşe'nin komşulara ayak uydurması için insanüstü bir gayret göstermesi gerekiyor. Ama çoğunluk suskun. Servisini yapıyor, misafirperverlikte kusur etmiyor ama ne mahalle dedikodularına katılabiliyor, ne de kocasını çekiştirebiliyor. Komşular henüz birkaç yıllık evli olmalarına yoruyorlar bu durumu, hem Mehmet Bey de iyi bir adama benziyor, işinde gücünde. Eylül konuşulanları annesinin dibinden ayrılmadan dinliyor. Öyle sessiz ki, aferin, ne kadar da uslu bir kızsın sen övgülerini hak ediyor.

Hasan, kaçaklığın avantajlarını fark ettikçe keyifleniyor. Sabahtan akşama kadar okuyor, yazıyor. Eski koşturmacanın içinde bunu yapmak mümkün değildi. Hatta sık sık hayıflanırdı, pratiğe gömülüyorlar, oysa teorik olarak da geliştirmeliler kendilerini... Bu arada, sevinçli bir gelişme daha oluyor. Arkadaşlarla peş peşe yaptıkları toplantıların sonunda bir dergi çıkartma fikri doğuyor. Nasıl bir dergi olacağı üzerinde tartışma sürüyor. Öyle yüksek perdeden bir devrimcilik yapacak değiller ama, belki satır aralarına yedirilmiş bir muhalefet mümkün olabilir. Atillalardan gelen onayla birlikte iş hız kazanıyor. Bak, diyor Hasan Ayşe'ye, her şey eskiye dönüyor. Hazır bu hatta girmişken diyor, annenle baban da arada bir gelmeye başlasalar iyi olur. Çizdikleri normal

aile profilinin bir gereği olarak... Firuze Hanım ile Sabri Bey'in o ilk ziyareti evlere şenlik doğrusu. Ne tesadüf ki tam o gün apartman yöneticisi ailesiyle kahve içmeye geldi. Firuze Hanım, gün boyu tembihledi Sabri Bey'i, aman Sabri, fazla konuşma, açık falan verirsin, bırak çocuklar sohbet etsin, biz oturalım bir kenarda. Tamam yahu, amaaan sen de Firuze, anladık yeter!

Anlıyor gerçekten. Hem de öyle iyi anlıyor ki, yönetici bey ile hanımı Sabri Bey'in ne kadar meymenetsiz bir adam olduğunu konuşuyorlar kendi dairelerine çıkar çıkmaz. Daha ne düşünebilirler ki?

Babasının koca göbeğini gere gere arkasına yaslanmış, tüm bedeninde kılını bile kıpırdatmamak için insanüstü bir çaba sarf ederek, komşusunun sorgu suali karşısında ter döken halini görünce onu kurtarmaya çalışıyor Ayşe, alacağı yanıtı bile bile.

"Babacığım, siz yorgunsanız yatın isterseniz, yoldan geldiniz."

"Yok canım ne münasebet!"

Böyleydi babası, pasları hiç yakalayamazdı. Annesi gözlerini devirecek oldu, Ayşe'nin dürtmesiyle yarı yoldan döndü. Haklıydı kızı, kocasının sağı solu belli olmazdı, gözlerinizi niye öyle deviriyorsunuz Firuze Hanım, bir şey mi oldu deyiverirdi maazallah.

Bu ve benzeri nedenlerle, Ayşe ne kadar az misafir gelse o kadar iyi, diye düşünüyor. Zaman içinde günlere gitmez oluyor. Komşular da ona gelmeyi bir bir kesecekler. Sonunda adı soğuk nevaleye çıksa da böylesi daha iyi. Zaten bu evde ve apartmandaki ikametleri de kısa sürecek.

Altıncı katta oturan trafik polisi işkillendiriyor Hasan'ı. Polis polistir ne de olsa, ister trafik olsun, ister siyasi. Üstelik adamın karısı, Eylül'le aynı yaşlarda olan kızını bahane edip edip kapılarına gelmeyi alışkanlık haline getirdi. Bir değil, iki değil... Bu samimiyetin arkasında başka şeyler aramaları için ellerinde öyle

çok neden var ki. Daha geçenlerde bir Renault içinde üç tane adamla gördü herifi. Ne yaptılar, dakikalarca ne konuştular kimbilir. Evi barkı olan adam, ne diye buyur etmiyor misafirlerini de arabada görüyor işini? Daha kötüsü Hasan adama selam verirken duyduğu tedirginliği engelleyemiyor bir türlü. Bir tuhaf oluyor. Ezilip büzülüyor neredeyse. Çocukluğundan beri korkar polisten, ama bu başka. Bu kez açık var, göğsünü gere gere gezemiyor ki ortalıkta. Daha geçenlerde kapıcıyı azarlamıştı da adam, nasıl üzülmüştü sesini çıkaramadı diye. Başka zaman olsa, haddini bildirirdi herifin. Beyefendi, karşınızda insan var, ne yaptı ne kusur işlediyse adam gibi söyleyin lütfen. Bunları söylemek bir yana, yüzüne bile bakamadı adamcağızın. En az onun kadar, ondan da ezik geçip gitti yanından. Ne yapayım arkadaş, her haksızlık karşısında atsak kendimizi ortalığa halimiz harap, dedi durdu kendi kendine. Bu kadar gizlensin, böyle mülayim olsun, etliye sütlüye karışmasın, geçene dayı desin hiçbir işe yaramadı işte. Yine buldu belasını. Herifin gözü kesin üstlerinde. Şu Renault işi iyice bulandırdı midesini. İyisi mi kimselere çaktırmadan toz olmalı buradan.

Ayşe'nin karara uymaktan başka çaresi yok. Abartıyorsun, alt tarafı bir polis memuru, kadının da hiç öyle laf almak gibi bir niyeti yok dese... Demiyor. Diyemez. Bir iş açılır başlarına, hiç bağışlamaz sonra kendini. Öte yandan, yeniden aynı şeyleri yapacak olmak gözünde büyüyor. Eşya toplaması, boyası badanası değil mesele. Gideceksin, yerleşeceksin ama bununla kalmayacak ki iş. Tek tek komşulara tanıt kendini, gerekli gereksiz binbir türlü açıklama yap, en iyi gizlilik açıklıktır ilkesi gereği hepsini evine davet et, yeni evle birlikte Eylül'ün kafası karışmasın diye oyunların ve yalanların üzerinden bir kez daha geç, anneni babanı getir bir de onları çıkart görücüye... Bunların hiçbirine mecali yok. Bir

işe girse, Hasan evde kalsa çocukla, biraz daha az görseler birbirlerini, daha çok işe yarar hissedecek kendini aslında. Para kazanır hiç değilse. Daha önemlisi bir şey üretir. Ne farkı kaldı şu komşu kadınlardan? Bu hayat dönüştürebilir insanı. Hep devrimciler mi değiştirecek insanları? Kendi yaşam felsefelerinin çok uzağına fırlatıp atabilir bu şekilde yaşamak onları. Çevrelerinde böyle arkadaşlar az değil. Bak işte Hüseyinler, o da karısı da buldular birer iş, ortalama bir maaşla başlayıp nasıl da yükseldiler. Sanki sistem özel olarak besliyor bu eski devrimcileri. Onlarda böyle bir durum yok tabii. Onları kanırta kanırta getirecekler belki o hale. Gelirler mi? Olmaz öyle şey. Kendini ayıplıyor şimdi de. Düşüncelere dalmayagörsün. Evet şimdi önlerinde tek bir şey var yapmaları gereken, eşyaları toplayıp kimselere belli etmeden bir gecede taşınmak buradan. Zehra da yardım eder. Elbirliğiyle hallederler. Eylül öyle küçük ki, bu göçebeliğin pek farkında değil nasılsa. Hafif bir huzursuzluk yaşıyor o kadar. O da, yeni evlerinde Berraklara daha yakın olacaklarını söyleyince uçup gidiyor. Varsa yoksa arkadaş! Oyun olsun gerisi hikâye. Evdeki toplanmaları da bir oyuna dönüştürdüler. Kolaydı aslında bu yaşta çocuğu kandırmak, iş ki biraz daha büyüdüğünde fazla soru sormasın... Bunun ne demek olduğunu Berrak'tan biliyor Ayşe. Beş-altı yaşlarında bir çocuğun insanı nasıl uğraştırdığını soracak olsanız, Berrak'ı gösterir. Tabii onların bir şey gizlemesine gerek yok. Sadece babasının neden parmaklıklar arkasında olduğunu ve eve gelmediğini açıklamanın güçlüğü var. Suç nedir, ceza nedir? Hani bir yaramazlık yaptığında sana kızıp en sevdiğin oyuncağını dolaba kaldırıyorum ya, öyle bir şey işte diyor Zehra. Alın size yanıt: Babam yaramazlık mı yaptı? Evet dese, onu cezaevine koyanları haklı çıkartmış olacak. Hayır dese onca açıklama boşa gidecek. Bir orta yol bulayım dese, gevelemekten başka şey gelmeyecek elinden. Bu gibi durumlarda

çoğunlukla lafı değiştiriyor o yüzden. Ama onun da bir işe yaradığı söylenemez. Çocuk bu, adamın yakasını kolay kolay bırakmaz. Babasının yakında geleceğini söyleyip kandırıyor çaresiz.

Berrak'ın babası, geri geleceği günleri sayabilmeyi çok isterdi. Ama her şey öyle belirsiz ki. Hakkında kesilmiş bir ceza yok henüz. Dava sürüyor. İlk girdiklerinde umutluydu ama insan moralini iki yıl boyunca aynı seviyede tutamıyor. Hele şu koşullarda... Dışarıda işler nasıl gidiyor, bu konuda alabildiği bilgi de sınırlı. Ama öğrendiğine göre geç de olsa başlamışlar toparlanmaya. Geç de olsa, diyor çünkü en başından beri bu dağınıklığın yanlış olduğunu düşünüyordu. Şu baskı ortamına örgütsüz direnmenin mümkün olmadığını kaç kez konuştular oysa. Ne onlar içeriyi bilebilir, ne içeridekiler dışarıyı. O yüzden iyisi mi kimse kimseye akıl vermeye kalkmasın. Böyle söylese de, tutamaz kendini. Gelen mektuplara pusulalarla yanıt vermeden, bazı yönlendirmelerde bulunmadan olmuyor. Zaman zaman kendi hallerine bıraktı da, ellerine yüzlerine bulaştırdılar işleri. En çok Hasan'a güveniyor ama onun da sağı solu belli olmaz. O yüzden yeni gelen dergi çıkartma haberine bir yanıyla sevindiyse de, diğer yanıyla temkinli yaklaştı. Bu derginin nasıl bir içeriği olması gerektiğinden biçimine kadar fikirlerini açıkladığı bir mektup döşeniyor şimdi. Ama o sırada beklemediği bir şey oluyor. Zamansız bir mektup geliyor dışarıdan. Daha dergi kararının dumanı tüterken gardiyanın masaya fırlatıp gittiği zarf demetinin içinden onun adına bir tane çıkıyor. İki gün öncekinden farklı olarak, gönderen kısmında Mehmet Güngör yazıyor. Bu, özel bir konu olduğunu düşündürüyor Atilla'ya. Dışarıdaki arkadaşlar adına bilgilendirme mektupları Zehra tarafından yazılır, güvenlik gereği. İçinden böcek bile çıkabilirmiş gibi tedirgin açıyor zarfı. Hasan'ın işlek yazısını

görene kadar sürüyor tedirginlik. Ama sonra, o tanıdık harfler dost topraklarda olduğunu hissettiriyor. Güvenle ilerliyor...

Hal hatır sormaların ardından mektubun asıl nedenini açıklıyor Hasan. Geçenlerde bir kitap okudum diyor. Şu yeni çevrilen kitaplardan biri. Sıkıyönetim ilan edildikten sonra nasıl olduysa pıtrak gibi çoğalmaya başladı. Kim demiş darbelerin kitap düşmanı olduğunu canım! Biraz haksızlık olmuyor mu yani? Atilla koğuşta da karşılaştıkları, hizaya girmiş eski devrimcilerle tartışıyor kafasının içinde. Hasan'ın, bir kitap okudum sana ondan söz etmek için yazıyorum, cümlesi garip bir sezgiyle onu bu tartışmalara götürdü. Gerçi sezgisi hiç de boşuna değil. Adı geçen kitabı biliyor Atilla. Geçenlerde burdakilerden birinin elinde görmüş de biraz karıştırmıştı. Kitap, yeni bir şeyler söylemek lazım mealinde sözler edip duruyordu. Bazı kavramların yeniden tartışılması ve değerlendirilmesi, hatta tarifinin bile yeniden yapılması gerektiğini söylüyordu yazar. Dünyanın girdiği yeni yönelimin gereği olarak, literatürü de yenilemek, hiç değilse şöyle bir elden geçirmek gerekirdi. Hasan bu fikirlerle büyük bir heyecana kapılmıştı nedense. Bu bakış açısı bize yeni bir direnme hattı kazandırabilir, diyordu. Düştükleri yerden yeniden ayağa kalkmak istiyorlarsa bunu eski yöntemlerle ve eski söylemlerle yapmaları güçtü ne de olsa. Atilla mektubu bitirdiğinde, baştaki tedirginliğin yerini derin bir iç sıkıntısı aldı. Şöyle karşılıklı olsalar ne de güzel ikna ederdi Hasan'ı. Yüz yüze olsa söyleyeceği şeyleri bir bir yazdı kâğıda. Bu yenilenme söyleminin, eski kavramları bir kenara bırakalım fasaryalarının devrimciliği bir kenara bırakalım anlamına geldiğini yazdı. Yakında devrimciliği de demode ilan ederlerse şaşırmamalıydı. Hasan'ın, ama bu kitapları yazanlar da Avrupa'nın solcu, hatta Marksist yazarları itirazını da önceden kestirebilmişti. Solcuları ikna etmenin en iyi yolu, zihni

devşirilmiş solcu görünümündeki kalemlerdir. Unutma ki, diye ekledi, liberalizm devrimcilerin özgürlük mücadelesinin içinden doğmuştur.

Hasan, aldığı yanıt karşısında şaşkın. Aklından liberalizmi savunmak geçmezdi. Sadece söylemlerini gözden geçirme fikri cazip gelmişti. O her zaman yeniliklere iştahla yaklaşmış biri olarak bu konuda da aynı heyecanı duymuştu, ne vardı ki bunda... Öyle ya da böyle, tartışma olması iyidir. Bu bile bir yenilenmenin başlangıcı olarak görülebilir. Gerçi o da bilmiyor yenilemek istediğinin ne olduğunu. Ama işte okuduğu bu yayınlar onun da kafasında bazı soru işaretleri oluşturuyor. Doğru bir önseziyle Atilla'ya işin sadece söylem kısmını aktardı. Ama ona kalırsa sosyalistlerin kendi içlerindeki söylem yenilenmesinin öteki ayağı ideolojik bir sorgulamaya basmadan olmaz bu iş. Elbette Atilla'nın söylediklerine kesinlikle katılmıyor, bu devrimciliğin sorgulanması değil, belki yeni bir devrimciliğin oluşturulması. Hem, içinde bulundukları şu durum, sonra dünya çapında sosyalistlerin yenilmiş olması vs. bunu doğrulamıyor mu? Bunları Atilla'ya bugün yazamaz tabii. Ufaktan girdikleri tartışma bir anda güme gider. O yüzden taktiksel olarak, aklından geçenleri ve okuduğu her şeyi bir anda dökmüyor ortaya. Hem o da çok kesin yargılara varmış değil. Atilla'yla ve zaman zaman dışarıdaki arkadaşlarla yaptığı tartışmalarda kendi fikirleri de şekilleniyor. O yüzden tartışmaya devam, diyor. Tartışmayı besleyecek her şeye de. Masasının başından neredeyse hiç kalkmıyor. Ayşe'nin dergide çalışmaya başlaması da iyi oldu. Bir de Eylül'le ilgilenecek biri olsaydı... Eylül'ün çalışma odasının kapısında dikilip onu izlediğini biliyor ama okuyup yazma faaliyetine öyle kaptırıyor ki kızla her istediğinde ilgilenemiyor.

Çat çat çat, diyor babanın parmakları. Çat çat çat çat çat. Hiç bitmiyor. Bittiii... Hadi, bittiii. I-ıh. Bitmiyor. Dur kızım, şunu da bitireyim, diyor Hasan.

"Bittiii!"

"Tamam tamam, hadi git bebeğinle oyna, geliyorum ben de."

"Anne yok."

"Evet anne yok, ama bebeğin var değil mi, hadi kızım, geliyorum ben de."

Hasan aklını kıza veremiyor ki. "Anne yok"un cevabı bu olmaz yoksa. Kız belli ki, anne yok, sen yok, ben yalnız demek istiyor. Bu mahalleye geleli biraz daha rahat çalışıyor ya, onun keyfini çıkarıyor aslında. Konu komşuya mesleğini soranlara, serbest diyorlar. Serbest meslek o yıllarda pek çok insanın kurtarıcısı. Eylül de dört yaşında bir çocuktan beklenmeyecek kadar iyi uyum sağlıyor yeni bilgilere. Daha geçenlerde üst kattaki komşunun kapıda yakalayıp sorguya çektiğini gördü de kenardan gizlice dinledi onları. Kadın nasıl da ağzını arıyordu küçücük kızın. Zavallı Eylül, ne yapacağını bilemez halde yüzüne bile bakmıyordu kadının. Ayaklarıyla toprakta yarım daire çiziyor, o an önemli tek şey o daireymiş gibi gözünü ondan ayırmıyordu. Hasan, kadının baban ne iş yapıyor, sorusuna verdiği yanıtı duyup rahatlamıştı. Serbest meslek.

Sen ayrıcalıklı bir çocuksun, diyor Hasan. Öteki babalar gibi bir işi olsaydı her sabah evden çıkıp bilmediği bir yere gitmesi gerekirdi. Gülümsüyor Eylül. Başını bir aşağı bir yukarı sallıyor. Sonra yine, anne yok, diyor. Evet diyor Hasan, anne işe gidiyor, biz evde seninle baş başayız. Eylül'ün yemeğini o hazırlıyor, o yediriyor. Üstünü başını o değiştiriyor. Bulaşıkları bile o yıkıyor. Üç sene sonra babası için yazdığı şiir, Eylül'ün bu konudaki kafa karışıklığını olduğu gibi koyacak ortaya. Sensin bize yemek yapan, sensin bulaşıklarımızı yıkayan, sensin bizi yöneten, canım

babam! Hasan yıllarca anlatacak bu hikâyeyi arkadaşlarına. Okul öğretmeni demiş ki, evin reisi babadır, bizimki de kalkmış itiraz etmiş, bizim evde reis yok! Sonra tabii adam anlatmış her yerde bir yönetici vardır, sizin evin yöneticisi de babadır. Hep birlikte kahkahalarla gülecekler bu olaya.

Hasan başını nihayet daktilosundan kaldırdığında kaybedilen zamanı telafi etmek için elinden geleni yapıyor. Saatlerdir onu bekleyen kızını ödüllendiriyor. Eylül en çok şaka oyununu seviyor. Annesi eve gelmeden önce ona komiklik yapacaklar. Baba elbiselerin içini dolduracak. Elbiseleri koltukta oturtacak. Sanki içinde adam var. Eylül'ün topu adamın kafası. Baba göz yaptı. Burun yaptı. Topun üstüne şapka taktı. Sonra anne geldi. Baba, anneye bir şey dedi. Annenin gözleri kocaman. Çok korktu. Baba gözünü kapattı, açtı. Bir tanesini. Eylül de aynısını yapmak istedi. Anne, ne olmuş olabilir ki, dedi. Az sesle. Baba, ellerini açtı, bir şey demedi. Babanın uzun bacakları var. Anne yavaş yürüdü. Şimdi çok şaşıracak.

Hasan bacaklarının arkasına saklanmış kızının elinden tutup hadi dedi, birlikte yürüdüler Ayşe'nin arkasından. Eylül'ün gülmemek için nasıl kasıldığını görüp elinde olmadan patlattı kahkahayı.

Aman, dedi Ayşe, delisiniz siz!

Eylül, nasıl kandırdık ama, der gibi baktı annesine. Ayşe de güldü, ne yapsın, çok komiksiniz baba kız deyip, sarıldı kızına. Bir o kadar da deli.

Delirmemek mümkün mü? Sen de tüm gün evde otur, göreyim, diyor Hasan içinden. Kız sürekli bir oyun istiyor. İnsan yaratıcılığın sınırlarını zorluyor tabii. Hasan eğlenmiyor mu? Belki onun için de şu ağır havadan kurtulmanın yollarından biri oyun. Eylül'ü oyalamak, eğlendirmek işin bahanesi. İş yal-

nız Eylül'le bitse yine iyi. Bazen Berrak ve Bora da dahil oluyor ekibe. Bora'nın yaramazlığı meşhur. Düz duvara tırmanır denen cinsten. Böyle zamanlarda kolektif bir oyun yaratmaya çalışıyor Hasan. Çocuklar birlikte hareket etmeyi küçük yaştan öğrensinler. Birlikte oynamayı bilenler, yarın birlikte başka şeyler de yaparlar. Bu gibi konuları sık sık konuşuyorlar aralarında. Nasıl bir insan olacak Eylül? Ayşe o yılbaşı gecesini hatırlıyor. Topluma yararlı, halkını seven, onun mutluluğunu kendi mutluluğunun önüne koyan bir insan yetiştirme sözü verdiğini söylüyor Hasan'a. Bencil olmaması gerektiğinde hemfikirler. Bunu öğretmenin en iyi yolu diyor Hasan, oyuncaklarını paylaşmasını sağlamak. Bu benim, demesin hiçbir zaman. Neyse ki, kim gelse, Eylül döküyor oyuncaklarını ortaya. Kırılması, parçalanması, lime lime olması umrunda değil. Yeter ki arkadaş olsun. Ayşe de öyle düşünüyor, verici bir insan olması çok önemli. Bunu sağlamak için her şeyi yapmalılar. Bir de diyor Hasan, kavgacı olmamalı. Asla kimseye zarar vermemeli. Yalnızca iyilik yapmayı bilmeli. Hatta ona zarar veren olsa bile o, elini kaldırmamalı. Büyük bir dikkat ve titizlikle tüm ayrıntıları konuşuyorlar. Birinin söylediğine öteki ek yapıyor. Haksızlığa tahammülü olmamalı, gördüğü her tür haksızlığa düşünmeden tepki vermeli. Para pul mevki gibi şeylerde gözü olmamalı. İnsanları, doğayı ve hayvanları sevmeli. Her şeye sevgiyle yaklaşmalı. Merhametli olmalı. Acıma duygusu gelişmeli. Vefalı olmalı. Ona ihtiyaç duyan biri oldu mu, o iki eli kanda olsa koşmalı. Ezilenin yanında olmalı. Cesur olmalı. Vicdanlı olmalı. Bunları sıralarken içinde büyük bir mutluluk duyuyor Hasan. Bir insan yetiştirmek, diyor, devrimin provası gibi...

Hasan, provaları hiç aksatmıyor. İşi sıkı tutuyor. Ayşe'yi yeni doğan bebeğiyle hastanede bıraktığı o gün düşündüklerini aklından hiç çıkartmıyor. Eylül'ü o şekillendirmezse bunu yapacak

başkaları çıkacaktır. Sistemin eli armut toplamıyor ki. Nasılsa, aşırıya gittiği zamanlarda Ayşe dengeliyor onu. Atasözlerine fazla itibar etmez ama ağacın yaşken eğildiği gerçeğini reddedemez. Geçenlerde çocuğa iyi bir ders vermek istemesi ondan. Mahalledeki yavru kedilerden birine kapıcının yumurta kabıyla süt vermesi bunun için iyi bir zemin yarattı. Çocuk deyip geçebilirdi ama geçmedi. Mahmut Efendi kapıya gelip de kızı şikâyet edince yerin dibine girdi. Eylül'ün de utanma duygusunu erkenden edinmesi iyi olurdu. Neden yaptın bunu, diye kolundan çekiştirirken Eylül'ün gözlerindeki korku içini cız ettirse de yapmak zorundaydı bunu. Zavallı, anlam veremeden bakıyordu öyle. Daha da sinirlendi Hasan. Bu kez gerçekten bağırmıştı. Ayşe müdahale etmek zorunda kaldı. Sessiz ol, komşular duyacak dedi. Hasan, kendini kontrol etmeye çalışırken daha da tiz, ıslık gibi bir ses çıktı ağzından. Mahmut Beylerin yumurta kabını neden aldın, diye bağırdı bacak kadar çocuğa. Sonradan pişman olacağını bile bile. Ama işte ne yapabilirdi ki, devrimcilerin devlet teorisinden az şey öğrenmemişti. Devlet bir zor aygıtıydı madem, devrimciler de ancak zor kullanarak yıkabilirlerdi onu, bunu hayatın her alanına uygulayabilirdiniz pekâlâ. Ayşe, Eylül'ün gerçekten korktuğunu anlamış olacak, yaklaştı kızına. Eylül onun bu hareketini fark edince umutla baktı, yardım istiyordu. Ama Hasan'la aldıkları karara sadık kaldı Ayşe. Kocasının nereye varmak istediğini anlamıştı tabii. Sessizce bekledi. Yanıt ver Eylül, dedi Hasan. Neden aldın o kabı? Eylül komşu kadının karşısında olduğu gibi başını önüne eğmişti. Tek ayağıyla halının püsküllerıyle oynuyordu bu kez. Her zaman sevecenlikle tuttuğu çenesinden kaldırıp yüzüme bak, dedi babası ve bekledi. Eylül kıstırılmıştı artık. Kedi, dedi sadece. Sonra Hasan'ın asla kabul etmeyeceği bir gerekçe söyledi. Acıkmıştı.

Bak Eylül, dedi sonra Hasan sakinleşmeye çalışarak. Ama yine de sesi hiç sakin çıkmıyordu. İş, ağacı eğmekten çıkmıştı sanki. Burada sorun o kabı ne için kullandığın değil, dedi sonra. Sen, dedi, o yumurta kabı bir komşuya ait olsaydı, yine de böyle pervasızca, kimselere sormadan alabilir miydin onu, söyle bakayım! Pervasızcanın ne demek olduğunu bilemezdi Eylül. O yüzden açıklama yapma gereği duydu. Yani, kapıcıyı küçük gördüğün için böyle rahat davrandın, öyle değil mi? El çenesinden uzaklaşır uzaklaşmaz yeniden öne eğmişti başını Eylül. Söylenenleri dinlemiyor gibi görünüyordu. Hasan bu kadarının ona yeteceğine karar verip, odasına gitmesini söyledi. Ve ekledi, yarına kadar oradan çıkmayacaksın. Ayşe bu kadarını beklemiyordu. Eylül de beklemiyor olmalıydı ki, bu kez daha acil bir yardım çağrısıyla baktı annesine. Ayşe, teskin etmek istedi kızını. "Kediye evden süt götürürüm ben merak etme tamam mı?" Bir yandan da düşünmüyor değildi, kafası karışmış olmalıydı kızın, bugüne dek hayvanlara her koşulda yardımcı olması gerektiğini anlatmışlardı, işin bir de böyle bir tarafı olduğunu nereden bilebilirdi ki?

Ayşe'nin bakışlarını yakalıyor Hasan. Eylül'ün, diyor, sınıfsal tutumdan arınması için gerekli bu uyarılar. Hem, trafik polisinden kaçıp yerleştikleri bu evden de taşınmak istemiyorlarsa bu tür vakalara izin vermemeleri gerekiyor. Aman aman diyor, dikkat çekecek hiçbir şey yapmayalım. Apartman toplantılarına katılmaktan o yüzden hiç hoşlanmıyor. Oysa onun katılması icap eder. Ne de olsa ailenin reisi o. Her toplantı bir vukuat yaşanıyor mutlaka. Zor tutuyor Hasan kendini, karışmamak, bir laf etmemek için. Mesela giriş kattaki yaşlı kadının çocukların mahallede oynarken fazla gürültü yaptığından şikâyet etmesi... Neymiş, çocukları yan mahallenin oradaki parka göndersinlermiş! Şu güvensiz ortamda, hangi anne baba ayırmak ister çocuğunu gözünün önünden? Bu

gibi durumlarda susmak kolay. Nasılsa itiraz eden başkaları çıkar. Ama ya geçen günkü olay... Rüyalarına girdi Hasan'ın. Kapıcının yüzüne bakamadı bir daha. Üstüne yumurta kabı olayı gelince utancı ikiye katlandı. Adamcağızın pek umrunda değil halbuki. Herkes atmış işte imzayı, Hasan da attı diye sitem edecek hali yok ya. Ayşe'nin teselli sözleri de kâr etmiyor. Kaçaklığın gözü kör olsun, diyor başka şey demiyor Hasan. Bu olay, şundan beş sene önce olsa, pabuç bırakır mıydı o ödleklere? Neymiş efendim evlerine temizliğe gelen karısını bir türkü mırıldanırken duymuş yöneticinin hanımı. Bu, solcuların meydanlarda sürekli söylediği türkülerden biriymiş. Zaten adamın da tipinde meymenet yokmuş. O bıyıklar tipik solcu bıyığıymış bir kere. (Sözün burasında kendi bıyıklarına gitmedi değil elleri.) Hem nereliymiş bunlar, Güneydoğu'dan gelmemişler mi? Duyduklarına da gördüklerine de inanamamıştı Hasan. Ama daha kötüsü tüm bunlar olurken itiraz etmeden oturmaktı. Ne olurdu itiraz etseydi? Bir dakika efendim, türkü halk türküsü, bu o kişinin solcu olduğunu da, terörist olduğunu da göstermez deseydi... Demek öyle Mehmet Bey, yoksa siz de mi? Böyle diyeceklerinden korktu. Basbayağı korktu işte. Böyle düşünseler ne olurdu ki? En fazla burayı da terk etmek zorunda kalırlardı. Sanki hiç başa gelmemiş bir şey. Ama öyle olmuyor işte. Kaçaklık düzeni adamı böyle ehlileştiriyor demek. Ne kadar çabalasalar da, dikkat çekmeyelim, aman kendimizi ele vermeyelim diye uğraşıp dursalar da hiçbir yerde uzun boylu kalamayacaklarını biliyor Hasan. Yumurta kabı olayının ertesi günü kapıcıyı ara ki bulasın. İstiyor ki, Eylül bir özür dilesin adamcağızdan. Ama yok, sanki yer yarılmış dibine girmiş. Ne o, ne karısı, ne de küçük çocukları var ortalıkta. Nihayet merdivenlerde komşulardan birini görüp soruyor Hasan. Mahmut Efendi izinli mi? Yok Mehmet Bey, diyor, yol verdik kendisine... Çok

değil, birkaç ay sonra onlara da yol verecekleri aklına gelir miydi o gün? Kapıcı hakkında söylenenlere itiraz etseydim keşke, hiç değilse onurumuzla giderdik şu mahalleden, diye düşünecek ev sahibinin konuşmasını dinlerken.

Bu kez içi doldurulmuş olanından değil, özbeöz kendisi olarak salonlarındaki o koltuğa oturmuş, kahvesini yudumluyor adam. Bir şeylerden işkillendiği belli. Böyle akşamın darında gelivermesini başka neye yorsunlar? Son yudumu da höpürdettikten sonra giriyor lafa. "Mehmet Bey, acaba işsiz mi kaldınız?" Hoppala! Bu da nereden çıktı? "Biliyorsunuz karşı komşunuz da benim kiracı. Dediklerine göre gece gündüz çıkmıyormuşsunuz evden, merak ettim ben de." Yanıt belli. "Serbest meslek biliyorsunuz, her gün gitmem icap etmiyor yayınevine..." "Öyle mi? Anlıyorum." Neyi anlıyor? Hiçbir şey anladığı yok. Sen bunu külahıma anlat diyor aslında. "Neyse, konumuz bu değil zaten... Bu ayın sonunda evden çıkmanızı rica edeceğim sizden. Almanya'dan oğlum geliyor da." Demek oğlu varmış. Hem de Almanya'daymış. Sen bunu benim külahıma anlat deme sırası Hasan'da. "Öyle mi? Anlıyorum." Şunun şurasında ay sonuna ne kaldı? Bir hafta bile değil. Bu süre içinde buldukları ilk eve atacaklar kendilerini, çare yok. Ev sahibi daha çok mühlet verse bile duramazlar artık. İşin rengi belli olmuşken, alınacak risk değil.

Yeni taşınacakları evde aynı yalanı sürdürmemeye karar veriyorlar. En iyisi Eylül'ü kreşe vermek. Böylece evde otursa bile, yokmuş gibi davranabilir Hasan da. İsterse dışarıda geçirir vaktini, isterse hiç çıkmaz. O güne dek, Eylül'ü olabildiğince az insanla temas ettirmeye çalıştılar ama artık kaçış yok. Şunun şurasında ne kaldı ki, iki-üç sene sonra ilkokula başlayacak nasıl olsa. Hem

o günler gelene kadar bir nevi deneme olur kreş. Bakalım Eylül yalanları ustalıkla kıvırabilecek mi?

Peki, diyor Ayşe, kreşe kayıt yaptırırken gerçek bir nüfus cüzdanı gerekecek, ne yapacağız?

Sen artık kendi adını kullanabilirsin bana göre, bunda bir sakınca yok, diye yanıtlıyor Hasan.

Sevinse mi üzülse mi? Ayşe olarak yola devam etmek, kendi kimliğine kavuşmak güzel. Ama Hasan? Onun Mehmet Bey olarak kalacağını bilmek içini burkuyor. Sanki Hasan'la değil de bir başkasıyla evlenmiş gibi. Şimdi bir de Eylül'e açıklamak gerekecek durumu, annenin adı Semra değil artık, Ayşe. Kimbilir nasıl karışacak kafası.

Her akşam sonraki akşama erteleniyor bu konuşma. Yeni eve taşınmışlar, Mehmet Bey işe, Eylül de kreşe gidip gelmeye başlamış. Konu komşuyla ilişkiler daha mesafeli bu kez. Ne olmuş canım diyor Ayşe, dünya üzerinde komşuculuk oynamayan tek kadın ben miyim? Biraz olsun kendisi gibi davranabilme özgürlüğüne kavuştu hiç değilse. Ne kadar az insan, o kadar az yalan. Ta ki yuvadan çağrılana kadar.

Hiçbir tahmin yürütemiyorlar, ne olabilir? Eylül'ün ağzını yokluyorlar ama tuhaf bir durum yok. Okulda ne yaptınız bugün Eylülcüğüm? Oynadık, diyor ağzı kulaklarında. Öyle mi, ne oynadınız? Boya yaptık, saknambaç oynadık, şarkı söyledik. O kadar mı? O kadar. Neyse canım, diyor Hasan, yarın gider öğrenirsin. Adı hâlâ Mehmet Bey ama o da rahatlamış belli ki. Bu yeni mahalle yeni bir hayat açtı sanki önlerinde. Burada uzun yıllar oturabilirlermiş gibi bir his. Belki de bu kez o kadar korkak davranmazlar. Göçebelik canlarına tak etti.

Yuva öğretmeni, yüzünden eksik etmediği kibar gülümsemesiyle karşılıyor Ayşe'yi.

"Şöyle buyrun lütfen."

Buyursun bakalım...

Nasılsınız, iyisiniz inşallahlardan sonra sadede geliyor öğretmen.

"Ayşe Hanım, size bir şey sormak zorundayım, çocuklarımıza aynı zamanda psikolojik destek verebilmemiz için onların aile yaşamlarını iyi bilmemiz gerekiyor."

Nereye varacak bu başlangıç kestirmek güç. Renk vermemeli, ne olursa olsun, her türlü şeye hazırlıklı olmalı.

"Açıkça sormak istiyorum o yüzden. Siz de açık yüreklilikle yanıtlarsanız memnun olacağım. Hem bu, Eylül'ün ruh sağlığı ve geleceği için de çok önemli."

Ne bu, sorgu mu?

"Buyrun sorun tabii..."

Sesini temizliyor öğretmen, bunu yapmasa yanlış anlaşılacak sanki. "Ayşe Hanım," diyor sonra, odada başka biri varmış gibi. "Siz Eylül'ün üvey annesi misiniz?"

İşte bunu beklemiyordu. Her türlüsüne hazırdı ama buna değil. Yazdığı rollerin dışına çıkıyor bir anda. Böylesi daha iyi aslında. Tepeden tırnağa gerçek bir şaşkınlıkla soruyor: "Hayır, tabii ki hayır, nereden çıktı bu?"

"Bakın, biz çocuklara resimler yaptırıyoruz ve tabii çocuklar çoğunlukla anne ve babalarının resimlerini çiziyorlar. Sonra da o resimler üzerine konuşuyoruz onlarla. Annenin adı ne diye soruyoruz mesela. Eylül her seferinde sizin isminizin Semra olduğunu söylüyor."

Şimdi oldu! Artık telaş edecek bir şey yok. Bu yalanı nasıl kıvıracak onu düşünmeli.

"Anlıyorum..."

Şaşkınlık öğretmene geçmiş. Bu rahatlık niye?

Gülüyor Ayşe, biraz da abartarak. Neredeyse kıkır kıkır. İlahi Eylül, diyor sonra.

Öğretmen de gülümsemeye çalışıyor ama içinden neye çattık diye geçirdiği kesin.

"Biz sık sık evcilik oynuyoruz Eylül'le," diyor Ayşe, pek de inandırıcı olmayan hikâyesine başlarken. "Bu oyunlarda ben komşusu Semra Hanım oluyorum. Evde tüm günü Semra olarak geçirdiğim bile oldu diyebilirim. Çocuk işte. Kaptırmış kendini oyuna..."

Öğretmen bu kez gerçekten sinirli.

Bu yaptığınızın çocuğun psikolojisini bozacak bir şey olduğunu size söylememe gerek var mı acaba?

İçinden böyle dediğini biliyor Ayşe. Ama yüzünde donmuş duran kibarlık izin vermiyor cümlelerin çıkmasına. Yutkunuyor kadın. Peki öyleyse...

Belki de inanmadı diye düşünüyor sokağa çıktığında. Ya inanmadı, ya da onun sorumsuz bir anne olduğuna hükmetti. İkincisi olmasını tercih ediyor.

O akşam ilk işleri Eylül'le konuşmak oluyor. "Artık benim adım Ayşe tamam mı Eylülcüğüm, biz seninle bir oyun oynadık ve bitti. Neymiş benim adım?"

"Ayşe..."

Eylül küs annesine. Yeni ismini hiç sevmiyor.

Yarın kreşe göndermeyelim, diyor Hasan. Daha kaç gün oldu mahalleye geleli, aniden toparlanıp gitmek iyice dikkat çeker. O yüzden en iyisi kreşi değiştirmek. Ne kadar ağlarsa ağlasın, diyor, yeni kreşte yeni arkadaşlar edinecektir nasılsa.

* * *

Ağlıyor Eylül. Çok üzgün. Okula gitcem, diyor. Çok güzel bir bebek var. Saçlarını seviyor. Oyun var. Arkadaş var. Evde yok. Evde bir tek baba var. O da hep çat çat çat. Bazen de gıcır gıcır. Böyle beyaz kâğıtlar var. Ucu sivri bir kalem. Üzerinde gezerken o ses çıkıyor. Odanın kapısı gibi. Ağlıyor sanki. Hiiii hiiii diyor. Çok az gitse de biliyor Eylül. Parktaki salıncak da öyle. Gacur gucur. Bu sesleri dinlemekten sıkılıyor Eylül. Okulda sıkılmıyor. Hem okuldaki salıncak sessiz. Öğretmeni seviyor. Onun da var bir kalemi. Ama öyle sesler çıkartmıyor. Babası çok hızlı hızlı oynatıyor kalemi. Eylül onun ellerini görünce öyle. Korkuyor. Öğretmen kalemi elinde tutuyor. Ama kâğıda çok az dokunuyor. Dokunursa da bağırtmıyor. Hem öğretmen ona oyuncak veriyor. Resim yapıyor. Şarkı söylüyor. Baba ya çat çat yapıyor, ya gıcır gıcır. Bunları yapmazsa da kızıyor. Eylül de çat çat yapacak o zaman. Gıcır gıcır yapmak istemiyor ama çat çat hoşuna gidiyor. Tamam o da yaparsa sessiz duracak. Baba hıı diyor, olmaz. Parmağını böyle böyle yapıyor. Eylül sıkılıyor. Evde oyuncak yok. Okulda var. Evde kitap var. Defter var. Boya yok. Eylül babanın kalemini aldı. Kâğıda çizdi. Ama bu kez gıcır gıcır yapmadı. Sessizdi. Hoşuna gitti. Bir daha yaptı. Bir daha. Bir daha. Baba kızdı. Hıııı, dedi. Demek gerçekten kızdı. Çok hem de. O yapınca kötü değilse neden peki? Boya al, dedi Eylül. O zaman boya al bana. Bir de defter. Eylül de resim yapacak. Cezalısın diyor baba. İki gün sonra alırım. Bugün boya falan yok. İşte o zaman ağlıyor Eylül. Neden bu kadar kızdı ki baba?

Hasan'ın neden bu kadar kızdığını Ayşe de anlamıyor bir türlü. Çocuk bu, yapar, diyor. Hasan'ın son zamanlarda kendini fena halde okumaya ve yazmaya kaptırmış olması Eylül'e patladı. Gülüp geçilecek şey amma büyüdü. Böyle düşününce tutamıyor kendini, ne var allah aşkına o kartlarda bu kadar önemli? Dama-

rına basmışsın gibi sinirleniyor Hasan. Ne demek ne var canım, o kadar okudu, notlar aldı, hem dergiye yazı yetiştirmesi gerekiyordu. Belli ki çok önemsiyor Hasan şu yazıları, son aylarda girdiği okuma temposunu aksatan her şeye bozulmasının başka bir açıklaması yok. Bir yandan da anlıyor halini Ayşe. O hiç değilse dışarı çıkıyor. Birkaç insan görüyor. Hasan'ın varı yoğu bunlar. Okuması, yazması... Gerçi o bundan şikâyetçi görünmüyor. Hele kendine biçtiği misyon da düşünülürse...

Geçenlerde Atilla'ya yazdığı bir mektupta ilk işareti vermişti aslında. Ayşe'ye de okuttu mektubu. Yollasın mıydı? Ne mahsuru olabilirdi ki? Zarardan çok yararı olurdu bu tür tartışmaların. Her okuduğu kitaptan sonra soluğu Ayşe'nin yanında alıyor Hasan. Hatta öyle ki neredeyse sayfa sayfa özet geçiyor. Şöyle bir şey öğrenmiş, şunu biliyor muymuş? O bu açıdan bakmamış hiç, Ayşe ne diyormuş? Ayşe çoğunluk sessiz. Belki okusa o kitapları, benzer şeyler düşünecek ama gelmiyor içinden. Hasan'ın duyduğu, öğrendiği yeni kavramlar ona pek bir şey ifade etmiyor. Tamam teori dedikleri anayasa değil ama bazı şeylerin de böyle durduk yere tartışmaya açılmasını anlayamıyor. Okuduğu yazarların hiçbirini tanımıyor bir de. Türkçeye yeni çevrilmiş olmalılar. Hasan ise karısının kitaplara bir kez bile dönüp bakmamasına içerliyor, öte yandan bıkmadan anlatıyor öğrendiklerini. Bu yeni teorik kitapları arayıp tararken bir de devrim tarihiyle ilgili olanlara rastladı ki değme keyfine. Bolşevik devrim tarihinin böyle derli toplusunu görmemişti hiç. Yazarının Troçkist olduğunu bilmeden aldı bir tanesini. Bilse dokunmazdı belki. Bilmemenin her zaman kötü sonuçlar doğurmadığını sonradan düşündü.

Ayşe, Hasan'ın bir saplantı içinde olduğuna inanmaya başlayacak neredeyse. Hele Eylül'e de böyle çattıktan sonra. Zavallı çocuk

nasıl da sindi bir köşeye. Sonra da konuşup duruyor. Devrim evlatlarını yemişmiş. Önce sen kendi evladına bak. Boğulacak gibi oluyor bazen. Duymak istemiyor. Üzerine üzerine geliyor hepsi. Ne zaman eve üç-beş arkadaşları gelse... Konu hep aynı. Dön dolaş aynı. İhanet sayılır mı bu? Yeni düşünceler üretmenin ne sakıncası olabilir? Yine de işte, içinde kötü bir his. Onlar öğrendikleri yeni şeyleri birbirleriyle paylaşırken Eylül'ü bahane edip içeri geçiyor artık. Hasan'ın neredeyse öfkeli çıkan sesi arka odaya ulaşana dek kırılıyor en azından. Bazen bir ninniye bile dönüştüğü oluyor. O zaman Ayşe, Eylül'le birlikte derin bir uykuya dalıyor.

Derin uykulardan birine daldığı sırada geliyor Atilla'nın çağrısı. Zehra, mektupta bir ivedilik sezdiği için olsa gerek, akşam vakti kalkıp gelmiş. Hasan'ın Sovyet ve Çin deneylerinden ders çıkartmak için tarihi acımasızca eleştirmek gerektiğini ifade eden cümlelerinin sonuna yetişmiş. Neyse ki. Yine neyse ki, Ayşe'nin o toplantıya dahil olmadığına, içeride Eylül'le koyun koyuna uyuduğuna tanık. Bunun öneminin o an farkında değil Ayşe. Ağabeyinden gelen pusulayı okuduğunda bile değil. Ancak görüşe gittiğinde, Atilla'nın Hasan'la ilgili yapacağı sorgu sual sırasında düşünecek, Zehra geldiğinde salonda onlarla otururken yakalamadı iyi ki onu.

Hasan, kapıda Zehra'yı görünce bir hayli telaşlanıyor, ne oldu, kötü bir haber mi var? Yok yok, diyor Zehra, Ayşe nerede? Atilla'nın pusulasındaki ses tonu, konunun hassasiyetini kuvvetle hissettirmiş belli ki. Yalnızca Ayşe'yle konuşması gerektiğini, biraz da işgüzarca düşünüyor. Ayşe de en az Hasan kadar telaşlı, çabucak kalkıyor yataktan. İçim geçmiş, diyor, ayıpmış gibi. Mutfağa geçiyorlar. Pusulada, Eylül'ü de alıp görüşe gelmesi gerektiği yazıyor. Ayşe, bu zamansız çağrının ne anlama geldiğini çözmeye çalışana kadar Hasan arkadaşları göndermiş bile. Hayırdır, ne

oldu, diyerek giriyor içeri. Pusulayı bir de o okuyor. Bu işte bir tuhaflık var, diye düşünüyor. Henüz bu riski almak için erken değil mi, diye soruyor. Ayşe, vardır bir bildiği herhalde, diyor. Az önce liderin hiçbir söylediğinin sorgulanmadığı örgütlenme modelleri hakkında onca laf etmiş biri için çileden çıkartıcı bir ifade. Ne demek canım, diye bağırıyor Hasan, bir bildiği vardır da ne demek!

Ayşe istemdışı Zehra'ya bakıyor, Hasan'ın bu tepkisini Atilla'ya iletir mi? Canım, böyle alelacele çağırdıysa belki bilmedikleri bir neden vardır. Tehlikeye atacak hali yok ya onları. Böyle söylüyor ama o da işkillenmiyor değil. Şimdi bu çağrıyı olumsuz yanıtlamak kimbilir neler getirir ağabeyinin aklına. Hele içerideyken.

Peki, diyor Hasan, başka bir ihtimal varmış gibi, gidin bakalım.

Zehra, Eylül'ü özlemiştir belki diyor, kendi de inanmayarak. Yine de dört elle sarılıyor Ayşe bu ihtimale. Evet diyor, mektuplarından belli oluyor özlediği. O ne şiirli cümleler, o ne güzel sözler... Kara gözlü çitlembiğim diyor, başka şey demiyor. Ama hemen sonra gerçek bastırıyor bu düşündüklerini. Özledi diye görüşe adam çağırmaz Atilla. Hele başka şehirden... Görüş gününe bir haftadan az var. Anlarız, diyor Ayşe, yakında anlarız.

Anlarız tabii, diyor Hasan. Bakalım ne çıkacak altından... O birkaç günü, aynı soruyu kendi kendine defalarca sorarak geçiriyor. Toplantıları erteliyor. İzlendiklerini fark edince eylem hazırlığını ertelediği vakitlerdeki gibi. Neredeyse tek bir sayfa bile okumuyor hatta.

Erken gidin aslında, diyor sonunda, annenleri görürsünüz.

Sanki erken gitseler, erken de dönecekler.

Tren yolculuğunu özlemiş Ayşe. Öte yandan bir tedirginlik. Yine de seneler öncesinde olsaydı çok daha yoğun olurdu bu.

Atilla'nın karşısında sınava tutulduğu az değildir. Zayıf not aldığında tokadını yemişliği bile var. Ama artık sağlam bir dayanak hissediyor arkasında. Hasan var her şeyden önce. Hemen kendiyle ilgili senaryolar yazması ne tuhaf. Ağabeyinin onu bir temiz azarlamak için çağırdığını düşünüyor. Kabahat işlemiş bir çocuktan farkı yok. Neden çağırdı böyle apar topar? Geriye doğru yol alıyor hafızasında. Taşınmalarını düşünüyor. Eylül'ün kreş hikâyesini. Birden aklına Zehra geliyor. Acaba ilgilenmediler mi kızla, onu mu diyecek? Yaptıkları ziyaretleri geçiriyor sırasıyla aklından. Onların gelip gitmelerini sonra. Yo, hiç de az değil, neredeyse gün aşırı görmüşler birbirlerini. Annesi babası geliyor sonra aklına. Onlarla ilgili bir şey mi yoksa? Hasan'ın bir saygısızlığını falan mı duydu? Yok canım, o takılmaz böyle şeylere. Annesi konuşsa ileri geri, o savunur Hasan'ı. Nur... Onun yurtdışında kalması... Bu mu yoksa konu? O da değildir, Atilla kendi söyledi, arananlar listesinde adı okununca, madem gitmiş bulundun kal orada, ortalık düzelince geri dönersin diyen oydu.

Belki gerçekten de Eylül'ü özlemiştir. Hatta kendisini de... Neden olmasın, küçük kardeşini görmek istemiştir belki. Mektuplaşamıyorlar ki doğru düzgün. Hasan'ın Mehmet Güngör imzalı mektuplarına bir-iki şifreli not, o kadar. Ya da Zehra'yla gönderilen selamlar. Bu da ne tuhaf iş oldu. Mektup yazma, şifreler yolla, ama sonra kalk görüşe git. Belki de yavaş yavaş normale dönmeleri gerektiğini düşünüyordur Atilla. Yüz yüze görüşmek de iyi bir başlangıç olabilir. Zaten ne diye kötüye yoruyor ki hemen. Hem Eylül için de bir değişiklik oldu. Değişiklik der demez gülüyor kendine. Hapishane ziyaretinden daha iyi bir değişiklik yokmuş gibi. Dayısını işyerinde ziyarete gideceklerini sanan kızına bakıyor, uyumuş bile.

Burası çok karanlık. Kocaman demir kapılar var. Biri açılıyor. Sonra kapanıyor. Gümm! Sonra öteki. Bir daha bir daha. Ne çok kapı. Savaşçı amcalar var. Ellerinde uzun, soğuk demirden silahlar. Patlayınca sıcak olur. Herhalde. Annenin ceplerini elliyorlar. Çoraplarını çıkarıyor anne. Bakıyorlar. Anne hep üzgün. Amcalara kötü bakıyor. Ama o kadar kötü değiller. Biri gülüyor. Biri okşuyor Eylül'ün başını. Yok kötü değil o amcalar. Son kez açılan bir demir kapının arkasında onu görüyor. Ati Dayı kocaman açmış kollarını. Dişleri çok beyaz. Gözleri ne kadar mavi.

Eylül bu kadar mavi gözlere bakamıyor. Saklanıyor. Annesine. Kolunun tam altına saklanıyor. Sonra azıcık bakıyor. Mavi gözler yine orada. Onu görünce dişler de parlıyor. Çok gülüyor Ati Dayı. Burası onun masası. Ama hiçbir şey yok. Babasının masasında kâğıtlar var, kalem var, çat çat makinesi var, kitap var. Burada hiçbir şey yok. Annesinin kulağını çekiyor Eylül. İndirsin diye. Bir şey söyleyecek. Efendim, diyor annesi. Neden hiçbir şey yok? Annesi anlamadan bakıyor Eylül'e. Masayı gösteriyor Eylül. O sırada çay getiriyor bir amca. O zaman anlıyor Eylül. Dayısı masada oturup çay içiyor.

Ayşe, Eylül'ün açıp kapadığı kendi parmaklarına dalıp gitmiş, yol boyu peşini bırakmayan soruları yineleyip duruyor içinden. Mehmet Bey nasıl, diye soruyor ağabeyi. Kimbilir kaçıncı kez. Tuhaf bir oyun bu. Herkes onun Atilla'nın kardeşi olduğunu biliyor. Evli olduğu kişinin Hasan olduğunu da. Yine de Mehmet Bey diyor Atilla. Aynı ciddiyetle yanıtlıyor Ayşe, iyi iyi...

Sohbetin bu minvalde sürdüğünden emin olunca gardiyanın sıkılıp kenara çekileceğini biliyor olmalı ağabeyi. Kendi köşesinde kimbilir kimleri düşünerek geçirecek kalan yarım saatlik süreyi. Atilla'nın ilk on beş dakika aynı soruları yineleyip durması, kardeşinin anlattıklarını dinlememesi ondan. On beş dakikanın

sonunda, gardiyan her zamanki köşesine çekildiğinde sözünü kesiyor Ayşe'nin.

"Ne yapıyor Hasan?"

Girizgâh olduğu belli. Ama neden Hasan diyor? Göz ucuyla gardiyana bakıyor Ayşe. Ağabeyi hiç oralı değil. Ne yapsın diyor, evde işte. Tabii ki onu sormuyor. Kötü bir şey var. Sesinde. Ağabeyinin sesinde gerçekten kötü bir şey var. Şimdi gardiyanın duymasını hiç umursamadan bağırıvermesine ne demeli? İşe bak, demek toplantılardan haberi var. Gerçi gizli saklı bir şey değil ama... Kim ispiyonladı acaba? Ne diyecek şimdi, savunacak mı Hasan'ı? Sosyalizmin sorunlarıymış, diye kükrüyor ağabeyi. İrkiliyor Ayşe. Hep olduğu gibi. Belki de inkâr etmeli her şeyi. Yok toplantı falan demeli. Birileri seni kışkırtmak istemiş. Ama yalan söyleyemez ki. Suç olur bu. Al işte, yalan söylemedin de ne oldu? Şimdi de kimler var o toplantıda diye soruyor. Bu kez o mu ispiyon edecek? Bu sayılmaz canım. Karşısındaki polis değil ki. Hem, Atilla toplantıyı biliyor da kimlerin katıldığını bilmiyor mu yani? İyisi mi lafı biraz dolandırmalı. Yani abi, çok önemli bir şey değil aslında, diyor, sana yazdıklarını konuşuyor arkadaşlarla. Hayır bu da sakinleştirmedi onu. Zaten sakinleşeceğini düşünmek büyük saflık. Daha da sinirlendi hatta. İşin kötüsü gardiyanın dikkatini çekecekler. Bu geliyor da aklına, Eylül gelmiyor nedense. Kızı, buna gücenmiş gibi, zorla hatırlatıyor kendini.

Çekiştiriyor annesini, sıkıldı.

"Tamam kızım," diyor, "gideceğiz birazdan."

Bir anda değişiyor sesi dayının, güzel yeğeni özlemedi mi dayısını yoksa?

Omzunu silkiyor Eylül. Konuşmayacak işte. Annesinin elini alıp yüzüne kapatıyor bir daha. Parmaklarının içinde çizgi var. Ati görmüyor ama Eylül onu görüyor. Ati gülüyor. Sonra anneye bakıyor.

Ayşe kendisine bakıldığını fark edince kaldırıyor başını. Bir yandan da saçını okşuyor kızının. Aman korkmasın, korkacak bir şey yok ki. Ağabeyi konuyu kapatmaya niyetli değil, diğer arkadaşların fikirlerini soruyor. Katılıyorlar mı diyor, Mehmet Bey'e?

Ayşe rahatlıyor, Eylül'ün dinlediğini fark etti ya, ondan döndü Mehmet'e.

Aslında, diyor, savunmak gerektiğine karar vermiş bir sesle, Mehmet Bey'in de vardığı net bir fikir olduğu söylenemez. Yani o tartışma açıyor yalnızca... Bu ne cesaret! Kendi de şaşırıyor. Şaşırmakta haklı, çünkü cesaretini sindirecek kuvvette bir sesle yeniden kükrüyor ağabeyi:

"Hah! Bravo Ayşe! Bravo sana!"

Sonra da başlıyor sayıp dökmeye. Nasıl bu kadar kör olabildiğini anlamıyormuş. Bu tartışmayı açan adamın ne düşündüğünün bir önemi yokmuş. Hem şimdi düşünmüyorsa da ileride ne düşüneceği belliymiş. Adamlar örgütü sorguluyormuş, bunu nasıl görmezmiş.

Nihayet susuyor. Onu susturan Eylül'ün ileri geri sallanan ayakları. Tekmeliyor dayısını. Bazen ona, bazen masanın ayağına çarpıyor. Daha hızlı, daha hızlı, acıtana kadar... Yapma kızım, canı yanacak dayının, diyor anne. Biliyor Eylül. Yansın. Pat pat pat ediyor ayakları. Eli yüzünde değil artık. Ati'den korkmuyor. Dik dik bakıyor ona. Sadece ona. Gülümsüyor Atilla. Dayısının bir tanesi. Eve dönünce babayı bir güzel öpsün, e mi? Duruyor ayaklar. Gülüyor Eylül. Başını sallıyor. Tamam, barıştı.

Neyse, diyor Atilla, bunları yazacak Mehmet Bey'e... Yalnız, Ayşe de bu konuda daha uyanık olmalı ve onu uyarmalı. Saflık etmemeli. Bu iş öyle hadi tartışalım demekle bitmez. Bunun arkasından gelecekleri biliyor. Hadi örgütü tartışalım denilecek sonra. Liderliği tartışalım. Hiyerarşiyi tartışalım. Devrimcileri

partisiz bırakmak istiyor bu adamlar. Mehmet Bey de bunların değirmenine su taşıyor.

Ziyaret saati bitti.

Gardiyan görevini hatırlamış, dikiliyor tepelerinde.

Selam söyle, diyor Atilla.

Sitemli.

İşin bu kadar büyüyeceğine ihtimal vermemişti Ayşe. Ağabeyinden çok da farklı düşünmüyordu. Öte yandan, Hasan'ın örgütü dağıtmak gibi bir fikri olmadığından da emin. Peki ya doğruysa, ya gerçekten iş oraya varırsa? Kendisi bu konuda ne yapabilir, hiçbir fikri yok. Ağabeyinin neden onunla konuşmak istediğini de anlamıyor. Belki niyeti onu hizaya getirmek. Bu sayede Hasan'ı da... Bilmiyor sanki. Üstüne vardıkça diretir. Sahi, ona ne diyecek şimdi? Bu konuşmayı olduğu gibi aktarmak belki de en doğrusu. Yok yok, işler iyice içinden çıkılmaz hale gelir o zaman. İyisi mi, hiç açmasın konuyu. Eylül'ü özlemiş, o yüzden çağırmış der olur biter. Biraz gözlemlesin bakalım Hasan'ı. Ağabeyinin dediği noktalara savrulduğunu görürse, o zaman kendi fikriymiş gibi... Onun da fikri tabii de... Neyse işte, söyler bir şekilde. Birilerinin çok daha büyük çaplı bir ideolojik saldırısının parçası olmak da var. Tamam her şeyi tartışabilirler, Stalin'i bile, Bolşevik tarihini bile. Bunun ona göre de bir sakıncası yok ama gerçekten ağabeyinin dediği gibi olursa, o zaman kötü. Hasan gelir mi bu oyuna? Onun meselesi Parti'yle değil ki. Kendisi o partinin ikinci adamı bir kere. Partisiz bir Hasan... Hasan olmaktan çıkar her şeyden önce. Bir an Atilla'nın kaygılarını yersiz bulurken, bir an sonra aslında hiç de haksız olmadığında karar kılıyor. Geri dönüş yolculuğuna bu düşünceler eşlik ediyor. Eylül yine uyuyor.

Ayşe anahtarı deliğe soktuğunda duyduğu konuşma sesleri bir toplantının üstüne geldiğini haber veriyor. Bildik kişiler koltuklara yerleşmiş, hararetle bir şeyler tartışıyorlar. Onun geldiğini fark etmiyorlar bile. Demek Hasan tedirginliğini attı üzerinden.

Polis bassa ruhları duymayacak. Böyle söylüyor ama derdi başka. Al işte baskını yapan bu kez o. Parti adına! Yeni görevini üssünden almış bir asker gibi dikilmiş kapıda. Eylül uykudan uyanmış, gözlerini ovuşturuyor, çok duman var.

Hasan neşeli. Hoş geldiniz, diyerek fırlıyor ayağa. Gözünün içine bakıyor Ayşe'nin, iyi haber getirmiştir inşallah. Nasıllar, iyiler değil mi?

İyiler iyi, diyor Ayşe. Günahını aldı. Nasıl kaygılanıyor Atilla için. Arkasından iş çeviren adam... Canım kimse öyle bir şey söylemiyor ki, insan bazen nasıl ifrata vardırıyor bazı şeyleri. Yorgun olmalı. Bir sorun yok değil mi, diye soruyor Hasan. Yok canım, ne sorunu olacak, Eylül'ü uyutup geleceğini söyleyip geçiyor içeri.

Bir yandan kızının yanına uzanmış, saçlarını okşuyor, bir yandan da kulağı salondan gelen seslerde. Cümleleri bütün olarak duyamasa da kelimeleri seçebiliyor. Stalin'in, Troçki'nin adları eksik olmuyor tabii. Stalin kimlere ne baskı uygulamış, bilmem hangi kongrede bilmem ne kararı nasıl alınmış, Çin Kültür Devrimi'nde hangi yasaklar getirilmiş... Bunlar ilgilendirmiyor onu. O, bugün ne yapacaklarını, devrim düşünü nasıl gerçeğe dönüştüreceklerini, halkın üzerindeki ölü toprağını nasıl silkeleyeceklerini konuşmak istiyor. Şu tartışmalar zaman kaybından başka ne ki?

Bunları düşünürken, Eylül'le birlikte o da uyuyacak. Sabahleyin kızının sesini duyana dek deliksiz bir uyku çekecek. Sanki içi çok rahatmış gibi.

Kalk! Kalk!

Zıplıyor Eylül yatakta. Kalk! Kalk! Kalk! Ne bu telaş.

Berrak gelmiş, Bora gelmiş. Kızının bağırması ondan. Sevinçten deliye dönmüş.

Zehra merak etmiş olmalı. Sabahın köründe çocukları da alıp gelmesi ondan. Eylül'ün çığlıklarını dindirip kalkıyor yataktan Ayşe. Daha doğrusu, kalkmasıyla birlikte Eylül kesiyor bağırmayı. Bu kez koridorda tavşan gibi zıplıyor. Bir yandan da bağırıyor.

"Ber-rak geldiii! Bo-raa geldiii!"

Berrak ile Bora odada oyuna geçmişler bile. Eylül yanlarına varır varmaz çıkarıyor baklayı ağzından. "Bakıın," diyor ikisine, "bunu dayım verdi!"

Şimdi anlaşıldı telaşı. Dayısının verdiği tahta kutuyu incinebilirmiş gibi tutan kızına bakıyor Ayşe ama Berrak'ın yanıtını dinlemiyor. Aklı Zehra'da. Ona ne diyecek şimdi? Yere düşen kutunun sesini duysa da önemsemiyor.

Kırılmadı kutu. Kırılsaydı çok ağlardı Eylül. Bağırırdı. Annesi duyup kızsın diye bağırırdı. Gelmeselerdi keşke.

Ben dayımı gördüm, diyor şimdi de. Berrak'ın üzüleceğini biliyor. Berrak görmedi Eylül gördü, n'aber. İçinden söylüyor bunu. Kutuyu yerden alıp tekrarlıyor. Dayısı verdi. Hapishaneye mi gittiniz, diye soruyor Berrak. Ne hapishanesi be. Çok kıskandı işte. Kutuyu her an elinden alacakmış gibi arkasına saklıyor Eylül. Hayır diyor. Bir yandan da kutuya bakıyor. Berrak alıp yere atabilir bir daha. Eli acıyor. O kadar sıkı tutuyor ki. Hapismiş. Ne kadar yalancı. Kıskandı salak. O yüzden. Hapse gitmediyseniz nerede gördünüz ki diyor Berrak. Çok kıskandı hem de.

Gülüyor Eylül, salak, diyor. Dayısı hapiste değil ki.

Berrak da gülüyor. Aptal, ağlaması gerek. Ama gülüyor. Sonra da bir sürü yalan. Neymiş, hapisteymiş dayısı.

Bora'ya bakıyor Eylül. Tabii ablasından yana o. Başka ne olacak. Çok yalancısınız, diye bağırıyor artık Eylül. Doğru değil bu. Dayısı çalışıyor. Masada oturup çay içiyor. Şimdi ağlayacak. Kutuya ağlamadı ama...

O bizim babamız, diyor Berrak. Olabilir. Ne olmuş yani! Yalancılar işte. Dayısı hapiste değil Eylül'ün. Hem hapiste olsun, fark etmez ki. Ama değil. Babası da annesi de onun asker olduğunu söyledi. İşte şimdi alay ediyorlar onunla. Şapşal, diyorlar. Hayır işte şapşal değil Eylül.

Artık ağlıyor. Serçe parmağını uzatıyor Berrak. İddiaya var mısın! Var tabii. Görecekler işte. Babası yalan söylemez. Çikolatasına bile olur.

İçeriden babasının çat çatları geliyor. Annesiyle yengesi salondalar. En çok babasına inanıyor Eylül. Bu kez koridoru zıplamadan ama hızlı hızlı geçiyor. Odanın kapısında duruyor. Eylül soracak. Çat çatların ara vermesini bekliyor. Babası hiçbirini görmüyor. Eylül'ü bile.

Baba, diyor nihayet ama kendisi bile duymuyor sesini. Berrak kollarını kavuşturmuş ona bakıyor. Hadiii, diyerek ittiriyor Bora. Bora'nın sesini duyunca susuyor çat çatlar. Eylül konuşsa o zaman da susardı. Ama o bekledi. Bora gibi yaramaz değil. Sandalye gıcırdıyor. Ne var çocuklar, diyor babası. Çikolata Eylül'ün olacak birazdan. Ama korkuyor biraz. Ya olmazsa?

Ben, diyor, susuyor. Bir şey soracak. Bir de bunu söyleyebiliyor. Bekliyor babası. Ama nasıl soracak? Cümleyi içinden tekrar tekrar söylüyor. Bir türlü ağzından... Olmuyor. Şimdi kızacak babası. Berrak'ın yüzünde sinir bozan bir şey var. Hadi sor da görelim! Tamam, soracak, bir dakika. Açıyor ağzını. Kocaman bir hava yutuyor. Bir daha açıyor. Bir daha yutuyor. Babası kızıyor sonunda. Hadi ama! Açıyor ağzını. Tam soracak Bora'nın sesini duyuyor. Babam hapiste di mi?

Nefes almıyor Eylül. Babası artık kızgın değil. Eylül, gülme sırasının ona geldiğinden emin. Tam sevinecekken, gel bakalım buraya, diyor babası. Gidiyor. Gözleri ayaklarında. Bekliyor. Kucağına alıyor babası onu. Dizlerine oturtuyor. O sırada nasıl olduysa, Berrak ile Bora yok olmuşlar. Eylül odada onları ararken, baş başa konuşalım diyor babası. Yoksa, Berrak ile Bora'ya mı yalan söylediler?

Büyüklerin bazen yaptığı bir şeyden söz ediyor babası. Ama ne olduğunu anlamıyor Eylül. Bir de bu başlangıcı sevmiyor. Yalan diyor babası. Zorunluluk. Bazen. O zaman yalan sayılmaz. En son şu cümle: Evet, dayın hapishanede ama işlemediği bir suçtan dolayı...

Hırsızlık mı yaptı? Hayır yapmamış. Hiçbir şey yapmamış. O zaman niye? Bir hikâye anlatacağını söylüyor babası. Dayısıyla mı ilgili? Evet. Onunla ilgili.

Ama dayısından bahsettiği yok. Bir adam varmış. Onu anlatıyor. Matematik öğretmeniymiş ve hapisteymiş. İnanmıyor Eylül. Öğretmenler hapse girmez. İşte yine yalan söylüyor babası. Adam hapisteyken yalnızlıktan kurtulmak için bir karıncayla arkadaş olmuş. Ona bildiği her şeyi öğretmiş. Çünkü bu adam insanlara yararlı şeyler yapmadan duramazmış. Zaten hapse girmesi de ondanmış. Karıncaya toplama çıkarma öğretmiş.

Yaa karınca toplama çıkarma öğrenemez ki, diye bağırıyor Eylül. Öğrenir, diyor babası. Yine inanmıyor Eylül. Hiçbirine. Babasının söylediği hiçbir şeye.

Bir gün hapisten çıkmış adam, diye devam ediyor Hasan. Karıncayı özenle bir kibrit kutusuna yerleştirmiş. Hapisten çıkar çıkmaz da soluğu bir lokantada almış. Bir çorba istemiş hemen. Garson çorbayı getirmeye gittiğinde karıncasını çıkartmış kutusundan. Niyeti yıllarca emek verdiği arkadaşının marifetlerini ilk

karşılaştığı kişiye göstermekmiş. Garson çorbayı getirdiğinde, bir saniye garson bey, demiş adam. Şu karıncayı görüyor musunuz? Durup yüzüne bakıyor Eylül'ün. Gözleri kocaman olmuş. Merak içinde. Bunun üzerine devam ediyor anlatmaya. Garson, ah beyefendi ne deseniz haklısınız, çok özür dilerim, deyip başparmağıyla karıncayı ezivermiş!

Eylül ağladı ağlayacak. İnanmıyordu ama...

Öyle işte Eylülcüğüm, diyor Hasan. İnsanlar böyledir, anlamadan dinlemeden yargıda bulunabilirler bazen. Karıncanın üzüntüsünden dayısını unuttu bile.

* * *

Bunlar dört yaşındaki bir çocuğa anlatılacak hikâyeler değil demişti Ayşe. Hayatın acımasız yüzünü göstermek için çok erken. Hem kızının gerçek olmayan hikâyeler için gözyaşı dökmesini yüreği kaldırmıyordu. Hayat zaten haksızlıkları bir bir yaşatacak ona, aslında yaşatmaya başladı bile. İleride zaten acısını duyacağı şeylerle neden şimdiden karşılaştırsınlar ki?

Ama Atilla'nın anlattıkları öyle mi? Ağlatmıyor, gülümsetiyor insanı. Şu güne dek Ayşe okuyordu mektupları Eylül'e. Ağabeyinin ona hep güzel hikâyeler anlattığını oradan biliyor. Üç yıl boyunca kâh kelebeğin kanadında kocaman bir kitabı bile taşıyabildiğini, kâh bir fasulye tanesinin toprağa düşüp yeni filizlerin doğmasına sebep olduğunu okudu kızına. Ne yalan söylesin o bile keyif aldı bu hikâyelerden. Mahkûmiyetin sona erdiği günlerde Eylül de okumayı sökmeye başlamıştı artık. Dayısının mektuplarını kendi başına okuyabileceğine seviniyordu ki, daha güzel bir haber geldi. Annesi, o hikâyeleri dayının kendisinden dinlersin, dedi.

Yine de Eylül, o sabah gördüğü adamın dayısı olduğuna inanamadı. Uyandığında evde bayram var sandı. Büyük bir sofra kurulmuş. Yalnızca dedesinin evinde karşılaştığı şeyler var masada. Reçeller, tereyağı, salam! Hatta sucuk. Zaten onun kokusuyla uyanmış Eylül. O koku, bir de salondan gelen sesleri duyunca sevinçle çıkıyor odasından. Ne güzel, birileri gelmiş evlerine. Koridorda yürürken nedenini bilmiyor ama çok hızlı atıyor kalbi.

Salona vardığında orada, dedesinin koltuğunda oturan birini görüyor. Tanımadığı biri. Ancak kucağında oturan Bora'yı görünce... O olabilir mi? Bora'yı indirip ayağa fırlıyor dayısı. Ne kadar kısa boyu. Mektuplarda böyle değildi. Aptal şey, mektuplardan boyunu bilemezsin ki. Boyu kısa ama kolları çok uzun. Belki ona doğru açtığı için ve salonları küçük olduğundan, bilmiyor. Adım bile atamıyor Eylül. Böyle anlarda ne yapılır bilmiyor. Ne söylenir? Yanına gidip sarılmalı mı? Yoksa elini mi öpmeli? Anneannesi öyle der, büyüklerin eli öpülürmüş. Bunları düşünmüş olmasına rağmen hiçbir şey yapamıyor. O yanıtları bulana kadar dayısı çoktan yanına gelmiş, önünde diz çökmüş, yüzünü iki avcunun içine almış. Benim güzel yeğenim, zeytin karası gözlü Eylülüm... Böyle diyor. Bir de, hep ona bakıyor, gözlerinin ta içine. Yüzü tam dibinde. Çok geniş bir mavisi var gözlerinin. Bakamayacağı kadar geniş. İndiriyor gözlerini Eylül. Ayaklarına bakıyor. Kendininkilere. Ama o yine de bırakmıyor. Avuçları yumuşacık. Babasınınki gibi değil. İçerisi de çok sıcak. Kulakları yanıyor Eylül'ün. Etrafına da bakamıyor. Başını bile kaldırmıyor. Dayısı, yüzüme baksana güzel yeğenim, diyor. Özlemedin mi beni? Hani sana mektuplarda anlatmıştım ya, o kelebeğin sırtına binip de geldim.

Bora'nın bağırmasıyla kurtuluyor Eylül ellerinden.

"Ne kelebeği, ne kelebeği!"

Tamam tamam sana da anlatırım, diyor Bora'ya dönüp. Ama Bora durmadan zıplıyor. "Şimdi anlat! Şimdi anlat!"

"Kahvaltımızı yapalım, ondan sonra..."

Eylül dayısına biraz daha uzaktan bakıyor şimdi. Bora, zıplamaya devam ediyor. Babasının etrafında dönüyor. Bazen sırtına vuruyor. Kahvaltı sırasında da, yanına gelip gelip çimdikliyor. Tepki vermeyince kulağının dibinde bağırıyor.

Ayşe gülüyor, Bora'nın kafasını okşuyor. En son ne zaman böyle bir araya geldiklerini hatırlamıyor. Bir önemi de yok zaten, şimdi birlikteler ya... Tek bir eksikle. Ablası Nur. İçeri girip çıkmış olurdu çoktan, dışarıya gitmemiş olsaydı. Fakat, ülke sınırından içeri adımını attığı an tutuklanır. Sonu belirsiz bir sürgünde o yüzden. Masadakiler, bu eksikliğin farkında değilmiş gibi yapıyorlar. Atilla'nın dört duvar arasında olduğu günler geride kalmış. Bu bir işaret, diyor Hasan. Haklarındaki cezaları da kaldırırlar yakında. Kimse gölge düşürmek istemiyor bugüne. Özgürlüğe kadeh kaldırmamak için bir neden de yok. Tıpkı, yirmi yıl sonra devrim olacak kehanetinde olduğu gibi, inanarak tutuyorlar çay bardaklarını, havaya doğru.

Ama sonra, bu birlik havasını yalanlar gibi konuşuyor Atilla... "Son yazdığın yazıyı okudum Mehmet Bey!" Bir yıldır çıkardıkları dergi, örgüt içi tartışmalar için de bir zemin. Öyle düşünüp tasarladılar. Bir rahatsızlık sezilmiyor Atilla'nın sözlerinde. Yine de Ayşe bunlar konuşulmasın istiyor bugün. Hır çıkmasın. Önlerinde çok vakit var, ilk günden... Gözünün içine bakıyor Hasan'ın, biliyor ki bir yerden patlayacak bu gerilim. Atilla, içerideyken engel olamadıklarının rövanşını alacaktır mutlaka. Yetkiyi yeniden ele aldığını bildiren bir sesle devam ediyor konuşmaya, söylediklerinin hiçbirine katılmıyor, yeni sayıda bir karşı yazıyla yanıtlayacak haberi olsun...

Hasan rahat. Sakıncası yok belli ki. O da bunu istemiyor muydu zaten? O yüzden sakince cevap veriyor Atilla'ya, seviniriz, diyor.

Buz gibi bir sessizlik. İşte bunu söylemeyecekti.

"Biz kimiz, siz kimsiniz Mehmet Bey, neler söylüyorsun sen!" diye neredeyse haykırıyor.

Nasıl toparlayacak bakalım Hasan? Ayşe'nin gözü üzerinde.

Yanlış anladı Atilla, o anlamda...

"Hangi anlamda Mehmet Bey, hangi anlamda?" Bir soru cümlesi değil tabii bu. En iyisi uzatmamak. Sırası gelince konuşurlar bunları.

"Öyle mii, demek daha sırası gelmedi Mehmet Bey," diyor bu kez, "Siz uygun görünce mi gelmiş olacak o sıra?"

Daha ilk günden tartışmak istemiyor Hasan. Çıt çıkmıyor kimseden. Demin Bora'yla oyuna dalmış olan Eylül, yanında bitivermiş, parmaklarıyla oynuyor babasının. Bir yandan da gözü dayısında. Kimseye bakmıyor o. Büyük bir dikkatle masanın üzerindeki desenleri inceliyor. Çıt çıt ettirmeye çalışıyor babasının uzun parmaklarını. Derisi nasıl sert. Sıkıyor sıkıyor ama olmuyor. Gözü Eylül'de, bozuyor sessizliği Ayşe: "Hadi kahvelerinizi koltuklarda içersiniz..."

Zehra sevinçli bir haber almış gibi fırlıyor yerinden. "Hadi, geçin bakalım!" Hasan da başlıyor tabakları toplamaya. Atilla şaşkın onu izliyor. Gel yahu, Zehralar toplar, laflayalım biz. İsteksiz bırakıyor elindekileri. Kaç yıldır alıştı ev işlerini yapmaya. Kadınlar çalışırken oturmak tuhaf geliyor şimdi. Hasan'ın bu davranışını onunla yalnız kalmayı istememesine bağlıyor Atilla.

Yanılıyor. Ayşe az mücadele vermedi bu konuda. Ne yalan söylesin, son yıllarda kadın hakları üzerine okuduğu bazı kitapların etkisi oldu bunda. Hem artık eskisi gibi değil, devrimci müca-

delenin kızıştığı yıllarda başkaydı durum. Erkeklerden yorgun argın döndükleri evlerinde bir de mutfağa girmelerini, ortalığı toplamalarını istemek haksızlık olurdu tabii. Ama şimdi öyle mi?

Hasan başlarda gocunmuş olsa da artık basbayağı içselleştirdi durumu. Annesi su doldursun diye bardağını tak tak masaya vuran gencin fersah fersah uzağında. Feministler bizi adam etti abi, diyor. Sitem etmesini gerektiren bir şey olmadığını anlatmak için.

Kuşku var Atilla'nın gözlerinde. Feminist dalgadan da mı etkilendi bu?

Sıkıntıyla kıpırdandığını görüp son veriyor esprisine Hasan. "Şaka yapıyorum yahu, ama yine de fena olmadı bak, onların estirdiği rüzgâr olmasa, kadın erkek eşitliği konusunda bu kadar aydınlanmazdık biz de."

Mutfaktan dinliyor Ayşe ile Zehra. Endişe ortak. Şimdi kopacak kıyamet.

Bir bu eksikti, diyor Atilla, bir de feminizmi mi savunacaksın bana?

Zehra'ya bakıyor Ayşe, birinden biri içeri geçse, konuyu değiştirecek tek bir cümle... Hasan'ın sesi savunmada:

"Haydaa, yok abi, feminizmi savunmuyorum da, aşırı uçlarda söylemlerine rağmen, biz devrimcilerin de kadın sorununun varlığından haberdar olmamıza yaradı diyorum. Sosyalist adam feminizmi savunur mu yoksa..."

Atilla'dan ses yok. Hasan'ın geri adımı işe yaradı belki. O da istemez tabii ilk günden...

Hah kahveler de oldu zaten. Fazladan bir sevinçle içeri giriyor Ayşe:

"Kahveler geldii..."

Zehra da müjde almış ses tonunu bırakmadan arkasından... Nur mektup yazmış Ayşe'ye. Onu söylüyor. Atilla'nın çıktığından haberi yok ama rüyasını görmüş...

Atilla'nın gelişinden sonraki gecelerden biri. Eylül kimbilir ne rüya görüyor. Hasan ile Ayşe salondaki yemek masasında oturmuş çalışıyorlar. Hasan her zamanki gibi notlar çıkartıyor fişlere. Ayşe romanını okuyor. Son zamanlarda romanlara sardı. Piyasa en çok da bunlarla dolu aslına bakılırsa. Bir anda herkes roman okuru, roman yazarı oldu sanki. Belki de başka şey yazma imkânı bulamadıklarından. Eski bir öykü yazarı olarak Hasan, memnun bu durumdan. Ayşe her ne kadar roman okumayı sevse de sanki insanlar siyasetten kaçmak için edebiyata sığınıyor. Hasan'a değiyor bakışları. Yeniden öykü yazmaya başlar mı ki? Yok canım, çok sular aktı köprünün altından. Okuduğu kitaptan iyice koptuğunu fark edip kalkıyor masadan. Eylül'e bakayım, diyor. Azıcık kalıyor yanında, dayanamayıp öpüyor. Salona doğru yürüyecekken tam, kapı çalıyor. Kim olabilir bu saatte? Delikten bakıyor ki apartman karanlığında öylece bir adam duruyor. Kafasında fötr şapka olduğundan mıdır ne, yüzünü seçmek mümkün değil. Ne yapacak şimdi? Ses çıkarmamaya çalışarak salona, pek kullanmadıkları arka kapıdan giriyor. Hasan kapı zilini duymamış gibi oturuyor.

"Hasan! Kapıda biri var. Bir adam."

Eyvah! diyor Hasan, paniklediği her halinden belli. "Sen oyala onu, ben de arka taraftan kaçayım."

Elinin ayağının titremesine engel olamadan, yine o çok az kullandıkları, hole daha uzun bir yoldan ulaşan kapıdan çıkıyor Ayşe. Tekrar bakıyor, adam hâlâ orada. Tak tak tak!

Hasan'a zaman kazandırmak için bir şeyler geveliyor ama adamın sabrı yok belli ki.

Dışarıdaki ısrar ediyor. Tak tak tak!

Çaresiz döndürüyor anahtarı kilidinde, içinden Eylül'ün uyanmamasını, Hasan'ın olabildiğince uzaklaşmış olmasını dileyerek.

Oysa Hasan tam karşısında duruyor, başında fötr şapkası, yüzünde kocaman bir kahkahayla!

Ayşe, hiç bağışlamayacak onu. Hele böyle karşısında karnını tuta tuta güldüğü için, hiç! Şuna bak bir de konuşuyor, neymiş evin bilmece gibi yapısını bir denemek istemiş! Salonun iki kapısı olması çok işe yarıyormuş doğrusu!

Muzırlıkları, muziplikleri, en kötü ve zor anlardan yırtmak için uydurduğu bin türlü şakayla nam salmış biri Hasan. Ama nicedir unutmuştu Ayşe bunları. Atilla'nın çıkmış olması mı rahatlattı onu, yoksa ortam mı gevşedi? Bu olay, Hasan'ın hayatlarında yeni bir sayfa açtığının habercisi sanki. Artık yok öyle yan baktı, düz baktı diye ondan bundan işkillenmek. Canına tak etti belli ki, eski günlere döndü. Hani şu devamsızlıktan sınıfta kaldığını öğrendiği gün, annesinden dayak yememek için masanın altına saklanan çocuktan farkı yok şimdi. Ne demişti, "Çabuk söyle bana, üst üste gitmediğin günler var mı!" diye bağırdığında annesi? Alt alta gitmediğim günler var! Ah bu Hasan yok mu, diye anlatırdı kayınvalide, ne yapayım, öyle deyince elimde değil, gülmekten alamadım kendimi. Kayınvalide de az değildir aslında. Hasan bütün muzipliklerini ondan almış. Başımı alıp gideceğim bu evden diye bağırıp duran kocasına, aman başını bırak da git, diyebilen bir kadının çocuğundan ne beklenir ki? Bunları hatırlayınca yumuşuyor Ayşe. Nereden aklına geldi allah aşkına, diye soruyor bu kez, kızmakla gülmek arası bir tonda. Ne bileyim, diyor Hasan, baktım öyle kös kös çalışıyoruz, biraz eğlenelim dedim. Aslında biliyor Ayşe, bir meydan okuma bu. Hasan, kaçaklığına isyan ediyor.

* * *

Yıllar geçti yine de hatırlıyor Eylül bu bilmeceli evi, aralarında taktıkları ismiyle... Bir yokuşun başındaydı. Hatta bir kış çok karlı geçmişti. O yokuştan aşağı kaydıklarını hatırlıyor. O karlı günlerin fotoğrafı da var zaten. Küçük balkonlarında elinde büyükçe bir kartopuyla çekilmişti fotoğraf. Eylül'ün kafasındaki bere gözlerini kapatacak neredeyse, atkı ise burnuna kadar çıkmış, bir tek gözleri... Beline kadar batmış karın içine. Ufak boylu tabii. O fotoğrafın çekildiği an, sokakta kızak kaydıkları saatlerin öncesine mi sonrasına mı ait? Öncesine olmalı. Akşam karanlığı çökene dek kaymışlardı. Babası sebze meyve kasalarını kırıp kızak yapmıştı çocuklara. Ucundan sarkan beyaz çamaşır ipi gözünün önünde hâlâ, karların içine karışmış. Mahallenin tüm çocukları yokuşun başında toplanmış. En başta babası! Sırayla kayıyorlar yokuş aşağı. Kahkahalar ortalığı çınlatıyor. Annesini görüyor balkonda. Fotoğraflarını çekiyor.

Eylül'ün yanında oyun arkadaşları; içlerinde en sevdiği babası. Bir fotoğraf daha: Annesi paltosunu geçirip sırtına, inmiş yanlarına. Sırf o karede bulunmak için. Sıkı sıkı sarılmış Eylül'e. Belli ki üşümüş. Oynasa üşümezdi o da... Fotoğraf çekimi bitince eve çıkma vaktinin geldiğini duyuran o sözleri duyuyor Eylül: "Dudakların morarmış, hadi artık..."

Böyleydi işte. Annesi gerekli vakitlerde sahneye çıkar ve gerekli şeyleri söylerdi her zaman. Uyku vakti, yemek vakti, içeri girme vakti, oyun bitti haydi vakti. Onun oyuna katılma vakti nedense hiç gelmezdi. Annesi mi dışarıda durmayı yeğlerdi, onlar mı almazdı aralarına? Bilmiyor.

Peki şu sahne onun da oyuna pek o kadar gönüllü olmadığını göstermiyor mu? Eylül, annesinin ve babasının arasına girmiş,

yataktalar. Yorganın deniz dalgası olduğunu hayal ediyorlar. Onlar da fırtınaya yakalanmış denizciler. "Dalgalaaaaarrrr!" diye bağırarak savaşıyorlar. Kendilerini dalgalardan korumaya, fırtınadan kurtulmaya çalışıyorlar. Yorganın içinde debeleniyorlar... Ama annesi çabucak çıkıyor kıyıya. Kahvaltıyı hazırlayacak.

Aynı oyunu gerçek dalgalarla oynadıkları yaz tatili var sonra. Bütün kuzenleri, babası ve Eylül, bir akrabanın yazlığına yakın kamp kurmuşlar. Büyükler evde kalırken onlar çadırlarda kamp yaşamı sürdürüyorlar, babasının rehberliğinde. Annesi ise evde kalan büyükler arasında. O azgın dalgaların düşman saldırısı olduğuna inandırmış babası tüm çocukları. Dalga kıyıya her yaklaştığında içine atlıyorlar, hep bir ağızdan bağırarak: "Saldırııınnnnnn!" O savaştan gazi olarak çıkan tek kişi Eylül. Bir hafta boyunca 42 derece ateşle yatıyor. Annesi de her zamanki gibi, zor zamanlarda olması gerektiği yerde onu bekliyor, başucunda. Ama Eylül'ün aklı babasında. Düşman dalgalara savaş açmış kahramanında...

Babası onun kahramanı. Bu inancın temelleri henüz daha birinci sınıfa gittiği sene atılıyor. İzcilik kolu açılmış ama oraya kayıt olmak için henüz küçük Eylül. Onun gibiler için okulun bulduğu çare, yavrukurt sınıfı açmak. Tek bir kural var, yeşil kaplı bir defterleri olacak. Babası ciltli bir defter almış ona.

Haftanın bazı günleri dersten sonra toplantıları oluyor bu yavrukurtların. O gün de toplantı günü ve babası Eylül'ü öğleden sonra gelip alacak. Ama toplantının iptal edileceğinden habersizler. Tuhaf bir kuralı var okulun. Sabahçılar dersleri bittikten sonra okulun içine giremiyorlar. Evde telefon yok. Çaresiz bekleyecek Eylül. Okulun dışında, demirlerin önünde, alçak duvarın üstüne oturup beklemeye başlıyor. Fakat zaman ne kadar da yavaş geçiyor. Üstelik çişi de geldi. Kapıda nöbetçi var. O olmasa kimselere

belli etmeden girip çişini yapabilir. Ama orada öylece dikiliyor işte, elinden ne gelir ki? Dakikalar geçtikçe daha da zorlaşıyor çişini tutmak. Belki saatler var babasının gelmesine. Sonunda dayanamayıp bırakıyor. Çiş bacaklarından aşağıya ılık ılık iniyor. Ayakkabısının içine doğru. Bittikten sonra sağını solunu kolluyor, kimseler yok. Sonra ayaklarının dibinde oluşmuş minik gölete bir yabancıya aitmiş gibi bakıyor. Yavaşça yana kayıyor. Kimselerin görmediğinden iyice emin olduktan sonra birkaç metre daha... Babası gelene kadar orada bekleyecek.

Babası onu bu halde görünce, kızgınlıkla soruyor, neden okula girmedin, neden çişini yapmak için tuvalete gitmedin, neden burada bekledin, neden haber göndermedin. Bir süre sonra öfkesi büyüyor büyüyor ve asıl kızması gerekenin o değil, öğretmenleri olduğunu anlıyor. Yürü, diyor ve kolundan çeke çeke okula sokuyor Eylül'ü. Ne olur eve gidelim, dese de dinlemiyor babası. Nöbetçiyi, hademeyi falan dinlemeden müdürün odasına çıkıyorlar. Kapıyı çalmadan giriyorlar içeri.

"Beyefendi, bana hemen açıklar mısınız kızımın düştüğü bu durumdan kim sorumlu acaba!"

O orada öylece bağırırken Eylül eteğinin ıslaklığı görülmesin diye uğraşıyor. En iyisi sırtını duvara vermek olacak. O sırada babası dönüp, geç kaloriferin önüne, kurusun üstün, diyor. Bunu herkesin duyması gerekmiyordu, ama artık iş işten geçmiş. Kaloriferin ısısıyla iyice gevşiyor Eylül. Müdür Bey özürler diliyor ama babası hiç oralı değil.

"Madem toplantı olmayacaktı, bir gün önceden çocuklara bunun duyurulması gerekmiyor mu? Hadi duyuramadınız, mağdur olmuş bu çocukları kapı dışarı koymak hangi eğitim anlayışına sığar?"

Kahramanca savunuyor Eylül'ü babası.

Hazır mısınız bakalım küçük bayan?

Bu sefer bir kahramanlık hikâyesi değil yaşayacakları. Eylül, babası bu soruyu sorduğu zaman bilir ki, eğlence başlamak üzere. Bakalım bugünkü sürpriz ne olacak...

"Haydi, düş önüme!"

"Nereye gidiyoruz?"

"Okula tabii ki."

"Yaa, hani oynayacaktık?"

"Oynayacağız ve söz veriyorum çok eğleneceğiz."

Okula gitmek istemediğini söylemişti oysa. Böyle zamanlarda hep olduğu gibi, "İyi gitme o zaman," demesini beklemişti.

Çaresiz düşüyor önüne. Okula geldiklerinde, "Sen önden gir, ben de geliyorum," diyor babası. Kesin kandırıyor onu. Bana ne, istemiyorum, diyor Eylül.

"Ne o, eğlenmek istemiyor muydun?"

Yüzüne bakıyor babasının. Yine o şakacı ifade. Zaten artık okulun önüne kadar da gelmişler. Peki, diyor mecburen. Her zamanki gibi, sınıfa geçip oturuyor. Az sonra kapı açılıyor. Babası, yüzünde büyük bir ciddiyetle giriyor içeri. Ne işi var burada, ne yapıyor böyle? Bütün sınıf yabancıyı fark etmiş ve gürültüyü kesmiş.

Aferin çocuklar, diyor babası. Günaydın!

Hep bir ağızdan bağırıyorlar. Sağ ol!

Eliyle oturun işareti yapıyor. Tıpkı öğretmenleri gibi.

Ben, diyor sonra, sizin yeni öğretmeninizim.

İnanamıyor Eylül. Ne gördüklerine ne de duyduklarına. Sınıfta yeni. Babasını tanımıyorlar. Kimse ondan şüphelenemez ama...

Yaaaaa, diyor bütün sınıf. Seviyorlar eski öğretmeni.

Ne o, diyor babası, üzüldünüz mü yoksa?

İçinden kıs kıs güldüğünü biliyor Eylül. Peki ya o? Sırasına gömülmüş, olacakları izliyor. Az sonra gerçek öğretmen girerse içeri, ne yapacak babası?

Şimdi, diyor, çıkarın kâğıt kalemlerinizi, yazılı yapacağım!

Eylül dahil, hepsi şaşkın. Hiçbir şey yapmadan bakıyorlar.

Hadii, çıkarsanıza...

Herkes çantasında kâğıt aramaya girişiyor ki, o sırada kapı yeniden açılıyor. İşte şimdi yandılar! Bakalım ne yapacak babası.

Buyrun Öğretmen Hanım, diyor. Rahat görünüyor. Öğretmen ne yapıyor dersiniz? Affedersiniz hocam, yanlış geldim kusura bakmayın deyip çıkıyor sınıftan!

O an, Eylül'ün babası için şakanın sonu. Kahkahalarla gülmeye başlıyor. Arkasından koşup yetişiyor. Öğretmen geri döndüğünde Eylül'e bakıp göz kırpıyor. Böylece bu olayın üçü arasında sır olarak kalacağını anlıyor Eylül.

Hasan işi iyice gırgıra vurmuş artık. En sevmediği şeyi yaparken bile kızını güldürmeyi beceriyor. Onlardan biri de dua ezberlemek. Tuhaf ve anlamlarını bilmediği o kelimeleri neden ezberlemesi gerektiğini bir türlü anlayamıyor çünkü. Sınıfta herkes su gibi okurken duaları, ona sıra gelince... Sevmiyor işte, ne yapsın.

Bunu babasına söylediğinde, ondan beklenmeyecek sertlikte bir yanıt veriyor babası.

Olmaz öyle şey! Madem okulun kuralı, uyulacak!

İyi de... İstediğinde çok sert de olabiliyor babası. Ama sonra diyor ki, birlikte çalışabiliriz, hangisini ezberlemen gerekiyor?

En kolay olan ve herkesin çoktan ezberlediği Sübhaneke'yi getirip koyuyor önüne.

Yüzünde gerçekten ciddi bir ifade var. Kalk ayağa, diyor. Kendisi çoktan kalkmış. Elinde duanın yazılı olduğu kâğıt, tüm dikkatini ona vermiş.

Okumaya başlıyor. Birkaç kez tekrar ediyor. Sonra duayı farklı tonlamalarla yineliyor. Hecelere bölüp, vurgularını değiştiriyor.

Nihayet, tamam diyor, hazırım. Tutuyor Eylül'ün ellerinden ve onu tıpkı bir baloda dans ediyorlarmış gibi, ileri, geri, arkaya, öne savuruyor, kukla gibi oynatıyor. Evet, basbayağı dans ediyorlar. Babası, her harekete uygun bir ritimde duanın bir hecesini söylüyor: Sübhâneke bir-ki, Allâhümme bir-ki... Bunu söyledikten sonra Eylül'ün de onunla birlikte tekrar etmesini istiyor. Bir yandan hareketleri yapıyor, bir yandan da duayı okuyorlar. Ve bihamdik bir-ki, hop! Ve tebarekesmük hoooop! Ve teâlâ ceddük hop! Ve celle senâük bir-ki hop! Ve la ilâhe hoooop! ğayrük! Son hece olan rük'ü de bir final sahnesine yakışır şekilde vurguluyorlar, kollarını iki yana açıp dansın son bulduğunu olmayan seyircilerine duyuruyorlar. Alkışlar, alkışlar, alkışlar!

* * *

Eylül'ün babası, Mehmet Bey olarak yaşamaya alıştı neredeyse. Bir anda böyle eğlenceli bir adama dönüşmesini buna borçlu belki de. Olmaz ama, kendi adı yabancı gelmeye başlayacak sanki. İlk yılların gerilimi, korkusu, insanın üstüne karabasan gibi çöken havası dağılınca hele... Sanki hep böyle yaşamış gibi hissediyor şimdi. Hadi çocukluk ve ilkgençlik yıllarını bir yana bırakalım, Mehmet Bey olarak sürdürdüğü hayat, Hasan adıyla sürdürdüğünden daha fazla olacak. Atilla'nın da yeniden aralarına katılmasıyla birlikte, her şey iyice normale döndü. Parti'nin faaliyetleri de ufak ufak başladı. Dergi rayına oturdu. Kaçak olması bir şeye engel değil. Toplantılarda Atilla'nın yanındaki sandalye hâlâ onun. Dahası, son yıllarda çeşitli konulardaki muhalif tavrını açıktan açığa yürütebiliyor, Atilla içerideyken ister istemez tedirginlik duyuyordu. Adama, arkasından tezgâh kuruyorsun demezler mi sonra? Üç-beş kişi arasında konuşulan konular daha

yüksek perdeden dillendirilebilir artık. Bunun bir meydan okuma, açıktan bir muhalefet gibi algılanabileceğini biliyor elbet. Varsın öyle algılansın. Çok da yanlış sayılmaz. Oldum olası sevmez, tek yürek, tek yumruk liderlik havalarını. Bazı zaman, sırf farklılık olsun diye itiraz ettiğini biliyor, Atilla'nın yapma Hasan, şu kararı oybirliğiyle alalım hiç olmazsa, sitemlerine rağmen.

Çocuk gibisin, çocuk, diyor Ayşe, bazen işi eğlenceye vardırdığını bile düşünüyor. Son zamanlarda girdiği yönelime ters değil. Yine de ilişkilerde giderek derinleşen gergin havanın dağılmasına, ortamın yumuşamasına neden olduğu için bu halini yeğliyor Ayşe. Hiç değilse tartışmanın en çok kızıştığı anlarda yaptığı bir espriyle herkes bir anda gevşeyebiliyor. Atilla bile tutamıyor kendini, bir tek Hasan güldürebilir onu böyle.

Ama bu hoşgörünün de bir sınırı olduğunu o geceki toplantıda cümle âlem öğrenecek. Kapıda Salih'i görünce bu işte bir tuhaflık olduğunu sezecek Hasan.

Atilla onları bekliyor, toplantı varmış.

Böylesi ilk kez oluyor. Toplantıları birlikte planlar, gününü saatini ikisi kararlaştırır her zaman.

Tamam, hazırlanıp geliyor, beklesin Salih.

Hazırlık dediği üst baş değişikliği. Konuyu bilmiyor ki, notlarını falan alsın yanına. Çıkıyorlar.

Hasan'ın durumu gereği, hem de her ihtimale karşı, bu tür toplantılara giderken yolu uzatırlar. Altlarında araba falan yok tabii. Bir otobüsten ötekine, bir dolmuştan diğerine. Başladıkları noktaya geri döndükleri bile olmuştur. O gün de bu şekilde, deli danalar gibi dolaşıyorlar İstanbul'da. Sessiz. İkisinden de çıt çıkmıyor. Bu işte bir iş olduğu kesin. Hasan gergin, Salih daha da gergin. Atilla'nın çizgisinden milim şaşmaz bu arkadaş. O yüzden onu yollamış olmalı. Ne olur ne olmaz, toplantının neyle ilgili

olduğunu falan söyler de Hasan'ın hazırlık yapmasına olanak tanır. Yapar mı sahiden böyle hesaplar Atilla? Niye yapmasın canım, iş o raddeye geldiyse yapar tabii... Aslında Hasan açısından ortada bir sorun yok. İşin belli bir raddeye geldiğini bile düşünmüyor. Sadece Atilla'nın sözüne güvenerek hareket etti o. Çıkınca enine boyuna tartışırız diyen Atilla değil miydi?

Nedense soramıyor Salih'e de, nedir abicim bu gizlilik, söylesene niye toplanıyoruz?

Sorsa da bir yanıt alamayacağını bildiğinden belki. Hatta o kadar da merak etmiyor. Birazdan öğrenecek nasılsa.

Araçlar bitti, sıra yürüyüşlere geldi. Bu gidişle sabaha anca varırlar. Bir sokaktan çıkıp ötekine dalıyorlar, ondan çıkıp bir diğerine... Nihayet bir evin önünde duruyor Salih. Hasan daha önce buraya hiç gelmediğine emin. İşkillenmeli mi? Buyur Mehmet Bey, diyor Salih. Adını ilk kez söylediğini düşünüyor, önemsiz bir ayrıntı.

Kapıyı Fikri açıyor. Parti'de en fazla bir-iki kez gördüğü genç arkadaşlardan birinin eviymiş. Annesi çay servisini yapıyor. Kadıncağız ne düşünüyordur kimbilir, hiçbirinin yüzüne bakmaması ondan, aman ne ben göreyim ne siz bir şey söyleyin, der gibi.

"Hoş geldin Mehmet Bey," diyor Atilla. Basbayağı sıcak, en küçük bir olumsuzluk sezilmiyor.

"Hoş bulduk, hayırdır önemli bir şey mi var?"

"Dur yahu, ne bu acele, konuşuruz hepsini."

İşe bak, yol boyu sabret...

"Ne bileyim, böyle apar topar çağırınca, bir şey oldu sandım."

"Konuşalım istedim," diyor Atilla. Sanki konuşmaları için bunca yol tepmeleri icap edermiş gibi, sanki gün aşırı görüşmezlermiş gibi.

"Konuşalım bakalım..."

"Sen değil miydin, tartışalım deyip duran," diyor. Bu kez sesi biraz daha yüksek, hani neredeyse meydan okuyor.

"Olur olur, tartışalım tabii, neyi tartışacağız?"

"Son bir yazı yollamışsın dergiye..."

Bir an için hatırlayamıyor Hasan, hangi yazıdan söz ediyor?

"Yekpare parti anlayışı ve hizip sorunu muydu başlığı, neydi?"

"Evet, ne olmuş yazıya?"

"Bak Mehmet Bey, senden ricam o ki bu yazıyı koymayalım bu sayıya."

O an anlıyor meseleyi.

"Neden koymayacakmışız?"

"Parti'nin bütünlüğünü zedeler şimdi böyle bir yazı. Hele sen yazınca... Seninle benim aramda bir fikir ayrılığı olduğu yanılgısı doğururuz, hiç gerek yok bugün böyle şeylere..."

Herkes Hasan'ın vereceği yanıtı bekliyor. O güne kadar Hasan'la birlikte toplantılar yapmış olan, henüz adı konmamış olsa da muhalefet kanadının mensubu gibi anılan isimler de orada. Ama herkes susmuş, onu bekliyor. Ne diyecek şimdi? Atilla'nın kibarlığı, alttan alan sesi ile bu eve getiriliş biçimi nasıl da tezat oluşturuyor. Ses tonuna baksa, kıramayıp iyi hadi basmayalım, diyecek. Ama eve getirilişini düşündükçe, yok diyor, kanma bunlara.

"Ne varmış ki o yazıda, anlamıyorum," diye soruyor bu sefer, zaman kazansa iyi olur.

"Ne olacak Mehmet Bey, Parti'nin bütünlüğünü sorguluyorsun adamakıllı. Bazı şeyleri görememiş olmanı gerçekten anlayamıyorum, bugün solcuları partisiz bırakmaya, birlik ruhunu zedelemeye çalışan bir sistem kuruluyor adım adım. Bunun bütün ideolojik araçlarını geliştirdi herifler. Sen de bunun içerideki..."

"İçerideki neyi Atilla? İçerideki ayağı mıyım? Yok kardeşim, basılacak o yazı. Neyse ne, tartışmaktan korkmamak gerek artık. Parti ve sol, iç muhasebesini yapmadan sol mol olamaz."

"Bana bak Mehmet Bey!" Ayağa fırlamış bağırıyor Atilla, komşular duyar gibi bir kaygısı yok anlaşılan. "Sana şanzımanı dağıttırmam, anladın mı beni! Dağıttırmam! Sen Fikri, sen de mi böyle düşünüyorsun söyle bakalım..."

Fikri susuyor.

"Bu arkadaşın tavrı belli zaten, siz de mi böyle düşünüyorsunuz ha söyleyin, hizipler kuralım, neymiş demokrasiymiş, kuralım hizipleri biz birbirimizi yerken! Yazıklar olsun, yazıklar olsun!"

"Yok abi, dur bir dakika," diyor Salih. "Ben arkadaşların da böyle düşündüğünü sanmıyorum."

"Hodri meydan! Böyle düşünüyorlarsa da hodri meydan! Tartışalım anasını satayım, bakalım kim baskın çıkacak."

Kimseden ses yok. Sessizliği özenle koruyorlar. Çıt çıksa kıyamet kopacak sanki. Hasan dahil, kimse konuşmuyor. Toplantının bittiğini haber veren yine Atilla'nın sesi oluyor.

"Hadi Salih, çıkalım biz."

Hasan hiç beklemiyordu ama o yazının virgülüne bile dokunmadı Atilla. Aynen yayımlandı. Ayşe bu beklenmedik tutumun köprüleri atmak anlamına da gelebileceğini düşünüyor. O yüzden hiç emin değil, yazının yayımlanması iyi mi oldu, kötü mü?

Dayısının dönüşü iyi mi oldu kötü mü bilmiyor Eylül. Berraklar da gelmiyor artık. Ancak onlar giderse görebiliyor kuzenlerini. Yine de oyun moyun istemiyor canı. Tüm dikkati babası ile dayısında. İlk birkaç lokmadan sonra başlıyorlar işte. O garip sözcükleri duyması yetiyor. Oportnis, reviznonis, soysal faşist, domegog... Bilmiyor ne demek. Ama yüzlerinden belli. Pek iyi şey değil. Yeni oyun bu. Saklambaç kadar eğlenceli olmasa da. Zaten dayısı ya da babası, biri mutlaka oyunbozanlık yapıyor. Dayısı o kelimelerden birini söylediğinde, babası öğretmeninden

dayak yemiş birine benziyor. O zaman kızıyor dayısına. Ama neyse ki birazdan babası da benzer bir kelime çıkarıyor ağzından. Sanki mermi tükürüyor. O zaman da dayısı için üzülüyor. Çünkü yıkılacak sanıyor. Neyse ki az sonra mermiler tükenecek. O tuhaf sözcüklerin de bir sonu var. O zaman dayısı yemek masasının hemen arkasındaki büyük kütüphaneden bir kitap çıkarıyor. Rastgele bir sayfa açıp okumaya başlıyor. Nasıl oluyor da hiç vakit kaybetmiyor? Eliyle koymuş gibi tutup çekiyor kitabı. Tak diye açıyor, çat diye buluyor ve okumaya başlıyor. Cümleler o kelimelerden daha da karışık. Ne söylediği hakkında hiçbir fikri yok Eylül'ün. Babasına bakıyor. Yine kalbi ondan yana. Öfkeli ya da alaycı olduğunda değil de. Yenilmiş ve ezik durduğunda. Zaten biraz sonra babası deplasmanda olmanın tedirginliğiyle (sonuçta kütüphanede hangi kitap hangi rafta onu bile bilmez) kalkıyor yerinden. Nihayet bir kitap seçmeyi başarsa bile, bir de sayfaları karıştırarak vakit kaybediyor. İşte o zaman içinden: Hadi bul şunu, hadi! Bu dakikadan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Biliyor Eylül. Hep aynı şey. Birazdan, tası tarağı toplayıp orayı terk edecekler. Babasının komutu gecikmeden gelecek. O bu evde daha fazla duramaz. "Yürüyün gidiyoruz!" Annesi apar topar kalkıyor yerinden, her seferinde, neden hiç itiraz etmiyor? Belki de daha iyi. Bir de o katılırsa... Bir gölge gibi annesi. Her an tetikte. Hiç yumruklaştılar mı acaba? Yengesi ise daha kenarda. En başından itibaren hiç karışmıyor. Çıktıklarında açmıyor annesi ağzını. Babası dayısıyla tartışmayı sürdürüyor. Annesini yeni fark etmiş gibi çatıyor. "Sen de mi," diyor, ne demekse. "Sağcı mıyım yani ben?" Cevap yok. İyi ki yok. Cevap verdiği zamanlar bundan hoşlanmıyor Eylül. Sessizce geçiştirdiğinde seviyor annesini.

Ne yazık ki Ayşe her zaman sessizce geçiştiremiyor. "Tutturdun bir Stalin, bu mu şimdinin meselesi?" diye sormaktan

alamıyor kendini. Eylül bu sorunun ne anlama geldiğini bilmiyor. Zaten Stalin nedir onu da bilmiyor. Annesi "tutturdun bir çikolata" der gibi, Stalin dediğine göre... Bu, babasının en sevdiği şeylerden biri olmalı. Ne olur sanki annesi babasına o şeyden alsa.

Partisiz olmaz ki, diyor başka bir gün annesi.

Biz böyle bir şey söylemiyoruz ki, yanıtını alıyor. Biz demesi rahatsız ediyor Ayşe'yi. Atilla haklı olabilir mi, bir hizip çalışması mı var gerçekten?

Atilla'sız da olmaz, diyor bu kez.

Alıp veremediklerinin ne olduğunu bir türlü anlamıyor Ayşe. Neden durduk yere parti içi demokrasiyi tartışmaya başladı Hasan? Atilla haklı bu konuda. Dayanamayıp, "Manifesto gibi yazı yazdın," diyor.

O sırada Eylül'ü fark ediyor, kaşlarını çatmış ona bakıyor. Oyuna dalmamış mıydı bu? Hadi kızım, diyor, içeride oyna sen. Hiç oralı değil. Kaşlarını düzelteceği de yok. Zaten konuya dahil olmuş bile. Annesinin oyununa gelmiyor. Manfisto ne, diye sorup duruyor. Cevabını alana kadar vazgeçecek gibi görünmüyor. Ayşe, Hasan'a bakıyor, bir yardım ricası. Hasan'ın umrunda değil. Hadi bakalım, açıkla çocuğa, diyor sanki.

"Bir şey değil kızım, konuşuyoruz babanla," diyor bu kez Ayşe. Bir yandan da kızının saçlarını okşamayı ihmal etmiyor, vücut dili önemli. İtiyor elini Eylül. Kaşlarının çatılması dinmemiş. İnadına daha da çok... Nihayet söylüyor söyleyeceğini: "Konuşmuyosunuz, bağırıyosunuz!"

Şimdi ne diyeceksin bakalım. Hasan'ın gözlerinden okunan cümle bu. Ama Eylül "sen" demedi ki. Babasını da kattı işin içine. Ama o bağırmıyordu ki, nereden çıkardı bağırmak falan.

"Yok kızım," diyor sonunda, "bağırmıyoruz, belki yanlışlıkla yüksek çıktı azıcık, değil mi Hasan?"

Artık yarı yolda bırakmak olmaz. Evet, diyerek destek çıkıyor Hasan karısına. Ancak o zaman yumuşuyor Eylül. O da azıcık. Yine de küstü onlara. Gidip yatacak. Yatakta uykusunda ölürse annesinin ne kadar üzüleceğini ve pişman olacağını düşünecek. Arkasından ağlayacaklar. En çok annesi. Babası zaten ağlar. Sabah okula gitmesi için uyandırmaya geldiğinde nefes almadığını fark edecek annesi. Sonra da çok fazla ağlayacak. Böyle kollarıyla sarılacak Eylül'e. Ama artık çok geç olacak. Çünkü Eylül hiçbir şey duymayacak. Annesinin ağladığını bile. Ama belki duyar. Belki görür. Yukarıdan izler onları. Bunları düşüne düşüne uykuya dalacak. Hayal meyal duyacak babasının sesini: Sen yat, ben de gelirim az sonra...

Hasan da farkında yuvarlandıkları yerin. Tutabilse çenesini, gördüğü yanlışları söylemeden, kendi rutini içinde sürdürebilse bu evliliği, tüm tartışmalardan uzak, kurtarılmış bölge gibi yaşayabilseler şu evde... Ayşe, Atilla'nın kardeşi olmasa mümkündü belki. En büyük hatası böyle bir evlilik yapmak oldu. Başkası olsaydı Ayşe, yani belki yine Ayşe olsaydı ama Atilla'nın kardeşi olmasaydı, ne değişirdi? Pek çok şey, diye yanıtlıyor bu soruyu. Bir kere, Ayşe'nin tarafsızlığını sorgulamazdı şimdi olduğu gibi. Onun ağabeyine itiraz edemediğini, o yüzden de Hasan'ın yanında tutum alamadığını düşünmezdi. Beyninin ağabeyi tarafından prangalı olduğuna inanmazdı. Zaten, Ayşe de o zaman mutlaka Hasan'la bir olur, onu sonuna kadar desteklerdi. Boğazına doğru tırmanan öfkeli bir hayvan var sanki içinde. Her fırsatta çıkıyor meydana. Ayşe'nin onu yalnız bıraktığını, terk ettiğini düşünüyor olmalı ki, canı yandıkça atak yapıyor.

Neredeyse her gün maruz kaldığı ataklar karşısında bıkmadan savunuyor kendini Ayşe. Her evlilikte olur böyle şeyler, diyebil-

meyi çok istiyor. Ama dergiden arkadaşları geldiği o akşam bu umut da tuzla buz. Laf dönüp dolaşıp kadın meselesine, kadın erkek ilişkilerine geliyor. O âna dek suskun oturan Hasan, beklenmedik şekilde giriyor söze.

"Bence tekeşlilik, evlilikleri zora sokan saçma sapan bir şey..."

Ayşe ilk kez duyduğu bu fikirle yüzleşebilmek için birkaç kez yineliyor içinden. O daha bunu sindiremeden yenileri geliyor peşi sıra: "Engels'in dediği gibi, aile dediğimiz şey aslında bir mülkiyet meselesi. Mülk edinmeye karşıysak, en başta birbirimiz üzerindeki bu sahiplik rolünü kaldırmalıyız ortadan."

Sahiplik rolü. Hiç böyle düşünmemişti Ayşe. Yani bunun bir sahiplik ve kölelik ilişkisi olduğunu. Severek evlenmediler mi? Birbirlerini mülklerine geçirdikleri aklına gelmemişti doğrusu. Kadın arkadaşlardan biri şaşkınlığını gizlemeden soruyor, onunki farklı, Ayşe'ninkiyle ilgisi yok: "Parti'nin resmi görüşü müdür Mehmet Bey bu?"

Mehmet Bey gülüyor. "Parti'nin resmi görüşleriyle nicedir ayrı düştüğümü biliyorsunuzdur herhalde Gönül arkadaş..." Sesindeki o tını. Rahatsız ediyor Ayşe'yi. Parti'yle ilgili söylediği değil. Başka bir şey var. Hani çokeşlilikten de yana olduğuna göre, yersiz değil kaygısı. Dayanamayıp giriyor araya, "Çokeşlilik üzerine Parti'nin bir politika geliştirmediği, çok daha ciddi meselelerle uğraştığı malum. Yalnız, son dönemde çokeşliliği savunanların kimler olduğuna bakacak olursak..."

"Valla ben bir fikri savunurken, kimler savunuyormuş ona bakmam," diyor Hasan. Al işte, laf çarpıyor Ayşe'ye.

"Yalnız Mehmet Bey," diyerek sözünü kesiyor Gönül arkadaş, "referans gösterdiğiniz Engels..." Gönül'ün dudağındaki ruj fazla mı kırmızı? Bakışları da bir tuhaf zaten. Hele el hareketleri... Şunlara bak Ayşe'nin gözü önünde... Mehmet Bey ve Gönül

arkadaş arasında sürüp giden tartışma bir uğultuya dönüşüyor giderek. Ayşe'nin bugüne dek karşılaştığı en ağır saldırı oldu. Ortak yaşamlarının tam üstüne düştü bomba. Her evlilikte olur böyle şeyler demesi için artık çok geç.

"Görüyor musun, yine geç kaldılar," diyor babası. Eylül neden bu kadar kızdığını anlamıyor. Berraklar gelecek diye seviniyordu ama yarım kaldı. Üstelik bugün on yaşını dolduruyor. Babasının bir aşağı bir yukarı yürümesi, ayakkabılarıyla parkeyi dövmesi, günün anlam ve önemine hiç uymuyor. Oysaki nasıl da sevinmişti doğum günü kutlaması yapacak olmalarına. Berrakların gelecek olmasına. Dayısının da tabii. Bu akşamı babasının dışarıda geçirmeyecek olmasına. "Hep böyle yapıyorlar, kimseye saygıları yok ki," diyor bu kez babası. Eylül kanepede sakin sakin oturmuş gazete okuyan annesini sarsmak istiyor. Babasını sakinleştirmesi gerekmez mi? Ya şimdi kapıyı çarpıp giderse?

"Biraz sakin olur musun, az sonra burada olurlar..."

Hah, nihayet bir hayat belirtisi gösterdi annesi. Ama arkası gelmiyor. Bu kadar mı yani? Bulabildiği en ikna edici ve sakinleştirici cümle bu mu? Ters ters bakıyor annesine. Tüm olanlardan ve olabileceklerden sorumlu o artık.

"Birazdan burada olurlarmış! Yahu saat kaç oldu. Bu çocuklar zaten zıbarıp yatacaklar. Yemek yedik, pasta kestik demeye kalmadan... Hep kendilerini düşünürler, hep! Kimbilir ne bahane uyduracaklar şimdi de."

Olsun, demek istiyor Eylül. Bu gece erken uyumaz ne olmuş ki? Annesi de mutlaka izin verir buna. Ne kadar çok zaman oldu Berrakları görmeyeli. Yatmayıverir ne olacak. Bu kadarını olmasa da şu kadarını söylüyor Eylül: "Benim daha hiç uykum yok. Otururum ben."

"Bak bak görüyorsun değil mi? Şu kadarcık çocuğu bile ne hale soktular. O bile mecbur hissediyor kendini. Hayır efendim hayır, tam saatinde yatakta olacaksın! Nedir bu yahu, herkesi kendilerine tabi etme hastalığına yakalanmış bunlar."

Annesi yine gazeteye dönmüş yüzünü. Elinden kapıp almak geçiyor içinden. Ne var bunda bu kadar okunacak! O sırada gazetenin kurtarıcısı kısacık çalan bir kapı zili oluyor. Hiç okunmamış gibi kenara koyuyor annesi gazeteyi, geldiler işte. Deminden beri burnundan soluyan babası değil sanki. Koridor boyu ilerliyor. Annesi Eylül'e bakıyor. Nereye gidiyor bu? O ne bilsin, gitsin kendi sorsun.

Koridor sonundaki odadan bir kapının çarpılma sesi geliyor. Neyse ki bu kez sokak kapısı değil. Eylül merak ediyor babasını ama evin sınırları içinde kaldığı sürece sorun yok.

"Hoş geldiniiiz!"

Evdeki gerginliğin teğet geçtiği annesi, yüzünde bir hayli gerçek bir gülümsemeyle karşılıyor misafirleri. Eylül buna takılmamaya çalışıyor ama gözünün bir ucu da koridorun sonunda. Odasından çıkacak değil mi, tüm gece orada kalmaz herhalde.

Bu gecenin yıldızı Eylül, ama bunu çoktan unuttu o. Dayısının sevgi gösterileri, yengesinin pohpohlamaları da yetmiyor hatırlatmaya. Berrak'ın uzattığı hediye paketi de umrunda değil. Bir punduna getirip koridorun sonuna ulaşmak ve hadi ama lütfen benim için gel, diye yalvarmak geçiyor içinden.

Neyse ki buna gerek kalmadan salonun kapısında beliriyor babası. Hoş geldiniz, diyor. Dayısı her zamanki gibi gülümsüyor, sen de hoş geldin. İyi dokundurma. Eylül, babasının yanında bitivermiş bile. Bak, diyor, açılmış hediye paketini göstererek. Bununla onu kandıramayacağını bile bile. Annesi de hiç yardımcı olmuyor ki, bütün koltuklar dolmuş. Babası dış kapının mandalı gibi ilişi-

veriyor sandalyenin birine. Eylül de onun yanına. Dizinin dibine. Hediyesinin ayrıntılarını gösterecek. Bir şekilde onu oyalamalı.

"Eee, ne var ne yok Mehmet Bey?" diyor dayısı. Yoksa, neden geç çıktın ortaya mı demek istiyor?

"Ne olsun Atilla, bildiğin şeyler. Dergiye bir yazı yazıyorum, onunla uğraşıyorum."

O sırada Bora çekip alıyor elinden hediyeyi. "O öyle değil bir kere, ver bana!" Başka zaman olsa üzülürdü. Şimdi aklı başka yerde. Hediyeyi alıp içeriye koşturan Bora'nın arkasından bakmıyor bile. Arada dayısının ne dediğini kaçırdı gerçi ama babasının sesine bakılırsa endişe edilecek bir şey yok. Anlatıyor işte, ne yapıp ettiğini.

"Bu konuyu bütün örgütler konuşup tartışmalı bana göre. Dergi de buna önayak olmalı."

O sırada annesi giriyor içeri, elinde tabaklar. Şangırdıyorlar. Masaya koyuyor. Çatalları bıçakları da hemen yanına. Amma gürültü. Kendi yapsa azarı yerdi. Babası da irkiliyor. Tam onun yanına koydu ya ondan, dayısı fark etmedi bile. Daha iyi.

"Valla Mehmet Bey, yazın tabii iyi hoş da, bu iş nereye kadar gidecek böyle bilmiyorum."

Pasta nerede kaldı? Annesi kenarda dikilmiş konuşmayı dinliyor. Eylül göz hapsine almış onu. Bu yana bakıverse işaret edecek sanki, hadi pastayı getir! Tabii ya bugün onun günü. Kimse bir şey diyemez ki. Ama gel gör ki annesi öylece dikilmeye devam ediyor, üstelik kızına baktığı falan da yok. Zaten kimsenin Eylül'ü fark ettiği söylenemez. Berrak ve Bora bile. Hiç değilse onlar fark edebilirlerdi yokluğunu, içeride onun oyuncaklarıyla oynarken bile anlamıyorlar. Oyuncaklar yetiyordur tabii. Sanki onu düşünen tek kişi yengesiymiş gibi elinde pastayla giriyor, kendi yapmış, ta oralardan taşımış.

Haydi bakalım, diyerek kalkıyor dayısı ayağa. Babası ona ne yanıt verdi bilmiyor Eylül. Ama yüzündeki damarları yine sayabildiğine göre... Bunun rövanşı olacaktır mutlaka.

Peki ne zaman? Pastayı yedikten sonra mı? Eylül kuzenleriyle içeride oynarken belki. Hiç gitmese ve beklese burada, engel olabilir mi? Dikkat çekmek de var tabii. Sen ne yapıyorsun burada bakayım, diye bir azarla postalarlar odasına. Şöyle kenarda görünmeyecek bir köşede pusuya yatsa. Masanın altını gözüne kestiriyor önce. Ama bu kadarı fazla olur gerçekten. Belki odasından kulak kabartması en akla yatkın olanı. Peki ya herhangi bir gerilim anında ne yapabilir ki ta oradan? Koşa koşa gelip araya mı girecek? En fazla bir çığlık atıp dikkatleri o yöne çekebilir. O zaman da delirdiğini düşünebilirler. Belki de gereksiz yere endişeleniyor. Konu kapanmış da olabilir. Neden olmasın? Babasını süzüyor bir yandan. Yüzündeki kızarıklık birazcık geçmiş. Ama birazcık. Neden tümüyle geçmiyor? Neden hep böyle kırışık alnı?

Pastalar yenirken kimsede çıt yok. Yalandan bir iyi ki doğdun yaptılar. Annesiyle babası hediye falan da almamış zaten. Alsalar da ayrı ayrı alırlardı belki. O zaman daha üzücü. İyi ki almadılar. Bora'nın çekiştirmesiyle geliyor kendine. Hadi diyor, içeri gel, isim şehir oynayacağız. Tabii o oyun iki kişi oynanmaz.

"Liderlikte ikilik yaratıyorsun Mehmet Bey!" dediğini duyuyor o sırada dayısının. Bu liderlik oyunu da iki kişi oynanmıyor anlaşılan. Bu konulara hangi arada geçtiklerini, anlamaması yetmezmiş gibi, şimdi bir de sözcükleri çözmeye çalışıyor Eylül. Bu arada Bora'yı da savdı başından. Canı isim şehir falan istemiyor hiç. Olabilir, buralara kadar onun için geldiler ama gerçekten istemiyor. Koridorda kayboluyor Bora. Eylül bu durumu kimsenin fark etmemiş olmasını dileyerek dikkat kesiliyor yeniden. Annesini arıyor gözleri. Fark edecek biri varsa odur çünkü. O da mutfak

işlerine dalmış olmalı. Zaten salonda liderlik oyununun iki oyuncusundan başka kimse gözükmüyor. Eylül de oyunun dışında bir izleyici olarak iyice siniyor bir köşeye. Yine kaçırdı babasının ne cevap verdiğini, iyi mi. Hep böyle oluyor, dayısının konuşmalarını dinleye dinleye ne kadar hâkim olabilir ki vaziyete?

"Demokrasi panosu falan... Bu saçmalıkları nerelerden buluyorsun sen? Bize yabancı şeyler bunlar, çok yabancı!"

Yok bu kez kaçırmayacak babasının ne dediğini. Pürdikkat onda gözü.

"İyi ya işte, bunu söylüyorum ben de. Yabancı olmasın diyorum. Biraz hareket gelsin, biraz tartışma olsun. İnsanlar fikirlerini rahatça yazıp çizsin."

Şimdi top dayıda. Eylül'ün de bakışları o yönde. "Boş işlerle uğraşıyorsun. Sana ne diyorum ben, her zamankinden daha da tek yumruk halinde durmamız gereken bir süreçten geçiyoruz, bunu anlamıyor musun?"

Acaba Eylül hangi tribünde oturuyor? Bora'dan duymuştu bunu. Her taraftarın kendi tribünü olurmuş maçlarda.

"Sorun şu ki ben tekpare parti anlayışına toptan karşıyım zaten."

"Yekpare parti anlayışına karşıymış beyefendi!"

Haa, yekpareymiş. Bir koşu sorsa mı annesine?

"Takmışsın Parti'ye! Liderliğe takmışsın. Kafayı bunlarla bozmuşsun!"

Ona gerek kalmadan, annesi geliyor bir koşu. Nefes nefese. Ellerinden şıp şıp damlayan sabunlara takılıyor gözü Eylül'ün. Sabundan daireler oluşuyor parkenin üstünde. Kendi yapsa ne çok kızardı şimdi. Bir bez getirip siliverse mi? Ama o zaman farkına varırlar Eylül'ün. Belki de şu dakika varmaları iyidir. Susarlar o zaman. Hepsi birden. Yekpare olarak susarlar. Eylül de kendisi tekpare olarak kalır böylece.

Sabunlar damlıyor. Şıp şıp şıp. Ama kimsenin umrunda değil. Dayısının sesi kulaklarında. Çın çın çın. Ne dediği umrunda değil. Keşke kimsenin olmasa. Herkes dönüp de şu sabunlara baksa. Biri temizlese. Biri toparlasa. Babasının, "Öyleyse," dediğini duyuyor. Öyleyse ne? "Öyleyse ben de yokum bundan böyle!" Nerede yok? Nasıl yok? İşte burada ya. Bunu doğrulamak istercesine, ilk kez o anda ayırabiliyor gözlerini sabunlardan. İşte burada babası, bir yere gittiği yok. Kimse bu evden çıkıp gitmeyecek. Kapılar çarpılmayacak. En fazla koridorun sonuna. O hakkını da bugünlük doldurdu zaten.

Eylül ilk kez pişman. İçeride iki kişinin yetmediği oyuna katılmadığı için. Pişmanlığı gözlerinden okunuyor. Tıpkı babasınınkiler gibi. Her şeyin okunduğu gözlere sahip olmak ne kötü. Okur yazar bir aileye sahip olmak daha da...

Eylül çıkmış artık ortaya. Çıkmış olduğunu da babasının gözlerinde okuyor. Yanından geçip gidecekken karşılaşıyorlar. Sen daha yatmamış mıydın, ya da sen içeride oyunda değil miydin? Buna benzer bir şey söylüyor. Yine de durmuyor. Böyle söyleyip geçiyor yanından. Dokunmuyor bile. Belki saçını okşasa, o da yeter. Ama geçiyor işte. Eylül, sırtına yapışmış bir çift yeni gözle izliyor gidişini. Ön taraftaki gerçek gözlerse annesine bakıyor. Anne çaresizlikle izliyor olanları. Ama neden çaresiz? Engel olamaz mı, dayısına kızamaz mı, babasını böyle kovduğu için... Kapının çarpılma sesiyle yumuluyor gözleri. Sırtındakiler hepten. Yüzündekiler açıldığında annesini kaybediyor bir an için. O da mı gitti? Ama hayır, sadece oturmuş. Demin ıslattığı yerin hemen yanındaki koltuğa çökmüş. Sular da damlamayı bırakmış. Kırmızı bulaşık eldivenleri büyük geliyor ellerine, babası hep kendine göre alır. Kokusunu hiç sevmediğini düşünüyor Eylül. Çıkarıyor eldivenleri annesi, onu duymuş gibi. Şap diye ses çıkarıyor yere

atılan eldivenler. İki tane, yan yana. Annesi tek eliyle saçlarını düzeltiyor. O zaman görüyor Eylül'ü. Elini uzatıyor. Yanına çağırıyor. Kokuyordur elleri. Hem kendi niye gelmiyor? Havada kalan ellerine biraz, çok az bakıp fırlıyor Eylül. O akşam bir kez bile uğramadığı odasına. O zaman fark ediyor. Berrak ile Bora çoktan terk etmiş orayı. Kapıyı çarpma sırasının ona geldiğine seviniyor. Bundan böyle, bu evde o işi yapacak başka kimse olmayacak. Bunu çok iyi biliyor.

* * *

Sen olgun bir kızsın, diyor babası. Oysa Eylül, o kadar emin olma, diyemeyecek kadar küçük. Bazı anne ve babalar anlaşamayabilirler, diyor annesi. Neden anlaşamadığınızı biliyorum, diyemiyor. Hiçbir şey söyleyemiyor. Olgun bir kişiye böylesi uygun düşer. Babası hemen tamamlıyor annesinin sözünü: Böyle zamanlarda ayrılmak bazen herkesin mutluluğu için daha iyidir. Kim söyledi anlaşamadıklarını? Bakın, ne de güzel anlaşıyorlar... Senin üzülmen için hiçbir neden yok, diye devam ediyor annesi. Sözü ağzından alıyor babası, hem iki tane evin olacak bundan böyle... Bu cümle tılsımlı. İki tane evim olacak, diye tekrarlıyor Eylül. Annesi gülümsüyor, öyle tabii ya... Eylül üzülmüyor ki hiç, iki evi olacak artık. İstediğin zaman istediğin birinde kalabilirsin, diyor babası. Kulağa çok eğlenceli geliyor. Akşamları hep aynı eve gitmem gerekmeyecek, diyor Eylül, heyecanı sesini titretiyor. Heyecanı mı? Elbette, diyor babası, kaptırmış kendini. Nerede olacak ikinci evim, diye soruyor bu kez. Henüz belli değil, diyor annesi. Ne zaman belli olur, yakın bir yerde mi olur, büyük mü olur, bahçesi olur mu, sobalı mı olur? Bir sürü soru. Annesi hiçbirine yetişemiyor. Bu kadarını beklemiyor olmalı.

Konuşma böylece bitiyor. Böyle bir konu için kısa ve sorunsuz sayılabilir. Babası içeri gidiyor. Arkasından da Eylül. Kapının eşiğinde durup onu izliyor. Dolaptaki eşyalarını eski bir bavula yerleştiriyor. Çok eski bir bavul. Ağlıyor Eylül. Bu kadar eski bir bavul olmasına ağlıyor.

Al, diyor annesi, yaz buna. Ne yazacağım, diye soruyor Eylül, bilmiyor gerçekten de. Yaşadıklarını, diyor. Düzeltir gibi ekliyor, hissettiklerini. Hep bir günlüğü olsun istemiş annesi ama olamamış. Onların evde özgürce yazma şansı yokmuş çünkü. Senin var ama, diyor, bu deftere yazdıklarını kimse okumayacak. Buna söz veriyor. Okumadığını biliyor Eylül. Çünkü bir kez bile neden yazmadığını sormadı. Peki, diyor, deneyecek. Yazmak, diye devam ediyor annesi, sana iyi gelecektir. Demek olgunluğuyla ilgili sözlerinden kendi de şüphe ediyor. Üzülme seçeneğinin de olduğunu düşünüyor. Yine de bir şey söylemiyor Eylül, yalnızca, iyiyim ben, diyor. Olgunluk nişanını yitirmek istemiyor. Evet, diyor annesi, iyisin, ama insanın karamsarlığa kapıldığı olur. Bazen yalnızlık duyabilirsin, öyle zamanlarda bu defter sana arkadaş olur, destek olur. Annesinin kendi yapması gerekenleri bir deftere yüklemek istediğini düşünüyor bu kez. Bakarız, diyor. Annesi, yazmak fikrinin Eylül'ü heyecanlandıracağını sanmış olmalı, hayal kırıklığıyla ayrılıyor yanından.

Defterin bordo kapağı var. Babasının bordo bavuluna kıyasla ne kadar da yeni... Ağlayacak gibi olup tutuyor kendini.

O günlerde önünde alışması gereken üç tane hayat vardı Eylül'ün. Annesiyle iki kişilik hayatları, babasıyla göçebe hayatları (çünkü henüz ikinci ev mevcut değildi) ve yeni okulda ona, yabancı bir ülkedeymiş hissi veren üçüncüsü...

Anadolu lisesi sınavlarında başarısız olmuştu. Onunla aynı yıl sınava giren Bora ise en iyilerinden birini kazanmıştı. Yine geri kalmıştı Eylül. Küçükken anneannesi kıyaslardı onları. "Bora ve Berrak her şeyi yiyor, bir de senin şu haline bak çiroz gibi kalacaksın!" Hadi o neyse, hiç değilse yüzüne söylüyordu bunları. Ama bu kez kapı arkalarında konuşulacakları duyar gibiydi Eylül. Ah ah, hiçbir zaman matah bir öğrenci olamadı ki zaten! Bir de Bora'ya bak sen... Berrak da en iyi kolejlerden birinde burslu okuma hakkı kazandı, ama ya Eylül...

O ise en düşük puanlı özel okullardan birini tutturabilmişti ancak. Üstelik yalnızca kızların okuduğu bir okuldu bu. Keşke, hiç gitmeseydi. Annesi, babasının itirazlarını dinleseydi de, onu kendisiyle eşit çocukların okuduğu bir devlet okuluna gönderselerdi. O ikisinin kavga ettiği sahnede bir yeri olsaydı bunları söyler miydi? Sanmıyor. O da annesinden pek farklı düşünmemişti o vakitler. Hayır, demişti babası, kızımın züppelerle yan yana okumasına izin veremem!

Annesinin kulağında bir başka ses yankılanıyor olmalıydı o anda. Yıllar önce koleje kayıt yaptırmak için kapıdan çıkacakları sırada duyduğu, abisine ait olan ses: Bu ne saçmalık, benim kardeşim züppelerle aynı okulda mı okuyacak yani, asla izin vermem buna!

O gün yapamadığı itirazı bu kez var gücüyle yapmıştı annesi. Dil öğrenmesi geleceği için her şeyden önemliydi Eylül'ün. Bacak kadar çocuktu hepsi, züppelik müppelik olmazdı onların arasında.

İçinden deli gibi yalvarıyordu Eylül, lütfen lütfen lütfen izin versin! Kimse babasının iznini almaya niyetli değildi zaten. Annesi kafasına koyduğunu yapacak, kendi düştüğü duruma onu düşürmeyecekti. Sonradan okul binasına adım attığı her sefer, çok zengin bir akrabasına ait büyük bir malikâneye girdiği hissine kapılacağını nereden bilebilirdi ki?

Babasıysa, hepsinden çok önce görmüş meğer bunları. Uçurumun bu yakasından bağırması ondan: Gitme, orası sana göre değil! Gitmiş bulundu bir kere. Artık o yakaya geçti. Öteki yakanın kimliğini ve tüm özelliklerini kalın bir palto gibi üzerinde taşıyarak. Üşüdükçe sarıldığı kalın bir palto.

Tedirgin ve küçük adımlarıyla giriyor içeri Eylül. Derse geç kaldı. Babası getirdi okula. Tam merdivenlere yöneldiği sırada, arkadan yaşlı müdür yardımcısının tiz sesi duyuluyor: Eylül! Malikânede kıymetli bir vazo devirmiş olmalı... Olduğu yerde kalıyor, arkasına bakma cesareti yok. Bir daha ince çorapla okula geldiğini görmeyeceğim, diyor ses. Kendi cılız sesini ancak Eylül duyabiliyor. Özür dilerim. Onu ve öteki sesi, ikisinden de kudretli bir ses bastırıyor.

"Bir dakika, bir dakika! Siz kim oluyorsunuz da benim kızımla o şekilde konuşuyorsunuz!"

Eylül bu kez acıyor malikânenin yaşlı hanımına.

"Ama beyefendi, okulumuzun kuralları..."

"Okulunuzun kuralları bana vız gelir, anladınız mı! Bir, kızımla bu tonda konuşamazsınız. Söyleyeceğiniz bir şey varsa bunu rica ederek ve yumuşak bir ses tonuyla söyleyeceksiniz. İki, saçma sapan kurallarınızla çocukları boğmaya hiç hakkınız yok. Ne olmuş yani ince çorap giydiyse? Bir daha duymayacağım böyle şeyler."

Merdivenlerin tepesinde durmuş inanamayan gözlerle izliyor Eylül onları. Tam o sırada ona dönüyor ses: "Sen de bundan sonra hiç dikkate almayacaksın bu kuralları. Ne istersen onu giyeceksin. Sana bir söz söyleyen olursa da ben buradayım, hemen bana bildireceksin. Hadi kızım, şimdi git derslerini güzel güzel dinle."

Bu komutu bekliyormuş sanki. Çabucak çıkıyor merdivenleri. Sıcak çatışma ortamından bir an önce uzaklaşmak her koşulda

iyi. Önce tuvalete... Biliyor, ağlayacak. Aynadaki yüze bakıp tekrarlıyor: Kahramanım hâlâ yanımda. Sırtım yere gelmez artık. Ya yaşlı cadı ona kafayı takarsa diye düşünmüyor bile. Malikânenin hanımı zavallı, güçsüz bir cadıya dönüşmüş çoktan. Bundan sonrası kolay. Rolleri değiştiler. Malikânenin küçükhanımı Eylül oldu. Şimdi okulun koridorlarında mağrur bir komutan gibi yürüyebilir. Soran olursa şöyle denilecek: Yaşlı müdür yardımcısının kurallarına başkaldıran babanın kızı. Öğretmenler odasından şu fısıltılar yükselecek: Aman, Eylül'e karşı dikkatli olalım, babası çetin cevizmiş. Ters bir hareketimizde canımıza okur valla! Tüm bu konuşmaların arasında bir tanesi en dikkat çekeni olacak: Babası Eylül'ü ne kadar da çok seviyormuş!

Aslında, daha okulun ilk günü diğerleriyle arasında en ufak bir benzerlik olmadığını anladı Eylül. Keşke babasının kahramanlığı arkadaş edinmek söz konusu olduğunda da devreye girebilseydi. İlkokuldayken, kapıcı çocuklarını pis koktukları için dışlayan grubun içinde hiçbir zaman olmadı ama şimdi o duruma sessiz kalmış olmanın cezasını çekiyordu herhalde. Bu kolejin kapıcı çocuklarından biri de o. Derslerde aktif olmayan, duvar kenarında arkalara doğru oturan, teneffüslerde zorbela bir-iki arkadaş edinmiş bir öğrenci. Sınıf arkadaşlarının okuduğu dergileri takip etmeye çalışıyor. Derginin verdiği şarkıcı posterlerini çıkarıp gösteriyor arada bir. Sınıfça yapılan öteki etkinliklere katılmaya ise asla yanaşmıyor. Güzellik yarışması düzenlemeye bayılıyorlar. Herkes birini aday gösteriyor. En gözde kızlar podyumda. Bir gün, inanılması güç bir şey oluyor, benim adayım Eylül, diyor biri. Rüyada olmalı. Az sonra annesinin dürtmesiyle uyanacak herhalde.

"Eylül yavrum uyuyor musun? Hadi kızım..."

Yo, annesine ait değil bu ses. Yine de ardından gelen sözcüğü seçemediğinden olacak, emin olamıyor. Komik duruma düşmekten korkuyor.

"Eylül kızım kalksana yerinden, arkadaşın seni aday gösterdi, hadi tahtaya!"

Kalkacak ama... Tüm sınıf hep bir ağızdan, "Aaaa!" diye bağırmadı mı az önce? Bütün yüzler ona dönmedi mi? İnci gibi dizilmiş o en popüler kızların yanında durmaya hakkı olabilir mi gerçekten?

Rüya değildi ama gerçek de sayılmazdı. İncilerin arasında bir tane sahtesinden, numunelik... İnciler kolay seçilebilsin diye. Onu aday gösteren dışında kimse oy vermedi. Yine de hâlâ müteşekkir Eylül, üzülme, benim için en güzel sensin, diyen bakışları için. Sahi kim en güzel seçilmişti? Hatırlamıyor.

Babasının göçebeliğinin avantajlarından biri, onu arada bir kendi evlerinde, eskiden üçünün olan evde görebilmekti. Annesinin dergide sabahladığı günlerde, babası gelirdi eve. Eylül'e göre, hâlâ onun da eviydi burası. Ta ki bir gün artık öyle olmadığını daha kapıdan adım atarken anlayana kadar.

Kapıyı açmış içeri girmesini beklerken Eylül, o eğilip ayakkabılarının bağlarını çözmeye başladı.

"Ne yapıyorsun?"

Ha, hay allah ya, alışkanlık işte, dedi. Ama artık çıkartmış bulunmuştu. Çoraplarıyla bastı eşiğin bu tarafına. Ayakkabılar içeri alınmamış misafir gibi kaldı öylece. Babasının eve girerken ayakkabı çıkarttığını ilk görüşüydü Eylül'ün. Bu alışkanlığı nereden edindiğini bilmek her şeyin sonunu getirecekmiş gibi hissetti, sormadı. Hesaba katmadığı bir şey vardı ama. Kötü haber tez duyulurdu.

Odasında yatağının üstünde oturmuş sohbet ediyorlar. Yeni okulu sevip sevmediğini soruyor babası. Sevmedim dese, annesine kızar. Çok sevdim, diyor. Şüpheyle bakıyor yüzüne, anladı mı? Oturduğu yerde onu rahatsız eden bir şey varmış gibi kıpırdanıp duruyor sonra. Yok, başka bir şey var. O hiç beklemediği soru geliyor Eylül'ün:

"Sana sevgilimin fotoğrafını göstereyim mi?"

Şaka yaptığına o kadar emin ki, gösteer, diyor. Böyledir babası, olur olmaz şakalar yapıp durur. Ama hayır, işte eli cebine gidiyor. Cüzdanını çıkarıyor. Kısacık bir araştırmadan sonra buluyor fotoğrafı. Eylül ile annesinin fotoğrafını da taşır mıydı böyle?

Vesikalık fotoğraftan Eylül'e doğru gülümseyen kadın basbayağı çirkin. Ama sözcükler dudaklarından değişerek çıkıyor, çok güzelmiş.

"İstersen tanıştırırım bir gün."

Bir tuhaflık var bugün Eylül'de, hiç istemediği şeyler söylüyor.

"Çok isterim. Tabii tabii, çok hem de. Neden olmasın?"

Ama annene söylemek yok, tamam mı, diyor bu kez. Sevgilisi olduğunu bilmiyor mu? Hayır biliyor, ama Eylül'e söylememesi konusunda söz verdirmiş. Nedense böyle bir şeyi seninle paylaşmamı istemedi, diyor. Annesiyle değil de kendisiyle bir sırrı paylaşmış olmasının gururuyla, peki diyor Eylül, söylemem.

Ama babası öyle sabırsız ki, kendisi söyleyecek annesine. Başka türlü onu nasıl tanıştıracak ki sevgilisiyle? Sonraki hafta, vesikalıktaki kadını görmeye gidecek Eylül. Annesi adına duyduğu kıskançlığı yenmiş olarak. Kendi adına olanı yenmesi için seçtiği yol ise, onların hayatına dahil olmak. Bunun tek koşulu var: Zeynep'i sevmek. Evet adı bu, Zeynep.

Akşam karanlığında bir yokuşun başındalar. Dükkânların, evlerin yanından geçiyorlar, hemen ardından yanları sıra bir

mezarlık uzanıyor. Tenhalık ürpertiyor. En küçük bir çıtırtıda ellerine yapışabilir. Dayanamayıp soruyor, Zeynep tek başına mı yürüyor bu yokuşu?

Evet, diyor, ıssız biraz ama o yürüyor yine de...

Sesindeki hayranlık, yaranmayla karışarak Eylül'e de bulaşıyor.

"Ne kadar da cesurmuş!"

Geldik, demesiyle karşıdan genç bir kadının onlara doğru koştuğunu görmesi bir oluyor. Bu kadar genç olabileceğini düşünmemişti. Babası bıyıklarını kesince anlamalıydı oysa. Kadın koşuyor koşuyor ve bir anda neye uğradığını şaşırıyor Eylül. Kollar her tarafını kuşatmış. İnsanın aklını başından alan bir sıcaklık. Üçü de sarhoş. Babası şefkatle Eylül'e, hayranlıkla Zeynep'e bakıyor. Nasıl büyük bir yürek bu. Daha tanımadan sevdi kızını. Gülmekten başka bir şey gelmiyor elinden Eylül'ün. Böyle bir gösteriyi daha önce yaşamamıştı. Zeynep'in yüzünden canlılık fışkırıyor. Haydi, aç değil misiniz, koşun yemeğe, diyor. Sanki her akşamki olağan buluşmalardan biri. Anneleri sofrayı kurmuş bile. Ayakkabılarını kapıda bırakıp adım atıyor ikinci evine.

Eylül, Samatya'daki evin bahçesini seviyor en çok. Bir kaplumbağa edindiler orada. Üzerine kalın harflerle "Bastıbacak" yazdı babası. Kaybolmasın diye. Bir de sahipsiz sanmasınlar. Kaplumbağanın kendini onlara ait hissettiğini sanmıyordu ya neyse. Zaten ağır adımları, fazla uzağa gitmesine engeldi. Olsa olsa bir çalının arkasına saklanabilirdi. Zaman içinde onlardan korkmasına gerek olmadığını da öğrendi. Kediler vardı sonra. Minik kediler. En çok sarı olanını seviyordu. Ama içlerinde en vahşisi de oydu. Kapıcı yoktu burada. Bahçe içinde üç katlı bir evin girişinde oturuyordu Zeynep ve babası. Bir de Ali, Zeynep'in oğlu.

Pencere önlerindeki kapların hepsi onlara ait. Annesi olsa kedileri eve sokmasına izin vermezdi. Ama burada özgür. İstediği kadar kediyi ensesinden yakalayıp salona alabiliyor. Tek sorun kışları alıp yazları serbest bıraktıkları saka kuşlarının can güvenliğinin tehdit altında olması.

Yine de hâlâ en büyük hayali bir köpek sahibi olmak. Karga, kuş, kaplumbağa hepsini çok seviyor. Ama köpek farklı, arkadaş gibi. Babasının eskiden beri sözü var ona, bir gün köpeği olacak. Annesinin itirazları yüzünden gerçekleşmedi bu hayal. Ama, diyor babası, artık özgürüz, üstelik bahçemiz de var, dilersen bir köpeğimiz olabilir!

* * *

Nasıl biri, diye sordu annesi, sevdin mi? Başını salladı. Tatlı biri. Umarım çok iyi anlaşırsınız, dedi bu kez. Çirkin olduğunu söylesem mi, diye bir an düşünse de, vazgeçti Eylül. Hakkında kötü bir laf etmeye içi el vermedi. Annesine bile.

Zeynep en az babası kadar iyi bir oyun arkadaşı. Yapmadıkları çılgınlık yok. Bir keresinde evin duvarlarını boyadılar, çeşitli şekiller çizdiler hatta. Kadınların simgesi işaretlerle bezediler ortalığı, çünkü o bir feminist. Eylül'e de çabucak benimsetti bu fikri. Defterlerine, odasının duvarlarına ve hatta ders kitaplarının önüne arkasına o işareti işliyor artık.

Uçucu, ele avuca sığmayan bir havası var Zeynep'in. Sanki her an her şeyi yapabilir, önünü arkasını düşünmez. Hayatta hiçbir şeyi ciddiye almadığı her halinden belli. Yaptıkları şakalar, oynadıkları oyunlar onun bu esen, savrulan, hiçbir yere tutunmayan bağımsız havasına uygun. Babasının yeni yönelimine de. Durmadan kanat çırpan ve ne zaman nereye konacağı belli olmayan

bir kuş sanki. Babası bu kuşun peşine takılmış gidiyor. Eylül'se onu yeryüzüne bağlayan her türlü şeye küfrederek arkalarından gıptayla bakıyor. Zaman zaman göğe yükselebilse de, eninde sonunda döneceği yerin asla kaymayan, erozyon bile yaşamayan o toprak olduğunu biliyor. Orada sapasağlam Eylül'ü bekliyor toprak. Oysa ne güzel uçuculuk, hiç kimseye hesap vermek zorunda olmamak. Özgürlüğün bu olduğuna inanıyor. İşin kötüsü babası da öyle olduğunu düşünüyor. Yine eski günlerdeki gibi oynuyorlar işte. Tek bir farkla, aralarına yeni bir oyun arkadaşı katılmış.

Onlara gittiği hafta sonlarında ders çalışması gerekmiyor Eylül'ün. Evde hiç durmuyorlar zaten. Paraları da yok. O yüzden, yapabilecekleri en iyi şey gezmek. Üstelik bir köpekleri de var artık. Adını Serseri koydular. Dişi bir köpek. Ona bu ismi Zeynep verdi. Ne yani hep erkekler mi serserilik yapacak? Böyle dedi. Şehrin tepelerinde, yeşillik alanlarda, parklarda, sokaklarda, ormanlık bölgelerde, geziyor, oyunlar oynuyorlar. Çiçek topluyorlar. O çiçekleri kurutup, resim yapıyorlar. Babası, Serseri'nin çok akıllı bir köpek olduğunu söylüyor. Çünkü bu gezintiler sırasında yanlarından hiç ayrılmıyor. Diyelim, içlerinden biri geride kaldı, Serseri onu mutlaka bekliyor. İşte, diyor babası, kolektif ruhu olan bir köpek, nice insandan çok daha akıllı. Bu sözünü ettiği ruh, yaşamlarının bundan sonraki evrelerinde peşlerini hiç bırakmayacak. O ruhu terk eden olursa mutlaka cezalandırılacak. Ama bunu o zamanlar nereden bilebilir Eylül?

Birlikte komik hikâyeler yazıyor, fıkralar uyduruyorlar. Var olmayan kahramanlar yaratıyor, o kahramanlar da onlarla birlikteymiş gibi davranıyorlar. Geçenlerde bizim Hüsamettin senden çok şikâyet etti, diyor Zeynep babasına. Ah diyor babası, kendisinin hırsızlık yaptığından da söz etti mi? Canım ne varmış bunda, asıl hırsızlık mülkiyet değil mi?

Bazen de Hüsamettin adına mektuplar yazıyor Zeynep. Kimini yastığının altında, kimini paltosunun cebinde buluyor Eylül. Gece uykuya dalacakken karşılaştığı bir mektupta, rüyasında onu gördüğünü söylüyor. Paltosunun cebindeki mektubu onlardan ayrıldıktan çok sonra, haftanın ortasında bulduğu bile oluyor. Bunu bilirmiş gibi şöyle diyor Hüsamettin, sakın bizi unutma, unutursan küserim. Zeynep'in Eylül'ü Hüsamettin adıyla aradığı bile oldu. Sesine erkek tonu vererek, şöyle dedi annesine, iyi günler hanımefendi, Eylül'le görüşmek isterim, ben arkadaşı Hüsamettin!

Annesinin bu laçkalıklar karşısında ne hissettiğini bilmiyor Eylül. Hüsamettin kılığında bile olsa Zeynep'le konuşmayı istemezdi herhalde. Ama işte böyle biriydi Zeynep, kimin ne düşüneceği, ne hissedeceği ilgilendirmezdi onu. Üstelik Eylül kapıldığı büyünün etkisiyle mi bilinmez, en küçük bir mahcubiyet duymuyor olanlardan. Annesi de oyunculuk ruhundan bir nebze nasibini alsa fena mı olur canım?

Eylül'ün, hafta sonları kendini kaptırdığı bu kuralsız ve avare yaşamdan, hayatın acı gerçeklerine dönüşü zor oluyor tabii. Pazartesi sabahları Zeyneplerin evinden gittiği zamanlarda, okul binasının malikâne havası daha bir kasvetli geliyor. Annesiyle hayatı da bir o kadar sıkıcı. Oyun yok. Şaka yok. Annesinin yüzü hep asık. Üstelik ders çalıştın mı, bugün ne ödevin var, sınav oldunuz mu, gibi yanıtlamaktan hiç hoşlanmadığı sorularla muhatap olmak var.

Bu sorulardan azat edildiği hafta sonlarından biri yine. Ama artık dönme vakti gelmiş. Babası yüzünün asıldığını görmüş olmalı ki sana bir teklifim var, diyor. Gözleri yeni bir oyunun heyecanıyla parlıyor Eylül'ün.

"Bahçedeki sarı kediyi eve götürmeye ne dersin?"

Beklediğinden çok daha büyük bir teklif. Ama ne yazık ki gerçekleşmesi imkânsız. Annem hayatta izin vermez, diyor. Babasının yüzünde hayal kırıklığına uğramış yaramaz bir çocuğun ifadesi.

"Ne yani, o evde bir tek annen mi yaşıyor, neden hep onun istedikleri oluyor?"

Zeynep de destek çıkıyor, ona göre de bu konuda ısrar edebilir, kediyi istiyorsa bunun için mücadele etmeli. Sanki annesi patron, Eylül de hak talebinde bulunan bir işçi. Ona boyun eğmemeli, haklarını (ki bu haklar arasında bir evcil hayvan sahibi olmak da var mutlaka) sonuna kadar savunmalı.

Böylece yola koyuluyorlar. Limon da küçük bir kolinin içinde. Babası, hadi bakalım maceraya hazır mısınız hanımefendi, der gibi bakıyor yüzüne... "Yok değilim," dese de faydasız. Onun yerine kendini inandırmaya çalışıyor, belki annesi gerçekten de haline acıyıp kediciği eve kabul edebilir, neden olmasın?

Bunun neden olamayacağını kapıdan girip de kutuyu salonun ortasına koydukları an anlıyor Eylül. Annesinin beti benzi atmış. "Mehmet Bey, hangi akla hizmet getirdiniz bu kediyi bu eve," diyor. "Derhal, götürün onu!" Babası hiç alttan alacak gibi görünmüyor. Şimdi bir aile faciası çıkacak. Zavallı Limon kopan gürültüden ürküp kanepenin altına kaçıvermiş. Onun kutudan çıktığını gören annesi iyice paniklemiş, çabuk diyor, çıkarın şu kediyi. Babası oralı değil. Sonunda, o sıra misafirliğe gelmiş olan Selma Abla Eylül'ü alıp odaya götürmeyi akıl ediyor. Yapabildiği en iyi şeyi yapıyor Eylül, ağlıyor. Tüm bunların ortasında kalmış olan Selma Abla da onun derdine düşmüş, ama yanlış noktadan yaklaşıyor. "Sana bir kuş alayım mı ne dersin?"

Bu soruya yanıt verecek durumda değil Eylül, bu konuyu sonra konuşsalar?

"Sen hiç mi düşünmüyorsun bu kızı? Bu kedi arkadaş olacak ona. Sabahın köründen gece yarılarına kadar çalışıyorsun. Yalnızlığını gidermesinin bir önemi yok mu senin için," diye bağırıyor babası.

Annesiyse neredeyse yakarıyor. "Nasıl anlamazsın bunu? Bilmiyor musun kediyle aynı odada iki dakika duramadığımı? Lütfen şu kediyi alıp gider misin evden?"

"İnsafsızsın insafsız!"

Bunlar son sözleri. Ardından kapı konuşuyor, babası söz konusu olduğunda her zaman söylediğinden farklı bir şey söylemiyor: Gümm!

İnsafsızsın insafsız, derken Eylül'ü savunuyor görünse de, o evden kendi rızasıyla değil de eski karısının ricasıyla çıkıp gitmeyi hiç sindiremedi babası. Nitekim günler günleri kovaladı ve Eylül'ün annesinin babasından bir ricası daha oldu. O gece çok geç gelecekti, belki sabaha karşı... Acaba Eylül'le kalabilir miydi? İki ricanın arasındaki tezat dikkat çekiciydi. Babasının da çekti. Oysa annesi açısından arada hiçbir bağlantı yoktu. O, "Kediyi alıp gider misin," derken eski kocasını değil, kediyi evden kovduğunu düşünüyordu. Kedinin cephesinden iş nasıl görünüyordu bilinmez ama bu söylemin Eylül'ün babasının beynine giden damarlardan geçerken nereye saptığı ortadaydı. Kovulmuştu.

O gün, yani annesinin sabaha karşı geleceği günün akşamı, babası istenmediği yerin kapısını çalmak zorunda kaldı. Kızının sabaha kadar tek başına oturmasına onun da gönlü razı olmamıştı. Fakat bu geliş hayırlı bir geliş değildi. Eylül, kapıyı açtığı an orada öyle dikilip durmasından anlamıştı bunu. Yüzünde donuk bir ifadeyle bakıyordu kızına. Girsene baba, derken tedirgin oluşu bundandı. Sandı ki sabaha kadar orada öyle dikilecek. Gerçi

durum bundan o kadar da farklı değildi. Bir sandalye getir sen, dedi. Bu kez donma sırası Eylül'deydi. Alık alık bakıyordu. Hadi Eylül getir şu sandalyeyi. Döndüğünde kapıyı kapatmış, hole adım atmıştı neyse ki. Ama dikey pozisyonu koruyordu. Aldı sandalyeyi, holün ortasına, hatta biraz daha kapıya doğru bir yere yerleştirdi. Gitmek ile kalmak arasındaki noktaya. Bir adım sonrasının dışarıya ait olduğu bir çizgiye koydu sandalyeyi. İşte ancak o zaman dikey pozisyonu terk edebildi. Eylül de ancak o zaman sorabildi: "Ne yapıyorsun?"

"Ben burada oturacağım. Sen git içeride ne yapacaksan yap. Ders mi çalışacaksın, televizyon mu izleyeceksin, neyse artık..."

Ama o tavla oynar, sohbet ederler diye düşünmüştü.

"Ben burada oturacağım dedim ya. Sen evde yalnız kalma diye geldim. Bu görevi burada otururak da yerine getirebilirim pekâlâ."

İyi ama... neden diye soracakken vazgeçti. Saçma olurdu. Yanıtını bildiği soruları sormanın anlamsızlığını çok önce kavramıştı. Kitap getirmişti yanında babası. Bütün gece onu okudu. Hiç konuşmadı. Annesinin gelmesine yakın da çekti gitti. Ne yaptınız babanla, diye sorunca annesi, anlattı Eylül olanları. Anlatmasaydı, babasının oturma eylemi de başarıya ulaşmış sayılmazdı. Eyleme iştirak etti.

Bu eylemi yapmaktaki amacı neymiş, diye sormadı annesi. Bildiğimiz eylem muhataplarına yakışmayacak kadar safça bir tepki verdi: Aaa niye? Dudağını büküp, omzunu yukarı kaldırdı Eylül. İki avucunu ne bileyim dercesine yukarı açtı... Yalandı tabii. Bunda anlamayacak ne var diyemezdi ya. İlk şoku atlatınca beyne giden damarlar açılmış olmalı ki, annesi soru sormak yerine bir tespitte bulundu bu kez: Çocuk çocuk, senin bu baban tam bir çocuk!

Kılıçlar çekilmişti artık. En azından baba cephesinde. Savaş tamtamlarının sesi ufak ufak duyulur olmuştu. Annen, diye başla-

yan cümleler kurmaya başlamıştı bile. Bazen annen, bazen dayın: Annen, senin şu kadarcık bir isteğine bile razı olmadı görüyor musun, Eylül? Dayının despotluğundan annen de çok çekti ama bak o da farklı davranmıyor sana karşı. Uzlaşmak dünyanın en kötü şeyidir Eylül, sen her zaman mücadeleci bir yapıya sahip ol, bu benim sana vasiyetimdir. Annen bile olsa kötü davranışlarla uzlaşmamalısın. Annen şu statükoculuğu bir kenara bıraksa her şey ne kadar farklı olur bak. Dersleri de o kadar önemseme, ne olmuş yani, bak ben lise mezunuyum ama kendi kendimi nasıl geliştirdim. Her şey okul değildir, bunu sakın unutma. Biraz itiraz et Eylülcüğüm, ne bu böyle annenin boyunduruğundan çıkmıyorsun.

Hepsinin gerekçesi tek bir yere bağlanıyor. Olgun bir kız Eylül. Hızla da büyüyor. Hayatın gerçekleriyle tanışması gerekir artık. Ömür boyu bir cam fanusta yaşayacak değil ya.

* * *

Fanusun, güneşli bir pazar günü bir çekiç darbesiyle kırılacağını henüz bilmiyor Eylül. Babası hepsine birer bisiklet bulmuş. Satın almamış tabii, edinmiş bir yerlerden. Haydi, diyor, bugün biraz dolaşalım, uzaklaşalım buralardan.

İyi ama ya geç kalırlarsa?

"Geç kalırsak da kalırız ne var bunda, bırak şu anne korkusunu artık, ben arar söylerim bizde kalırsın gece."

Böylece basıyorlar pedallara. Bayağı yüksek bir yerlere tırmanıyorlar, dağ bayır bile aşıyorlar. Zeynep'in Âşıklar Tepesi dediği bir yere geliyorlar. Tüm gün dolaşmışlar. Artık hava kararmak üzere. Zeynep o gece orada kalacaklarını ilan eden, en sevdiği şarkılardan birini söylemeye başlıyor. Benim gönlüm sarhoştu-

uuur yıldızların altındaaa... Sevişmek ah ne hooştur yıldızların altındaa... Şarkısını söylerken oraya onun için konmuş gibi duran salıncağa konuveriyor. Hem söylüyor, hem de diğerlerinin ona katılması için çağrıda bulunuyor. İşte böyle biri Zeynep, hepsi hayranlıkla onu izliyor.

Hadi, diyor babası, şöyle oturalım da biraz sohbet edelim.

Ne zamandır ciddi bir konuşma yapmadılar, ara sıra yaptığı dokundurmalar hariç, şaşırıyor o yüzden Eylül. Hemen yanına oturuyor, merak içinde. Zeynep sataşıyor salıncağından, aman ne bu ciddiyet Mehmet Bey! Sonra da dönüp göz kırpıyor Eylül'e. Zeynep hep güldürüyor onu. Ama babasının yüzündeki ifade değişmiyor.

"Eylülcüğüm, sen artık kocaman bir kız oldun, şimdi söyleyeceklerimi eminim ki anlayacaksın, sana bazı şeyleri açıklama vaktinin geldiğini düşünüyorum..."

En son bu ciddiyetle konuşmaya başladığında hiç iç açıcı şeyler işitmemişti Eylül. Bu kez yanında annesi yok neyse ki.

"Biliyorsun, bugüne kadar herkes beni Mehmet Bey olarak çağırdı..."

Bu tuhaf açıklamaya anlam vermesi beklenemez. Ne var ki bunda, onu da Eylül diye çağırıyorlar.

"Sen de böyle bildin, soranlara babanın adının Mehmet olduğunu söyledin. Ama Eylülcüğüm, bu benim gerçek ismim değil."

Eylül'ün ilk tepkisi dönüp Zeynep'e bakmak oluyor. Salıncağında oturmuş, ayaklarıyla toprağı eşeliyor Zeynep. O biliyor mu? Merak etse de soramıyor. Bilmiyor olmasını umuyor. Peki, diyor kabullenmiş bir sesle, gerçek ismi ne? İnşallah çok kötü bir şey değildir... Hasan, diyor. Sonra da Eylül'ün ne tepki vereceğini izliyor, bu kez merak içinde olan o.

Hasan mı?

"Evet, Hasan. Beğenmedin mi yoksa?"

Bilmem ki, diyor Eylül, hiçbir şey ifade etmiyor...

Peki, diyor, neden bugüne kadar Mehmet Bey olarak yaşadığımı merak etmiyor musun?

Bir dakika, önce şunu bir sindirsin hele... Evet tastamam böyle geçiyor aklından. Hasan isminde bir yabancıyla aynı bankta oturuyor. "Hasan" bunları bilmeden açıklamasını sürdürüyor.

"Biliyorsun, komünistim ben. Dayın, annen, teyzen, hepimiz komünisttik o zamanlar. Bundan dokuz sene önce bir darbe oldu. Asker yönetime el koydu, bildiğin şeyler işte, o zaman teyzen yurtdışındaydı, geri dönemedi. Dayın hapis yattı. Ben de aranıyordum. Aslında hâlâ aranıyorum."

Yadırgayarak bakıyor Eylül. Aranmadan kast ettiğinin ne olduğunu tam olarak anlayamasa da saklanan bir insan hali göremiyor babasında.

İyi de diyor, artık asker yok ki.

Evet ama, hakkımızdaki hükümler geçerliliğini koruyor, diye açıklamada bulunuyor Hasan, eğer gerçek kimliğim ortaya çıkarsa beni hapse atarlar.

Ağlayabilir ama tutuyor kendini Eylül. Ona bir daha hiçbir sırrını açıklamaz yoksa.

"Sen yine beni Mehmet olarak bil, gerçek adımı yalnızca aramızda kullanacağız, olur mu?"

Yeniden Zeynep'e bakıyor, biliyor demek... Son bir soru takılıyor aklına. Bunu öğrendiğinden annesine bahsedebilir mi?

Aslında değişen bir şey yoktu, babasına baba demeyi sürdürecekti. Etraftakiler de Mehmet olarak bilmeye devam edeceklerdi onu. Kendini kandırılmış da hissetmiyordu. Sonuç olarak geçerli nedenleri vardı. Geçmişi sorgulamak yerine bugüne bakmaya

karar verdi. Orada gördüğü şeyse gururlandırdı Eylül'ü. Babası hayatının sırrını paylaşmıştı onunla. Demek o kadar güveniyordu. Eskiden güvenmiyor muydu yani? Bu anlama gelmezdi tabii. Babası, o yıllarda fazla şey bilmenin tehlikeli olduğunu söylemişti. Kızlarını korumaktan başka bir düşünceleri yoktu. Hak verdi.

Sınıf arkadaşlarına bir polisiyenin içinde olduğunu söylese hayatta inanmazlardı. Keşke anlatabilsem, diye düşündüğü oldu pek çok kez. Nasıl da caka satardı ama. Bunun babasını tehlikeye atmaya değmeyecek bir şey olduğunu biliyordu tabii. O yüzden tuttu çenesini.

Şimdi daha iyi anlıyordu, neden çalışmadığını, neden parasız pulsuz olduğunu... Gerçekten gariban bir görüntüsü vardı. Annesiyle boşandıklarından beri daha da... Öğrendiğine göre Parti'den de koptuğu için hiçbir geliri yoktu. Onunla birlikte ayrılan arkadaşları da kısa zamanda sırt çevirmişlerdi ona. Eskisi gibi değildi zaten, annesiyle birlikteyken arkadaş eksik olmazdı evlerinden ama şimdiki eve hemen hemen kimse gelmiyordu. Zeynep, Ali ve Serseri'yle, arada bir de Eylül'ün katıldığı minik bir komün gibiydiler. Eylül bu komünün yedeği sayılabilirdi ancak. Asil üye onlardı...

Öfkeliydi babası. Eski arkadaşlarının adı geçtiğinde bir bir saydırıyordu. Şu kaçak haliyle ortada bırakmışlardı onu. Stalin'in yanına bir de Gorbaçov eklenmişti şimdi. Eylül bunların birer kişi olduğunu anlamıştı artık ama tanımıyordu ikisini de. Türk değillerdi yalnız. İsimlerinden belliydi. Babasıyla, dayısıyla, annesiyle nasıl bir ilişkileri olduğunu ise... Yok, bilmiyordu. Bir-iki yerde Stalin'in fotoğrafını gördü. Ürkütücü bakışları ve Samatya taraflarında rastladığı adamlarınkine benzer bıyıkları olduğu dikkatinden kaçmadı. Elindeki tek bilgi buydu. Babasıyla her buluşmalarında bu isimler geçiyordu aralarında. Aileden birileri gibiydiler. Pek sevilmedikleri ise kesin. Her ailede olur böyleleri.

En son kazık yediği arkadaşları bir yana, neden en çok dayısına yüklendiğini anlamıyor Eylül. Stalin'in adı geçti mi, ucu mutlaka dayısına dokunuyor. Alay ediyor durmadan. Türkiye'nin Stalin'i mi olacakmış falan diyor. Arada annesine de laf çarpıyor. Aslında o da sevmez Stalin'i ama ağabeyinin eteğinden ayrılamadı, gibi şeyler söylüyor. Bir araya geldikleri kısıtlı vakitlerde bu konuları konuşmaktan hoşlanmıyor Eylül. Beyninin içi çarşamba pazarına dönüyor her seferinde. Bir de dayısı ve annesi hakkında böyle atıp tuttuğunda kendini hep suçlu hissediyor. Babayla da yapılsa, dedikodu kötü bir şey. Herhangi bir yorumda bulunduğundan değil, yine de hâkim olsa suça iştirakten pekâlâ tutuklardı kendini. Evet, itiraf etmek gerekirse Hâkim Bey, Zeynep ve Hasan ve hatta Ali, dayısı ve Parti'yle dalga geçtiklerinde Eylül'ün de kıkırdadığı oldu. Aslında çok da anlamamıştı neden söz ettiklerini, Ali'nin de anladığını sanmıyordu, ama herkes gülünce... Elbette, elbette çok büyük bir yanlıştı bu, herkes şimdi şu camdan aşağı atsa kendini o da mı... Tabii ki omuzları üzerinde kendi kafasını taşımalıydı, bilmez miydi... Ama işte uydu bir kere. Tahrik var dese, cezasında bir hafifletme... Olmaz mıydı? Yapılamaz mıydı bir şey?

Yapılamazdı tabii. Eve dönüş yolunda başlardı kendi kendini yemeye. Babası ile Zeynep'in konuştuklarını annesine aktarsa biraz olsun günah çıkarmış sayılır mıydı acaba? Tabii buna asla kalkışamazdı. Kalkışsa, yine kavga kıyamet. Neme lazım babası telefon ettiğinde annesi bir laf ederdi bu kez. İyice sarpa sarardı iş. En iyisi hiçbir şey olmamış gibi davranmaktı. Gerçi artık telefonlarda da konuşmaz olmuşlardı. Annesi bir-iki kez sitem etmişti bu konuda. Babası, telefonu o açtığında merhaba bile demeden Eylül'ü istiyordu. Eylül de ayıplamıştı bunu ama ne yalan söylesin, bu konuyu da hiç açmadı babasına. Olmamış gibi davranma stratejisinden şaşmamak gerekirdi. Babası uzlaşmanın kötü bir

şey olduğunu söylerdi ama bazen can kurtarıcı olabiliyordu. Hem bugüne kadar çatışmanın kime ne yararı olmuştu ki?

Tek uzlaştığı, annesinin ya da babasının davranışları değil. Zeynep de bu kervana kısa sürede katılıyor. O güne kadar suçu Eylül'ünkinden ağır değildi. O da babasının sözlerini dinleyerek ve en fazla bir-iki küçük katkıda bulunarak iştirak etmişti yalnızca. Bu kez suçu bizzat işleyen olacaktı. Zeynep, ne babası kadar saf, ne annesi kadar iyi niyetliydi. Gerçi bunu o zamanlar bilemezdi Eylül, ama sanatı kötü emellerine alet etmek diye bir şey varsa bunun ustası Zeynep olmalıydı. Daha yumuşak bir dille, Zeynep sanatın, mesajlarını satır aralarında verme özelliğini kavramış, gerçekten iyi bir edebiyatçıydı.

Öykü yazardı. Bu öyküleri sesli okumayı severdi. Havanın kötü olduğu günler eve kapanmak zorunda kaldılarsa, defterlere yazdığı öyküleri yatağının üzerine yayar, bağdaş kurar ve onları Eylül'e okurdu. Güzel bir sesi vardı. Her cümlenin hakkını verirdi. Tiyatro sanatından da nasibini almış olmalıydı. Ama nedense tüm öyküler birbirine benzerdi. Problemli giden evlilikler, acı çeken kadınlar. Feministti de ondan mı? Bundan o kadar emin değil Eylül, çünkü çoğunlukla acı çeken kadına acı çektiren de yine bir kadın olurdu. Üstelik hangisinin kurban olduğu konusunda anlaştıkları söylenemezdi. Yine de bu konudaki fikirlerini her an değiştirebilirdi Eylül...

Kadınlar arasındaki bu acı çekme-çektirme durumu bir erkekten kaynaklanıyordu hep. Paylaşılamayan bir şey vardı ve o adam, birinin kocası, ötekinin sevgilisiydi. Zeynep'e göre asıl mağdur olan her zaman sevgiliydi. Çünkü toplum onu metres olarak görüyor ve ahlaki yargılarla mahkûm ediyordu. Karısı ise devletin ona verdiği yetkiye dayanarak adamı sahipleniyordu. Aslında adamın gönlü sevgilisindeydi. Ama her zaman öteki kadın mua-

melesi gördüğünden, seçimini sevgiliden yana kullanamıyordu, toplumsal baskılar o adamı da mutsuz ediyordu işte. Oysa sevgilisi aşkı için her şeyi göze almış cesur bir kadın olarak övgüden başka neyi hak etmişti ki?

Bir gün babası, annesiyle ortak arkadaşlarının Zeynep'e tavır aldığını söyledi Eylül'e. Onları annen kışkırtıyor, dedi. Bir-iki kez evlerine gitmek istemişlerdi de, arkadaşları Zeynep'siz geleceksen buyur gel demişlerdi. Babası da tabii ki resti çekmiş ve hepsiyle tüm bağını kopartmıştı.

O akşam eve gittiğinde annesiyle tek kelime konuşmadı Eylül. İçi Zeynep'e karşı merhamet doluydu. Babası dememiş miydi, her zaman ezilenin yanında olmak gerekirdi.

Annesi Eylül'ün onunla konuşmadığını, ona tavır aldığını anladı mı? Bir soğuk savaşsa bu, galibi belliydi. Eylül'ün tek amacı, istediği zaman uzlaşmamayı başarabildiğini öncelikle kendine göstermekti.

Sonraki hafta bu eyleminden gururla söz etti babasına. Beklediği gibi aferinini de aldı. Zeynep'in gözlerindeki ışıltı ise en büyük ödüldü onun için. O gece bir müjdeyle taçlandırdı zaferi Zeynep, yeni bir öykü yazmıştı.

Gazeteci bir kadın üzerine kuruluydu öykü. İşkolik bir kadındı bu. Ailesini ihmal etmek pahasına gece yarılarına kadar çalışıyordu. Güzel miydi? Orası belli değil. Yine de Eylül'de bıraktığı izlenim o kadar da güzel olmadığıydı. Bakımsızdı en azından. Kendiyle ilgilenmiyordu. Varsa yoksa işi. Evde kocası ve kızı akşam yemeklerine gelmesi için yolunu gözlüyor ama o işyerinde bir sandviçle doyuruyordu karnını. Aklına bile gelmiyor, bizimkiler beni bekler diye düşünmüyordu. Kız annesini özlüyordu, onunla bir arada olmak istiyordu; koca, karısının ilgisizliğinden

mutsuzdu. Öykü, adamın bir başka kadına âşık olmasıyla bitiyordu. Yeni kadın genç, güzel, hayat doluydu.

Zeynep bu öyküyü okurken her zamanki gibi onların yatağına uzanmışlardı. İçeriki odadan daktilo sesleri geliyordu. Bir başka öykü de orada yazılıyordu belki. Soğuk karısı yüzünden kendini bir başka kadının kollarına atan adamın ağzından, hikâyenin öteki cephesi... Zeynep'in okuması bittiği sırada daktilo sesleri de son buldu. Daktilonun başındaki kalkıp yanlarına geldi. Odanın kapısından şöyle bir baktı. Yüzünde memnuniyetini bildiren bir ifade... Tam olarak ne düşündüğünü bilmiyordu Eylül, ama o ifadeyi bozmak hoşuna gidecekti. Beklenmedik şekilde sordu: Annemi sevdin mi hiç?

Babası, hayır anneni hiç sevmedim, dese şaşırmazdı. Onu hiçbir zaman güzel bulmamıştı ki. Saçlarının kısa olmasından hoşlanmıyordu. Hiç makyaj yapmamasından, süslenmemesinden, küpe bile takmamasından. Zeynep onun tam aksiydi. Gözünün farı eksik olmuyordu. Kızıla boyadığı saçlarını okşayarak salınan küpeleri de... Kalp şeklinde, boynundan hiç çıkartmadığı gümüş bir kolyesi, uzun parmaklarına yakışan yüzüğüyle Zeynep, bir erkeğin sevebileceği ideal kadındı. Yüzünden kahkaha eksik olmaması da cabası... Zeynep ile babasının ilişkilerinin tarihini bilmiyor ama annesiyle evliyken başladıysa da, haklıydı adam. Babasının sesini duyar gibi olduysa da hiçbir zaman emin olamadı Eylül. Ne yanıt vermişti acaba?

* * *

Bu hak hukuk davasında bir tek siyasi konulara gelince tökezliyor Eylül. Demek avukat olsa ancak adi davalara bakabilir. Ama neyse ki yok öyle bir düşüncesi. Uğraşılacak şey değil. Hele aile içi

davalarda iyice çarşafa dolanırdı olay. Elbette şundan iki-üç sene öncesine göre bayağı çok şey biliyor. En basitinden Stalin'i bir çikolata markası sanmıyor artık. Ama ya öteki kelimeler? Merak da etmiyor ki. Hani merak etse sorar soruşturur. Kaynak bol nasılsa. Babasına sorsa, hiç üşenmez uzun uzun anlatır. Sormadan bile bir sürü şey anlattığına göre. Al işte daha geçenlerde oturttu karşısına, sanki sormuş gibi başladı anlatmaya. Öncü partinin ne olduğunu biliyor musun, diye sordu önce. Biliyorum dese, yalan olur. Bilmiyorum dese, o da tam gerçeği açıklamaz doğrusu. O yüzden, tam olarak değil, diye yanıtlıyor bu soruyu. Babasının yüzündeki o ifade yok mu, kahrediyor Eylül'ü. Başarısız bir öğrenci karşısında, işimiz var bununla, diyen bir öğretmene benziyor. Oflaya puflaya açıklayacak şimdi. Sonra da tekrarlatacak. Söyle bakiyim öncü parti ne demekmiiş? Eylül de hatırladığı kelimeleri yalan yanlış sıralayacak: Eee... Öncü partiii... Iıı kitleleri... eeee... devrimden... ııı... yani... kitleleri... sıkıyönetim. Yok o başkaydı. Sıkan. Hah. Sıkan sonra da devrimi tekele... Yok tekel değil, tek el. Yani tek bir elde topluyor herhalde. Neyi topluyor? Devrimi işte canım.

Kulağından tutup çekse yeridir babası. Dinlese doğru düzgün böyle olmaz tabii. Bak almış yürümüş, anlatıp duruyor. Ama Eylül, neymiş bakayım öncü parti, dediğinde ne cevap vereceğini düşünmekten dersi dinleyemedi ki.

"Dayının partisi işte böyle bir parti. Şöyle de diyebiliriz buna: Kitleleri Gütme Partisi."

Bu espriye çok gülüyor babası. Kendi yapıp, kendi gülüyor. Zeynep de katılıyor ona. Eylül ise konuya tam hâkim olmadığından herhalde, espriyi kaçırıyor.

Onun gülmediğini, daha doğrusu gülemediğini görünce devam ediyor babası.

"Ben bu öncü partiyi reddettim işte." İyi yaptığı belli. Yani gururla söylediğine göre. Zaten aklında kaldığı kadarıyla öyle pek matah bir şey değilmiş. Matah derken benzer bir kelime çalınıyor kulağına: Maval.

Maval ne demek?

"Safsata yani," diye açıklıyor bu kez, öğrencisinin nihayet ilgisini çekebildi. "Öncü parti safsataları, devrimi kendi lehine döndürmek..." Bu konular hızla Eylül'ün aleyhine dönecek gibi gözüküyor. Nasıl yapsa da değiştirse? Ama babası bu kez daha anlaşılır bir cümle çıkarıyor ağzından: Dayın, hakkımda orada burada konuşuyormuş.

Dedikodu kötü bir şey. Daha önce de söylemişti. Dayısını ayıplıyor gerçekten. Ne diyormuş acaba?

"Benim karşı devrimci olduğumu falan söylüyormuş."

Bak bunu biliyor işte. Yani karşı devrimcinin ne demek olduğunu. Sorsa hemen yapıştırır cevabını. Devrime ihanet eden demek!

"Hepsi uydurma," diyor babası. Buna sevindi Eylül. İyi bir şey değil çünkü. Karşı devrimci bir baba istemez. Peki ama o zaman neden ayrıldılar? Yani dayısıyla. Oralı değil babası. Zaten bu soruyu sadece aklından geçirebildi Eylül. Babasının ayrıntılı açıklamalarını ise yine kaçırıyor. Son cümleyi yakalıyor sadece: "Eminim ki annen bunları böyle aktarmaz sana."

Annesinin pek bir şey aktardığı yok aslında. Babası hakkında konuşmamaya özen gösteriyor. Yine de, onun bu anlattıkları kafasını karıştırmadı dese yalan olur. Arada bir yaşadığı bu kafa karışıklıkları sayılmazsa, her şey yolunda bile denebilir. Birlikte iyiler. Zeynep'le, Ali'yle, babasıyla... Tabii Serseri'yle de. Hafta sonları rutin buluşmalarını yapıyorlar. Oyunlar devam ediyor. Yeni düzen enikonu oturmuş. Ne onların Eylül'den bir şikâyeti var, ne Eylül'ün onlardan.

Ama bir gün her şeyin değişeceğinin ilanı gibi, üzerinde büyük harflerle "ELEŞTİRİ VE ÖZELEŞTİRİ PANOSU" yazılı bir bez asıyor babası duvara. Kapıdan girer girmez çıkıyor karşısına. Bir kampanya havası esmeye başlıyor evde. Bundan böyle, diye duyuruyor babası, bu panoyu birbirimizi ve kendimizi eleştirmek için kullanacağız. Sonra Eylül'e dönüp diyor ki, söyle bana, annenle yaşarken böyle bir olanağın var mı?

Söz ettiği olanak büyükleri eleştirebilmek olmalı. Bu daha önce hiç gelmemişti aklına. Annesine kızdığı çok olurdu. Bu kızgınlıklarını kapıları çarparak, kendini odasına kapatarak belli ederdi. Düşünüyordu da, gerçekten yoktu böyle bir olanak.

Peki ya annen, diye soruyor bu kez, o istediği gibi eleştirmiyor mu seni?

Onunkine ne kadar eleştiri denir bilemiyor ama, gerçekten de Eylül'e kızdığını açıkça belli ediyor annesi. Alıyor karşısına, bak Eylül, diye başlayan cümleler kuruyor.

Babası, bunun haksızlık olduğuna, ama böyle bir haksızlığa bu evde uğramayacağına ilişkin uzunca bir propaganda konuşması yapıyor. Bu "eleştiri ve özeleştiri panosu" iktidara yeni gelmiş partinin vaat ettiği demokratik ortam için umut verici gerçekten de.

Ama kazın ayağının hiç de öyle olmadığı kısa sürede çıkıyor ortaya. Öyle ki, panonun varlığı demokrasi havasının yarattığı bir ferahlamadan çok sıkıntı olmaya başlıyor Eylül için. Cuma akşamları okul çıkışında ilk onu düşünüyor. Acaba kendisi için bir not var mı? Tüm hafta boyunca olup bitenleri gözden geçiriyor yolda. Bir kusur işlemiş mi? Sürçülisan etmiş mi? Mesela geçen hafta sonu hep birlikte yürüyüşe çıkmak istediklerinde, yorgun olduğunu, evde kalmak istediğini söylemiş olması... Bu davranış pek çok şekilde yorumlanabilir. Kolektife uymamak, uyumsuzluk, mızıkçılık... Ne derseniz artık. Ya da evin herhangi bir sorumlu-

luğunu üstlenmemiş olmak, misafir gibi durmak, bir işin ucundan tutmamak. Bunlar da kolektife katılmanın reddi olarak algılanıp pekâlâ eleştirilebilir.

Bir keresinde babasının gecekonduda yaşayan bir arkadaşına gitmişlerdi. Kızlarıyla oynamak yerine, kenarda öylece oturdu Eylül, konuşmaya bile yeltenmedi. Hemen gerekli argümanlar sıralanmış ve onları küçümsediği için böyle davrandığı sonucuna varılmıştı. Sınıfsal tutum diye buna denirdi işte.

Oysa, gecekondunun taş bahçesinde onlarla oyun oynamayı istemez miydi Eylül? Ne güzel de koşturup duruyorlardı o küçücük taşlıkta. Keçileri bile vardı. Nasıl da istemişti keçiye kendi elleriyle ot yedirmeyi. Orada misafir Eylül'dü, neden kimse bunu görmüyordu? Ev sahiplerinin onu oyuna katması gerekmez miydi? Babası, Sadık Amca ve karısı Zübeyde'yle aynı masada oturmaya neden meraklı olsun ki... Onların sevimsiz konuşmalarına kulağını tıkamıştı zaten. Gözü oyundaydı. İçi gidiyordu. Ayakları oldukları yerde kıpır kıpırdı. Sandalyesinde sallanıp duruyordu. Poposu şöyle bir havaya kalkar gibi olsa da hemen eski yerini buluyordu. Bir türlü allahın cezası sandalyeden kopamıyordu. Yuvarlak masanın çemberinden dışarı çıkamıyordu. Kimsenin onunla ilgilenmediği bu köşe, yabancı bir ortam için en güvenlikli yerdi sonuçta. Soru soran yoktu, sohbet için konu açmaya çalışan da. Kendi halinde rahattı orada, oyuna katılmak için yanıp tutuşsa da... O azap veren saatlerin sonuna geldiklerinde, gecekondunun arkalarından kapanan kapısının sesini duyar duymaz derin bir rahatlama hissetmişti. Ohhh... Her şey geçti. Oyuna katılmak isteği ile adım atma korkusu arasındaki çelişki, dış etkenler sayesinde sona ermişti. Bunları bilemezlerdi tabii. Hiç sormamışlardı ki.

Bazen hiçbir şey yazılı olmazdı panoda. Yine de bu, her şeyin sütliman olduğu anlamına gelmezdi. Panoyu yeterli görmemiş

olmalıydı babası. İnsanlar kimi zaman eleştirilerini ifade etmek için başka yolları yeğleyebilirlerdi. Yazı yazmak ne de olsa daha cesur bir adımdı. Arkanızda delil bırakıyordunuz. O yüzden yeni bir icatta bulunmuştu. "Haftalık Eleştiri ve Özeleştiri Toplantıları."

Toplantı, Eylül'ün de orada bulunduğu pazar akşamları yapılacaktı. Ne de olsa o da bu kolektifin bir üyesiydi. Eylül'e kalırsa babası yanılıyordu. İnsan eleştirisini yazarak daha kolay yapabilirdi. Bir kere eleştirdiğiniz kişiyle yüz yüze olmamak bir avantajdı. İkincisi en azından Eylül için yazı dili, ifadenin gücü açısından da daha çok olanağa sahipti. Neyi nasıl söyleyeceğinizi düşünmeniz için önünüzde neredeyse sonsuz bir zaman vardı. İdam kararı verecek olan bir hâkim, kararını mahkûmun yüzüne okurken nasıl zorlanırsa, dokunaklı bakışlarıyla karşınızda duran birine eleştirilerinizi söylemeniz de öyle zordu. Belki de kolaya kaçmalarını engellemek istemişti babası. Eleştirmenin bir erdem olduğunu düşündüğünden, ama eleştiriler karşısında güçlü durmanın, alınganlık göstermemenin, mızıldanmamanın daha da büyük bir erdem olduğuna inandığından... Ayrıca bu sayede kimse birbirinden kaçamıyordu. Panoda sizin için bırakılmış bir eleştiri notunu ya da mektubu okuyup hiçbir şey olmamış gibi davranabilirdiniz. Yanıt verip vermemek, eleştiriyi kabul edip etmemek, ne düşündüğünüzü söyleyip söylememek size bağlıydı. Ta ki pazar toplantıları gündeme gelene dek! Artık kaçarı yoktu. Herkes zaaflarıyla yüzleşecekti, öyle veya böyle. İster kırmızı panonun önünde, ister toplantı salonunda, eski ve çökmüş koltukların içine gömülürken...

Her ne kadar yazarak eleştiri yapmanın çok daha kolay olduğunu söylese de bir kere bile o panoya herhangi bir not iliştirmedi Eylül. Ona yazılmış olanları okumaktan başka bir ilişkisi olmadı o bez parçasıyla. İşin kötü yanı, notları alıp cebe koymaları yasaktı.

Kolektifin tüm üyelerinin o nottan ve içindekilerden haberdar olduğundan emin olana kadar. Bunun sağlanması için panodaki notların değişimi haftada bir olarak belirlenmişti. Her pazar sabahı notlar panodan çıkarılıp mutfaktaki masanın üzerine konuluyordu, isimlere göre sınıflandırılarak. Herkes kendine ait olan notu alabileceğine o zaman hükmediyordu. Böylece yeni haftanın yeni eleştirilerine de yer açılmış oluyordu.

Bugüne kadar Eylül'le ilgili yazılmış notları üst üste koysanız bir tomar mektup kâğıdı kadar yer kaplar. Hiç az sayılmaz. Babası o notları saklamasını, yıllar içinde dönüp yeniden bakmasını öğütlemişti hatta. Bakalım zaaflarını yenebilmiş miydi? Eğer, demişti, içlerinden herhangi birinin sende artık mevcut bulunmadığına karar verirsen, ancak o zaman yırtabilirsin o notu. Aslında pazar toplantılarının bir kaydı da yapılmalıydı Eylül'e göre. İsteseler annesinin röportaj teyplerinden birini getirebilirdi. Böylece iyi bir arşiv toplanmış olurdu. Herkese birer kopya çıkarırlardı. Canlı kanlı eleştiri kasetleri. Yıllar içinde dinler dinler, zaaflarını yendikçe bantlarını koparırlardı. Eğer böyle bir şey yapılsaydı, o toplantılarda Eylül'ün de olduğuna dair en küçük bir kanıt bulunamazdı. Gerçi, "Eylül'ü eleştiriyorum," diye başlayan cümleler onun da orada olduğuna ilişkin bir veri olarak kabul edilebilirdi ama o günlerin tanıkları da bu dünyadan göçüp gittiğinde bu veri gerçeğe uygun yorumlanmayabilirdi. Tarihçiler şu önermeyi ortaya atabilirdi: Bu konuşmaların Eylül'ün gıyabında yapılmadığını kim söyleyebilir?

Evet gıkını çıkarmadan öylece oturdu o içe göçmüş, yayları poposuna batan koltukta. Kafasına yediği her çekiç darbesinde daha da derinlere batıyordu. Küçüldükçe küçülüyor, kendini koltuğun eski döşemesi üzerindeki lekelerden biri sanıyordu. Ya da içinden yaylar fırlayan, orasından burasından teller fışkıran,

beyninden dumanlar tüterek infilak eden o çizgi film karakterlerine gidiyordu aklı. Az sonra o da infilak edecekti. Ne derlerdi arkasından? Fazla ısındı. Çok mu gittik üstüne ne?

"Eleştiri ve Özeleştiri Panosu" hal ve gidişin hiç de iyi olmadığının habercisiydi belki de. Hep söylediği gibi, bunu o zamanlar bilemezdi, çünkü geleceği görme yeteneğine sahip değildi.

* * *

Geleceği görme gibi bir yeteneği olsaydı, yakın zamanda bu evden atılacaklarını söyler uyarırdı onları. Aslında bu gelecek ve onu görme/görememe mevzusu zincirleme kaza gibi birbirini doğuran olaylar açısından da önemliydi. Keşke, ah keşke bilebilseydi. O gün holün bir adım ötesine geçmeyen babasının, aradan haftalar geçtikten sonra eylemci tutumunu bir kenara bırakıp kendisine sunduğu teklifi başka türlü değerlendirebilirdi. Derdi ki, aman ne diyorsun sen, ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu, bak ben sana söyleyeyim bu işin sonu hiç de hayırlı olmaz. Gerçi bu uyarıyı yapabilmesi için geleceği görmek gibi bir meziyetinin olması da gerekmezdi. Aklı başında her insan evladı bu akılcı yaklaşımı gösterebilirdi. Ama işte ne yazık ki o, babasının kızıydı. En azından şimdilik.

Annesi, Almanya'ya kız kardeşinin yanına gitmişti. Eylül, Berraklara taşınmıştı. Bir akşam babası aradı ve kendi evlerinin oradaki pastaneye gelmesini söyledi. Anahtarlarını da cebine koymasını tembihleyerek... Neden böyle bir şey istediğini hiç sorgulamadan çıktı evden Eylül. Anahtarları zaten her zaman yanında olurdu, nüfus cüzdanı da. Bu da annesinin sık sık tembihlediği bir şeydi.

Pastanenin kapısından girer girmez gördü onları. Üç-dört masa vardı zaten hepi topu. Onlar da yuvarlak masalardan birinin

etrafında oturmuş onu bekliyorlardı. Kurbanlık koyun gibi, diye düşündü Eylül, çok sonra. O an böyle bir tanımlama yapamazdı ama terslikleri hemen algılama becerisi geliştirmiş olan beyni durumu hızla kavradı. Her birinin yuvarlak masaya eğilmiş, yüzlerinden düşen parçaları seyrettiğini gören beyni bunu da kaçırmadı.

"Bir terslik mi var?"

"Ev sahibi bizi evden attı," dedi babası. "Gördüğün gibi kovan kovana kızım. Şimdi kalacak hiçbir yerimiz yok. Biz de düşündük, nasılsa annen burada değil, sen de bizimle beraber olmuş olursun, sizin evde kalalım bir süre. Bu arada ne yapacağımıza da bakarız artık..."

Sarhoş sürücüler gibiydi. Eylül, onun sürdüğü arabaya nasıl bindi kendi de bilmiyor. Bir nebze savunma güdüsü olsa böyle olmazdı ama ne yapsın, babası ve o çok sevdiği insanlar onun ağzından çıkacak söze bakıyorlardı. Düşene el uzatmak gerekirdi, hele bu düşen babasıysa...

Böylece, yeni bir maceraya doğru kulaç attılar. Babası, sevgilisi, sevgilisinin oğlu ve Serseri'yle birlikte. Annesine Samatya'da kaldıklarını söyledi. Komşular ne dedi, bakkal nasıl yorumladı, mahalle arkadaşları ne düşündü bilmiyor. Ama konforlu evlerinde tam bir sefahat hayatı sürdükleri kesin. Serseri, evin sıcak halısı üzerinde yayılıyor, Ali ayaklarını sehpaya uzatıp televizyon izliyor, babası annesinin daktilosunda yazılarını yazıyor, Zeynep yine annesinin yatağında uzanmış, sigarasını tüttüre tüttüre kitap okuyordu. Eylül, o odada sigara içilmediğini söyleyemedi... Kendilerini evlerinde gibi hissetsinler istedi. Odadan odaya onların rahat edip etmediklerini kontrol etmek için koşturdu. Geceleri uykuyla uyanıklık arasında, yatak odasında babasıyla uyuyanın annesi mi, Zeynep mi olduğunu ayırt edemediği zamanlar da oldu.

Bu sefahat döneminin ne kadar süreceği üzerine ise hiç düşünmedi. Sofralarını kurmuş midelerini şenlendirirken, çalan telefon sesinin de onları uyandırmamış olmasında şaşılacak bir şey yok o yüzden. Eylül'ün düşünmeden kalkıp, telefona doğru yürümesinde ve ahizeyi kaldırmasında da...

Eylül? Dayısının sesi. Neden evdesin, diye soruyor. Saate bakıyor Eylül. Gecenin 10'u. Eşya almaya geldim dese olmaz... Hık mık. Gak guk. Konuşma nasıl sürdü ve telefon nasıl kapandı hiç hatırlamıyor. Olan oldu artık, diyor babası. Eylül onun kadar rahat değil. Haber mutlaka tez zamanda yayılacak. Hatta ülke sathını aşarak annesine ulaştırılacak. Aradan yarım saat geçti geçmedi, telefon bu kez neredeyse cıyaklayarak çalıyor. Kaçarı yok, açacak. Kafatasına bir soğukluk yayıldığını hatırlıyor, ardından gelense tuhaf bir kaşıntı. Saç diplerinde karıncalar koşturuyor sanki.

"Eylül, söyleyeceksin babana, evi derhal terk edecekler. Sen de doğru dayınlara."

"..."

"Duyuyor musun beni?"

Duyuyor, duymaz olur mu? Ama şu karıncaların ayak sesleri de olmasa... O yüzden epey derinden geliyor annesininki. Bir filmin içinde hissediyor Eylül kendini. Savaş cephesinde adamın kafasından bile büyük ve ağır ahizeye, orada mısınız, sesinizi duyamıyorum, diye bağırdığı o sahnelerden birinde... Bombalamalar, toz duman, ölüler, çığlıklar, füzelerin metalik sesleriyle eş zamanlı başka bir patlama sesi. Bommmm. Hat mı kesildi?

"Kapattı."

"Ne diyor?"

"Evi derhal terk etmenizi söylüyor..."

Evi derhal terk etmediler. Yapmaları gereken başka şeyler vardı. Öncelikle, dayısının yemeyip içmeyip durumu annesine

bildirmesinin ne kadar ahlaksızca olduğunu konuşacaklardı. Devrimciliğe sığar mıydı bu? Zor durumda kalmış, evsiz barksız bir insanın sokağa atılmasına önayak olmak... Hiç yakışmıyordu. Hadi onu anlamışlardı, dayısının babasına olan hıncını artık dünya âlem biliyordu. Peki ya annesi? Onca yıllık paylaşımın, on beş yıllık evliliğin, Eylül'ün, hiç mi hatırı yoktu? Kırk yıl düşünse aklına gelmezdi babasının annesi tarafından hançerleneceği. Üstelik sırtından! Yazıklar olsundu. Hele bunu Eylül aracılığıyla yaptı ya daha da yazıklar olsundu. Hiç mi düşünmemişti Eylül'ün öz babasına "Derhal evi terk etmeniz gerekiyor," demek zorunda kalınca neler hissedeceğini. Gözünde şu kadarcık değeri kalmamıştı artık ne yaşanan yılların, ne dostluğun, ne evliliklerinin. Buraya kadardı demek. Eğer sokakta kalmış insanlara bir tekme daha vurmayı içlerine sindirebiliyorlardıysa... Ne desindi, böyle insanların evinde bir dakika bile kalınamazdı zaten. Maazallah oradan buradan bir şeyler onlara da bulaşırdı. Eylül'e de tavsiyesi, bir an önce bağımsızlığını ilan edip kendi yaşamını kurması, annesinin prensiplerinin dışına çıkmayı başarabilmesiydi. Ha, yeri gelmişken, ona da çok içerlemişti. Nasıl olmuştu da annesine tek söz edememişti. Doğrusu büyük hayal kırıklığı yaşatmıştı kendisine. "Burası benim de evim, babamı istediğim kadar misafir ederim," bile diyememiş miydi? İşte bunlar, ah ah, bunlar hep yılların yetiştirme biçiminin ürünüydü. Ayşe Hanım bizzat el emeği göz nuruyla kendine benzer bir evlat çıkartmıştı ortaya. "Yazık, çok yazık. Benim hiç mi katkım olamadı senin kişiliğine," diyerek hayıflanıyor, dizlerini dövüyordu. Kızını dövmeyen... Yok yok dayağa karşıydı hepsi, ama işte Eylül'ü onların eline bırakmakla çok büyük bir hata yaptığı da gün gibi aşikârdı. "Ben sana her zaman haklının yanında olmak bir vicdan meselesidir diye öğretmedim mi?" diyordu. Soruyu Eylül'e sorup kendi yanıtlı-

yordu. "Söylemekle olacak iş değil tabii. Korkak yetiştirdik seni. Mücadeleci bir insan olmanı sağlayamadık."

Eylül uzunca bir yolculuğa çıkmıştı babası bunları söylerken. Onun kendini kürsüde sanan ellerine dalıp gitmişti önce. Uzun parmaklarının kıvraklığını, işaretparmağının bir Eylül'ü, bir evdeki eşyayı gösterişini, sonra öbür elini açıp halının üzerine doğru biteviye bir gerginlikle uzatışını takip ederken, yolculuk bileti kesilivermişti. Bileklerinden dirseğine kadar uzanan hat boyunca yürümeye başladı. Oradan nasıl olduysa gömleğinin aralığından görünen kızarmış göğsüne sıçradı. İnip kalkıyordu göğsü. Tempolu bir ki, bir ki... Tempoya ayak uydurup koşmaya başladı. Boynuna uzandı. Nabzı da onunla birlikte koşturuyordu. Tak tak, tak tak, tak tak. Gergin yanaklarından tırmanırken aşağı kayacağından korktu. Gözaltı torbalarına tutundu. Onlar da ne kadar şişkindi. Gözlerinin önünden hızlıca geçip gitti, çünkü ateş fışkırıyordu. Ağzından sözcükler hışımla çıkarken asıl ürkütücü olan sesin şiddetiydi. Vurgu yapılması gereken yerlerde toklaşan, bir alçalıp bir yükselen ses, kulaklarında geçici hasar meydana getirebilirdi. Eylül küçücüktü, ses ise kocaman. "Eylüüül!" diye bağırmaya başladı biri. Uzaktan geliyordu ses. Midesinde bir ağırlık vardı ama ne? Oturmayın mideme demek istedi, diyemedi. Sözcükler ağzından karınca duaları gibi çıkıyordu. Kimse ne duyabilir, ne okuyabilirdi onları. "Eylül beni duyuyor musun?" Biraz yakınlaşmıştı sanki şimdi. "Hadi kızım aç gözlerini..." Dişleri niye böyle sızlıyor? "Bir su getir Zeynep." Gözünü açtığında tepesinde altı adet göz vardı. Boylu boyunca yere uzanmıştı. Kalkmaya fırsat bulamadan midesine ağırlık yapan her şeyi boşalttı.

Babası, bu olanlardan da annesini ve dayısını sorumlu tutacaktı. O gecenin devamını uyuyarak geçirdi Eylül, ama her gecenin bir

sabahı vardı. Bunu acı verici bir biçimde idrak etti. Ne tuhaf şey, gece sabaha göre daha ferah ve aydınlıktı. Eylül uyandığında, onlar eşyalarını toplamışlardı bile. Bütün gece uyumamış gibi bir hali vardı babasının. Zeynep sessiz sedasız kahvaltıyı hazırlıyordu. Ali uyuyor olmalıydı hâlâ. Ya da o herkesten önce terk etmişti gemiyi.

"Günaydın Eylül... Hadi kahvaltı yapalım, sonra Zeynep'le birlikte bir şey konuşacağız seninle. Eşyalar hazır zaten, konuştuktan sonra vakit kaybetmeden gideriz."

Tüm ağırlıkları dışarı atmamış mıydı dün? Bu sözleri duyar duymaz harekete geçen şeyler ne öyleyse?

"Ben yiyemeyeceğim sanırım."

"Olur mu canım öyle şey, hadi geç bakalım..."

Geçti bakalım. Oturdu bakalım. Peynirlere, reçellere, tereyağına, ekmeğe, yumurtaya baktı bakalım. Göz muayenesinin ardından elle muayeneyi de tamamladıktan sonra ses eden olmasın diye göstermelik bir-iki lokma...

Babası lokmalarını sayıp, vaktin tamam olduğunu kestirdikten sonra girdi lafa...

"Dün konuşacaktık seninle. Olmadı."

Niye canım konuşsaydınız, yarı baygın dinlerdi Eylül sizi...

"Bütün gece düşündüm olanlarla ilgili, sonra üzerine senin yaşadığın sinir krizi..."

Sinir krizi mi? Altı üstü kustu, sinir krizi de nereden çıktı?

"Bunlarda benim bir payım varsa üzgünüm tabii ama ben öyle olduğunu sanmıyorum. Eğer dayın tutup da bizim burada kaldığımızı annene yetiştirmeseydi..."

Yine mi başlıyor? Yok yok bu kez sakin. İnsanüstü bir sükûnet içinde olduğu bile söylenebilir.

"Sonuç olarak annenin seni dünkü krize sürükleyen başaktör olduğu ortada Eylül."

Yardımcı erkek oyuncu da olsa olsa dayısıdır...

"Dün de söylemeye çalıştığım gibi annen karşısında daha cesur bir tutum beklerdik senden. Ama olmadı. Babanı kendi evinde misafir etme özgürlüğün olduğunu bile söyleyemedin..."

Sustu. Belli ki Zeynep tarafından uyarılmıştı. Öfke kontrolü konusunda az kitap okumamıştı Zeynep. Kalbinin ve nabzının atışlarında hızlanma sezdiğin an dur ve derin nefes al... Gece özel ders almış olmalı ondan. Gözü Zeynep'te, derin bir soluk aldı.

"Neyse artık o safhayı geçtik gitti. Yapamadın. Annen karşısında düzgün tutum alamadın. Burada tek umudum ileride yaşanacak durumlarda dünkü olayın sana iyi bir ders olması. Bence sıkı bir muhasebe yap ve bundan sonrasında annen karşısında kişiliğini nasıl koruyabileceğin üzerine biraz düşün."

Bir öksürük sesi. Sadede gel diyor Zeynep. Bunun üzerine toparlıyor hemen babası.

"Evet ama artık konu bu değil. Önünde bir şans daha var Eylül. Annene alamadığın tutumu dayına karşı alabilirsin. Onu eleştirmek, yaptığı şeyin ne kadar zalimce olduğunu yüzüne söylemek senin elinde bugün. Birazdan dayınların evine gideceksin. Eğer hiçbir şey olmamış gibi davranırsan, eğer dün olanlardan sonra dayına eski Eylül gibi merhaba dersen, bence işte o zaman kişiliğini yitirmiş saymalısın kendini..."

İşte bunu beklemiyordu Eylül. Gözleri fal taşı gibi açılmış olmalı ki şöyle devam etti babası:

"Şaşırdın biliyorum. Dün bazı şeyler oldu, sonra sen bir kriz geçirdin, gün doğacak ve her şey geride kalmış olacak diye düşünüyordun. Hatta belki geçirdiğin krizi bu nedenle olumlu bir gelişme olarak bile değerlendirmiş olabilirsin. Mecburiyetlerden sıyrıldığını sandın belki. Sorumluluklardan kaytarabileceğini. Hesaplaşmadan kaçabileceğini... Ama asıl o zaman bu büyük bir

yenilgi olur senin için. Bunu bir sınav gibi düşünmelisin. Üstelik senin o kıytırık okulunda yapılan sınavlardan çok daha önemli bir sınav. Hayatın sınavı bu."

Midesindeki bütün kıpraşmaları, çalkalanmaları, beynindeki kanın tüm hücumunu püskürttü Eylül. Gözyaşlarının birikmesine ise izin verdi. Bir mola işaretiyle kendini tuvalete attı. En yakın dostu tuvalet aynasıyla merhabalaştı. Bir güzel döktü içini. Burnunun kızarıklığına, dudaklarının kabarmasına aldırış etmezdi o. Yüzü her tarafından delikler açılmış, içi su dolu bir balon gibiydi. Birkaç dakika kaldıktan sonra, sifonu çekip çıktı. Sofra toplanmıştı. Tarihin tanığı kanepeye geçildi.

"Sen söyle Eylül, dayının böyle bir şeye hakkı olduğuna inanıyor musun? Böyle bir şey düşünüyorsan hemen geri alacağım tüm söylediklerimi. Olabilir, belki hak veriyorsundur sen de onlara. O zaman oturup bunu konuşuruz..."

"Gitmenizi istemiyorum..."

"Onu sormuyorum. Dayının anneni araması doğru mu onu söyle bana?"

"Değil." Değildi herhalde. Karışmasaydı keşke. Annesinin ruhu duymadan şu iş kapansa hiç fena olmazdı.

"Böyle düşündüğünü öğrenmek beni nasıl rahatlattı anlatamam. O halde işte bu düşünceni gidip söylemelisin ona."

İyi, tamam söylesin de nasıl?

Kaza geliyorum demez sözü kimin uydurması? Bal gibi de gelir. Hatta bağıra bağıra gelir. O gün de öyle olmuştu. Bir gece önceki "acı acı çalan" telefon bunun ilk habercisiydi. Sonrası da malum. Babası Eylül'ün yaşadığı sinir krizini, ülkesi ekonomik buhran içinde debelenen bir başbakan gibi karşılamıştı. "Enkaz devraldık," diyordu. Bu ekonomik krizin sorumlusu önceki hükü-

metlerdir sayın vatandaşlarım! Sonrasında da gazı verdiği gibi salmıştı Eylül'ü otobana. Bu gazla olsa olsa bir yerlere toslayacaktı. Yine de elinden gelen gayreti gösterip dayısının evinin yolunu tutmuştu.

Eylül kendini ringin ortasında kalmış amatör bir boksör gibi hissediyordu. Tuhaf bir maçtı bu. Ring üçgen şeklindeydi ve Eylül bir o köşeden bir bu köşeden yumruk yiyordu. Bedeni üç yanda gerili iplere çarpıp çarpıp geri geliyordu. Bir ipten ötekine yolculuğunda en çok midesine yumruk yemiş olmalıydı. Bazen iki büklüm oluyordu, biri tutup kaldırıyordu ayağa. Hadi koçum, hadi yapabilirsin, devirebilirsin onları! Bu, zaman zaman o üçünden birine, zaman zaman da tamamen oyunun dışından bir siluete ait bir sesti. Boynundaki havluyla yüzündeki terleri siliyor, yaralarına yalancıktan bir pansuman, sonra hadi yallah! Tekrar ringin içinde Eylül.

Şimdi maç arası. Biraz sonra gong sesi yerine kapı zili duyulacak ve atacak kendini ringin ortasına. Küçük yumruklarını sıkıp hadi bakalım, hodri meydan diyecek. Beyninin içine inşa ettiği ringde, vereceği maçın antrenmanını sürdürüyor şimdi. Cümleler kuruyor, cümleler yıkıyor. Bir oyun alt tarafı. Müsabaka. İki medeni insan olarak yarışacaklar. Sözcüklerini çarpıştıracaklar. Hoş, karşındaki rakip okulun bücür münazaracılarına benzemez. Kaç kitap yutmuş, kaç kitap yazmış, kaç hapishane eskitmiş, yılların devrimcisi, örgüt lideri. Kolay mı onu alt etmek? Hayır bir de ne konuşacağını bir bilse...

İşte kapıda. Maçı başlatacak olan yine kendisi. Kapının deliğinden, içeride ışık olduğu görülüyor. Ringin etrafında birikmiş kalabalık tezahürata başlamış bile. Haydi! Haydi! Haydi! Gong çalsın! Gong çalsın! Gong çalsın! Cümlelerin yıkıntıları arasından yürüyor beyni. Bir-ikisini kaldırıp bakıyor ama hepsi ölmüş. Tek tük kelimeler ayağa kalkmaya çalışsa da hemen geri devriliyorlar.

Can çekişen bir insanın son sözleri gibiler. Babamı neden... Yok soluğu yetecek gibi görünmüyor. En iyisi geri dönsün...

"Aaa Eylül gelmiş!"

Gong çalmadı değil mi, o mu kaçırdı yoksa? Ringin etrafındaki kalabalık da gongu duymamış olmanın hayal kırıklığıyla homurdanıyor. Dayısının gür sesi susturuyor hepsini. "Ooo güzel yeğenim gelmiş!"

Ne kızgın, ne kırgın... Hiçbir ima yok sesinde. Ona yalan söylediği için sitem bile etmiyor. Ne diyecek şimdi Eylül? Hayır iki çift söz söylese girişir hemen ya.

Salona geçiyorlar, "Nasılsın bakalım?"

Hah yıkıntıların içinden doğrulmaya çalışan bir kafa göründü şimdi, bir cümlecik bu. Tutup elinden kaldırıyor Eylül. "İyi değilim." Gerçek bu. Gerçekler kolay kolay ölmüyor demek.

"Neden?"

Soruya bak. Safa mı yatıyor ne?

"Babamı neden..."

"Eylülcüğüm, annen biliyorsun çok hassas bu konuda. Haksız da sayılmaz yani."

"Kovması gerekir miydi?" O da ne! Cesetlerin altında kalmış bir canlı var burada.

"Ama kabul etmen gerekir ki onların bunu annene söylemeden yapması doğru bir davranış değil... Başka kalacak yer mi yok? Hadi sen yorma kafanı bunlarla. Üzülmeni anlıyorum ama..."

İçeriden fethedilmek böyle bir şey olmalı. Çöküyor Eylül, olduğu yere. Omuzlarının sarsıldığını duyuyor. Enkazın, harabelerin, ölülerin, dumanlı havanın ortasında kıpırdayan tek şey omuzları, giderek küçülüyor küçülüyor küçülüyor...

* * *

Hiç uçağa binmediği halde biliyor Eylül. Uçak yukarı doğru yükseldikçe aşağıda kalanlar küçülür. Yalnızca binalar, ağaçlar, ırmaklar, denizler değil. İnsanlar da. O insanların arasında kendisi de var. Eylül, aşağıda kalanlardan biri olarak giderek küçüldü. Uçak yükseldikçe, o küçüldü. Oturduğu evle birlikte. İçinde uyuduğu yatakla birlikte. Hatta annesi de küçüldü. Sokakları, mahalleleri. Babasıyla yürüdükleri yollar. Samatya'daki ev de mutlaka küçülmüştür. Gerçi önemli değil, ne zamandır gitmedi oraya, küçülse ne olur, küçülmese ne. Eylül, kendisi dahil aşağıda kalan her şeyin küçülmesine içerliyor. Babası aşağıda kalanlardan biri olsa umursamazdı. Ama o, uçağın içinde. Küçülmüyor, uzaklaşıyor.

Eskiden uzaktaki birine seslenmek istediğinde sesini bir fısıltıya dönüştürmesi gerektiğini düşünürdü Eylül. Uzaktan kendisine ulaşan sesler fısıltı gibi geldiğine göre... Başka türlüsü olamazdı. Artık büyüdü. Böyle şeylere aldanmıyor. Yine de, yatağının içine gömülmüş, fısıltıyla sesleniyor babasına. Ne olur beni unutma. Bu kez fısıldıyor olmasının sebebi başka. Eğer babasına duyurmaya kalksa ve bağırsa, annesi olanı biteni anlar. Oysa anlamaması gerekiyor. Babası böyle istedi. Uçağa binip çok uzaklara gideceklerini haber vermeye geldiklerinde son sözleri şuydu: "Bizden haber alana kadar annene bir şey söyleme."

Bir gün önceydi. Sokağın başına çağırdılar Eylül'ü. Kederli görünüyordu babası, ama belli etmek istemedi. Gözlerinde tuhaf bir perde vardı sanki. Yaşlı insanların gözlerine benzemişti gözleri. Işıklar çoktan sönmüş, perde kapanmış da, ilan edilmeyi bekler gibi. Önce gözler ölüyor belki de, diye düşündü Eylül. Sonra da kızdı kendine, ölüm de nereden çıktı? Hem babası henüz yaşlı bile sayılmaz. Yine de, tuhaf, çok tuhaf bir hali vardı.

Zeynep pek oralı gözükmüyordu. Babasındaki kırılmanın farkında değildi. O kadar kendine dalmıştı. Sokağın başında

onları yan yana gördüğü an değilse de sonrasında düşündü bunu Eylül. Zeynep'in dimdik duruşunda, göğüslerinin öne, omuzlarının geriye doğru yaptığı eğimde, bacaklarının gerginliğinde gidecek olmanın burukluğu yoktu. Geride bıraktıklarına ilişkin hiçbir sızıdan söz edilemezdi. O da oğlundan ayrılıyordu ama artık kendi hayatımı yaşayacağım, der gibiydi. Meydan okuyordu. Babasınınsa omuzları düşüktü. Birkaç metre kala onlara doğru koşmaya başladığında Eylül, yakınlaşan bakışlarında, dudaklarındaki kıvrık gülümseyişte, ellerini uzatışında bir keder gördü. O an sezgilerine yeniden güvendi, kötü bir şey vardı.

Köşedeki pastaneye girdiler, şu hep gittikleri, özellikle böyle zamanlarda. Babası kül tablasını çevirip duruyordu. Okulunu, derslerini, arkadaşlarını falan sordu. Laf olsun diye. Kısa yanıtlar verdi Eylül. İşini kolaylaştırmak için... Belli ki dinlemiyordu.

Aslında Zeynep de suskundu. Eylül'le gözleri buluştuğunda yalnızca gülümsüyordu ama onu ilk tanıdığı günlerdeki coşkulu ve içten gülümseyişe benzemiyordu bu. Sanki içinden, şu nahoş durum bir an önce son bulsa da gitsek şuradan, diyordu. Baba ile kızın vedalaşmasını bir film karesi gibi izliyordu. Sıkıntı verici bir sahne. Duygulandırmıyordu bile.

Okul, ders, arkadaş soruları bittiğinde bir sessizlik çöktü üzerlerine. İkisinin de yüzüne bakmamaya çalıştı Eylül. Neyi, ne zaman açıklamak isterlerse o zaman açıklasınlar diye... Hem, babasıyla yan yana saatlerce oturması gerekseydi de şikâyet etmezdi. Telefonda sesini duyduğunda, o huzursuz edici tınıya rağmen havalara uçması, merdivenleri koşa koşa inmesi o yüzdendi.

Zeynep'in sesini temizleyen öksürüğünü duydu. İstersen Eylül'e aldığımız hediyeyi verelim artık, ne dersin? Babası geri dönüşü olmayan bir konuşmanın eşiğinde duran kaygılı bir adamdı. Hâlâ vazgeçebilirsin demeyi istedi Eylül. Çilekli pasta-

larını yedikten sonra yanaklarından öpüp onu geri yollayabilirdi eve, hiçbir şey söylemeden. Yapamadım, söze nereden başlayacağımı bilemedim, diye açıklardı sonradan. Zeynep de olabilecekleri sezdiğinden, vaziyeti ele almaya karar vermişti belki.

Babası, masanın üzerindeki desenlerin çizgilerini takip etti, etti, etti ve bakışları beceriksizce onu bekleyen ellerine değdi Eylül'ün. Boğazını temizleme sırası ondaydı. Nihayet konuştu. "Evet Eylül, sana bir hediye getirdik biz." Uzattığı poşeti açmaya cesaret edemedi Eylül. Ellerinin titreyeceğinden korktu. Paket birkaç dakika kucağında bekledi. Ama sonra, Zeynep dayanamayıp, açmana yardım edeyim, dedi ve parmaklarının arasında sıkışmış paketi çekiverdi. Ambalaj ortasından yırtıldı. Yere bir kalem düştü. Onu alayım derken kâğıtlar, zarflar saçıldı ortalığa. Fazla esinti yoktu neyse ki. Toparlayıp koydular masanın üzerine. Renk renk kâğıtlar. Üzerlerinde desenler. Nasıl beğendin mi, der gibi bakıyordu babası. Gülümsedi. "Teşekkür ederim, çok güzeller," diyebildi ancak. Boğazındaki yumruyu geldiği yere geri gönderme isteğiyle yutkundu, gitmedi. "Eylül, biz yarın gidiyoruz Zeynep'le. İngiltere'ye. Biliyorsun kızım, burada çok zor koşullar içindeyiz. Kalacak yer bulamadığımız zamanlar oldu. Arkadaşlarımız sırt çevirdi. Benim durumum ortada. Zeynep de istifa etmek zorunda kaldı işinden. Para yok, kalacak yer yok. Çok sıkıntıdayız. Ben de böyle kaçak yaşamaktan bıktım, bunaldım artık. On yıldır böyle yaşıyorum. Yarın gidiyoruz, sonra sen yazları yanımıza gelirsin. Hatta belki temelli gelirsin, hem dil de öğrenmiş olursun, bizimle kalırsın. Bizim ne zaman döneceğimiz belirsiz. Bir yıl da kalabiliriz daha uzun da. Hiçbir şey belli değil kızım. Bunları söylemek için çağırdık seni buraya." Sustu. Kimse kimseye bakmıyordu. Boşta kalmış parmakları tutunacak yer arıyordu Eylül'ün. Gözlükleri buğulanmıştı. Tuvalete gitse iyi olacaktı.

Geri geldiğinde Zeynep'in babasına doğru eğilmiş bir şeyler söylediğini gördü uzaktan. Elini tutmuştu. Eylül'ü fark edince geri çekildi. Hediyenin anlamını yeni kavradığını belli edercesine, "Bundan sonra mektuplaşacağız öyleyse," dedi Eylül. Başını salladı babası. Bu kez onun gözleri buğulanmıştı, gözlükleri olmadığı için rahatça görülebiliyordu. "Eylül, senden tek bir ricamız var. Biz kaçak pasaportla çıkacağız yurtdışına. O yüzden bu gidişimizi kimsenin bilmemesi gerekiyor. Kimseye söyleme tamam mı? Annene bile. Bizden haber alana kadar kimseye bir şey söyleme. Biz sınırı geçtikten sonra ve işler yoluna girer girmez sana haber ulaştıracağız. Cengiz Amcan var ya hani, o arayacak seni. Ondan sonra kime istersen söylersin, olur mu kızım?"

Olur.

Kucaklaşıp ayrıldılar. Sokaktan aşağı hızlı adımlarla yürüdü Eylül. Babası arkasından bakıyor muydu? Bakıyorduysa kızının giderek küçüldüğünü de görüyor olmalıydı.

Sabah annesinin yumuşacık sesiyle uyandı. Bir yandan da saçlarını okşuyordu. Hadi güzel kızım, diyordu, kalk, iyi haberler var... Demek öğrenmişti. Ter içindeydi Eylül. Rüyasında babasının bordo bavulunu unuttuğunu görmüştü. Bavul önemli değil diyordu babası, içindekiler önemli. Her şeyim orada, bütün geçmişim... Eylül, bavulu bulup babasına göndermek için bin türlü zorlukla mücadele ediyordu.

İşte annesi onu uyandırdığında bavula ulaşmasına ramak kalmıştı Eylül'ün. Ulaşamadı. Gönderemedi. İçindekileri göremedi.

Gülümsüyordu annesi. Kırgın mı biraz? İçin rahat olsun, dedi, babanlar varmış. Cengiz aradı, sana söylememi istedi. Eylül, o âna dek hiç ağlamamış birinin biriktirmiş olabileceği kadar gözyaşını annesinin boynuna akıttı. Sıcacıktı orası. Başka bir yer aramadı.

Artık babası da göremezdi zaten. Ne ağladığını görebilirdi, ne de annesine sarıldığını... Hiçbir şey söylemeden bekledi annesi. Saçlarını okşamayı sürdürdü yalnızca. Yeterince vakit geçtiğine karar verince de, haydi dedi, kahvaltı yapalım.

Kahvaltıda hiç konuşmadılar. Eylül, annesinin ona kırılmış olabileceğini getirmedi aklına, çünkü hiç sitem etmemişti. Birkaç saat geçip de, Eylül'ün babasından aldığı haberler çoğaldıktan ve her şeyin yolunda olduğunu öğrendikten sonra konuştu annesi. Daha doğrusu sordu.

"Neden benden gizledin?"

"Babam öyle istedi. Güvenlik için..."

Böyle söyler söylemez pişman oldu. Ama artık çok geçti. Demek öyle, dedi annesi. Güvenlik için... Ne düşündü baban, onu ihbar edeceğimi mi? Sustu Eylül. Verecek bir yanıtı yoktu. Gerçekten bilmiyordu, ne düşünmüş olabilirdi ki babası?

Ben, diye devam etti annesi, baban kaçakken tam sekiz yıl yaşadım onunla. O sekiz yıl içinde bir kez bile güvenliğini riske attığımı düşünmüş mü?

Sustu Eylül. Hâlâ yoktu vereceği bir yanıt. Gerçekten de, hiç düşünmüş müydü babası?

"Ayrıldıktan sonra, onun hayatını tehlikeye atacak, yakalanmasını sağlayacak herhangi bir davranışımı gördü mü baban?"

Susmaya devam etti Eylül. Evsiz kaldıklarında babasını evi terk etmeye zorladığını hatırladı annesinin. Ama bir şey söylemedi. Annesi de başka soru sormadı. Sadece şöyle dedi, ne olursa olsun, babanın bana öfkesi yüzünden seni böyle bir üzüntüyü tek başına göğüslemeye zorlamış olmasını affedemiyorum.

* * *

Eylül affetti bile. Ama henüz mektup beklemiyor. Orada bir sürü işlemle uğraştıklarını söylediler. İltica etmek diye bir şeyden söz ediyorlar. Gittikleri gün İngiltere polisi tarafından havaalanında gözaltına alınmışlar. Dört gün kalmışlar orada. İltica etme talebinde bulunmuşlar. İltica kelimesinin sözlük anlamı: Sığınma. Babası İngiltere'ye sığındı. Sığınma sözcüğü varken ilticayı neden kullandıklarını sordu annesine. Yasal ismi bu dedi. Sığınma sözcüğü işin dramatik boyutunu çok daha güçlü veriyor da onun için kaçınıyor olmalılar kullanmaktan. İltica etmek ise hukuki bir terim gibi duruyor. Anlamından uzak. İşin içyüzünü vermiyor. Bir prosedür yalnızca. Ama sığınmak öyle mi? Bir yabancı ülkenin devletine sığınma talebinde bulunmak alçaltıcı bir şey. İnsanda eziklik duygusu yaratıyor olmalı. Sığıntı olmanın ezikliği...

Uzun uzun düşündü. Arkadaşlarına, öğretmenlerine babasının iltica ettiğini mi söylese, sığındığını mı? Büyüklerin kurnazlığından yararlanmamak için bir neden yok. Hem öğretmenleri arasında bile bu kelimenin ne anlama geldiğini bilmeyenler çıkabilir. Havası olur. Bu yaşta neler öğrenmiş derler. Yaşıtları ise hiç anlamayacaklar neden söz ettiğini. Soran çıkar belki. O zaman açıklamak biraz can sıkıcı olabilir ama yine de peşinen "sığındı" demekten iyidir.

Bir de, sığındı dediği zaman ona acıyacaklarını hesaba katıyor tabii, biraz tuhaf buldukları babası iyiden ucubeye dönüşecek. Onların babaları okul çıkışlarına son model arabalarla gelirken, Eylül'ünki bir bisikletin tepesinde beklerdi onu. Bir yandan Amerikan filmlerindeki eğlenceli baba-kız örneklerini hatırlatırlardı onlara. "Zenginlik hiçbir şeydir, önemli olan sevgi" türünden mesajları olan filmler... Bu tür baba-kız ilişkilerine sempatiyle bakarlardı ama film karesinde kalması koşuluyla... Burun kıvırdıklarının farkındaydı Eylül. Bir keresinde sıra arkadaşı sormuştu,

siz komünist misiniz? Evet, demişti Eylül. Babasının da anlattığı gibi, o, annesi, dayısı ve teyzesi, hepsi komünistti. Arkadaşı biliyor olmalıydı komünistin ne demek olduğunu, hiçbir şey sormadı. Babasının bir karış sakalı, üzerinde hırpani bir ceket ve altında kot pantolonla onu almaya gelişine bir açıklama bulunmuştu işte, daha ne olsun!

Yeni bir fırsat mı verecek ellerine? Sığıntı babanın sığıntı kızı! Okul koridorlarında yürürken kulağında çınlayacak fısıltılar. Öğretmenler acıyarak ve yadırgayarak bakacaklar ona. Dışlayarak... Bisikletli adamın kızı o. Annesi babası ayrılmış, problemli çocuk. İçe kapanık, çekingen ve hatta silik. Aldığı her kırık notun olağan sayıldığı, hâlâ kara tahtanın kullanıldığı devlet okullarında, tebeşir tozu içinde okuyan çocuklarla aynı sırada oturmaya layık vasat öğrenci. Hasbelkader düşmüş aralarına. Ne onların sınıfından, ne onların katmanından, ne onların mahallesinden... Okuldaki tüm etkinlikleri uzaktan izlemeye yazgılı. Bir keresinde bir okul müsameresinde mahallenin manavı rolünü kaptı diye mutlu! Öğretmenin, "Eylül iki cümle söyleyeceksin, İngilizcesi iyi olan arkadaşlarına verdik başrolleri, sen manav olacaksın," sözlerine bile sevinen bir zavallı... Ne demişti sonra? Rolün küçüğü büyüğü olmaz, oyuncunun küçüğü büyüğü olur!

Provalarda ve son olarak gösteri günü, repliğini yineleme sırası ona her geldiğinde, sesi nasıl da yabancıydı kulağına. Kelimeleri en yanlış telaffuzlarıyla söylüyordu. Rol arkadaşları şakır şakır İngilizce konuşurken o iki kelimeyi bir araya getiremiyordu! Sonunda müsamere günü, İngilizceye karşı Türkçe bir bayrak açmıştı da bütün salon kırılmıştı gülmekten. O da derin bir nefes almıştı. Oh be! Ne güzel şeymiş anadilinde konuşmak! Metinde öyle bir şey olmadığı halde, sipariş üzerine hazırladığı meyve torbasını çırağının eline tutuşturduktan sonra, "Hadi koçum!"

demiş, sırtına da okkalı bir tokat yapıştırmıştı. Rol arkadaşları şaşkın yüzüne bakıyordu, öğretmenin sahne kenarından onu izleyen pancar suratını görmüştü. Neyse ki salonda kopan kahkaha imdadına yetişmişti. Gururlanmıştı. Hani çocuklar büyüklerini güldürecek bir şey yaptıklarında aynı hareketi durmadan yineler ya. Öyle bir yaranma duygusu. Öğretmeni de kopan alkışla biraz olsun tedirginliğini atmıştı üzerinden. Yine de biliyordu, sağlam azar işitecekti.

Belki de bir süre hiç söz etmemeli babasının "iltica" ettiğinden. Hem neden her zaman doğruyu söylemek gereksin ki? Üstelik yalan bile sayılmaz. Susacak yalnızca. Her şeyin eskisi gibi devam ettiği izlenimi yaratabilir kolaylıkla. Büyüklerin sürekli yalan söylediği ve hatta söylettiği bir dünyada onun yalanının kime ne zararı olabilir? Evet söylemeyecek babasının gittiğini, onu terk ettiğini. Buna mecbur kaldığını anlamazlar ki. Gözündeki buğulanmayı onlar görmedi, Eylül gördü. O yüzden başka bakacaklar, haksızlık edecekler. Zaten tuhaf bir adamdı diyecekler. Halinden belliydi, saçı sakalı birbirine karışmıştı. Eylül'ü bisiklet sırtında alır götürürdü. Annesini bırakıp gitmişti, kızını da bıraktı sonunda, diyecekler. Böyle olacağı belliydi, diyecekler. Ha babam diyecekler. Duyacak fısıltılarını. Koridorlardan geçerken. Öğretmenler odasında konuşulacak. Fen öğretmeni zayıf notlarından dem vuracak. Matematikçi, boş ver, diyecek, zaten sorunlu çocuk. Sorunlu çocuk. Sorunlu. Söylemeyecek onlara. Babası sığıntı dedirtmeyecek. İş için gitti der olmadı. Büyük bir iş teklifi aldı. Baban yazar değil miydi, diye soracak olurlarsa, teklif İngiltere'nin çok büyük bir yayınevinden der. Babamın kitaplarını basacaklar, der. Belki ben de gideceğim daha sonra, su gibi konuşacağım İngilizceyi, der. İngiliz arkadaşlarım olacak, diye de ballandırır. Filmlerdeki bahçeli evlerde oturacağını söyler. Ağızları açık kalır

mutlaka. Ondan hiç ummadıkları bu çıkış karşısında hepsi hizaya gelir böylece.

İlk mektup on gün sonra geldi. Zarfın üzerindeki tarih ise bir hafta öncesine ait. Demek gittikten üç gün sonra vermiş postaya. On gündür bekliyor Eylül onu. Her akşamüzeri, okul dönüşü, o köşe başından kıvrılırken başlıyor hayalini kurmaya. Adımları temkinli. Boş bir kutuyla karşılaşma ihtimali de var. Sokağın sonuna gelip, apartmanın önüne varınca duraklıyor. Hep böyle oluyor. Birkaç basamaktan oluşan merdivenlerin başında öylece duruyor. En fazla bir dakika. Ama ona saatler gibi geliyor... Az sonra posta kutusunu bomboş bulabilir. Ya da birkaç fatura. O daha büyük hayal kırıklığı. On gün boyunca her gün aynı şey... Öyle bir alışkanlığa dönüştü ki, on dakika önce girdiyse eve, bakkala gidip gelirken bile gözü kutularda. Yukarıdan merdivenleri inerken de sabitlenmiş halde onlara, dönüşte elinde ekmek, kapıdan içeri girerken de, apartmanın başka hiçbir ayrıntısını görmeyecek kadar... Her sabah okula giderken (postacıların geceleri çalışmadığını bilse de), her akşamüzeri okul dönüşü ve sonraki her sokağa çıkışta, her eve dönüşte posta kutularıyla bakışıyor. Onlardan bir alacağı varmış gibi değil, onlara minnet edercesine...

Bugün cuma. Okul çıkışı başladı o yüzden düşünmeye. Bugün de mektup yoksa... Pazartesiye kadar bekleyecek. Koca bir hafta sonu. Köşeyi döndüğünde hızlandı bu kez adımları. Hayal kırıklığının canı cehenneme! Merakı alt etti onu. Neredeyse koşuyordu. Ayakları dolanıyordu, tökezliyordu. Merdivenlerin başına geldiğinde nefes nefeseydi ve kutunun üzerindeki o ince çizgiden gördü mektubun beyazlığını. Çakıldı kaldı. Kalbinin gümbürtüsü her türlü düşünceyi bastırıyordu. Daha fazla bekleyemedi.

Koşup açtı kutuyu. Sırtı dönüktü zarfın. İşkence mi bu? Nedir bu postacıdan çektiği? Şunları yüzü dönük koysa kutuya ne olur sanki? Çekip aldı hızla ve biraz da hınçla. Tanıdı. Onun yazısı. Eylül'ün içindeki L'ler dimdik yukarı doğru yükseliyor. Yırttı açtı zarfı. Mektubun ucundan da azıcık. Olsun, bantlar orasını. İkişer ikişer çıktı merdivenleri, kimi yerde üçledi bile. Elleri kanatlanmış uçuyordu sanki. Çantasının ön gözünde olmalıydı anahtar. Hadi allahın cezası çık ortaya! Ters çevir en iyisi şu çantayı dökülsün her şey ne olacak! Kalemler, silgi, kalemtıraş ve nihayet bir anahtarlığın yere iniş sesi.

Daktiloyla yazmış. Emektar daktilosu, tek malvarlığım, dediği... "Eylül, bu daktilo ileride benden sana kalacak tek miras, tamam mı, ona iyi bakacaksın..." Çat çat seslerini duya duya daldığı öğlen uykuları. Çocukluğunun öğlen uykuları.

Daktiloyla yazdığım için özür dilerim, demiş ilk satırında. İlk mektuba özürle başlamış. Daktiloyla yazdığı için. Soğuk bir başlangıç diye düşünmüş olmalı. Kızına elyazısıyla yazmalıydı. Belli ki dönmüş bir daha okumuş mektubunu, ara ara tükenmez-kalemle düzelttiği harfler göz kırpıyor. İstanbul'dan uçağa bindikleri andan itibaren ne olup bittiğini anlatmış. Düz. Dümdüz bir mektup. Hiçbir duygu kıpırtısı yok. Huzursuz rüyalara yer olmayan çarşaf gibi bir deniz. Çabalamış bunun için, dura dura yazmış. Öyle olmalı, öyle olsun. İçinden geldiği gibi yazsa, Eylül'ü şimdiden çok özlediğini söyleyecek. İlk mektuptan üzmeyeyim demiş kızı.

Uçaktan inip doğruca pasaport bölümüne gitmişler. Yanlış yapmışlar, biz iltica etmek istiyoruz, diye oradaki bir büroya başvurmaları gerekirmiş oysa. Sığınma dememiş. Diyememiş. Pasaport kontrolünü yapan adam uyanık çıkmış. Anlamış sahte olduğunu. Sonrasında sıkıntılı durumlar. Gözaltında bekleyiş.

Geceyi orada geçirmişler. Sonunda da "siyasi mülteci" olduklarını itiraf etmişler. Şimdi iyiyiz diyor. Yakında onlara bir ev verecekmiş devlet. Sığınma böylece tamamlanacak. Haftalık bir para da veriyorlarmış... İyiyiz, idare ediyoruz diyor.

Eylül de babasına yazacak tabii hemen. Babasına mı yazmalı, yoksa Zeynep'i de katmalı mı? Çoğul mu konuşmalı, tekil mi? Kararsızlığını yenemiyor bir türlü. Annesi, içinden nasıl geliyorsa öyle yazmasını söylüyor. İçinden geleni tartmaya çalışıyor Eylül. İçinden babasına, yalnız ona yazmak geliyor. Yazmak mı dedi? İçinden yazmak hiç gelmiyor. İçinden sesini duymak geliyor. Sesini duymak mı? İçinden sesini duymak da gelmiyor, ona dokunmak geliyor. Dokunmak da yetmez... Sarılmak. Uzun süre. Bırakmamacasına. Korkuturcasına. Hep öyle kalacakmış gibi. Hiçbir şey söylemeden. Sözcükler düğüm düğüm. Nasıl çözecek onları? Bundan sonra elinde sadece onlar var. Düğüm düğüm bırakıp gitmiş birileri. Kim attı bu düğümü? Kim çözecek peki? Eylül mü? Bacak kadar çocuk Eylül. Evet okuma yazma biliyor ama o başka. İyisi mi, kim attıysa o çözsün düğümü.

Mektubun ilk satırını yazıyor nihayet. Boş kâğıt duruyor önünde. Ona merhaba diyor. İlk satır tek bir sözcükten oluşuyor: Merhaba...

Dokuz gün oldu, mektubu cebinde gezdiriyor. Her sabah okula geliyor onunla. Ders aralarında açıp okuyor. "Merhaba" sinmiyor içine. Sinmeyen başka şeyler de var. Elyazısı ama soğuk. Eylül değil oradaki. "Merhaba" iki gün bekledi kâğıdın üzerinde. Başka bir sözcükle buluşturamadı onu. Masasının üzerinde bir günah gibi duruyordu. Şimdi günah, vicdan azabına dönüştü.

İki günün sonunda ikinci, üçüncü cümleleri yazmayı "bir kararla" başardı. Kuru bir kompozisyon metni çıktı ortaya. "Yaz

tatilinizde neler yaptığınızı anlatınız" sorusunun altını doldurmak gibi. Ya da aile yaşamınızı anlatan bir kompozisyon kaleme alınız. Öğretmen geçen yıl tam bu zamanlarda istemişti o kompozisyonu sınıftan. Bir hafta sonu ödeviydi. Aile yaşamlarını gözlemleyip yazacaklardı. Birisi cumartesi hayvanat bahçesine gittik diye anlatmıştı. Eylül hiç sevmez hayvanat bahçelerini. "Babam hayvanları sevmeyen insanları da sevemez dedi bana," diye anlatıyordu çocuk. Sevdiğin birini tel örgülerin ardında seyretmek... Sıcaktan bunalmış, ortalıkta sinekler uçuşuyor, bir tas yemeği ile dışkısı üç metrekarelik alanda yan yana. Hayvanları seviyorum derken bu görüntüye katlanabilmek... Hayvanat bahçesinde bir gezinti... Sevdiğin birini cezaevinde ziyaret. Parmaklıklar ardındaki görüntüsüyle konuşmak. Eylül'de babasının görüntüsü bile yok. Silueti var. Bir siluete yazmaya çalışıyor dokuz gündür. Görüntü belleğinde zamanla bir siluete dönüşüyor. Ne kadar da hızlı! Görüntünün geçiciliği. Siluet de silinir mi bir gün, tümüyle? İnsanoğlu ne tuhaf... En azından o kalsın elimde diyor.

O hafta sonu yazabilecek bir şeyi yoktu Eylül'ün. Ailecek ne yaparsınız, diye sormuştu öğretmen. Eylül'ü ve öteki üç çocuğu getirmemişti aklına. Ailecek yapabilecek bir şeyi olmayanlardan Eylül, anlatacak bir şeyim yok, diye yazmıştı dosya kâğıdına. Diğerleri anlatmış bir şeyler. Okudular sınıfta. Biri babasıyla sinemaya gitmiş, öbürünün babası sabah annesinin evinden alıp büyükannesine bırakmış onu. Üçüncü çocuk o gün gelmemiş derse. Hastaymış...

İlk ikisi kompozisyonlarını okurken, Eylül sınıfı izledi. Her cümlenin etkisini test etti. Dinleyenler biraz şaşkındılar. Acıyan görmedi. Daha çok bilmedikleri bir şeye bakar gibiydiler. Arkadaşının sesi, babasıyla geçirebileceği o hafta sonu kendini büyükannesinin evinde bulduğunu söylerken titredi. Bir tek Eylül duydu.

Öğretmeni aradı, bulamadı. Kayıt defterinde kaybolmuştu. Onlar, öğretmen için kayıt defterindeki isimlerdi, toplu bir uğultu en fazla. Üstelik İngilizce.

Sıra Eylül'e geldi. Kalktı ve tek cümlelik kompozisyonunu okudu: "There is nothing that I can say..." The End. İngilizce uğultu yerini sessizliğe bıraktı. İlk kez başını kaldırdı öğretmen. O ne demek, dedi. Türkçesini söyledi Eylül. Kızım cümleyi anladım, karşında İngilizce öğretmeni var, ben sizden kompozisyon istedim, cümle kurmanızı değil! Türkçe konuşmaya devam etti Eylül. Aynı cümleyi tekrarladı, daha iyi bir açıklaması yoktu çünkü. Başka şeyler de söyleyebilirdi, ailecek ne yaptığımızı sordunuz, ailecek bir şey yapılmayınca söylenecek bir şey de yok demektir, diyebilirdi. Öğretmeninin bunu anlayacak zekâya sahip olmasını umdu. Ama o herkese 10 verdi. Eylül'e 0.

Dokuz günün sonunda bir akşam yemeğinde artık kaçamayacağını anladı Eylül. Annesi sordu: "Eylülcüğüm yolladın mı babana mektubunu, bak bekliyordur, gözü kulağı sendedir şimdi onun, yollamadıysan daha fazla bekletme artık."

Anlaşılan, her gün önünden yürüyüp geçtiği postanenin kapısından girmenin vakti gelmişti.

Mektup yola çıktı. Pasaporta ihtiyaç duymadan... Kadın memur, kimden kime haber götürdüğünü bilmediği onlarca mektubun bulunduğu sepete fırlatıverdi Eylül'ünkini. İyi yolculuklar...

Yazdığı her mektup yeni bir bekleyiş demek. Mektubu yazıyorsun, postaya veriyorsun. Sonra da başlıyorsun beklemeye. Önce kendi mektubunun ne kadar süre içinde karşı tarafa ulaşacağını hesap ediyorsun. En az bir hafta. Şanslıysan eğer. Ortalama on günde varıyor. Hadi mektup ulaştı diyelim, ondan sonra kaderin mektuplaştığın kişinin ellerinde. Hemen yazabilir yanıtını, günler

de sürebilir yazması. Babası tez canlıdır. Ona güveniyor. Bugünün işini yarına bırakmaz. En azından eskiden öyleydi. Bu da değişmiş midir? Yok, o değişmez. Bir ya da iki gün içinde yazar mutlaka. Hemen de verir postaya. Etti on iki gün. Oradan buraya gelişi de ortalama on gün sürüyor dersek, kendi mektubunu postaya verdiği günün üzerine yirmi iki gün koyması gerek. Ama o daha bir gün önce, hatta o gün göndermiş olsa da mektubunu, alamıyor gözlerini posta kutularından. Ya onun yanıtını beklemeden yeni bir mektup yazdıysa? Henüz böyle bir piyango vurmadı. Ama ya çıkarsa?

Bu arada annesine yalvarmaları da sonuç verdi, kilit taktırdılar kendi kutularına. Böylece mahallenin haylaz çocuklarının ya da kötü niyetli kimselerin mektupları yürütmesi gibi bir ihtimal de ortadan kalktı. Anlayışlı kadın annesi. Zaten babasının gidişiyle ilgili kırgınlığını daha fazla uzatmadı. Eylül'ün huzuru her şeyden önemli ya. Azıcık kanlanmış görse gözünü, ağladın mı, diye soruyor. Yemeğini çatalıyla didiklese, bir şey mi oldu? Erken yatacak olsa, konuşmak ister misin? Azıcık durgun görse, neyin var? Bu kadar üzerine düşmese daha iyi olacak ama eski gergin ve suratsız kadına yeğler doğrusu. Bir de şu denetçi havaları olmasa... Al işte yine soruyor, mektubunu göndermiş miymiş, artık gönderse iyi olurmuş...

Tamam anne, diyor Eylül, dün akşam söylemiştin ya, gönderdim bugün.

Gülümsüyor, çok sevinmiş.

Neden bu kadar sevindin ki, diye sormayı geçirse de içinden, susuyor Eylül. Madem ateşkes halindeler eski kavga gürültüye meydan vermemek gerek. Şimdi söylese bunu, annesi bir şey diyecek, sonra Eylül, sonra annesi, uzayıp gidecek. Sonunda patlayacak Eylül, madem bu kadar meraklıydın babamla görüşmeme, hiç boşanmasaydın!

Son zamanlarda edindiği yeni bir huy bu, bir laf edeceği vakit karşı tarafın vereceği yanıtları, sonra kendi yanıtını, ardından onunkini hesap ederek zihninde tamamlıyor diyaloğu. Neredeyse konuşma gerçekten yaşanmış gibi hem yoruluyor, hem de tuhaf bir doyum. Söyleyeceğini söylemiş oluyor... Şimdi de öyle. "Neden bu kadar sevindin ki," diye meydan okudu annesine, rahatladı. Ben yatayım, deyip kalkıyor sofradan.

* * *

Hayatında hiç bu kadar çok ve ayrıntılı rüya görmemişti Eylül. Hoş, hayatı dediği şunun şurasında on iki yıl. Bunun ilk birkaç yılında rüya gördüyse bile nereden bilsin. Son aylarda, kendini bildiğinden beri gördüklerinin toplamı kadar rüya gördü. Babasının bavulundan sonra onu en çok etkileyen dün gece gördüğü.

Bir trendeydi rüyasında. Oraya nasıl geldiğini bilmiyor. Boş vagonlar. Tek yolcu o. Trenin çuf çufu ve kendine özgü ritmi dışında hiç ses yok. Bir süre sonra uğultuya dönüşen bir ritim bu. Önce kendi halinde oturuyor, gerçekten bir yerden bir yere gitmeye çalışan bir yolcu sanıyor kendini. Ama sonra nedense bir terslik olduğu duygusuna kapılıyor. Yolun bir türlü sonunun gelmediğinin, istasyonların hiçbirinde durmadıklarının farkına varıyor. O âna dek kendisinden başka yolcunun olmadığını nasıl da görmedi! Vagonlardan vagonlara geçiyor. Trenin bir ucundan öteki ucuna tedirgin edici bir yürüyüş başlıyor böylece. İki vagon arasındaki o eklem yeri her seferinde korkutuyor. Son vagondan ilk vagona dek geçen süre saatler gibi geliyor. Paniği giderek artıyor. Nefes alıp verişleri sıklaşıyor. Elleri, ayakları, tüm vücudu titriyor. Tren sanki giderek daha da hızlanıyor. Sesler daha da yükseliyor. Karanlık bastırıyor. Nihayet ilk vagona vardığında

makinist bölümünün kapısını açıyor bir hışım. Kimse yok. Burada da yok! Tren kendi kendine gidiyor. Kim yönetiyor bunu diye bağırıyor. Neler oluyor burada! O an trenin yerin altından gittiğini anlıyor. Günışığı o yüzden yok. Bir yeraltı treninde mahsur kalmış! Camlara koşuyor, dışarıyı görmeye çalışıyor. Yüzünü cama dayıyor. Dışarıda gördüğü şekilleri bir şeye benzetmeye çalışıyor. Önce anlamsız şekiller, bir süre sonra sıra sıra posta kutularına dönüşüyorlar. Bir türlü yakalayamadığı, içlerini göremediği posta kutuları. Boşlar mı, yoksa dolu mu? Durdurun şu treni!

Kan ter içinde uyandı. Bağırdı mı? Gözünü açar açmaz yüzüne güneş vurdu. Sonsuz bir rahatlama. Bacakları gerilimden kurtulmuş olmanın etkisiyle titriyordu. Aşağıdaki posta kutuları, boş mu, dolu mu? Bugüne dek sadece kendi dairelerinin posta kutusuna baktığını düşündü. Ya postacı zarfları karıştırıyorsa? Ya onun mektupları bir başkasının kutusundaysa? Sabahın köründe postacının gelmeyeceğini bile bile indi merdivenleri.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9... Hepsine tek tek baktı. Hepsi boş. Bomboş.

Akşam eve döndüğünde yine boştu. Diğerlerinde tek tük beyazlıklar gördü. O girerken postacı çıkıyordu. "Güzel kız bugün sana bir şey yok, yarına inşallah!" Nereden bildi mektup beklediğini? Tedirginlikle gülümsedi. İzlenme duygusu... İşte ondan sonra karar verdi, çok fazla kafayı takmayacak bu mektup mevzusuna. Elbet yazacak babası, onu unutacak hali yok ya. En azından ortada bunun için bir neden yok. Ne saçma bir sözdür o: Gözden ırak olan gönülden de ırakmış! Sanki göz zevki için seviyor insanlar birbirini. Hem o, babasının gözünden ırak ise, babası da onun gözünden ırak. Kendi duygularıyla ölçebilir babasınınkileri. Bu keşfe tutunmaya değer...

Hesap tuttu. Yirmi iki gün olmasa da yirmi beş gün sonra geldi ikinci mektup. İyice yerleşmişler. İkisi de İngilizce kursuna gidiyormuş. Dil bilmedikleri için başlarına gelen komik olayları anlattığı bir mektup. Zeynep gözlerinden öpüyormuş. O kadar mı? Ha, bir de kedi resmi çizmiş mektuba. Uzun bıyıklarıyla sevimli bir şey. Babası Eylül'ün oraya gitmesi konusunda planlar yapmaya başlamış bile. Önce yaz tatilinde gelirsin, diyor, seversen de kalırsın.

Sanmıyor Eylül. Uzak ve yabancı oralar. Babası da olsa, burada kalmayı tercih eder. Hem Zeynep neden yazmıyor? Eylül ikisine birden yazmıştı oysa. İnsan bir yanıt verir. Sahi Eylül kime yazacak şu durumda? Aynı stratejiyi devam ettirmeli mi, yoksa artık "Sevgili babacığım" demek meşruluk kazandı mı?

Babası başka telden çalıyor. Sitem ediyor. Kısa yazdığı için. Aslında dert ettiği başka şey olmalı. Eylül de biliyor ki, ne kadar kısa yazarsa yazsın dolu dolu olabilir bir mektup. Oysa onun yazdıkları içi geçmiş ihtiyarlara benziyor. Hayatla bağları koptu kopacak. Tek tutundukları somut birkaç eylem: "Okula gittim, arkadaşımla kavga ettim, öğretmen azarladı, annemle sinemaya gittik." Özne ve yüklem gibi asgari gereçlerin dışında hiçbir sözcüğün işin içine katılmadığı cümleler bunlar. Şimdi yine bir tasa sardı onu, babası uzun mektup istiyor, hem uzun olacak, hem de ayrıntılı... Neyse ki duygulardan falan söz eden yok. Bir de o çıksaydı başına, nasıl kalkardı altından?

İşin garip tarafı, babası kısa yazdı diye sitem ettiği mektubundan hemen sonra acele tarafından başka bir mektup gönderdi Eylül'e. Acele tarafından olduğu şuradan belli, daha Eylül öncekine yanıt vermeye fırsat bulamamıştı. Piyango bu kez vurdu diyeceksiniz, ama hiç değil. Babasının mektubu kısaydı ve elya-

zısıyla yazılmıştı. Bir defter kâğıdına. Sıradışı bir durum. Bastıra bastıra yazmış, tükenmezin kâğıtta açtığı yaralar parmaklarına değiyor Eylül'ün. Bir kör bile okuyabilir bu mektubu. Karalanmış ve soğumasına izin verilmeden atılmış postaya. Önüne çıkan ilk defterden bir yaprak koparmış. Büyük, koyu ve titreyen harflerden oluşuyor üç-beş satır. Bir sayfayı anca doldurabilmiş. Kusmuş ve bırakmış. Zarfa girmeye direnmiş sanki mektup. O esnada buruşmuş. Zarfın üzerindeki ismi bile ötekilerden başka Eylül'ün. Özensiz. Zarf yapıştırılır yapıştırılmaz çıkmış elden. Telaşlı eller, aceleci eller, tezcanlı eller yapmış tüm bu işleri. Postane memuruna devreder etmez silmiş olmalı aklından oraya karaladıklarını. Geri döner alırdı yoksa. Hatırlasa. Ben ne yazdım diye bir kerecik sorsa. Yarı yolda adımları yavaşlasa, telaşın yerini bir soğuma aldığında, alnından dışarı çıkmak için çırpınan damarlar yerlerine geri döndüğünde ben ne yaptım diye sorsa kendine, geri dönüp alırdı memurun elindeki zarfı. "Ama beyefendi işlem yaptık..." demesine kalmadan tuttuğu gibi yırtıp atardı mektubu. Hepsi ham hayal. Eylül elinde tuttuğuna göre şimdi onu... Hele sarf edilmiş cümlelerin karşısında düpedüz ham, düpedüz hayal.

"Dayın bir yazı yazmış hakkımda." "Sen o çevrenin içindesin." "Benim hakkımda yazılanların hiçbiri doğru değil, bunu bilmeni istiyorum." "Ben dönek değilim. Manş Denizi'ni geçtiğim falan da yalan." "Çamur atıyorlar bana. Ben devrime inancımı hiçbir zaman yitirmedim. Parti'den ayrıldım ama asla hâkim sınıfların işbirlikçisi olmadım!"

Hepsi siliniyor, tek bir cümle kalıyor, ortalık flulaşmış, kâğıdın üzerine kazılı harfler belirsizleşmiş, ama o tek cümle alabildiğine net, açık, çıplak, meydan okuyor: "Sen o çevrenin içindesin!" Ünlemi yeni görüyor. Belki kendisi kondurdu az önce. Ne önemi

var? Ha ünlemli ha ünlemsiz. Söylüyor söyleyeceğini. "Sen o çevrenin içindesin."

Bir dilbilimci gibi cümlelerden kelimelere doğru iniyor. Şu kısa cümleden geriye tek bir kelime kalıyor sonunda: Çevre. Sözcük beynini çepeçevre kuşatıyor. Çevre sözcüğünün hemen başına "o" geliyor. Zamir, üzerine düşeni hakkıyla yapıyor, gözüne sokar gibi işaret ediyor, "O çevre." Babasını görüyor, parmağını doğrultmuş uzaklarda bir yeri ya da bir şeyi gösteriyor. "Şu" bile değil. "Bu" dese hele nasıl sevinecek. Hemen dibinde duran bir şeye "bu" dersin. "Şu" azıcık daha ötede. Ama "o"? Çok uzak.

Çevrenin içindeysen bir şey tarafından çevrelenmiş olmalısın. Sağına soluna bakıyor farkında olmadan. Sanki bir çit ya da bir duvar görecek. Ülke sınırlarıdır belki de sözünü ettiği. Onu aşmak kolay. Bir pasaporta bakar.

Çareyi sözlükte arıyor. Çevre: 1. Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi: "Büyük kentlerin çevreleri gecekondularla sarılmıştır." -O. Rifat. 2. Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam: "Ayrıca ben, oldukça kapalı bir çevrede yetişmiştim." -A. Ağaoğlu. 3. Sırma işlemeli mendil: "Geçen gün sandığı karıştırırken elime işlemeli çevreler geçti." -M. Yesari. 4. mec. Aynı konu ile ilgisi bulunan kimselerin tümü, muhit: "Siyasi çevreler. Sanat çevresi."

İşte bu. Buldu.

Aslında düşünüyor da, Eylül'ün çevresi ikinci ile dördüncünün karışımı olmalı. Yetiştiği çevre ile siyasal çevre aynı. Yetiştiği çevrede babası da vardı ama istifasını verdi.

"Yetişme çevresi" kontenjanından dahil oldu Eylül "siyasi çevreye." İleride fikirlerin sınanması halinde "asil üye" olacağı söylendi. Şimdilik yedekte.

"Sen o çevrenin içindesin..." diyor. Ayrı çevrelerin insanlarıyız. Bil diyor, nasıl bir çevrenin içindesin. Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı...

Tavsiyeye uydu. Çevremizi görelim, tanıyalım programını uygulamaya koydu. Önce yakın yerlerden başladı tura. Annesini kendine rehber belledi. Bu çevrenin girdisini çıktısını ondan iyi kim bilecekti! Konuya girizgâh olması düşüncesiyle dayısı ile babası arasında sürüp giden davanın gelmişini geçmişini soruşturmayı uygun gördü. Bunu şüphe çekmeden nasıl başaracağı ise henüz aydınlığa kavuşturulmamış bir husus olarak duruyordu önünde. Düşündü taşındı. Odası ile salon arasında süren bu düşünüp taşınmalar sırasında tuvalete uğradığı bir anda saksı çalıştı sonunda! Şüphe çekmemenin tek bir yolu vardı, dayısıyla daha yakın bir ilişki kurarak, gözleme dayalı bir araştırma yapmak... Sonrasında annesine yaptıracağı yorumlarla işin ayrıntılarına hâkim olurdu. Kusursuz bir plan doğrusu.

O akşam ne yaptı etti, annesini Berraklara gitmeye ikna etti. Özlemişti kuzenlerini, o günlerde bir dediğini iki etmeyen annesi, kızının içe kapanıklığından sıyrıldığını görüp sevindi. Aslında onların derli toplu çekirdek ailesi sinirine dokunuyordu Eylül'ün. Yengesinin çocuklarına kol kanat germiş hali, dayısının babacan tavırları, kuzenlerinin reklam panolarında rastladığı "mükemmel aile" pozları... Yine de işte, merakına yenik düşüyor insan.

O gün bir kez daha gördü, ne kadar zeki kuzenleri olduğunu. Berrak Fransız lisesine burslu gireli iki yıl olmuştu. Yengesinin dediğine göre hemen sökmüş Fransızcayı. Ah diyor Eylül, Bora ile Berrak'ın başarıları yetse size. Konu hep onların etrafında dönse, Eylül'ü unutsalar. Masanın altına doğru kaykılmış vücudu bir soruyla irkildi, su dolu bardaklar sallandı. Aman, dedi annesi,

tetikte zaten. Hemen yakaladı bardakları, bir-iki damlayla kurtardılar böylece. Soruyu anlamamış gibi baktı yengesine. İkiletmeden tekrarladı o da: "Bu sene zayıf geldi mi Eylülcüğüm?" Bu ânı yaşanmamış saysalar olur mu? Bardakların sallantısı arasında kaynayıp gitse... Soruyu soranın, yanıtı bilen hali iyice sinirini bozdu. Midesi bulanıyor galiba. Dayısının gözlerindeki şefkate tutunsa... Ama yok, olacak gibi değil. Gürültüyle kalktı sofradan, bu kez kurtuluşu yok bardakların. Arkasında bıraktığı enkaza dönüp bakmadı bile. Doğru tuvalete. Annesi toparlayıversin artık.

Tuvaletten kulağına çalındığı kadarıyla iyi toparladı annesi. "Hasan gittiğinden beri dersleri iyice serdi. Boşanmadan sonra zaten kötüydü, üstüne bir de bu gelince..." "Üzerine gitmeyin," dedi dayısı. "Sen de sorup durma şu çocuğun derslerini." Bu yengesineydi. "Bilmiyorsun sanki. Ne gerek var, bak utandı kaçtı sofradan..." Bir ferahlama. Beyaz atlı prensi yetişti imdadına. Gözlerindeki kızarıklığın geçmesini bekledi.

Tuvaletten çıkınca Bora'yla burun buruna geldi. "Eniştem nasılmış?" Onu bekliyormuş belli ki kapının dibinde. "Eniştem" deyişi, içindeki tüm kıskançlık duygularını yok etti. Her şeyi unuttu. Demin olan biten her şeyi... Gülümsedi. O da gülümsedi. Anladı mı ne? "İyi. Galiba," diyebildi. Bu kez başka türlü yaşlar birikmişti gözlerinde. Tuvalete geri kaçtı. "Eniştem" dedi, "Eniştem" dedi. Eniştem... Eniştem... Eylül'ün babası, onun eniştesi. Biliyor halasının kocasından boşandığını. Ama yine de... Eniştem dedi. Aynaya bakıyordu Eylül. Gözlerinin içine içine. Bora'nın eniştesi onun babası. Hâlâ öyle. Şimdi içeriye gidecek ve bekleyecek. Belki sofrada, herkesin içinde, bir kez daha... Yapar mı? Tekrar sorabilir mi "Eniştem nasıl?" Belki Eylül söyler. Babamı sormuştun ya hani yanıt veremedim sana, der. Yok canım olmaz öyle şey, verdi ya cevabı. İyi, dedi, galiba diye de

ekledi. Şimdi eminim diyebilir belki. Az önce içeride düşündüm de. Enişten iyi, der, gayet iyi. Ama anlamazlar ki. Eylül söylüyor sanırlar. Bora söylemeli. "Enişte**m**" diye onun ağzından çıkmalı. Ama istese herkesin içinde sorabilirdi, sormadı. Yalnızken sormayı tercih etti. Döndüğünde...

Tuvaletten çıktığında düşmüştü omuzları. Koridordan salona doğru ilerlerken sesleri duydu. Konu çoktan uzaklaşmıştı ondan. Annesi ve dayısı dergi hakkında bir şeyler konuşuyorlardı. Bu sayının kapak konusu ne olsunmuş falan. Bora'yı aradı gözleri salonun eşiğinde. Halının üzerine uzanmış televizyon izliyordu. Yanına gitti, bağdaş kurdu, belki sorar diye baktı gözlerinin içine. O ise sormak yerine göz kırptı. Yine de gülümsedi Eylül ama biraz dargın. Niye herkesin içinde sormuyor sanki! Annesinin sesini duydu sonra, "Hadi Eylül gidelim artık." Amacına ulaşamamış, dayısının ağzından hiçbir laf alamamıştı ama bu, o güne dek onlara yaptıkları en sakin, en olaysız ziyaretti. Küçük bir mide bulantısı dışında.

Başını yastığa koyar koymaz uyudu o gece. Yığıldı demek daha doğru. Rüyasında bir asansörde gördü kendini. Küçük, dar. Normalde üç kişinin sığabileceği bu asansör rüyada iyice küçülmüş. Bedenini saracak kadar... Arkasındaki ayna da yetmiyor onu genişletmeye. Derinlik duygusundan eser yok. Daraldıkça daralıyor aksine. Bu bir rüya. Gerçek olmadığını rüyanın içindeyken de biliyor Eylül. Bu rüyanın benzerlerini daha önce de gördü çünkü. Kurgu bildik. Sahne ise az çok çeşitlenmiş. İşin içine ayna katılmış diyelim bu rüyada. Öncekilerde boşlukta asılı bir asansörken, şimdi nereye ait olduğu belli. Dayısının oturduğu apartmanın içinde olduğundan emin. Oraya nasıl geldiğini ise bilmiyor, ama işte şimdi o asansörün içinde. 5'e basıyor. Nereye gideceğini bilmez halde aslında. Sıkışmış. Tek isteği bir an önce kendini

asansörün dışına atmak. 5'te yavaşlamıyor bile asansör. Doğrudan en üst kata. Hatta orayı da aşıyor. Çatı mı burası? Yoksa teras katı mı? Kapıyı açmaya korkuyor. Ya açılmazsa. Yeniden basıyor 5'e. Düşercesine iniyor aşağı. Sanki giderek daha da sıkışıyor. Buradan bir an önce kurtulmalı. Düğmelerin hepsi yanıp sönmeye başlıyor birden. Bütün katların ışıkları bir bir yanıyor sönüyor, yanıyor sönüyor. Neler oluyor diye bağıracak ama imkânsız. Sesi tükenmiş.

Dışarıdan bir küf kokusu geliyor. Bir de bazı sesler. Aradan seçebildikleri var. Şu duyduğu Bora'nın sesi mi? "Babacııımmmm!" diye bağırıyor, mutlu, çok mutlu bir ses bu. "Canım oğlum benim, gel bir kucaklayayım seni..." diyor öteki. Ardından kahkahalar. Alay mı ediyorlar Eylül'le? Asansör giderek daha da sıkıştırıyor. Kolu, bacağı uyuşmuş. Kıpırdayamıyor. Kahkahalar arasından tabak çanak sesleri geliyor. Mutlu ailelerin yaz aylarında balkon sefası yaparken çıkardıkları türden. "Karıcığım reçeli uzatır mısın rica etsem?" "Tabii bitanem..." Çıldırtmak mı istiyorlar onu. Yeter bitsin şu rüya. Var gücüyle basıyor düğmelere. Hepsine art arda. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8... hangisi tutarsa! Olmuyor, hiçbir işe yaramıyor. Can verecek burada. Çürüyecek hatta. Kokusu dayısının evine ulaştığında ancak anlayacaklar.

İnsan rüyasında ölmezmiş. Ölecek gibi olurmuş ama tam öleceği an uyanırmış. Bu rüyada da öyle oldu. Çürüyeceğine inandığı an açıldı gözleri. Önce o küf kokan yerde olduğunu sandı. Yavaş yavaş alıştı gözleri karanlığa. Masasını, gardırobunu tanıdı. Asansörden de, kahkahalardan da, çatal bıçak seslerinden de, mutlu aile tablosundan da kurtulmuştu. Ama uykusu da hepsiyle birlikte arazi olmuştu. Sabaha daha çok vardı. Kalktı, babasına mektup yazdı. Gittiğinden bu yana sözcüklerin soluksuz döküldüğü ilk mektuptu bu. "Merhaba"nın yerinde "Canım babacığım" yazıyordu.

Göndermedi.

Sonra da göndermeyeceği mektuplar yazmanın boş bir iş olduğuna hükmetmiş olmalı ki, ne uykusuz gecelerde, ne kâbuslardan uyanınca, ne de durup dururken girişti böyle bir şeye.

O yılın eylül ayında gitmişti babası. Bir ay içinde de Serseri'yi aldırmıştı yanına. Babasının deyimiyle altı aylık hapislikten (Serseri karantinaya alınmıştı çünkü) sonra kavuşmuşlar birbirlerine. Sayılı gün çabuk geçer. Eylül, her aya bir mektup olmak üzere yaz başına kadar dokuz mektup yazdı, dokuz mektup aldı babasından. O, okulundan, derslerinden, mahalle arkadaşlarından söz etti. Annesinin adını geçirmemeye çalıştı. Babası, İngilizce kurslarından, oradaki hayatın ayrıntılarından, Zeynep ve Serseri'yle nasıl da eğlendiklerinden, keşke o da yanlarında olsaydılardan, Türkiye'ye göre orada daha rahat ettiklerinden, bilmem ne kadar yardım parası aldıklarından ama kendisinin yine de kaçak işlerde çalıştığından, çalışmanın da hiç fena bir şey olmadığından, Zeynep'in göz koyduğu bir gitarcıdan, ama kendisinin hiç kıskanmadığından, aman canım insanların birbirini sıkmamasının en iyisi olduğundan, onun da kursta beğendiği bir kız olduğundan vs. vs. vs. söz etti.

Dayısıyla ilgili gönderdiği deklarasyon gibi kısa mektup dışında, konu yaza kadar hiç açılmadı. Böylece çevremizi tanıyalım programı bir süreliğine ertelendi. Eylül için de böylesi daha iyiydi. Aklını derslerine verebilse iyi olurdu. Verebildi mi? Pek sayılmaz. Ortaokulun bu ikinci senesinde yine bir sürü kırık getirdi. Kırıklar önemli değildi de, bütünlemeler vardı. Karnesini alır almaz babasının yanına uçuverecekken, görüyor musun şu işi? Üç aylık tatilin en az bir ayını burada geçirecekti. Sonrası ise allahkerim. Allahkerim çünkü, annesi durumlarının iyi olmadığından yakınıyordu. Bakalım bilet parasını toparlayabilecekler miydi?

Toparlayamadılar. Yazın sonuna geldiler. Babasıyla buluşma hayali suya düştü. Koca bir kış daha bekleyecek. Posta kutularının önünde ömür tüketecek. Hayatın tadı tuzu yok artık. Hiç olmayacak.

"Eylül, soğuttun çorbanı. Kızım daldın yine..." dedi annesi.

"Ha pardon, tuzu uzatır mısın?"

"Kaçıncı atışın kızım yetmiştir artık."

"Tuzlar da bozuldu desene."

"Efendim?"

"Yok bir şey... Alamıyorum herhalde tadını. İçemeyeceğim..."

Yarın açılıyor okullar. Babasından gelen son mektup bir ay önceye ait. "Anladım senin gelmeye niyetin yok bu taraflara," diye bitirmiş. "Yok ondan değil, bütünlemeler..." diyecek olsa biliyor alacağı yanıtı; "İstesen ne yapar eder..." İstedim istemez olur muyum, dese, onun yanıtı da belli, "Anneannenlerin yazlığına gittin ama." Orada da ders çalıştım diyecek olsa, "Canım burada da çalışabilirdin pekâlâ." Barutunun tükendiğini anladığı anda tek bir darbeye kalır iş: "Annen seni de beni de oyaladı anlaşılan, suç senin değil, neyse seneye gelirsin belki..." Belki. Vazgeçmiş. Ucunu bırakmış. Umudunu yitirmiş. Beklentisini sıfırlamış. Senden ne köy ne kasaba olur. Nato kafa nato mermer. Bu kafayla gidersen, yolun yol değil senin. Bundan sonra sen yoluna ben yoluma. Hadi bakalım çek arabanı. Heeey hadi bakalım anca gidersin anca!

"Eylül, pilavını da yemeyeceksin anlaşılan, kaldıralım mı sofrayı?"

Bayılıyor annesinin bu yeni huyuna. Hiç sormuyor, hiç kurcalamıyor, aman kızım, yavrum hasta mısın neyin var, diye üstelemiyor. Eylül'ün herkese tavsiyesidir annelerin bu serisi.

"Yok yemeyeceğim, odama gideyim ben..."

"Sen bilirsin kızım, bana ihtiyacın olursan çağır e mi?"

Oh en güzeli. Vicdan da rahat şimdi. İlgilendi kızla. Söyledi, ihtiyacı varsa çağırır onu. Herkes bağımsız bu evde. Kim kiminle neyi ne zaman isterse o zaman konuşur. Birazdan odasının kapısını tıklatıp burnunu uzatacak içeri. Konuşmak ister misin? Siz kendinizi ne kadar naza çekseniz de boşa. Nazlayacak annelerden değil o. "Yok istemiyorum" yanıtını alt anlamları üzerine düşünmeden öylece kabul eder. "Peki öyleyse, ben yatıyorum..." "İyi." Herkesin rahatı yerinde. Sorgulamalara, suçlamalara, savunmalara mahal kalmadı. Anne kızının yanağına bir iyi geceler öpücüğü kondurdu, o da uzaktan. Öpücük havada kırk takla attı, kız yanağını öteki oyuncunun pasını yakalamak için sıçrayan bir basketbolcu gibi zıplattı. Bravoo! Alkışlar alkışlar! Mükemmel bir pastı bu.

"Lambanı söndüreyim mi?"

"Kalsın."

Kaldı.

Yarın işyerindeki arkadaşlarına anlatacak. Eylül ne kadar ısrar etsem konuşmuyor benimle diyecek. Nasıl çözeceğimi bilemiyorum, öyle içine kapalı bir kız ki. Vah vah, diyecek arkadaşları. Ne yapsak ne etsek... Belki bir pedagoga danışmalı. "Selmacığım, Eylül seni çok seviyor, acaba sen bir konuşmayı denesen..."

Kedi ile babasının evden kovulduğu günün anısı Selma Abla ile Eylül'ü yakınlaştırmıştı, doğru. Ayrıca sözünü tutmuş ve Eylül'e bir muhabbet kuşu da almıştı Selma Abla. Eylül'ün kuşla muhabbeti de hiç fena sayılmazdı. Selma Abla onlara her geldiğinde, Eylül'ün odasında geçirdiği zamanlarda ondan bundan konuşurlardı. Selma Abla, ağzından laf almaya çalıştığını ustalıkla gizlerdi. Eylül de ağzından çıkan her lafın annesine ulaşacağını bildiğini... Çürük raporu almamak için üstün başarı gösterdiği muhakkak.

Ama bir gün, Selma Abla'nın sağlam raporuna itibar etmemiş olacak ki, aniden, hiçbir girizgâh yapmadan sordu annesi:

"Bu sene babanın yanına gidemediğin için çok üzülüyor musun?"

Bu tür sorular karşısında gerçeği söylemek ile söylememek arasında salınıp duran ve saniyeler geçtikten sonra cümleler ağzından ancak dökülen Eylül'ün kendisi bile şaşırıyor hızlı yanıtına.

"Eh işte..."

"Biliyorsun, bu sene hem bütünlemelerin vardı, hem de parasal açıdan iyi değildi durumumuz..."

"Biliyorum."

"İstersen şubat tatilinde gidebilirsin. Ne dersin?"

"Bakalım..."

"Çok özlediğini biliyorum babanı...

O an direksiyon hâkimiyetini yitirir gibi oluyor Eylül. Yutkunuyor.

"İnan çok istiyorum ben de seni gönderebilmeyi..."

Bir taraf "göndermek" diyor, öteki taraf "getirmek/aldırmak" Ne bu ya, paket mi Eylül? Bu kez öfkeleniyor. "Gönderseydin o zaman," demek istiyor. Ya da, "Aldırsaydı o zaman..." Fark etmez.

Onun yerine, "Biliyorum," çıkıyor ağzından.

Bir şey bildiği yok aslında. Anlamıyor da. Babasının söylediği gibi mi ondan da emin değil. Birileri oyalıyor mu onları? Annesi bilerek ve isteyerek mi engel oldu?

"Dayınlara gidelim mi bu akşam?"

İşte bu tuzak soru. Gitmeyi istemiyor. Bunu söylerse nedenini kurcalayacak. Giderse yine çeşitli mide sendromları yaşayacak ki buna hiç katlanamaz şimdi.

"Yok, gitmeyelim..."

"Neden? Bora'yla güzel vakit geçiriyorsunuz sanıyordum."

O an gözleri parlıyor Eylül'ün. "Enişte nasıl?" diye sorar mı bir daha? Yanıtını beklemeden devam ediyor annesi.

"O gün yengene mi kızdın da kaçtın tuvalete?"

"Kaçmadım."

"Tamam canım kaçmadın da, kötü oldun sanki."

"Yok bir şey..."

Bu işten sıyrılmanın tek yolu karşı atağa geçip soruya soruyla yanıt vermek: Dayımla nasıl gidiyor işler? Babamdan önce ve babamdan sonra diye ayıracak olsak, daha iyi mi vaziyet? Bambaşka bir soru çıkıyor ağzından:

"Çocukken dayımla iyi anlaşır mıydınız?"

Gülüyor. "Bora ve senin kadar değil."

Hayda... Konu yine döndü ona geldi.

"Anlaşamaz mıydınız yani?"

"Yaş farkımız az değil bizim..."

Hadi hadi neyi saklamaya çalışıyorsun söyle, diyecek ama... Başka bir soru çeliyor aklını.

"Nasıl bir ağabeydi peki? İyi davranır mıydı sana?"

Yarım gülümsüyor. Dudağının bir yarısı sabit kalırken öteki yarısı yukarı doğru kıvrılıyor.

"İyiydi tabii. Hırçınlıkları olsa da iyiydi..."

Yakaladı işte! Hem de kuyruğundan!

"Nasıl hırçınlıklar? Anneannem dayımın sana çok düşkün olduğunu söyler hep..."

"Düşkündü orası doğru. Ama işte az şımartılmamıştı. Evin prensi olarak her şeyin ona göre şekillenmesini isterdi. Benim de teyzenin de yaşamında herkesten daha çok söz hakkı olduğuna inanmıştı bir kere. Bunu da anneannen sağlamıştı. Nereden geldik buraya yahu?"

"Hiç, merak ettim ben. Sen Bora'yı sorunca... Gidebiliriz istersen akşam dayımlara."

* * *

Gittiler. Ne bekliyordu, ne göreceğini sanıyordu? Yine de umduğundan daha verimli geçti o akşam. Annesinin satır aralarına gizlenmiş yakınmalarının izlerini aramasına bile gerek kalmadı. Yemek masasının etrafında oturanlardan biri, her an azar işiteceğinin farkında küçük bir kız çocuğu ile ondan birkaç yaş büyük, isteklerinin anında yerine getirilmesine alışmış ağabeyiydi. Eylül ve ötekiler figüran. Değişen hiçbir şey yok yani. Bunun farkına daha önce varamamış olması asıl tuhaf olan.

Misafirliklerinin ilk bir saati bildik konuşmalarla geçti. Kapının zilini çaldıkları andan başlayarak her şey olağan akışında seyrediyordu. Dayısı yine koridorun öteki ucundan gürleyen sesiyle duyurmuştu varlığını. "Oooo benim güzeller güzeli yeğenim gelmiş!" Sesinden sonra cüssesiyle belirmişti. Ama Eylül yine ayaklarına bakıyordu. Çenesinden tutup yüzüne bakmaya zorladı. Eylül de baktı. Ne yapsın? Sonra eğilip yüzünü avuçlarının arasına aldı dayısı. "Şu güzelliğe bak. Yüzdeki şu anlama bak. Benim iyilik perisi yeğenim gelmiş..." Kaçış alanı, gözbebeğinin gidip gelebildiği mesafeden ibaretti. Gitti geldi, gitti geldi. Övgüler bitmek bilmiyordu. Yapabilse gözlerini tersyüz edip içine doğru bakacaktı Eylül. Hem böylece söylenenlerin ne kadar doğru olduğunu tartma olanağı bulabilirdi. Fizik kanunlarına aykırı bu hayalden çabucak vazgeçti. Kulakları tüm bu sevgi sözlerini duymamak için kanatlanıp gitmek ister gibiydi. Kıpkırmızı kesilmelerinden ve ateş gibi yanmalarından anladı. "Yahu bu kız beni nasıl fethetti! Şu zeytin karası gözlere bak." Kendilerinden söz

edildiğini duyar duymaz gözleri çakılıp kaldılar kaçtıkları noktada. Şimdi görebildiği tek şey kendi ayaklarıydı. Sabırsızdı onlar da. Daha ayakkabının dışına çıkmayı başaramamışlardı bile. O an annesinin kurtarıcı sesini duydu Eylül, ayakları da tabii. "Hadi abi, bırak da ayakkabılarını çıkarsın kız..." Gür sese yakışan gür bir kahkaha duyuldu. "Hadi geçin bakalım..." Dışarıdan bir çift göz olsa, bir aile saadetinin arifesinde olduklarını düşünebilirdi. İçerideki gözler ise şu önümüzdeki saatler bakalım nasıl geçecek diye kaygıyla süzüyordu birbirini. Annesiyle yaptıkları konuşma olmasa, Eylül de o dışarıdaki sıradan gözlerden biri gibi yabancı kalacaktı içeriye. Sağ olsun, Eylül de artık sırlara vakıf aile bireylerinden biri olmuştu.

Dayısının ilgisi, kapı ile salon arasında uzanan o kısacık koridorla sınırlıydı. Sanki eve ısınması, kendini burada yabancı hissetmemesi için yüklendiği bir görevdi bu. Eylül'ün çekingenliğinin farkındaydı demek. Onu ısındırmaktan sorumlu bakanıydı bu evin. Sonrası alt birimlere bırakılmıştı. Bora Beyler ilgilenecekler efendim sizinle... Ama maalesef o akşam Eylül'ün Bora Beylerle ilgilenecek hali yoktu. Tüm ısrarlarına rağmen odaya geçip en azından yemeğe kadar amiral battı oynamamakta direndi. Bora onu reddediyor olmasından dolayı şaşkındı. Ağlamaklıydı hatta. Yengesi, baktı olacak gibi değil, Eylül'ü tavlamak için türlü numaralara girişti. Oğlunun reddedilişinin onda derin yaralar açabileceğini sezmiş olmalıydı. Nuh dedi peygamber demedi Eylül. Bir rahat bıraksalardı da şu annesi ile dayısının sohbetine misafir olsaydı. Bir süre sonra umudunu yitiren Bora, dudaklarını dışarı doğru çevirmiş, yüzükoyun uzanıp televizyon izlemeye koyulmuştu.

Annesi ve dayısı havadan sudan konuşuyorlardı. İkisi de arada televizyona bakıyor, uzun sessizliklere böylece izin veriyorlardı.

Ne iyi yapmıştı da açmıştı Bora şu televizyonu. Eylül, onlar baktıkça çeviriyordu yüzünü o yana. Birbirlerine bakıp konuştukları nadir anlarda ise o da gözlerini onlara dikiyordu. Annesi çizgi filmdeki kedi fare kovalamacasına bakarak şöyle dedi sonunda, "Derginin bu sayısı fena olmadı. Ama kapak bence şu yatılı okulda kızlara yapılan bekâret kontrolü olmalıydı..."

"Bırak canım allah aşkına!"

Evet gong sesini duydunuz...

"Ama abi, yani derginin bu tür konulara daha çok ilgi göstermesi gerek. Siyaset sadece..."

"Yok yok, iyi oldu bu kapak."

"Ya abi bir dinlesen..."

"Biliyorum canım ne diyeceğini."

"Ne diyecekmişim?"

"Sınava mı tutuyorsun beni, biliyorum dediysem biliyorumdur!"

Sessizlik... Birinci raunt 1-0, Ayşe'nin mağlubiyetiyle sona erdi. Bakışlar televizyona çevrildiğinde dün geceki Galatasaray-Fenerbahçe maçından görüntüler kayıp gidiyordu.

"Şunun sesini açsana Bora."

Bora şevklenmişti. Eylül'e baktı sırıtarak. Sen oynamadın benle ama bak babam... Rüyadaki Bora'nın sesini duyar gibi oldu bu kez, "Canım babacıımmm!"

Annesi mutfağa gitmişti. Zehra'ya yardım etse iyi olacaktı. Baba oğlun birlikte maç izleyen görüntüsüne daha fazla katlanamadı Eylül. İçeri süzüldü.

Yengesinin sesini duydu... "Tartışmayın ne olur. Boş ver işte bilmiyor musun abini?"

Eylül'ü görünce sustu. Az sonra yemek hazırdı. O da gidip maç izleseydi ya. Dudak büzme sırası Eylül'deydi. Bora'nın odasına doğru yollandı. Koridor boyu duvarlarda asılı resimlere

baktı. Ezbere bildiği ayrıntıları tekrarladı. Babasının kucağında Bora ile Berrak. Berrak şimdi İspanya'ya gitti. Okul gezisiyle. Berrak'ın beş yaşındaki eli babasının dizinde duruyor öylece. Rahat ve güvende. Gözlerinde ışıklar yanıyor. Bora ve Berrak bir eşeğin sırtında. Eşeğin yularından tutan dayısı. Yengesi, dayısı, Berrak ve Bora siyah-beyaz bir karenin içindeler bu kez. Hepsi kahkahalar atıyor. Bora omuzlarını kısmış, belli, kıkırdıyor. Berrak güzelliğinin tadını çıkarırcasına sergilemiş otuz iki dişini birden. Yengesi biraz mağrur. Bu benim ailem, biz çok mutlu bir aileyiz, diyor objektife. Dayısı ise üçünü birden kucaklamış. Fotoğrafın en solundakinin omzuna kadar erişmiş parmakları.

"Eylüül! Yemek hazır, hadi kızım."

İçeriden tabak çatal sesleri geliyor. Bir yanılgıya yol açabilir bu ses ama herkes biliyor ki, az sonra tartışma sesleri bastıracak hepsini. Fotoğraflardaki şen kahkahaları ardında bırakıp salona doğru yürürken, yeni sesler karşılıyor Eylül'ü.

"Çok yanlış çok!" diyor biri. Öteki sindirilmeye yüz tutmuş bir sesle karşı çıkıyor. "Dinlemiyorsun ki..."

"Neyi dinleyeceğim kardeşim? Hasan Bey'in beynine soktuğu mavalları mı?"

Kapının eşiğinde Eylül. Her an dengesini kaybedip tartışmanın içine devrilebilir. Onu gördüler ya, tartışmaya mola vakti. Yengesi çağırıyor, "Gel Eylülcüğüm, yemeğin soğuyacak..."

Annesinin yanındaki boşluğa doğru yürüyor. Yaklaştıkça gözlerindeki acı büyüyor. İyice yaklaşınca gülümsediğini görüyor. İyi bir silah. Ama tanıyor Eylül, şu yarım gülümsemelerden biri bu. Göz kırpıyor öteki yarısını tamamlamak için annesi. Olmuyor. Eylül de deniyor, ikisi birden kapanıp açılıyor. Dünya değişmiş olsa diyor açar açmaz. Yok her şey aynı. Annesi aynı bakıyor. Dayısı yemeğe eğilmiş, kaşığı hızla inip kalkıyor tabağa. Yengesi

bir oturup bir kalkıyor. Tuz mu gelmemiş, hay allah... Bora'nın gözü hâlâ televizyonda.

Yemekler bitti ama sessizlik bitmek bilmiyor. Gitseler artık. Ama olmaz, yemek biter bitmez kalkılmaz misafirlikten. "Çay koydum," diyor yengesi. Belki eritir buzları.

"Hadi koltuklara geçelim," diyor dayısı. Öfkesi dinmiş bile. Demin o değil miydi... Neyse canım ne önemi var. Az sonra eskisi gibi... Annesine bakıyor Eylül, o aynı duruyor, hiç değişmeden. Değişime ayak uydursa ne olur sanki. "Annen hep böyledir," diyor babası, "değişmez katı kuralları vardır. Vazgeçmez onlardan." Babası nereden çıktı? Bir karışıklık oldu... Aman işte dayısı da sevmiyor uzatmayı. "Ayşe, gelecek hafta sonu çocukları da alıp adaya gidelim diyoruz, ne dersin?" İçinden geçeni biliyor annesinin, "Az önce anamızı belledin şimdi adaya gidelim diyorsun, işe bak..."

"Bakalım çok var daha hafta sonuna," diyor onun yerine.

"Tamam işte canım şimdiden belirleyelim ne çıkar?"

"Abi, işim gücüm olabilir bilmiyorum şimdiden..."

"Aaa amma uzattın yani, tartıştık bitti, ne bu çocuk gibi küsecek misin?"

"Küstüğüm filan yok benim."

Karısına dönüyor, "Sen haber ver Sibellere. Geliyoruz de, Ayşeler de gelecek. Ona göre hazırlık yapsınlar."

İşte şimdi yandık, diyor Eylül. Fırtına geliyorum dedi de dayısının haberi yok. "Her şey senin istediğin gibi olacak değil mi!" diye çınlıyor annesinin sesi. "Az önce kavga çıkardın. Sonra canın barışmak istedi, barıştın. Şimdi gezi planı yapmak istiyorsun, yapılacak. Yok abi ben gelmiyorum adaya madaya. Bir dakika önce kavga edip bir dakika sonra can ciğer kuzu sarması olamam!"

"Yahu ne kavgası, ne diyorsun sen? Az öncekine kavga mı denir? Kavga görmemişsin sen!"

"Tamam kavga denemez doğru. Sen konuştun ben sustum. Sen azarladın, ben yedim azarı oturdum. Sen itham ettin, ben boyun eğdim. Ama burada ne var biliyor musun? Kalp. Kırdın döktün sonra iki dakikada kendine gelemez o. Hadi Eylül kalk kızım gidelim, tadım kaçtı benim."

"Bak bu kapıdan böyle çıkıp gidersen...

"Ne olacak çıkıp gidersem? Almayacak mısın geri? Almazsan alma, benim de gelmeyi istediğim yok zaten!"

"İyi be iyi, defol git o zaman!"

Kovmak bir aile geleneği anlaşılan.

O gecenin üzerinden günler geçti. Bir akşam annesi, yüzünden düşen parçaları toplamaya tenezzül bile etmeden girdi içeri. Eyvah, dedi Eylül, ne oldu acaba? Yemek sanki saatler sürdü. Kaşıkları ağır çekim halinde inip kalkıyordu. Bakışları yemeklerin üzerinden bir an bile uzaklaşmadı. Televizyonu açmak geldiyse de aklına, hemen gitti. Evde hiçbir sesin olmaması gerektiğini duyuran bir hava hâkimdi. Geçenlerde kocası ölen komşularına yaptıkları ziyarette olduğu gibi.

Eylül, bir dert ortağına yakışır şekilde sordu nihayet, bir şey mi oldu?

Bunu bekliyormuş gibi, canım sıkkın, dedi annesi.

"Neden?"

"En son dayınlara gittiğimiz akşamı hatırlıyorsundur..."

"Evet tabii..."

"Artık gizlisi saklısı kalmadı, dayınla birlikte çalışmak çok güç Eylül. Bugün yine..."

"Kavga mı ettiniz?"

"Öyle de denebilir. Yine bağırdı çağırdı işte... Hayır yani, limon satmıyoruz ki biz, fikirsel temeli olan bir iş yapıyoruz. Ben

derginin yazı işleri müdürüysem eğer, sorumluluklarım olduğu gibi yetkilerim de olmalı. Dergide yazılıp çizilenlerde söz hakkım olabilmeli. Ama bunun zemini yok ne yazık ki. Ben ne kadar istesem de olmuyor. Dayın her zaman kendi dediği olsun istiyor. Kardeşi olduğum için de işler iyice karışıyor. Sözünü tartmadan konuşuyor, herkesin içinde azarlıyor. Bir de eski hesaplar karışınca işe..."

Eski hesaplar?

"Koca kız oldun bunları konuşabiliriz artık. Dayın o gün senin yanında söyledi zaten, babanlarla yaşadıkları ayrılıkta benim nerede durduğuma bir türlü karar veremiyor. Babanla boşansam da... O gün tanık olduğun türde kavgalarımız çok oluyor. Ne zaman bir itirazda bulunsam, onun ağzıyla konuştuğum gibi saçmalıklar ileri sürüyor."

"O geceden sonra görüştünüz mü bir daha?"

"Evet, tabii."

"Konuşmuyor musunuz?"

"Konuştuk. Dayın küsmez biliyorsun. O hiçbir şey olmamış gibi davrandı yine. Defol diyen o değilmiş gibi..."

"Sen ne yaptın?"

"Çok kırgındım Eylül..."

Belli ki ağabeyinin ona doğru attığı adımı geri çevirmişti. Gerekçeler bulsa iyi olacaktı.

"Kıran insanın adım atması kolaydır. Onarmaya çalışır, çevrende fır döner. Ama her zaman devamı gelir. Attığı adımı kabullensen, kapını açsan, arkanı döndüğün an..."

Eşkâl dayısına uyuyordu.

"Bu ilk değil ki. Hep aynı şeyi yaşıyoruz."

Kızıyla bir arkadaşı gibi dertleşmekten, hele hele dayısı hakkında konuşmaktan sıkıntı duyduğunu hissettiren bir iç çekti. Ama artık ok yaydan çıkmıştı bir kere.

"Bugün de yine derginin kapak konusunu tartışıyorduk. Ben farklı bir fikir savundum. Dayın ısrar etti. Her zamanki üslubuyla. Bu kez geri adım atmadım."

Durdu. Geri adım atmakla atmamak arasında bekliyordu. İtekledi Eylül. "Sonra?"

"Çok öfkelendi. Hele herkesin içinde ona karşı çıkmam çileden çıkarttı onu."

Yine durdu.

"Anlat artık," dedi Eylül, kendi de şaşırarak. Sesindeki şefkati fark etmişti annesi.

"Üzerime yürüdü."

Dondu Eylül.

"Tokat atacak gibi kaldırdı kolunu. Çocuk değilim ben artık, diye bağırdım."

Çocuk gibi ağlıyordu şimdi. Ben çocuk değilim diye ağlayan küçük kız çocuğu. İki kardeş gibilerdi Eylül ile annesi. Annesinden, babasından ya da ağabeylerinden aynı dayağı yemiş iki kardeş.

"Peki, neden hâlâ çalışıyorsun? Neden ayrılmıyorsun?"

Bu soruyu sorduğuna kendi de inanamıyordu, ilk kez böyle şeyler konuşuyorlardı.

Bir anda sessizleşti annesi. Gülümsedi. Güzel Eylülüm, dedi, iş başka bu başka...

"Nasıl, neden?"

"Dayın zor biri. Ağabey olarak da zor..."

"Parti lideri olarak da."

Evet, dedi annesi, kızının büyümüş de onunla böyle şeyler konuşuyor olmasına şaşırıyordu herhalde.

"Benim dergiden ayrılmam için, siyasi ya da ideolojik bir gerekçem olmalı. Kişisel nedenlerle asla terk etmem orayı. Bunu

sen de hiç çıkarma aklından. Kişilere kızıp da, gemiyi terk etmek olmaz."

"Babam öyle mi yaptı?"

"Hem öyle, hem değil. Onun ideolojik eleştirileri vardı. Bu eleştirilerin ayrılmayı gerektiren şeyler olup olmadığı ayrı konu tabii."

"Sence?"

"Bence değildi. Bence, baban da öteki arkadaşlar da dayının hırçınlıklarını çok büyüttüler. Çocuk gibi küstüler. Benim yok mu eleştirilerim, var tabii. Herkesin vardır. Devrimci partiler için eleştiri iyidir her zaman. Baban, onunla tanıştığımız ilk yıllarda bir mektubunda körükörüne bağlılığı eleştirmişti. Ne demişti biliyor musun? Doğru tutum hiçbir zaman bağlılığını ve inancını kaybetmemek, fakat bunu aynı zamanda kendi bilincinle sağlamlaştırmaktır. Bence onlar bağlılıklarını ve inançlarını kaybettiler."

Tam olarak kaptığı söylenemez anlatılanları ama ona göre de yanlıştı, birine kızıp da... Yine de içi elvermedi işte.

"Keşke dayım da bu kadar sert olmasa..."

Gülümsedi annesi. "Haklısın. Keşke olmasa..."

İnsan birinin özel dünyasına adım atmayagörsün, devamını getirmekten alamıyor kendini. Annesi Eylül'ün içeri doğru attığı ilk adımı hoş gördü, kendisi davet etti hatta ama Eylül bu davetin bir sınırı olabileceğini getirmedi aklına. Bir başlangıçtı bu. Misafir odasına alınmıştı. Arka odalara girmesi için vakit vardı daha. Ama Eylül'ün, annesinin misafir odasından içerideki odalara attığı kaçamak bakışlar, ilk fırsatta eyleme dönüştü. Okul dönüşü ile annesinin işten gelişi arasında yeteri kadar zaman vardı. İşinin erbabı bir hırsız gibi, neyin nerede olabileceğini kestirmeye çalıştı. Aradığı neydi, onu kendi de bilmiyordu. Dayısına, babasına, tüm aileye ilişkin yeni verilere ulaşabilmek istiyordu.

Önce çalışma masasına yöneldi. Aradığının yazılı bir belge olduğunu biliyor olmalıydı. İşle ilgili olanları çabucak eledi. Hazırladığı kitapla ilgili notlar vardı, kenara koydu. Operasyonu dikkatle yürütüyordu, hiçbir iz bırakmadan çıkmalıydı odadan. Masanın üstünde kayda değer bir şey bulamadı. Sıra çekmecelere gelmişti. İlk çekmecede fotoğraflar gördü. Eylül'den öncesine ait fotoğraflar, E.Ö 1960, E.Ö 1965... 1965 tarihli olan üniversite bahçesinde çekilmiş. Mini eteği, kısa kesilmiş modern saçları, üzerine oturan boğazlı kazağıyla annesi ne kadar da güzel... Onu hiç böyle görmemiş olmasına şaşırdı. Bir merdivenin demirlerine yaslanmış, yüzünde o güne kadar hiç rastlamadığı bir kahkaha. Babasını tanımadan yedi yıl önce... Evliliklerinden ise dokuz yıl...

Dişe dokunur bir şey bulamadı burada, geçti öteki çekmeceye. Neredeyse boş. Hiç mi mektup yazmadı? Hiç mi belge yok geçmişe ait? Ah, nasıl düşünemedi! Kaçak yıllar... Her şeyin yakıldığı, kimliklerine dair hiçbir iz bırakmamaları gereken yıllar... Hapishane arkadaşlarının işlediği mendili hatırladı. İsminin işli olduğu kısmı nasıl da eğreti bir desenle kapamıştı. Dayısının hapishaneden attığı kartlar geldi aklına. Tek tek elden geçirmişti annesi. En sondaki ismi ve baştaki hitabı makaslamıştı.

Nihayet bir kâğıt çekti dikkatini. Dava dilekçesi. Davacı: Ayşe.... Davalı: Hasan..... "Eşim Hasan son üç yıldır eve uğramamakta, bizi arayıp sormamakta ve bizimle hiçbir temas kurmamaktadır. Bu süre zarfında kocalık ve babalık görevlerinin hiçbirini yerine getirmemiştir..." Bir dakika bir dakika burada bir yanlışlık var. Kocalık görevleri tamam da babalık ne oluyor? Hem nereden çıktı şu üç yıl? Eylül'ü her gün okula yollayan adam kimdi öyleyse? Babası onun bildiği adamsa eğer, bilfiil, her gün ve her saat evde kızının ve karısının yanı başında bulunmuştur.

Neler söylüyor annesi? Üç yıl... Hiç gelmedi diyor. Ne aradı ne sordu. Bizimle hiç temas kurmadı. Yahu fotoğraflar var, kim inanır bunlara. Kimse itiraz etmedi mi? Babası gelip de söylemedi mi, Hâkim Bey ben buradayım, kim demiş... Gözünü kırpmadan yalan söylemiş annesi. Üç yıldır sokağına uğramayan bir kocayı, üstelik bir babayı kim ne yapsın? Yaz kızım, demiş hâkim. Bu adamın bulunduğu yerde... Yok yok, bu adam ve kadının boşanmalarına, bu çocuğun da kayıp üç yılının telafisine... Ah şu kâğıt önceden geçseydi eline! Basmaz mıydı o mahkeme salonunu! Tam kararın okunduğu anda, tüm engellemelere rağmen içeri dalıp... "Durun!" demez miydi? Hepsi yalan! Durun! Daktilocu kızın havada donup kalırdı parmakları. Hâkim Bey gözlüklerinin arkasından şöyle bir süzerdi bodur boyunu. Salon görevlileri iki kolundan tutmuş kalırdı öylece. Gözleri Hâkim Bey'de. Bir sözüyle Eylül'ü kapı dışarı etmeye hazır olduklarını belli edercesine yapışmış olurlardı koluna. Bir baş hareketi yeterdi serbest kalmasına. "Nedir mesele?" Önce annesini arardı salonda. Hah, orada. Şaşkın, korkmuş, utanç içinde. Foyası çıktı tabii...

Annesinin masasında değil de hâkimin karşısında buldu sonra kendini. Dava kapanmış, hâkim onu karşısına oturtmuş bir teşekkür belgesini imzalıyor. Bizi büyük bir yanlıştan döndüren Sayın Eylül Bilmemkim'e teşekkürlerimizle. Yüksek yargıyı ve adalet mercilerini yanıltmak isteyenlerin yakalanması için gösterdiğiniz özel çabayı takdirlerimizle...

Elindeki kâğıdın bir teşekkür belgesi değil de dava dilekçesi olduğunu neden sonra hatırladı.

Çocukluğunda çamaşır mandallarını sabunlu suya batırıp üfleyerek uçurduğu baloncuklar gibi pıt diye yok oldu hayali. Elindeki kâğıdın üzerinde oluşmuş ıslaklık o baloncuktan damla-

mış olmalıydı. Annesiyle geçirdiği son günlerin yarattığı yakınlık ve sıcaklık da o baloncuk gibi içi boş çıkmıştı. Kâğıttaki halkaları saysa patlayan balonların sayısını bulabilirdi belki. Neyse ki mürekkep dağılan cinsten değildi. O sayede, iz bırakmadan çıktı odadan. Kâğıttaki azıcık kabarma hoş görülebilirdi.

Filmlerden tanıdığı bir sahne tasarladı önce. Kadın kendisini aldatan kocayı karanlıklar içinde gece yarısına kadar bekler. Adam içeri girdiğinde karısının uyuduğunu sanmaktadır. Işığı yakmasıyla irkilmesi bir olur. Kapıya (mutlaka) arkası dönük oturan kadının varlığı bir hayaletten farksızdır. Adam sesinin üzerindeki hâkimiyetini yitirmekten korkarak sorar: "Sen uyumadın mı?" Aslında o an, aldatan ile aldatılanın yüzleştiği andır. Başka hiçbir söze gerek yoktur artık. Kadın pekâlâ gidip uykuya dalabilir. Üstelik deliksiz bir uyku olacaktır bu. Bebek gibi. Huzurlu. O koltuğa oturup karanlıklara dalma sırası adamdadır. Ama öyle olmaz nedense. Kadın kendi repliğini söylemekten vazgeçmez: "Neredeydin?" Ya da filmin kurgusu gereği şöyle de diyebilir: "Onunla mıydın?"

* * *

Bu mizansen anne kız ilişkisine uyarlandığında komik kaçacağından, başka bir sahne tasarladı Eylül. Bir mektup bırakıp evi terk etmeyi düşündü. Kısa, özlü bir mektup olacaktı. Her kavganın ardından, öfkeyle söylediği o sözü nihayet hayata geçirdiğini duyuran tek bir cümle: "İngiltere'ye gitmeye karar verdim." Belki hemen ardından bir pekiştirici: "Kararım kesindir. Sakın beni aramaya kalkma." Bu sonuncusunun yapay kaçabileceğini düşünüp hemen vazgeçti.

Sonra tüm bu seçeneklerin birer kaçak dövüş senaryosu olduğuna karar vermiş olmalı ki, yeni bir tane buldu. Üzerinde

halka halka kabartıların oluştuğu kâğıdı çıkarıp yemek masasının üzerine koyacaktı. Annesi hiçbir şeyden habersiz anahtarı deliğe soktuğunda, kızının onu son günlerin sıcaklığıyla karşılayacağından emin olacaktı. Kapı açıldığında karşısında Eylül'ü görmeyince küçük bir hayal kırıklığının yanı sıra, terslik duygusu da belirecekti. Kendi kendine, evde değil mi acaba, diye sorsa da bunun doğru olmadığını bilen birileri fısıldayacaktı: "Salona doğru yürü." Temkinli adımlarla, sessizce yürüyecekti. Belli belirsiz bir sesle soracaktı: "Eylül?" Hemen ardından ekleyecekti: "Evde misin, ben geldim?" Salonda onu bekliyor olacaktı Eylül, ses çıkarmadan. Kapının eşiğinden geçince irkilecekti. "Korkuttun beni! Niye cevap vermiyorsun?" Buz gibi bakacaktı yüzüne annesinin. Böyle zamanlarda, olayı kendisinden olabildiğince uzaklaştırmanın en iyi taktik olduğunu bilen annesi, sesini kaygılı ama şefkatli bir tona büründürerek soracaktı: "Bir şey mi oldu, neyin var?" Bakışlarını masanın üzerinde onu bekleyen ölüm fermanına çevirecekti Eylül.

"O nedir?"

İşte böylece konuşma sırası Eylül'e gelmiş olacaktı. "Onu bana sen söyleyeceksin."

O an akla gelebilecek en son şeyi yapacak, gidip pencereleri açacaktı annesi. Belki de o şeyi bir başka açıdan görmekti niyeti. Uzaktan, "Neyin var allah aşkına, nedir mesele?" diye ısrar edecekti. Yanıtını, bilerek geciktirecekti Eylül. Tadını çıkara çıkara, "Oku da kendin gör," diyecekti. Bu söz, kaçacak yeri kalmadığının ilanı olacaktı. Anlamsız bir hareketle pencereyi geri kapayacaktı. Belki de olup bitenlerin tümüne arkasını dönmek için. Yoldan geçen bir kadına takılacaktı sonra gözü, takılmış gibi yapacaktı ya da. Hiçbir acelesi olmadığını duyuran bu davranışı sinirine dokunduğundan, "Anlaşılan merak etmiyorsun," diyecekti Eylül, hastasının

yüzünü hayatın gerçeklerine çevirmek isteyen bir psikolog tavrıyla. Annesi merak ediyorum dese de odadaki kimse duymayacaktı bunu. Ne kuş, ne Eylül, ne akvaryumun içinden onları izleyen Japonlar. Nihayet ani bir kararla masaya gidip kâğıdı hızla ve çok da belirgin olmayan bir öfkeyle alıp bakacaktı. Eline almasıyla bırakması bir olacaktı; "Bu muydu?" Sesindeki titreyiş, işlemediği bir suçla itham edilen insanlarınkini andırsa da üçüncü sınıf bir oyuncununkine daha çok benziyor, diye geçirecekti içinden Eylül. Dudağının sol kenarı yukarı kalkık izleyecekti davranışlarını. Kolları mutlaka göğsünde kavuşturulmuş olmalıydı. Biraz bekledikten sonra, "Açıklamanı bekliyorum," diyecekti.

Senaryo kusursuzdu ama oyuncuların başarısızlığı nedeniyle satırı satırına uygulanması mümkün olamadı ne yazık ki. Yine de aslına olabildiğince sadık kaldı Eylül. En azından mekân aynıydı. Kâğıt, masanın üzerinde duruyordu, annesi salona adımını attığında bir şeyler sezdiğini belli etmişti. Eylül serinkanlı tavrını tümüyle olmasa da korumuştu. Diyaloglarda ise doğaçlama yenilikler oldu. Örneğin, "Açıklamanı bekliyorum," yerine şu cümle dökülmüştü ağzından Eylül'ün: "Babamın üç yıldır eve uğramadığı yalanını neden yazdın buraya?" Eylül dökülen harfleri, sözcükleri, noktalama işaretlerini eğilip toplamaya çalışırken, annesi rahatlamıştı bile. Mutlaka bir açıklaması vardı çünkü.

Eteğinde ağaçtan toplanmış dut misali kırık dökük sözcüklerle (ki onlar ağaçtan değil yerden toplanmıştı) oturuyordu karşısında. "Dut yemiş bülbül kesildin bakıyorum," der gibiydi o da. Ya da Eylül'e öyle geldi. Bakışlarını eteğin içinde yan yana duran ve artık hiçbir bütünlük oluşturamayan harflerden alamıyordu. Beyninin bir köşesi yeni sözcükler kurmak için çabalayıp duruyordu sanki. Tek ayak üstünde durma cezasından farksızdı,

başını kaldıramıyordu bile, kendi kendine kesmişti cezayı. Yüzüne bakacak olsa neyle karşılaşırdı acaba? Öfkeli bakışlar? Kırgın bir yüz? Kederli bir ifade? Sitem? Hiçbir tahmin yürütemediğinden en kötü olasılıkta karar kıldı. Hayal kırıklığına uğramaktan iyiydi. Eylül'e saatler gibi gelen, onun için bir kuşun kanat çırpışından daha uzun olmayan bir süre bekledi annesi. Şimdi de o kendi senaryosunu hayata geçiriyordu belki. Beklesin bakalım Eylül, az önce ona çektirdiklerinden sonra... Böyle söylüyor olabilir miydi? "Anneler çocuklarından öç alamaz," dedi beyninin hatıralar köşesine kurulmuş biri. Annesinin küçülmüş suretiydi bu.

Nihayet hayalinde tasarladığı yüze aykırı bir ses duydu Eylül.

"Canım kızım, yüzüme neden bakmıyorsun?"

Pıt... Pıt... Pıt...

Akıtan bir musluğun uzaktan duyulan sesiydi sanki duyduğu. Henüz sinir bozmaya başlamamıştı. Başlamadan da susturmak iyi olurdu. Burnunu çekti. Harfler ıslanınca nedense çekip gitmişlerdi.

"Eylülüm, hadi gel kucağıma benim güzel kızım..."

Eteğinin desenlerinde geziyordu artık bakışları. "Kaldır kafanı" komutunu vermemekte direniyordu beyni. Düşünceler köşe kapmaca oynamakla meşguldü çünkü. İçlerinden hiçbirinin çıkıp, "Ee yeter, kaldır bakalım başını," diyecek hali yok gibiydi.

Komut nihayet dışarıdan geldi:

"Eylül, yüzüme bak lütfen!"

Soru cümlesi emir cümlesine dönüşmüştü. Tatlı sert. Zınk diye kaldırdı Eylül başını.

"Evet, neden ağlıyorsun söyle."

"Haksızlık ettim."

"Kime, bana mı?"

Bir aşağı bir yukarı gitti geldi başı.

"Haksızlık etmiş saymıyorum ben seni. Sana daha önce söylemeliydim bunları, asıl ben hata ettim. Bu olayda senin tek yanlışın gizlice eşyalarımı karıştırmış olman."

"..."

"Susman için söylemiyorum bunu. Birbirimizi iyi anlayalım. Bir de hükmünü vermeden önce sakin olmalı insan. Senin için söylüyorum bunu. Yoksa beni incitmiş değilsin."

İster istemez yine eteğin desenlerine kaydı gözleri. Yerçekimi yasasının garip bir tecellisi.

"Eylül?"

"..."

"Hiçbir soru işareti var mı kafanda?"

"Yok..."

"Güzel, memnun oldum buna. Benim babanı karalamak istemeyeceğimi, ona haksızlık etmeyi düşünmeyeceğimi bilmeni isterim. Elbette üç yıl gelmediği doğru değil. Ama o kâğıda yazdıklarımız, bildiğin nedenlerden..."

Bildiği nedenler... İşte şimdi isyan edesi var. Şu malum mahkeme salonuna dalıp, bu kez Hâkim Bey'den hesap sorası var. Tam da bildikleri nedenlerden ötürü! Ne menem şeydir şu kaçaklık? Her yerde karşıma çıkıyor Hâkim Bey diyesi var.

Neden sonra, annesi, "O dilekçeyi babanla beraber yazdık," dedi de, kendine geldi Eylül.

"Nasıl? O söyledi sen mi yazdın, sen söyledin o mu yazdı?"

"Öyle değil tabii," dedi, sesindeki alayı fark etmez gibi.

Kesin ilk annesi akıl etmiştir. "Bir dakika bir dakika," demiştir boşanma kararının hemen ardından, "Sen kaçaksın, mahkemeye gelemezsin. Bu, boşanmayı uzatır..." Nasıl da meraklılar bir an önce akdi bozmaya! Babası "Nasıl da düşünemedik bunu," der gibi bakmıştır allah bilir. Sonra da Allah'a olmasa da bir bilene danışmaya karar vermişlerdir beraberce.

"Avukatlara danıştık önce. Eğer karıkoca üç yıl fiilen ayrı ise o zaman taraflardan birinin isteği boşanma için yeterli oluyormuş... O yüzden kızım, babanı korumamız için gerekiyordu böyle bir dilekçe yazmamız..."

Ne kadar da ulvi bir amaç! Haksızlık eden Eylül değil canım, nereden çıkarttı bunu? Düzmece işler müdürü Hasan Bey ile prosedürlerden sorumlu Ayşe Hanım'ın danışıklı dövüşü yüzünden oldu tüm bunlar. Avukat suç ortağı, yol gösterici. Belki azmettirici, her neyse, orası ilgilendirmez Eylül'ü. Ama ortada bir suç olduğu muhakkak. Suç varsa suçlu da vardır, öyle değil mi ama? Evet devletin kimi kusurları olabilir; onlar da vakti zamanında haksızlığa uğramış, düşünceleri yüzünden kaçak duruma düşmüş olabilirler, ama bu olsa olsa hafifletici sebep sayılabilir. Yaz kızım: Davalı Ayşe Bilmemkim ile Hasan Bilmemkim'in, kızları Eylül Bilmemkim'i "Babası tarafından terk edilmiş sanısı" yaratmak suretiyle toplum önünde küçük düşmesine sebebiyet vermekten suçlu bulunması gerektiğine hükmedilmiştir!

"Daldın yine... Hadi artık asma yüzünü, hem ne olacak alt tarafı bir dilekçe bu, hâkim dışında kimse okumadı ki..."

"Tarih o belgelerle yazılacak ama..." dedi Eylül, bilmiş bilmiş.

Güldü annesi. "Yakalım o halde bu belgeyi... Ne dersin?"

Hâkim konuştu: "Davalılardan Ayşe Bilmemkim'in düzmece belgeyi bizatihi kendi evinde kendi elleriyle yakmasına karar verilmiştir. Davalılardan Hasan Bilmemkim'in, yurtdışında yaşaması nedeniyle, ülkemiz yasalarının yetkisi dışında bulunduğundan ülkeye dönmesi halinde yargılanmasına devam edilmesine karar verilmiştir."

Karar okunurken sessiz kaldığından yanıtı gecikti Eylül'ün: "Sen yakacaksın ama..."

Tedirgin oldu annesi, yine de, "Peki," demekten kaçınmadı...

* * *

Son mektubunda, Zeynep'in, Eylül çiçeklenmedi mi hâlâ, diye sorduğunu yazmış babası. Çiçeklenme, Zeynep literatüründe regl olmak anlamına geliyor. Reglin, kadının çiçeklenmesi gibi bir şey olduğunu söyler hep. Utanılacak bir şey yok Eylül, çiçeklenmek çok güzel bir şey... Utanmıyor zaten. Niye utansın ki? Külotunda kan görünce annesi tarafından tokatlanmış Zeynep. Kendine gelsin diye. Namusunu her zamankinden daha da dikkatle koruması için. Zeynep, pek çoklarına göre reglin kir olduğunu da söyler. Regl olmuş bir kıza kirli gözüyle bakılırmış. Sırf bu yüzden erkekler karıları regl olduğu zamanlarda onlarla cinsel ilişkiye girmezlermiş. O dönemlerde fahişelerle yatıp kalkarlarmış. İşte onlara inat, regl olmanın güzel bir şey olduğunu tescillemek ister gibi, çiçeklenme deyimini kullanıyor Zeynep.

Eylül daha çiçeklenmedi. Geç mi kaldı diye telaşlanmıyor değil. Annesi on üç yaşında çiçeklenmiş. Eylül'ün şimdiki yaşı. Birkaç ay kaldı şunun şurasında. Kalıtsal mıdır acaba? Annesi bilimsel olarak ne anlama geldiğini anlattı bunun. O da söylüyor utanılacak bir şey olmadığını. Nereden çıkarıyorlarsa utandığını...

Arkadaşlarına babasının sorduğunu söyleyince şaşırıyorlar. Bakkaldan ped alırken utanıyor onlar. Dediklerine göre, market alışverişine çıktıklarında eğer yanlarında babaları varsa o reyonun yakınından bile geçmiyor arkadaşları. Zeynep'in söylediklerini doğrulayan bir şey.

Elindeki kâğıda bakıp düşünüyor Eylül, çiçeklenme sorusunu değil de, Zeynep'in neden yazmadığını. Gitmelerinin üzerinden bir yıl geçti. Bu bir yılda babası on iki mektup yazdığı halde, Zeynep yalnızca iki tane yazdı. Onlar da artık ne kadar sayılırsa. İki defter kâğıdını geçmez. Çiçeklenirse yazar mı acaba? Genç kız

oldun artık, seninle yazışabiliriz... Yok canım, çocuk gördüğünden değildir yazmaması. Bir şeye alındı belki. Giderken ettiği bir laf ya da ilk mektupta yazdığı herhangi bir şey mi dokundu ona? Gerçekten bilmiyor. Bilse hemen düzeltir. Mutlaka bir yanlışlık olmuştur. Bile bile üzmez ki Zeynep'i. Ha, gideceklerini söyledikleri gün biraz bozulduğu doğru. Zeynep'in tuhaf bir havası vardı ve Eylül azıcık gücenmişti ona. Ama hemen sonra düzelmemiş miydi araları? Neden uzatıyordu ki şimdi küskünlüğü?

Belki de hepsi kuruntu. Zeynep mektup yazmaktan hoşlanmıyor da olabilir. Yaz tatilinde yanlarına gittiğinde yine eski Zeynep olacaktır mutlaka. O da içten içe üzülüyordur. Eylül'e mektup yazmayı sevmediğimi söylesem, diye geçiriyordur içinden ama bir türlü fırsat bulamamıştır. Oysa babasına söylese, o da açıklayabilir Zeynep adına. Buna alınmaz Eylül. Yeter ki bir açıklaması olsun elinde.

Yoksa, Ali'yi pek arayıp sormadığı için mi gücendi ona? Evet ama bilmiyorlar mıydı olanları. Buna rağmen ona kızmaları haksızlıktı. Neden arayamadığını açıklamasına gerek olmamalıydı. Bunu onlar anlamayacaktı da kim anlayacaktı? Neden aramadığını açıklamaya çalışmıyor. Babası anlayış da gösterebilir, tam tersi bir tepki de verebilir. Hele bir de, seni sevmiş olabilir, sana mertçe aşkını ilan etmiş olabilir, sen de hayır demişsin geçmiş gitmiş, ne uzatıyorsun falan derse... İyice haksız duruma düşer Eylül. O yüzden geçiştirmeyi yeğliyor.

Ali'nin ilanıaşkı hiç hoşuna gitmemişti Eylül'ün. Hatta adamakıllı rahatsız olmuştu. Sevilmek ne güzel bir şey, demişti babası. Bundan dolayı neden böyle üzülüyorsun ki? Demek ki, karşılık veremeyince sevilmek de hoşuna gitmiyor insanın. En azından Eylül için. Ama şimdi öyle mi? Mahallede tanıştığı çocuk gelip ondan hoşlandığını söylediğinde hiç de böyle hissetmedi. Galiba

o da seviyor. Adı İlhan. Eylül'den üç yaş büyük. Arkadaşı Şule'yle duvarın tepesinde oturmuş çekirdek çitlerken gelip bırakıverdi o kartı eteğinin üzerine. Bir-iki haftadır arkadaşıyla geçip duruyorlardı önlerinden. Üzerinde daktilo harfleriyle yazılmış bir soru vardı kâğıdın. "Benimle arkadaş olur musun?" Hemen altında iki seçenek yazılıydı. Evet ve Hayır. Eğer arkadaşlık teklifini kabul ediyorsa hayır kısmını kesip atması, evet yanıtını bırakması gerekiyordu. Arkasında da bir telefon numarası yazılıydı.

Bir bilardo salonunda buluştular... Sevmedi Eylül orayı. Yine de haftalar süren bakışmaların bir sonuca ulaşmasından mutlu. Ortaokuldan terkmiş İlhan. Babasına yardım ediyormuş işlerinde. Adam balıkçı galiba, teknesi olduğuna göre...

Vücudunda daha önceden tatmadığı bazı değişimler oluyor Eylül'ün. Çiçeklenecek mi yoksa? Ama en kötüsü yüzünün bu kadar kızarması. Bir türlü konuşacak konu bulamaması da cabası. İlhan, durmadan, sen de anlatsana biraz, hiç konuşmuyorsun, diyor.

Bir gün de babasının teknesine götürdü onu. Adalara yolcu taşıyan bir tekneymiş meğer. "Sen ne yapıyorsun, nasıl yardım ediyorsun babana?" diye sordu Eylül. "Bir nevi muavinlik yapıyorum, paraları topluyorum, bir de tekneyi ben temizliyorum," dedi. Uzun ve sessiz bir görüşme oldu. Hiç elini tutmadı Eylül'ün. İkisiyle ilgili planlarından söz etti bolca. Seni şuralara götüreceğim diye anlatışı pek fiyakalıydı. Ama az sonra midesi bulandı Eylül'ün, teknenin sallantısından olacak. "Gitsek?" dedi. "Ama sen, hiç konuşmadın. Hep ben anlattım, biraz daha kalsan?" Kaldı. Dakikalar geçti. Baktı konuşacağı yok. "Hadi götüreyim seni eve," dedi İlhan.

Eylül ne kadar uğraşsa da annesinden saklayamadı bu arkadaşlığı. Annesi de bu çabasını haksız çıkartmayacak bir tepki verdi.

"Sana yakışan bir arkadaşlık mı bu? Ayrıca sokakta tanışmak da ne demek oluyor, tanımadığın etmediğin biriyle buluşmak, gezip tozmak, teknelere binmek... Tüm bunlar hiç akıl kârı değil." Bir insanla nerede ve nasıl tanıştığının ne önemi olduğunu anlamıyor Eylül.

Son sözü şu annesinin: "Bir daha görüşmeni istemiyorum o çocukla."

Eylül, bu söz üzerine kös kös odasına gidip kapıyı çarptı. "Kapıları çarpıp durma! Ne diyeceksen yüzüme söyle!" diye bağırdı annesi arkasından. Aynaya baktı, "Kolaydı sanki," dedi. Yatağın üzerine bağdaş kurup İlhan'ın hediye ettiği bilekliği çevirdi durdu. Yaptığının yanlış bir şey olduğuna inanmak istemiyordu. Ama bunu ona biri daha söylese ne iyi olurdu. Annesinin onaylamayacağı şeyler yaptığında her zaman sığındığı o liman geldi aklına. Zaten son mektubunda bakıştığı çocuktan söz etmişti. Bu bakışma hadisesi belli ki keyiflendirmişti babasını. Mektubuna "Sevgili çapkın kız," diye başlamıştı. Onun seninle gelip konuşmasını neden beklediğini anlamadım, diyordu. İlk adımı o da atabilirdi, ne vardı bunda? Toplumun kadına biçtiği rolleri yıkmalı ve sıradan insanlardan farklı olmalıydı. Arkadaşlık için ilk adımı atan olmak küçültücü bir davranış olmazdı, aksine cesur ve devrimci bir tutum olur ve böylece erkekleri farklılığıyla etkilerdi.

Madem böyle arka çıkmıştı babası, ona tüm olanı biteni rahatlıkla anlatabilirdi. Uzun bir mektup yazdı. Tanışmalarını, buluşmalarını ve annesinin verdiği tepkiyi bir bir anlattı. Bu mektubu bir gün bile bekletmeden verdi postaya. Ne yanıt geleceğini deli gibi merak ediyordu.

"Eylül, her zaman senin kişilikli ve onurlu bir genç olman için uğraş verdim. Kimsenin yaptırımlarına boyun eğmeyen, hakkını

sonuna kadar savunan, kendine ve başkalarına yapılan haksızlıklar karşısında asla susmayan bir genç olmanı istedim. Vicdanının daima ezilen insanlardan yana olması tek dileğimdi. Ama görüyorum ki ben ne kadar bunu sağlamak için çabaladıysam annen de neredeyse tam aksi yönde elinden geleni yapıyor."

Durdu. Son cümlenin üzerinden hiçbir şey olmamış gibi geçip gidemedi. Annesi hakkındaki o bildik konuşmalardan birine daha hazırlanması gerekiyordu. Neyse ki yalnızca bir mektuptu bu. İnsan, biri onunla konuşurken sırtını dönüp gidemezdi ama mektubu istediği zaman kapar, istediği zaman açardı. Bu, kişiye kalmış bir şeydi. Ayrıca tüm söylenenlere yanıt verme zorunluluğu da yoktu. Mektup ile karşılıklı konuşma birbirinden farklı şeylerdi. İnsan kendisine gelen bir mektuptaki her şeye yanıt vermek zorunda değildi. İçlerinden ilgisini çekenleri seçer ve onları konu edinirdi yanıtında. Hatta isterse hiç ilgisi olmayan, bambaşka konulardan da söz açabilirdi. Her mektup kendi içinde yeni bir başlangıç sayılabilirdi. Bu tespitleri yapıp, paniğe gerek olmadığına karar verdikten sonra okumaya devam etti.

"Okuyamamış, okuyamadığı için babasının teknesinde çalışmak zorunda kalmış (oysa annenin çevresindeki insanlar okuyamazlarsa baba parasıyla yaşamlarını sürdürürler, çok daha onurlu (!) bir yaşam biçimi olmalı), küçük yaşta kendini hayatın çetin sularına atmış bu gençle arkadaşlık etmeni istememesi vahimdir. Eğer bugün bu tutumu mahkûm etmez, çoğunlukla yaptığın gibi onunla uzlaşırsan, korkarım bundan sonra onurlu, vicdanlı ve duyarlı bir genç olma şansını hepten yitireceksin."

Nasıl da iştahla yazmıştı o mektubu. Şimdiyse tıka basa doymuş bir insanın lokmaları zorla yutması gibi devam ediyor okumaya.

"Şu sözünün tüylerimi diken diken ettiğini söylemeliyim: 'Sana yakışıyor mu?' Sen kimsin? Aile kökleri Cumhuriyet'in

kurucusu burjuva sınıfına uzanan; teyzeleri, dayıları toplumun önde gelen siyasetçileri arasında anılan; annesi hem siyasetle ilgili hem de eli kalem tutan bir gazeteci olan on üç yaşında bir gençsin. Bu özelliklerin gereği annen senin okumamış, emeğiyle para kazanan bir gençle konuşmanı uygunsuz bulmuş. Seni ona tavır almaya, onunla görüşmemeye zorlamış."

Gerçekten de annesinin itirazının iki nedeni vardı, birincisi İlhan'ın okumuyor olması, (onunla ne konuşabilirsin? Ne paylaşabilirsin?), ikincisi de sokakta tanışmış olmaları. Babasıyla hemfikir olmak az da olsa bir ferahlamayla yol açtı.

"Yapman gereken, annenin bu tutumunu yüzüne vurmak ve onu eleştirmektir. Onurlu bir insan olarak her şeyden önce arkadaşının annen tarafından çiğnenmiş haysiyetini kurtarmalı, onu savunmalısın. Sonra da kendi kimliğini savunmak adına, senin arkadaşlıklarına bu şekilde müdahale edemeyeceğini ona göstermelisin. Bu, benim gözümde senin için hayat memat meselesidir. Çünkü onursuz bir insan bence ölü bir insandan daha beterdir."

Kafasının üzerinde mermiler uçuşuyordu. Kaza kurşununa kurban gitmek vardı. Ne yapsa, nasıl yapsa da korunsaydı?

"Evet, bir yarayı temizlemek ve irini dışarı akıtmak için bıçağı en derinlere saplamak gerekir. Senin kişiliğini sağlam ve doğru bir biçimde oluşturman için de zamanında ve yerinde tavır almayı öğrenmen gerekir."

Apışıp kalmıştı. Evet durum tam manasıyla buydu. Babasının böyle bir meydan okumada bulunacağı gelmemişti aklına. Satır aralarından falan değildi saldırı. Bodoslama girişmişti. Oysa Eylül'ün o mektubu yazarken tek beklentisi vardı. İlhan'la arkadaşlığı konusunda azıcık destek. Babasının işin magazin boyutundan ötesiyle ilgileneceği gelmemişti aklına. Olay birden aile meydan muharebesine dönüşmüştü. Ne yapacağını bilemez halde

mektuba bakıyordu. Oysa ondan yapması beklenen şey açık ve netti: Git ve annenle hesaplaş!

Günlerce hiçbir adım atamadı. Ne İlhan'la görüşebildi, ne de annesiyle konuşabildi. İlhan her gün arıyordu. Gizli saklı konuşuyordu onunla. Enikonu tedirgindi. Annesiyle konuşmaya davranır gibi olsa da cesareti çabucak kırılıyordu. Bir yanı İlhan'la görüşmek için can atarken, öbür yanı, otur oturduğun yerde, diyordu. Evin içinde yeni bir gerilimin başlaması, soğuk rüzgârların esecek olması yüreğini sıkıştırıyordu. Annesinin haklı olduğuna ikna olsa, sorun çözülecek. O zaman ona boyun eğmiş gibi de hissetmezdi kendini. Babasına da gönül rahatlığıyla "Annem itiraz ettiği için değil, kendim istemediğim için görüşmekten vazgeçtim," diyebilirdi. Böylece iki tarafla da arasını bozmadan, kimseyle tartışmadan her şey eskisi gibi devam edebilirdi. Ama olmuyor işte. İlhan'ın telefondaki sesini duyduğunda içinde uyanan o titremeyi durduramıyor. Aşağılara doğru bir şeyler akıyor. O akımı hisseder hissetmez kendini tuvalete atıyor. Kimseler görmeden ağlayabildiği bu mekân, şimdi de kimseler görmeden aşkını yaşayabildiği yuva oluverdi. Bedenini titreten ve yukarıdan aşağı inen akım, külotunda son buluyor. Ne olduğunu anlayamadığı o sıvıdan hem utanıyor, hem de kutsal bir şeymiş gibi hayranlıkla bakıyor ona.

Sonunda bedeni galip geldi ve cesaret toplamak için babasının mektubunu bir kez daha okuduktan sonra düşman kuvvetlerin karşısına dikildi. İçselleştiremediği konuşmalar yapacağı zamanlarda olduğu gibi konuya bodoslama girdi.

"Neden İlhan'la arkadaş olmamam gerektiğini anlamıyorum. Benim de herkes gibi erkek arkadaş ihtiyacı duymamdan daha doğal ne olabilir?"

Şaşırsa da bunu belli etmeyecek kadar kontrollü bir kadın annesi. Fevri tepkiler vermekten sakınır her zaman. Bu ani soru karşısında da bir an durdu. Yüzüne baktı Eylül'ün. Onu kendinden uzaklaştırmadan doğru yola çekebilmesini sağlayacak yanıtın ne olduğunu bulmaya çalışıyordu belli ki. Gülümsedi. "Elbetteki erkek arkadaş ihtiyacı duymandan daha doğal bir şey yok. Ben senin erkek arkadaş edinmene karşı değilim. Benim karşı olduğum bu erkek arkadaşı nerede ve nasıl edindiğin."

"Sokakta tanışmış olmamızın nesi kötü?"

"Sokak dediğin nedir Eylül? Şimdi dönüp şu pencereden dışarı bak. Kaç çeşit insan görüyorsun?"

Bir seyyar satıcı geçiyor tam o anda. Gençten bir çocuk. Karşılarındaki lokantanın komisi birkaç çocuk dolanıyor. Bakkalın çırağı sipariş götürüyor. Arabalar var sonra, geçip giden. İçindeki insanları göremese de tahmin yürütebilir. Bir kadın çocuğunun elinden tutmuş çekiştiriyor...

"Bu insanların her birinin hayatla ilişkileri başka başka. Biri işçi, öteki ev kadını, bir başkası işadamı, dünyaları birbirinden fersah fersah uzak. Bunları aynı odaya koysan ne konuşabilirler sence?"

"Pek bir şey konuşamazlar herhalde..." diyor. Tadı kaçmış bir ses.

"Sen de İlhan'la sokakta karşılaştın. Onunla tek ortak noktan o sokaktan geçiyor olmanızdı. Sizi birbirinize yaklaştıran tek şey de gençliğiniz ve dış görünüşlerinizdi. Vapurda, otobüste, sokakta birçok insan görürüz ve sık sık da 'aa ne hoş adam, ne güzel kadın,' diye geçiririz içimizden. Ama gidip de onlarla bir ilişki kurmayı düşünmeyiz. Arkadaşlığın bir zemini olmalı Eylül. Yani bu bir okul olabilir..."

"Rahibe okulu!"

"Tamam haklısın, sen o konuda şanssızsın, bunu çözmeliyiz... Konuşalım o meseleyi, nasıl bir çözüm üretebileceğimizi. Ama mesela okul dışında mahalle arkadaşlığı olabilir, tatil yerinde edinilen arkadaşlık olur. Dünyalarınızın yakın olması gerekir. İlhan'la ne konuşacaksın derken bunu kastediyordum."

"İyi de onu tanımadan nasıl bilebilirim dünyalarımızın yakın olup olmadığını?"

İtirazının son kırıntıları bunlar.

"Canım kızım, insan birini görür ve der ki, ben bu insanla iyi arkadaş olabilirim sanki. Bunu sana dedirten onun dış görünüşü değildir, yani güzelliği çirkinliği değildir. Kılık kıyafeti bir fikir verir; duruşu, davranışları, jestleri fikir verir. Ama her şeyden önce o insanı sokakta görmemişizdir, mutlaka bir çevrenin içindeyizdir. Peki sen söyle bana. İlhan'ı gördüğünde, sana bu çocukla arkadaş olabilirim dedirten neydi?"

İşte şimdi çuvalladı. Çünkü aklına hiçbir şey gelmiyor. Yalnızca onun yüzü gözünün önünde. Boyu bosu bir de. Uzun boylu, güzel de bir vücudu var. Saçları ipek gibi, rüzgârda uçuşuyor. Kot çok yakışıyor. Dudaklarının kalınlığı hoşuna gidiyor bir de. Gözleri bal rengi. Bunlardan başka söyleyecek hiçbir şeyi yok ve bunların hiçbiri annesi için ikna edici olamaz.

"Anladım, neyse..."

"Hayır gerçekten söylemeni çok isterim, belki ikna edersin beni. Ya da şunu sorayım, sanıyorum buluştunuz birkaç kez. Arada bir de telefon ettiğini tahmin ediyorum. Neler konuşuyorsunuz mesela?"

Bu da çuvallamanın tescili!

"Konuşuyoruz işte bir şeyler."

Çay koyma bahanesiyle kalktı. Döndüğünde konunun değişmiş olacağına emindi. Öyle de oldu.

Aslında İlhan'la yan yana geçen dakikalar ve saatler bitmiyordu bir türlü. Sıkıntıdan patlıyordu. Elini tutuyor, yüzüne dalıp dalıp gidiyordu İlhan. O kıpırdanmalar, akımlar, titremeler de bedenini çoktan terk etmişti Eylül'ün. Görüşmeleri seyreltti. İlhan da sessizce çekildi bir kenara. Babasına şöyle yazdı Eylül: Sıkıldım.

Ama yeni bir haberi vardı ona. Bu aşk deneyiminin bir hediyesi mi bilmiyor ama, çiçeklendi! Bir sabah uyandığında külotunda kırmızı lekeyi görür görmez çığlığı bastı. Annesi telaşla koşup geldi. "Çiçeklendim! Çiçeklendim!" diye zıplıyordu olduğu yerde. Annesi biraz şaşkın, alışamamıştı şu çiçeklenme lafına. Sarıldı öptü. "Haydi, gözün aydın. Bak ben demedim miydim sana, telaşlanacak bir şey yok diye..."

Babası tarihin en hızlı yanıtını verdi. Mektup değildi gelen, bir kutlama kartıydı! Üzerinde bir genç kız resmi olan kartın arkasında şöyle yazıyordu: "Sevgili Eylülümüzün çiçeklenmesi şerefine! Zeynep, Hasan ve Ali."

Ali'ye ne oluyorsa...

* * *

Bir sürü aşamadan geçti, engelleri, barikatları aştı. Cam kulübenin içinden ona bakan memurun yüzündeki küçümsemeyi bile yendi. Köprüden geçene kadar ayıya dayı dedi. Bir ona bir suretine bakıp uzun uzun karşılaştırma yapan görevlinin yüzüne dilenircesine bakmamak için tuttu kendini. Ne olur bir aksilik çıkartma. Ne tuhaf, pasaportunun özbeöz kendi pasaportu olduğunu bilse de korkuyordu. Adam ya tipini beğenmezse? Babasının siyasi geçmişini bulup buluşturur ve ülkeye girmesinin sakıncalı olduğuna kanaat getirirse? Buraya yerleşmek üzere geldiğini düşünüp hadi bakalım kış kış derse?

Adam, damgayı sertçe vurup, pasaportu eline tutuşturduğunda artık sınırdan geçmeye hak kazandığını anlaması için arkadakinin, "İzin verir misiniz?" diyen sesini duyması gerekti. Pasaport kontrol kulübesinin önünden ayrılırken, memura yaltaklanırcasına teşekkür etmiş olmaktan dolayı öyle pişman ki. İnsan birilerinin kapısına mendil açmaya görsün, hakkı olan şeyi bile aldığında minnet etmekten kurtaramıyor kendini.

Sıra bavulunu beklemekte. Babasıyla buluşmasına dakikalar kaldığı halde hâlâ tedirgin. Mesela bavulunda onun bile bilmediği sakıncalı bir madde bulunmuş olabilirdi. İki yıl geçmişti. İki yılın yanında dakikaların esamisi okunmazdı tabii. Ama o dakikaların sonunda kavuşamamak da vardı. Mutlaka, evet mutlaka bir aksilik çıkacaktı. Öyle dalmış ki düşüncelere, bavulunun geçip gittiğini göremedi bile, ta ki o karanlık tünelin içine yeniden girdiğini görene dek. İşte dedi, olan oldu, kaçırdım bavulu. Bir daha geleceği bile şüpheli. Dönüp duran bantın üzerindeki bavulların eksilmediğini, yenilerinin eklendiğini ne bilsin. İşte iki dakika bile geçmedi, onunki yine göründü. Sabırsızlıkla kendi bavullarını bekleyen kalabalığı yarması kolay olmadı. Kimse ciddiye almıyordu onu. Annen baban nerede senin, der gibi bakıyorlardı. Oysa o kadar da küçük değil artık. Tek başına uçak yolculuğu yapabilecek kadar büyüdü.

Sonunda bavulu üç tekerlekli taşıma aracına yerleştirdi ve ne yapacağını keşfetmek üzere çevresine bakındı. Az ileride bir kapının açılıp kapandığını, onun gibi bavul taşıyan kimi insanların o kapıdan çıkıp bir bilinmeze doğru yol aldıklarını gördü. Bilinmezdi, çünkü kapının açıldığı kısacık sürede dışarısını görmesi mümkün değildi. Önce oradan nereye gidildiğini anlaması gerekirmiş gibi, kapının bir kez daha açılmasını bekledi. Bu kez tümüyle dışarıya odaklanmıştı. O kısa süre içinde olabildiğince

fazla şey algılamak için gözlerini kırpmadı. Çok değil, az sonra tekrar açıldı kapılar, bir grup insan vardı, ellerinde pankarta benzer şeyler taşıyorlardı. Bu da ne, bir eylem mi yoksa diye düşündü ister istemez. Ne olduğunu tam anlamak için biraz daha yaklaşmanın iyi olacağına karar verdi sonra. Birkaç metre daha yakına gitti. Bu kez hemen açıldı kapı ve pankarta benzettiklerinin aslında birer karton olduğunu fark etti. İnsanlar sessizdi ama. Bağıran, slogan atan kimse yoktu. Kafaları, kaplumbağa kafası gibi uzamıştı. Nefes almaya çalışır gibi bir halleri vardı. Birbirlerinin omuzlarının arkasından merak ve endişe karışımı bir ifadeyle bakıyorlardı. Sonra onun bulunduğu tarafa doğru yürüyen bir kadının bir adamla sarmaş dolaş olduğunu gördü. Yakınlarını bekleyen insanların yanı sıra, tanımadıkları birilerini karşılamakla görevli kişilerin ellerindeymiş o kartonlar meğer. Üzerlerinde yazılı isimleri okumaya çalıştı kapı her açıldığında. Kendi adını aramasının anlamsızlığını geç fark etti. Bunu fark etmesiyle, içeride, onların tarafta öyle dikilip durmasının saçmalığını da anladı.

Peki babası neredeydi? Gelmemiş miydi yoksa? Bu buluşmanın bir şekilde bozulacağını biliyordu işte. Ağlamak üzereydi. Geri dönecekti neredeyse. Oysa henüz kapıdan dışarı adımını bile atmamıştı. O sırada uçakta yan yana oturduğu yaşlı teyze belirdi. "Hadi kızım çıksana, baban gelmiştir bile çoktan..." Öyle mi teyzeciğim, gelmiş midir gerçekten? "Göremedim ama," diyebildi onun yerine. "Gelmez olur mu yavrucuğum, kalabalıktan görememişindir, hadi gel çıkalım beraber..." Çıktılar. Yaşlı teyze Eylül'le birlikte bakınmaya başladı kalabalığın içine, kaplumbağa kafalarını tek tek kontrol etti, babasını tanırmış gibi. Gözlerine yaşlar birikti birikecek, onu bulamadığı her yüze küfür ede ede, radar gibi taradı Eylül insanları. Sonra bir el gördü, uzaktan, en arkadan, ona doğru sallanıyordu sanki. Yaşlı teyze gülümsedi,

bak biri sana el sallıyor, baban olmalı... O an nedenini bilmeden teyzeye dönüp sarıldı. Kıkır kıkır güldü kadın, bir sevince tanıklık etmekten mutlu. Hadi kızım bana değil, git de babana sarıl... Yarım yamalak bir teşekkür çıktı ağzından. Ağır ağır yürüdü. Gülüyordu babasının yüzü. Aralarında bir metre kala koştu atladı boynuna Eylül. Boyu daha mı uzundu eskiden?

Eylül ağladı, babası ağlamadı. Yeterince özlemedi mi onu? Sanki dün görüşmüşler gibi bakıyor kızına.

"Eee anlat bakalım, nasılsın, İstanbul nasıl?"

Hemşerisine rastlamış bir adamdan farkı yok. Kimseleri görüyor musun, diyecek az sonra, gel bir çayımı iç.

"İyi," diyor Eylül, dargın.

Fark etmiyor babası. "O kadar mı canım, neler yaptığından söz et biraz. Okul nasıl?"

"İyi," diyor, dargınlığı sürdürerek.

Yine fark etmiyor. "Anlaşılan uçak yormuş seni."

Bir şey görebilirmiş gibi camdan dışarı bakıyor babası, yeraltı treninin içindeler oysa. Camın içinde görebileceği tek şey Eylül'ün yansıması. Yine dönüyor onun üzerine, "Annen nasıl?" "İyi"den farklı bir yanıt bulabilmek isterken çıkıveriyor ağzından, "Eh işte dayımla kavga etmekle meşgul..." Bu daha iyi bir yanıt, en azından yerinde.

Babası için annesini harcıyor, düşünmeden döküyor sırları ortaya:

"Büyük bir kavga ettiler. Hem de benim yanımda."

"Hiç şaşırmadım valla."

Ne vardı sanki söyleyecek.

"Eskiden beri böyledir Ayşe'ye davranışı. Ama annende hata, doğru düzgün karşı koyamadı ağabeyine."

"Dayım çok üzüldü ama," diyor, en azından onu kurtarabilir.

"O hep üzülür zaten. Milletin ağzına eder, öfkesini boşaltır, sonra da..."

Hem sen niye dayını savunuyorsun şimdi der gibi baktı Eylül'e, sözünü yarıda kesmişti.

"Dayım kötü biri değil," dedi Eylül kendi bile şaşırarak. Suskunluğundan yararlanıp bir cümle daha: "Herkesin hataları olabilir."

Güldü, alay ediyordu, "Öyle tabii. Ama bunu bir de onun hışmına uğrayanlara sormak gerek."

Bu bahsin böylece kapanması için sessiz kalmayı seçti Eylül. Babası da son sözü söylemiş olmaktan memnundu belli ki. Sürdürmedi. "Neyse, merak ediyorum bakalım beğenecek misin buraları?"

Sen beğeniyor musun, diye sormayı geçirdi içinden. Memleketini tanıtmaya çalışan bir turist rehberi gibi sormuştu çünkü soruyu.

"Beğenirsen bizimle kalmayı istersin belki, değil mi?"

Neden olmasın, diyemedi. Konuyu değiştirmek için sordu, "Zeynep nasıl?"

"İyi iyi, evde bizi bekliyor." Zoraki ekledi, "O da çok özledi seni." Başka kim özledi? Duymuş gibi yanıtladı soruyu, "Asıl Serseri'yi gör sen, bak nasıl atlayacak üstüne..." Kendisinden hiç söz etmedi.

"Bir sürü eski arkadaşla karşılaştık burada..." dedi sonra, herkes durmadan konu değiştiriyordu.

Eski arkadaş... Parti'den demek.

"Görüşüyor musunuz yani?"

"İstanbul'da olsalar görüşmezlerdi bizimle, ama burada sakınca görmüyorlar sanırım," dedi hınzırca. İstanbul ile buranın farkı-

nı sormadı Eylül. Anlamıştı. Baştaki konuya geri dönmemek için direksiyonu kırdı. Ali'yi sordu. İyiymiş, kursa gidiyormuş o da. Bol bol da şiir yazıyormuş.

"Zeynep de devam ediyor mu öykülere?"

Ediyormuş.

Tren mi çok hızlıydı, onlar mı seyrek aralıklarla konuşuyordu, bu kadarcık bir konuşma yetmişti yolculuğa. Geldik, dedi. Vagondan en son onlar indi. Etrafına bakarken buranın kokusu ne kadar farklı diye düşündü Eylül. "Her yerin kendine ait bir kokusu var," dedi sonra, anlamadan baktı yüzüne babası. Sonra hiç anlayamayacağı başka bir soru sordu Eylül: "Sen alıştın mı buranın kokusuna?"

Ev, filmlerdeki gibi. İki katlı, bahçeli... Üçgen çatısı var. Serseri çoktan tırmalamaya başlamış olmalı kapıyı, açılır açılmaz patilerini omuzlarında buldu Eylül. Dengesini zor korudu, yüzünü ise ıslak öpücüklerinden korumayı denemedi bile. Serseri'yle öyle sevişirken tahta merdivenlerin gıcırtısını duydu ve hemen ardından koşturarak kendini aşağıya bırakan bir çift ayak gördü. Serseri bir o ayakların sahibine, bir Eylül'e koşuyordu, aralarında iki metre ya var ya yok. Haydi haydi kucaklaşsanıza, diyor, sevincini paylaşmalarını istediğini kuyruğunu sağa sola savurarak bildiriyordu. Eylül ise ayakların sahibine dönüp bakmayı becerememişti henüz. Yavrusunu gururla izleyen bir veli gibi Serseri'den ayıramıyordu gözlerini.

"Hoş geldin Eylülcüğüm!" diyerek ilk adımı o attı. Yüzünde Samatya'daki evin arka sokağındaki gülümsemeye benzemeyen, başka bir gülümseme vardı. Belki İngiltere'ye has bir şey. Babasında da bir benzerini görmüş olduğunu ilk o an düşündü Eylül.

"Nasıl geçti yolculuğun?" Konu bulamayınca havanın iyiliğine kötülüğüne sığınan insanlara benziyordu. "İyiydi," dedi Eylül. Ayak uydurdu. Sonra da gülümsedi. Gülümser gülümsemez de kendisininkinin de onlarınkine benzemesinden korktu... Zeynep de, "E hadi, ne dikilip duruyoruz burada, içeri geçelim!" diyebildi nihayet. Geçtiler. Bu arada babasının konuşmaya dahil olmadığı, sessizleştiği dikkatinden kaçmadı Eylül'ün, dönüp baktığında yüzündeki damarların ne kadar belirginleştiğini gördü. Bir badire atlatmış gibiydiler. Zeynep'le merhabalaşmamışlar mıydı? Damarlardan uzaklaşıp Zeynep'e döndü yüzünü. Elleri, koltuğun kenarlarından sarkan püsküllleri çevirip duruyordu. Bakışlarında bir fluluk vardı. Orada değil sanki. Serseri de olmasa saatlerce öyle konuşmadan oturacaklar. Bir Eylül'e, bir babasına, bir Zeynep'e gidiyor, sevinçten dışarı sarkmış diliyle ellerini ıslatıyordu Serseri. Kuyruğu etraftaki ufak tefek eşyaları dağıtacak kadar hızlı sallanıyordu. Üçü de Serseri'nin bu halinin sürmesi için dua ediyordu sanki. Gülüşüp duruyorlardı. Aman ne şirin! Ama sonunda sakinleşti ve salonun ortasına boylu boyunca uzandı Serseri. Kuyruğu halıyı dövmeye devam etse de, ondan daha fazlasını bekleyemezlerdi.

Zeynep sessizliği bozma sırasının ona geldiğini düşünmüş olmalı ki söze girdi. "Nasıl beğendin mi evimizi?" O evimiz dediğine göre, Eylül eviniz diye yanıtlamalıydı. Aynı gülümseme imdadına yetişti. "Güzel. Gerçi sadece bir odasını gördüm. Dışarıdan güzel görünüyor ama." Dışarıdan... İma yerine ulaştı mı? Bakışlarını araştırdı. Evet, ulaştı. "Gel odamı göstereyim sana..." İyelik zamirini ne çok kullanıyor. Eskiden de böyle miydi? Aklına çocukluğunda evlerine gelen her misafiri, elinden tutup odasına sürüklediği geldi Eylül'ün. Zeynep'inki öyle bir sevinç değil, gülümsemesi gibi bu da farklı. Gıcırdata gıcırdata çıktılar

merdivenleri. Her taraflara resimler asılmış. Modern resimler. Frida Kahlo, Camille Claudel portreleri... Frida Kahlo'nun birkaç resmi daha. Picasso sonra. Yakıştı mı şimdi? Duymuş gibi yanıtladı Zeynep sorusunu. "Aşk adamı Picasso. Kadınlara çok çektirmiş ama hep aşktan!"

Üst kat Zeynep kokuyor. Süsler püsler, vazoların içinde kurutulmuş çiçekler. "Sen mi kuruttun bunları?" Hayır, diyor. Hazır almış. Eskiden kır çiçekleri kuruturdu. Burada hazırları var, diyor. Hiç umursamıyor.

İşte odası. Odam derken neyi kastettiğini şimdi anlıyor Eylül. Babasına ait hiçbir şey yok burada. Evin en güzel odası olduğunu her tarafından haykırıyor. Bir kere şömineli. "Çalışıyor mu bu?" "Şuna bak ilk dikkatini çeken şömine oldu!" diyor Zeynep, o an fark ediyor Eylül, babasının hemen arkasında durduğunu. Evi bir koloni halinde geziyorlar. Serseri de yine kuyruğuyla bir şeyleri devirmekle meşgul. Odaya giremiyor o nedenle. Kapalı kapının ardından ağlayışını duyuyor Eylül, odanın ayrıntılarına odaklanamıyor bir türlü. İçeri alsalar ne olur ki? Tek kişilik yatağın üzerine zıplayarak oturuyor Zeynep. Eylül'ün hayran bakışlarını oradan daha iyi görebilir. Gözlerinin parlamasını, her şey ne harika, demesini bekliyor. O ise, "Ne kadar aydınlık," diyebiliyor sadece. Serseri umudunu yitirmiş olmalı, sesi kesilmiş. Şöminenin üzerindeki resimleri ancak görebiliyor Eylül. Zeynep Londra sokaklarında, Zeynep parklarda kollarını kocaman açmış hayatı kucaklıyor, yüzündeki kahkaha sinir bozucu. Ali ve Zeynep iki katlı kırmızı otobüsün üst katından el sallıyor. Zeynep ve Hasan bir bankta oturmuş, öpüşüyor. Bu fotoğrafta duruyor Eylül. "Ne güzel bir fotoğraf değil mi?" diyor Zeynep, kaçırır mı hiç. Kim çekti bunu? Ali çekmiş. Poz mu verdiniz? Habersiz çekilmiş. "Aşkı anlatıyor o fotoğraf," diyor Zeynep, babası başını öne eğiyor.

Buzlar eriyor. Neden kavga etmişlerdi acaba? Böylesi daha iyi. Başka fotoğraf göremiyor Eylül. Arar gibi bakıyor. İstanbul'a ait hiçbir şey yok. Buradaki yaşam her şeyiyle sinmiş odaya. "Senin odan hangisi?" diye soruyor babasına. "Hemen yan taraf," diyor sevinerek. "Göstersene..." Oda kapısı açılır açılmaz Serseri'nin kuyruk yine başlıyor faaliyete. Sakıncası yok, bu odada devrilecek bir şey görünmüyor. Bir divan ve küçük pencerenin önünde küçük, ahşap bir masa ve emektar daktilo. "Burada mı yazıyorsun mektuplarını?" Evet, burada yazıyor. Pencerenin tahtalarına asılmış sadece iki fotoğraf var. İkisinde de Eylül gülümsüyor. Zeynep'i arıyor gözleri. Yok. Odasında kalmış. Keşke görseydi, diyor içinden... Gülümsüyor, bu kez tümüyle İstanbul'a ait...

Ali'nin odasını görmedi. Onun izni olmadan göstermenin uygun olmayacağını düşünmüş olmalılar. Eylül'ün odası ise alt katta. Aşağıda onunki dışında bir oturma odası ve mutfak var. Mutfaktan bahçeye açılan bir kapı. Serseri'nin odası da o kapının ardında, küçük bir kulübe.

Bahçe bakımsız, Zeynep'in başarısız çiftçilik deneyimi dışında işlem görmemiş bir toprağı var. Oysa yan taraf bahçıvan elinden çıkmış belli, ölçülü biçili otlar, çalılar. Tuhaf geliyor, her şey ne kadar da simetrik! Çalıların boyu aynı hizada. Yusyuvarlak kesilmiş bodur ağaçlar sıra sıra dizilmiş. Çimler boyanmış gibi. O bahçe Londra, bu bahçe İstanbul diye düşünüyor Eylül, İstanbul'dan kalan bir şeyler olduğuna sevinerek. Serseri'nin kulübesi de işte tam bir İstanbul gecekondusu! Yan tarafın Lessie'sinin ise izolasyon çatılı lüks bir konutu var. Babası söylemez miydi her zaman; Serseri, köpeklerin proleteri diye...

"Eee Eylül, anlat bakalım neler oldu bitti İstanbul'da bizim yokluğumuzda?" diye soruyor Zeynep.

Yüzündeki o gülümsemeye alıştı artık. Saçları çekiyor bu kez dikkatini. Boncuklar takmış. Onlar babasının odasını gezerken süslenmiş olmalı. İnce ince örgü düğümlerinin arasında rengârenk boncuklar. İyimserlik veriyorlar. Elinde olmadan dokunuyor. "Ne kadar güzel olmuş!" "Amaaan, aklın fikrin böyle şeylerdedir senin de!" diyor neredeyse kınayarak. Hemen indiriyor elini Eylül. Gözlerini de. Babası gitmiş bile. Duymadı, görmedi hiçbir şey.

"E hadi anlatsana!" diyor. Giderek daha mı hırçın?

"Mektuplarda yazdığım gibi işte, başka pek bir şey yok."

"Bana bir mektup gelmedi senden, o yüzden ben bilmiyorum, şimdi anlat bakalım," diyor.

Şaşırıyor Eylül, ama o... Merhaba diye başlamıştı hepsine. Sırf bu konuşma yaşanmasın diye, sevgili babacığım... Nasıl olur? Hep "siz" demişti, ikisine hatta üçüne birden seslendiğini düşünerek. Anlamamış olabilirler mi?

"O mektuplar ikinize birden yazılmıştı," diyebilmeyi istiyor. Şaşkınlığı izin vermiyor. Şaka mı acaba? Sen de yazmadın dese... Şu durumda o daha çok yazmış sayılır. En azından iki-üç kez...

1-0 öne geçmiş bir oyuncu gibi rahat zaten. "Hem yazdıklarından başka şeyler de vardır herhalde değil mi, mesela sırf benimle paylaşabileceğin?" diyor sonra.

Yeniden bir yakınlık kurmak istiyor belki. Pişman oldu üzdüğüne. Düşünüyor Eylül, ne verebilir ona? Babasına anlatmadığı bir şey bulmalı, sus payı. "Pek bir şey yok aslında," diyor yine de dürüstçe. Asılıyor yüzü Zeynep'in. Sitem ediyor. Dudakları hafifçe sarkıyor aşağı. Demek öyle, der gibi bakıyor sonra. Eskiden böyle miydiler? Böyleydik tabii, diyemiyor Eylül, o da yeni fark etti, böylelermiş meğer. "Öyle olsun bakalım," diyor Zeynep, sitemini ilan ediyor.

"Sen anlat," diyor bu kez Eylül, bozulan şeyi onarmaya çalışarak, "alıştın mı buralara?"

"Alıştım sayılır. İstanbul'un karmaşasını, hareketli yaşamını özlemiyor değilim ama anlaşılan başka bir şey de kalmamış bizi oraya bağlayan."

Tamam, kabul. İyi hamle. Acıttı canını.

"Arkadaşlarını özlemedin mi?" diye soruyor anlamazlıktan gelerek.

"Arkadaş mı kalmıştı?" Yanıtını bekleyen bir soru değil. "Burada çok daha iyi arkadaşlıklar kurduk. Partililer bile farklı. Daha insancıl. İdeolojilerin katı sınırlamalarından uzak. Kimse kimseye şu Troçkist, bu anarşist diye bakmıyor. Her şeyden önce insan olarak bakıyor. Lezbiyeni, anarşisti, Troçkisti, Marksisti, Leninisti... Her görüşten arkadaşımız var. Bir araya geliyoruz, renkli tartışmalar yapıyoruz sonra da sabahlara kadar içiyoruz beraberce. Danslar ediyoruz. Tartışmalardan sonra kimse kimseye sırtını dönmüyor."

Karşısındakinin ağzını sulandırmak ister gibi bir hali var. Babasının sesiyle kesmek zorunda kalıyor anlatısını.

"Yürüyüşe çıkalım mı, ne dersiniz? Hem Serseri'yi de gezdirmiş oluruz..."

Bıkkınlıkla bakıyor Zeynep, "İyi hadi."

Aileler akşam yemeklerinde bir araya gelir. İlkokulda öğrendiklerinden kalan bir cümle. Aile birliği masa etrafında toplanmış bu kişilerin görüntüsünde simgeleşir... Eğer bir aile her akşam belli bir saatte sofraya oturmuyorsa o aile sağlam temeller üzerine de oturmuyordur.

İşte onlar da böyle bir aile birliği oluşturmuşlardı, mutfaktaki yuvarlak masanın etrafında. Yuvarlak masa bu birliği simgelemek

için en uygun seçim. Yabancı filmlerde olduğu gibi el ele tutuşup dua etmelerine ramak kalmış. Ama bu hayali bozan çok unsur var. Babası sofraya birinci yemek taşınır taşınmaz başladı bile kaşıklamaya. Onların tabakları daha dolmadan o ikinci yemek için boşaltmıştı kendininkini. Zeynep tencereleri masaya koyduğunda her şey sallanıyor. Tabaklar, çanaklar, bardaklar her zamankinden daha sesli hareket ediyorlar. Her çat çut sesinde gözleri kırpışıyor Eylül'ün. Başı çekiç darbeleriyle duvara gömülen bir çivi... Burnunu iki patisinin arasında yere yapıştırmış olan Serseri, kuyruğunun sert hareketleriyle dövüyor zemini. Aile birliğini bozan şeylerden biri de Ali'nin sofraya geç oturmuş olması. Az önce girdi içeri. "Ooo Eylül gelmiş!" dedi, sonra yanaklarından öptü bir ağabey gibi. Şimdi tam yanında oturuyor, bacağının sıcaklığını hissediyor Eylül. Aile birliğinin gereği, kardeş kardeş oturuyorlar ama... Bir an önce bitse şu yemek. Öğretmenin sesini duyuyor yine, herkes yemeğini bitirmeden sofradan kalkmak çok ayıptır ve aile birliğine zarar verir. Zarar vermek hiç istemez ama... Sırtından beline doğru bir şey iniyor, bir ıslaklık. O sıra Ali'nin elini duyuyor aynı yerde, titriyor. "Amma terlemişsin Eylül, ev çok mu sıcak? Hasta mı oluyorsun yoksa?" Yok yok, çorbadan.

Aile birliği sınavını kör topal da olsa geçtiler. Oturma odasındaki görüntü ise aile saadetine örnek teşkil edebilir. Anlaşılan hayat bilgisi dersinin aile ünitesindeler bugün. Ali kanallardan kanallara zıplayıp duruyor. Aralarında en az bir metre var. Herkesin gözü, değişip duran görüntülerde. Sessizliğin bahanesini bulmuşlar nasılsa. Zeynep laf olsun diye soruyor, "Televizyondaki konuşmaları anlayabiliyor musun Eylül?" Anlayamıyor. Babası fırsatı kaçırmıyor; "Bak burada yaşasan kolaylıkla anlarsın. Sizin okullarda öğretilenler kitabi bilgi. Burada pratik yapacaksın bol

bol." Bu kez susuyor Zeynep. Soruyu sorduğuna pişman. Eylül de katılıyor ona, susarak.

"Yarın ne yapalım dersiniz, Eylül'ü nerelere götürelim?" diye soruyor babası eski örgütçü tavrıyla. Karar sürecine herkesi katmak gerekir.

"Ben yarın kursa gideceğim, size gündüz katılamam ne yazık ki," diyor Zeynep, muhalefet kanadından birinin tonuyla. Mutabakat sağlanmış ama o, kolektif iradeyi bir yerlerinden delmeyi başarıyor.

"Eh biz de üçümüz gezeriz öyleyse," diyor babası, "Ee ne dersin Ali sen benden iyi öğrendin buraları, Eylül'ü nereye götürsek?"

"Öncelikle Covent Garden'ı görmeli..."

"İyi fikir! Sabahtan çıkarız. Ben romanı yazar yazmaz."

Eylül, hiç kıpırdamadan oturuyor. Bu haliyle, hakkında alınan kararı sessizce dinleyen bir üyeye benziyor. Son cümlede başını kaldırıp liderinin gözlerine bakıyor; roman mı, ne romanı?

* * *

Her sabah yine o daktilo seslerini duyuyor odasından, eski günlerdeki gibi. Uykuyla uyanıklık arasındaki noktada durup sese kulak veriyor. Vuruşlarından; hızından, şiddetinden, ritminden, beklemelerinden ya da koşturmalarından sonuçlara varıyor. Bugün iyi gidiyor, cümleler akıyor; bugün tutuk, silip bir daha yazdı; bugün emin adımlarla ilerliyor; temkinli, ağır aksak; çalakalem, bir çırpıda yazıyor...

Bir tek ne yazdığı hakkında tahmin yürütemiyor. Ne anlatıyor olabilir? Her sabah, daha tek lokma atmadan ağzına o küçük pencerenin önündeki masaya oturuyor, bir pencereden dışarıya, bir önündeki kâğıda baka baka yazıp duruyor. Hemen karşısında asılı

duran Eylül, olup bitenleri izleyebilse de bilemiyor, ne yazıyor babası? Bir saat sürüyor aşağı yukarı. O bir saat boyunca, kendi odasında, ne yazıyor olabileceğini hayal ediyor Eylül. Her gün yeni bir hikâye uyduruyor. Çoğunlukla orta yerinde bir kız çocuğu oluyor hikâyenin. Bu hayali sezmesinden korktuğu için, konusunu soramıyor. Büyük bir umutla kendiliğinden anlatacağı günü bekliyor. Gizlice okumayı aklından geçirdiği oldu. Ama annesinin çekmecelerini karıştırmanın başına açtığı işlerden sonra... Kovuyor şeytanı. Bugüne kadarki emekleri için teşekkür ederek...

Zırttt!... diye bir ses çıkıyor, noktayı koyduktan hemen sonra. Kâğıdın daktilodan çıktığını anlatan ses, o günlük yazma işinin son bulduğunun da habercisi. Bazen kapının aralığından izliyor onu. Eli çenesinde, arkasına yaslanmış hafif hafif sallanarak büyük bir ciddiyetle okuyor yazdıklarını. Kimi zaman kaleme davranıp bir şeyleri düzeltiyor.

Okuması bittikten sonra derin bir nefes alıp düzenliyor kâğıtları. En fazla iki-üç yaprak. Dosyaya özenle yerleştirmesine gıpta ediyor. Kafasındaki hikâyeleri Eylül de dökse mi kâğıda?

Orada bulunduğu günler ve haftalar boyu bekliyor. Günlük ritüeli tamamladıktan sonra kahvaltılarını yapıp sokağa atıyorlar kendilerini. Eylül'ün kafasında hep aynı soru: Romanın konusu ne?

* * *

Bir gün, hiç beklenmedik bir anda o soruyu soruyor babası. "Hiç merak etmiyor musun romanımın konusunu?" Londra'nın büyük ve bakımlı bir parkında çimenlere yayılmış öğle yemeklerini yiyorlar. Zeynep yine kursta. Ali'nin gezmek istemedi canı. Bir de tabii Serseri yatıyor ayaklarının dibinde.

"Ediyorum tabii."

"Hiç sormadın?"

"Belki anlatmak istemezsin diye...

Şimdi öğrenecek, günlerdir merak ettiği şeyi... Nefesini tutmuş bekliyor.

"Bizi anlatıyorum."

Yanılmamış demek... Babası, onun da içinde olduğu bir romanın hummalı çalışmasına dalıyor her sabah. Yani demek, her sabah Eylül'ü düşünüyor öyle ya da böyle.

Yine de temkini elden bırakmadan soruyor: "Biz kim?"

"Öğrencilik yılları, sonrası, Parti..."

Biz bunun neresindeyiz, diyemiyor. İsmi ne diye soruyor onun yerine.

"Henüz bilmiyorum..."

Çimler ne kadar da ıslak. Poposu üşüdü galiba. Otlar elini boyamış. Koparıp koparıp atmaya devam ediyor yine de. Altta beliren toprağa dokunuyor. Çamura dönmüş.

"Eee? Nasıl, beğendin mi konuyu?"

"Evet çok güzel," diye yalan söylüyor.

"Okumak ister misin yazdığım bölümleri?"

İşte bunu beklemiyordu! Burukluğuna, kırgınlığına rağmen bu fırsatı kaçıramaz. Babasının romanını daha basılmadan, üstelik yazıldıkça okuyacak! Her şeyi geride bırakıyor.

"Çok isterim!"

"Eleştireceksin ama."

Yutkunuyor. "Tamam."

"Bir şey daha var, İstanbul'a dönünce annenlere söz etmezsen memnun olurum."

Bıraktığı çimlere dönüp bakıyor; yolunmuş, çamurlu öylece bekliyorlar. Kökleri dışarıda. Bir solucan güçbela yol alıyor üzerlerinde.

"Peki," diyor, "Zeynep de okuyor mu?"
"Evet, bir o, bir de sen..."
Ne olur sanki yalan söylese...

Akşam yemeğinde babasının gözlerinin içine baktı Eylül, söylesin diye. Hiç söz etmedi. Unutmuş gibiydi. Hatırlattı.

"Bu gece başlayabilir miyim romana?"

O âna dek varlığını bir hayli unutturmuş olan Zeynep, aniden kaldırdı başını. Önce Eylül'e, sonra babasına... Gözleri kanlanmış mıydı, ona mı öyle geldi? Babası tedirgin miydi, ona mı öyle geldi? Cümlesini kuvvetlendirmek istercesine devam etti.

"Hani konuştuk ya gündüz, şu âna kadar yazdıklarını bu gece okusam..."

"Tabii tabii, yemekten sonra veririm okursun."

Sesi titriyor muydu, ona mı öyle geldi? Gözlerini Zeynep'ten kaçırıyor muydu, ona mı öyle geldi? Peki ya Zeynep? O ne haldeydi? Yalnızca sustu. Ne iyi ne kötü, ne sevinçli ne kederli, ne sakin ne öfkeli... Yemeğine geri döndü. O akşam yemeğinde, onlarla kurduğu yegâne bağlantı bu oldu. Sonra odasına çekildi Zeynep. "Migreni tutmuş," dedi babası. Olsun, Eylül zaten romanı okuyacak. "Getireyim mi?" dedi odasına çıkarken. Eylül peşine takılmıştı bile. Heyecanından yüksek sesle konuşmuş olmalı, "Sessiz olalım, Zeynep uyanmasın," dedi. Tek ses, kâğıtların hışırtısıydı artık. 100 sayfa bir araya gelince bayağı gürültü ediyor diye düşündü. Uykudan uyandıracak kadar değil ama. "Al bakalım," dedi babası. Aldı. İlk cümleye bakmamak için zor tuttu kendini. Yan odanın kapısından geçerken aralıktan içeri göz attı. Uzanmıştı evet, ama uyumuyordu. Sigara dumanı koridora sızmıştı. Babasının hâlâ kendi odasında olmasını fırsat bilip aralıktan izlemeyi sürdürdü. Sigara dumanı ile tütsünün karışımından yeni bir

koku oluşmuştu, havayı daha da ağırlaştırıyordu. Sırtını büyükçe bir yastığa dayamıştı, elindeki kitabın ne olduğu seçilmiyordu buradan. Sigarasından her nefes çekişinde yanakları çöküyor, gözleri kısılıyordu. Dumanı havaya üflerken, tavana değdirmek için çabalar bir hali vardı. Neden sonra derinlerden bir müzik geldiğini fark etti Eylül. Tütsünün kokusuyla ve yayılma hızıyla uyumlu, ağır bir müzikti. Müziğin kapı aralığından kulağına ulaşana dek izlediği yolculuğa öyle dalmış olmalı ki babasının geldiğini görmedi bile. "Migreni tutmamış mıydı?" dercesine baktı yüzüne. Duymamış gibi yaptı. "Hadi aşağı inelim..."

İndiler.

"Eveet, baş başayız bak. Ne dersin biraz sohbet edelim mi baba kız?"

İster istemez elindeki kâğıt tomarına kaydı gözleri.

"Okursun canım onları, daha çok vaktin olacak..."

"Peki," dedi bakışlarını ilk cümleden ayıramadan. Sel olmuş bir kalabalığın içinde sürükleniyordu.

"Biliyorum bunu konuşmak için henüz erken ama merak ediyorum, nasıl buldun buraları?"

"Sakin, kalabalık değil hiç..." Ve sonraki cümle: Sağında solunda üniversiteden tanıdık tanımadık pek çok yüz vardı ama o yine de bir yabancılık hissetti, oysa pekâlâ isteyerek katılmıştı eyleme...

"Yabancı hissettiriyor insana kendini," deyiverdi yine bakışlarını kâğıttan alamadan.

Kahkahaları üçüncü cümleyi algılamasını zorlaştırsa da bölük pörçük bir şeyler seçebildi. Sloganlar, pankartlar, kırmızı pazıbentli görevliler, kahrolsunlar, yaşasınlar...

"Hepimiz burada yabancıyız öyle hissetmen doğal," dedi babası göz göze gelmeye çalışarak. Çenesinden tutup kaldırıvere-

cekti sanki yüzünü kâğıttan. "Uzaydan gelmiş gibi hissediyorum burada kendimi," dedi, öyle bir şey yapmaması için aceleyle.

"Sevmedin yani..."

Bir sonraki cümleyi sesli okuduğunu sandı Eylül, bir an için: Kaosun yarattığı bir çekicilik miydi beni buraya sürükleyen? Bu kez gerçekten çıktı sesi, "Fazla düzenli her şey. Ama insana ait bir düzen değil. Makineler yapmış sanki. Bizi de bunun içine yerleştirmiş. Maket, evet maketin içinde gibiyiz."

Suskunluğundan yararlanıp Eylül sordu bu kez, "Romandaki sen misin?"

"Sayılır."

"Nasıl sayılır? Ya sensindir ya değil."

"Dediğin gibi hayatta ve romanda hiçbir şey, buradaki gibi net çizgilerle kesilip biçilemiyor."

"Demek sen de sevmedin burayı?"

"Seçme hakkım olsaydı sevmezdim."

Başlangıçtaki gayesiyle çelişen bir noktaya gelmişti konuşma. "İşe bak propaganda anti-propagandaya dönüştü!" dedi kendiyle alay eden tavrıyla. "Sana burada bizimle kalmanı teklif edecektim. En azından liseyi bitirene kadar. Ama her ne kadar buranın insanı boğan düzeninden, steril havasından hoşnut olmasak da, dil çok önemli Eylül, yerinde olsam bu fırsatı değerlendirirdim."

"Tamam düşüneceğim... Ama şimdi odama gitsem? Romanı okumak için sabırsızlanıyorum."

"Git bakalım. Ha bak son bir şey, burada kalırsan istediğin zaman sevgilini falan da getirebilirsin eve. Odanda birlikte bile kalabilirsiniz..."

İşini bilen bir tezgâhtar tıpkı. "Abla valla incecik gösterdi bu kıyafet seni." "Bak senin için üç lira daha indirdim, başkası olsa asla!"

Ege'nin Beşparmak Dağları'nın her karışını ezberimize kazımıştık, diyordu, Mahmut içimizde en deneyimli olandı, ne de olsa uzun süredir bu kovuklarda yaşıyordu. Köylülerin getirdiği erzak sayesinde tabii. Hiçbirimiz avlanmayı bilmezdik, Ankara'nın bürokrasi kokan caddelerinde ihtiyaç duymamıştık da öğrenmeye... Üşüdü. Gözleri bir kapanıp bir açılıyordu. Zorladı kendini. Açık tutmalı, okumaya devam etmeli: Mahmut omuzlarından sarsıyordu Öktem'i, "Aç gözlerini, sakın uyuma!" Filmlerden gördüğü bir sahneyi tekrar eder gibiydi. Ben figüran olarak izlemekle yetiniyordum. Mahmut'un sesini Eylül de duymuş gibi iyice açtı gözlerini.

Tanıdığı bildiği insanların kendinden önceki hayatları, çektikçe çekiyor içine doğru. Dayısının dış görünüşünü değiştirip, Mahmut kimliğinde bu romana girdiğini düşünüyor. Sonra babasının hık demiş burnundan düşmüş suretini, Murat'ı, hemen tanıyor. Yalnızca bir isim değişikliği... Alışkın olduğu üzere... Annesiyle henüz karşılaşmadı. Apartman dairesindeki gizlenişlerinin tohumları meğer sarp dağların eteklerinde atılmış. Mağaralar, inler, kovuklar... Murat'ın (anlatıcı o) iğneleyen dilinde bugünün izlerini bulmak zor değil. Az önce bir film karesine ait sahneyi tekrarlayan Mahmut, dağdan indikten ve legal yaşama geçtikten sonra aynanın karşısında pozlara girecek. Kongre, bir tiyatro salonunda yapılacaktı. Mahmut, tiyatro kulisinde bekliyordu, az sonra kürsüye çıkacak ve halkına seslenecekti. Buna uygun edayı bulmak için aynanın karşısına geçmiş prova yaparken gördüm onu.

Gözkapakları ağırlığa teslim oluyor artık. Onlar için yapacak hiçbir şeyi yok. Mahmut, Murat, Öktem, Dağ, Mağara, Kovuk, Soğuk, Kar, Kürsü, Konuşma, Bayrak, Slogan, Pankart... Hepsi birden tüm ağırlığıyla çöküyor üzerine.

Rüyasında bayraklar ve pankartlar arasında babası, kürsüdeki Mahmut'a bağırıyor, "Yeter orada durduğun, in artık!" Eylül çekiştiriyor parkasının ucundan, n'olur yapma, bırak konuşsun. Duymuyor bile. Sert bir hareketle savuruyor onu. Ta üç koltuk öteye fırlıyor Eylül. Bir adamın dizlerine tutunuyor, Öktem olabilir mi? N'olur durdurun onu. O da görmüyor ki Eylül'ü. Kaygıyla izliyor olan biteni. Bir duysa. Sesi incecik çıkıyor, belki de çıkmıyor. Tırnaklarını dizlerine geçirmeye çalışıyor adamın. Kadife pantolon bana mısın demiyor. Bağırışlar yükseliyor, babasına başkaları da katılmış olmalı. Ya da karşıt sesler mi? Kim kime ne diyor? Biri Eylül'ü omzuna alsın ne olur!

Neden sonra bir anda değişiyor her şey. Artık sözcükleri seçebiliyor, uğultu olmaktan çıkıyor sesler. Anlamlı bir bütün oluşturarak dolaşıyorlar etrafta. "Bıktım bu köpekten!" Köpek kim? Dayısına mı söylüyorlar bunu? Küfür mü ediyorlar? Çıkmak istiyor buradan, vazgeçti tamam almayın omzunuza ama yol açın çıksın.

"Seninle beraberim diye mecbur muyum ya bunun pisliğini çekmeye!"

"Sakin ol lütfen, Eylül duyacak, uyandırmayalım kızı!"

"Hah işte bu harika! Serseri vardı, şimdi de Eylül mü çıktı!"

"Zeynep yapma..."

Gözleri tavanda. Az önce Araf'taydı. Hayata döndü. Döndü de iyi mi oldu? Yorganı üzerinden atıp, kavgaya son vermek var, rüyada yapmaya çalıştığı gibi. Ama o cesaret yalnızca rüyalarda... Yorganı iyice çekip yeni bir rüyaya dalmak? O da başka bir cesaret. Dümdüz yatmak en iyisi. Kapının önünde inleyen Serseri'yi felaketin içinden çekip almak peki?

Yavaşça aralıyor kapıyı, burnuyla itip giriyor içeri Serseri. Kuyruğu her şeyden habersiz salınıp duruyor. Sokak kapısının

çarpılma sesi noktayı koyuyor. Kuyruk kesiyor sallanmayı. Birlikte dinliyorlar. Derin sessizliğin dışında hiçbir şey yok. En azından Eylül'e göre. Serseri birden hareketleniyor. Kapının bu tarafında, kuyruk yeniden faaliyette. Öteki tarafa geçmek istiyor. Açıyor Eylül. Mutfak masasında oturmuş, kafasını ellerinin arasına sıkıştırmış olan babasına koşuyor. Patilerini dizlerine koyması yetiyor farkına varılması için. Kadifeden pantolon bu kez bana mısın, diyor...

* * *

Sonrasında nasıl olduysa normal yaşantısına devam etti herkes. Gizli bir mutabakat imzalanmıştı sanki. Zeynep öğleden sonra dönmüş olmalıydı yuvaya. Kimse olanı biteni duyduğunu belli etmiyordu. Serseri'nin mutfakta bıraktığı çamurlu izler çoktan silinmişti. Babası ellerinin arasına başını almazdan az önce silivermişti ortalığı. O sabahın yaşanmadığı önceki günlere dönülmüş gibiydi. Belki daha bile iyi. En azından odasına daha nadir çıkıyor Zeynep. Ortak geçirilen zamanlar çoğaldı. En önde babasının, arkasında Eylül'ün, onun arkasında Zeynep'in ve en arkada Ali'nin bisiklet sürdüğü şehir turları başladı. Serseri eksik değil tabii. Hemen yanlarında, dilini sarkıta sarkıta koşuyor.

Bir gün bir ev toplantısına gittiler, yine öyle tek sıra halinde. Bir tür partiydi bu. İçki ile siyasetin iç içe geçtiği partilerden. Orta yaşlı adamlar ve kadınlar saçlarını uzatmış, siyahlar giymiş, tütün çeke çeke hararetli konuşmalara dalmıştı. Yarı İngilizce, yarı Türkçe. İngiliz olan da var aralarında Türk olan da. Bazıları ise Kürt olduğunu özellikle vurguluyor. Konuşmaları takip etmeye çalışıyor Eylül. Feminizm diyor biri, başkası ulusların kaderini tayin hakkından söz ediyor. Marjinal kelimesiyle orada tanışıyor.

Memnun oldu. Altını dolduruyorlar kelimenin; sokak çocukları, fahişeler, tinerciler... Devrimin işçi sınıfıyla olmayacağını söylüyor biri. Bu itilmişler, dışlanmışlar ayağa kalkacakmış, ancak öyle... Zeynep'in sigarayı içine çekip, gözlerini kısarken bir yandan da başını sallayarak kadını onayladığını gördü Eylül. Yanında gitarını tıngırdatan bir adam var. Sigara bulutunun içinde 68'in hippi gençliğini anlatan bir film karesinden çıkmış sanki. Bulutu aralayıp babasını bulmayı denedi. Salonun bir kuytusunda kendi yaşlarında, halinden eski tüfek olduğu belli bir adamla sohbet ediyordu. Damarları şişmemişti. Boynu kızarmamıştı. Konuşmaktan çok dinliyordu. Her ikisi de oldukça sakin görünüyordu. Bulutla birlikte kalabalığı yara yara gitti yanlarına. Onu görmeden sürdürdüler konuşmalarını. Adam, "Parti, ismini değiştirmeli kanımca," dedi, "İdeolojisi hızla sağa kayıyor ne de olsa, ona uygun bir isim bulsalar iyi olacak!" Ardından iki ağız birden kocaman açıldı, ha ha ha!!!

"Bence eskiden beri böyleydi. Parti asla tümüyle sol bir çizgide olmadı."

Kahkahalara son verdi babasının bu sözleri, ikisi de ciddileşti bir anda.

"Sen, benden iyi bilirsin bunları... Sahi romanda bunlardan söz ediyor musun?"

"Tabii tabii, asıl amacım da bu zaten. Her zaman sağ ideolojinin nüvelerini taşıyordu örgüt."

Mahmut, Öktem ve diğerlerinden söz ediyor olmalılar. Murat'ın kürsüye doğru uzanmış elini görüyor Eylül. İn artık oradan! Nerede kaldı senin sosyalizmin? O sıra aynı el Eylül'ün omzuna dokunuyor.

"Burada mıydın Eylül? Bak seni Hüseyin'le tanıştırayım, bizim eski arkadaşlardan..."

Gülümsedi, elini uzattı eski arkadaş. "Merhaba, biz seninle yeni arkadaş sayılabiliriz ama," dedi sevimli sevimli. "Merhaba," der demez babasına döndü Eylül, "Ne zaman çıkarız?"

"Hep böyledir bu da," dedi eski arkadaşa dönüp, "bir yere gidene kadar hadi hadi diye tutturur, sonra da hemen sıkılır gidelim diye çekiştirmeye başlar..."

Eski arkadaş sevimliliğini korumaya çalıştı, "Sıkıldın mı bakalım?" Sıkıldı, şimdi ne diyeceksin bakalım! "Yok sıkılmadım da, çok sigara dumanı..."

"Eh, haklı ama Hasan, şu havaya baksana...

Bulutun içinde gezdirdi babası gözlerini. Hak verdi sonra, Zeynep'i bulalım da çıkalım yavaş yavaş. Şuradaki gitarcı adamla... Diyemedi. Bu kez beraberce yardılar bulutları ve kalabalığı. Zeynep gitarcının iyice dibindeydi. Kolunu dizlerine dayamıştı. Onları görünce bir tuhaf baktı.

"Ooo hoş geldiniz!"

"Ne kokuyor burada?" dedi Eylül pot kırdığını bilmeden.

"Hadi çıkıyoruz Zeynep," dedi babası, sıkkın.

"Siz çıkın, ben sonra gelirim, müzik yapıyoruz burada...

"Hadi hadi kalk. Geç oldu."

"Sen benim özgürlüğümü kısıtlayamazsın tamam mı! Ben istediğim zaman geç olur, istediğim zaman erken!"

Neyse ki çok ses var ortalıkta. Kimse duymuyor söylenenleri. Şu koku da olmasa...

Tuttu kolundan ayağa kaldırdı Zeynep'i. "Kaç kez söyledim, bir-iki nefes yeter. Abartmasan olmaz!"

"Yahu kim neyi abartıyor allah aşkına?"

Sesi yumuşamıştı, çevreye gülücükler dağıtıyordu. Gerçi kimsenin ona baktığı da yoktu. Gitarcı adam da kendi âleminde tıngır tıngır tıngırdıyordu.

Nihayet temiz havaya çıktıklarında kusabildi Eylül. Köşe başlarını tutmuş evsizlerin ve esrarkeşlerin yanından geçerken "Selam olsun devrimin neferlerine!" diyesi geldi ama ortam bunu kaldırmayacaktı, sustu.

Ertesi gün babası devrimin öteki neferleri olan eşcinsellerin ve lezbiyenlerin sokak gösterisine katılacaklarını söyledi. "Sokak gösterisi de ne demek?" diye sordu Eylül. "Miting yani," dedi. Niye sirki çağrıştıran bir tabir kullanıyorsun, diye sormayı aklından geçirdiyse de, dün geceki gibi, ortamın kaldırmayacağını öngörerek sustu.

İyi ki susmuş. Çünkü katıldığı şey tam mânâsıyla bir sokak gösterisi. Bunun bir miting olduğunu söylemeye bin şahit ister. Pembe ponponları olan kostümler giymiş, her tarafından yağlar sarkan erkekler; saçlarını kazıtmış, burunlarına küpeler takmış kadınlar; memelerini özgür bırakmış olanlar; balerin eteklerinden giyip kıçını sallaya sallaya gezenler; bir köşede bira içip, esrar çekenler...

Arada sırada eşcinsellere aşk özgürlüğü türünde sloganlar duyuluyor duyulmasına. Ama daha çok meydana salıverilmiş bir topluluğun gönlünce eğlendiği karnavalı andırıyor her şey. Babasına baktı. Halinden memnun görünüyor. Zeynep çoktan kalabalığa karışmış. Ali az ötede saçları sıfırlanmış kadınlardan biriyle koyu bir muhabbete dalmış. "Gel," diyor babası, "feminist lezbiyenlerin grubuna bakalım, onlar çok eğlencelidir..." Sürükleniyor. Gözleri mor boyaların içinde kaybolmuş adamlarla bakışa bakışa yarıyor kalabalığı. Feminist lezbiyenlerin grubundaki herkes birbirinin neredeyse aynı. Büyükçe bir pankartın arkasında çimlere serilmişler. Pankartta, "Bedenim benimdir, kime istersem ona elletirim" yazıyor. İçlerinden biri babasını tanır gibi yaklaşıyor yanlarına. Sakalını çekiştirerek, "Sen de mi lezbiyensin yoksa!"

dedikten sonra kahkahayı basıp uzaklaşıyor. Rahatsız olmuş görünmüyor babası, aksine... "Hadi oturalım biz de," diyor.

"Zeynep nerede?" diye soruyor Eylül.

"Takılıyordur boş ver, gelir birazdan," diyor, umursamayarak.

"Kaybetmeseydik birbirimizi..." gibisinden bir şeyler geveliyor Eylül.

"Bir şey olmaz merak etme. Sigara içer misin?"

Sigara içmez tabii, bu da nereden çıktı?

"Baktın mı hiç tadına? Neden içmiyorsun?"

"Sevmiyorum," diyor düşünmeden.

"Canım biliyor musun ki tadını? Hadi yak bir tane, seversin belki."

Israrından iyice sıkılıyor. "Ne olacak tadı canım, çilekli değil ya," diyor espri yapıp geçiştirmeye çalışıyor.

Sarmış bile sigarayı. Ucundan tütün parçaları sarkıyor. Çakmağın alevi hepsinin kıvrılıp yok olmasına yetiyor.

"Hadi, çek bakalım!"

Tütün tadı ve genzindeki yanma içmemesinin ne kadar mantıklı bir davranış olduğunu gösteriyor. Babası ise kahkahalar atıp duruyor. Bir şey mi çekti bu?

Neyse ki çok kalmadılar orada. Esrar kokusu başını döndürmeye başlamıştı. Zeynep ve Ali'yi bulup yerlere serilmiş bedenlere basmamaya çalışarak meydanın dışına doğru yol aldılar.

Meydanın çevresinde gezinen atlı bir kadın polisi göstererek, "Şu kadına göstericilerden biri orospu dedi," diye anlatmaya başladı Ali. Zeynep hemen atıldı, "Nefret ediyorum şu sözden!" "Durup dururken mi söyledi bunu?" diye sordu babası. Zeynep yine atıldı, "Yeri gelip de söylese ne olacak sanki Hasan?"

Ali, "Bırakın da anlatayım," diyerek müdahale etti. "Atıyla dalmış meydana. Boş arazide gezer gibi sürüyormuş hayvanı. Yer-

lerde oturan insanlara aldırmadan... Herifin biri de dayanamadı bağırdı tabii."

"Bence bu fahişelere hakaret olmuş," dedi babası kıs kıs gülerek, "Ben bir fahişe olsam çok alınırdım doğrusu!"

İngiltere'nin hareketli ve macera dolu günlerinden biri daha böylece sona erdi.

Sonraki gün evde kalıp romanı bitirmekti Eylül'ün niyeti. Son sayfaları verirken, "İlk yazım bitti, bunları da oku ki ikinci yazıma geçmeden önce eleştirilerini söyleyiver," demişti babası. O gün İngiltere devletinin bulduğu mecburi işlerden biri için şehrin dışındaki bir inşaatta çalışmaya gidecek. "İnsanı bir rahat bırakmıyorlar ki işsizliğin keyfini sürelim canım!" diye söylene söylene çıktı evden.

Kapı kapanır kapanmaz Zeynep, tatil boyu yüzünde hiç görülmemiş, kocaman bir gülümsemeyle baktı Eylül'e: "Biz de baş başa bir gün geçirelim ne dersin!" Romanı unuttu. Her şeyi unuttu. Bir kuyruğu olsaydı çoktan oraya buraya savrulmaya başlamıştı. Sallanan bir kuyruğu olmasa da sevincini fark etti Zeynep. "Hadi öyleyse, süslenip çıkalım!" dedi. Genç kızlığa yeni adım atmış birinin kalbine giden yolu biliyordu muhakkak.

Kısacık bir şort giydi Zeynep, üzerine memelerini ortaya çıkaran bir penye. Babasının sevdiği gibi topladı saçlarını. Uzun boynu çıktı ortaya. Yatakta oturmuş onu izliyordu Eylül, sıranın ona gelmesi umuduyla. Yüzünü bir-iki fırça darbesiyle değiştiriverdi. Nasıl da canlanmıştı. Eylül, Samatya'nın arka sokağında gördüğü gözlere benzetti şimdikileri. Işıldıyordu. Bu ışıltının özel bir günü paylaşıyor olmalarından kaynaklandığını düşünmek hoşuna gitti. Havaya giriyordu neredeyse. "Eee hadi sen ne duruyorsun, giyinsene!" demesiyle kendine geldi. "Ne giyeyim?" dedi

safça. "Pub'a gidiyoruz, şöyle seksi bir şeyler giy, sonra süsleyeyim ben seni." Koşa koşa indi aşağı.

Bavulun altını üstüne getirdi. Şöyle seksi bir kıyafeti yoktu ki. Bir an siyah mini bir etek çarptı gözüne. Üzerine dar siyah bir penye. Hiç fena değil. "Hadi hazır mısın?" diye seslendiğini işitti, yavaşça araladı kapıyı. "Vaaay... Sende böyle bacaklar var madem niye gizliyorsun kızım! Fıstık gibi olmuşsun!" Boynuna sarılacaktı neredeyse. Büyü yapılmış da her şey eskisi gibi olmuştu sanki. Gözlerini, dudaklarını boyadı Eylül'ün. Kendisininki gibi topladı onun saçlarını da. Serseri'yi de alsak mı diye sormak aklına bile gelmedi Eylül'ün. Onu düşünecek halde değildi.

Gün ortası olsa da kalabalıktı pub. "Ben buraya yalnız kalmak istediğim zamanlarda gelirim, kimse bilmez, gizli yerim," dedi içeri girerken. "Babam bile mi?" "Baban bile! Aman ha söyleyeyim deme!" Merak etme der gibi göz kırptı Eylül. Olmayan kuyruğu az kalsın masalardaki bardakları devirecekti.

"Burası benim köşem," diyerek iki kişilik bir masayı gösterdi. Mekânın en merkezi masasıydı. "Burada nasıl beceriyorsun yalnız kalmayı," diyemedi Eylül... Birer bira söyledikten sonra beklemeye başladılar. Biraları değil, sohbetin açılmasını. En çok erkeklerden konuşmayı sevdiğini bildiği için onlardan medet umdu Eylül. Erkekler konusunda tüyolar istedi. Zevkle paylaştı deneyimlerini Zeynep.

"Bak en büyük hatan, hâlâ bir kız çocuğu gibi giyinmen. Biraz kadınsı olmalısın. Mesela bugünkü kıyafetin dört dörtlük. Bacaklarını sergile biraz. Makyaj yap sonra, niye yapmadığını anlamıyorum! Tırnaklarını acilen uzatmalıyız bir de." Senden bize geçmişti. Image maker'ı olarak kontrolü ele aldığını duyuruyordu böylece.

"Dış görünüşü çözmek kolay. Asıl mesele sohbet. Az konuşuyorsun. Daha konuşkan ve neşeli olmalısın. Erkekler canlı kadınları sever..."

Eylül cansız mıydı?

"Sen zeki bir kızsın, ama bu zekânı göstermeye çekinir gibisin. Fazla kendi halinde duruyorsun. Dışa dönük ol biraz. Bak çevremizde ne kadar çok delikanlı var. Süz onları, gözüne kestir birini ve bakışlarınla mesajını yolla."

"Nasıl, şimdi mi?"

"Yok canım şimdi baş başayız, başka günler için söylüyorum."

Kafası karışmıştı. "Annemden ne kadar farklısın," deyiverdi bir anda, kafa karışıklığı nelere kadir.

Hoşuna gitti. "Farklıyız evet. Kusura bakma ama annen böyle cilveli olsaydı babanı kaçırması zordu elinden." Bir sıkışma. Ne halt etti yine. Ne kolay harcıyor annesini. "Ha gerçi karşısına ben çıkınca babanın, hiç kaçarı yoktu o başka!" Abartılı kahkahalar... Sanki herkes onlara bakıyor. Omuzlarının ortasına doğru çöküyor başı. Yine küçülüyor galiba.

"Neyse boş ver bunları... Nasıl buldun babanla beni, değişmiş miyiz?"

Neyi soruyor? Ayrı ayrı kendilerini mi, ilişkilerini mi?

"Çok değil," diye yalan söylüyor.

"İstanbul'dayken daha çok sevişmiyor muyduk sence?"

Sevişmek?

"Yani canım cinsel hayatımızı soruyor değilim tabii."

"Bilmem ki, değişti mi, sen anlat."

"Değişti tabii. Ama bizim duygularımız ya da ikimizden kaynaklanan bir şey değil bu."

"Neden kaynaklanıyor öyleyse?"

"Bak Eylül, açık konuşacağım seninle, ben Serseri'yle yaşamaktan çok bunaldım. Pisliğinden, sorumluluğundan, evin her tarafına dökülen tüylerinden..."

Demek bunun için...

"Ben babanla birlikteyim. Onunla birlikte olmam, köpeğiyle de birlikte olacağım anlamına gelmez, öyle değil mi?"

Çıt çıkarmadan birasının üzerindeki köpüklere nişan alıyor Eylül. Patlayan her baloncuğu yerinde tespit etme oyunu oynuyor.

"Senin Serseri'yi Türkiye'ye alma olanağın olabilir belki. Hem bu senin köpeğin. Baban senin adına bakıyor ona."

Peki ya Eylül buraya gelecek olursa?

"Kadınlara sevgililerinin her şeyine katlanma zorunluluğu yüklenmesi bu sistemin bir sonucu Eylül. İleride sen de yaşayacaksın benzer şeyler. Bir erkek, evlendiği kadının her şeyi üzerinde hak sahibi hisseder kendisini. Başkasından olma bir çocuğu varsa mesela, adam yatılı okula yollar onu. Ama kadının böyle talepleri asla bağışlanmaz. Şimdi soruyorum sana, ben Hasan'ı seviyorum diye, onun köpeğiyle ya da kızıyla aynı evde yaşamaya katlanmak zorunda mıyım?"

Bir fren sesi. Az daha duvara toslayacaktı. Köpüklerin hepsi sönmüştü. Büyülü günden eser kalmadığı gibi ondan da eser yoktu artık. Bardağın dibine doğru ilerledi bakışları. Başı ne kadar da ağırdı böyle. Boynu aşağı doğru uzamıştı sanki.

Sorunun yanıtını beklemiyormuş meğer. "Neyse bizim sorunlarla şişirmeyim kafanı daha fazla. Nereden nereye geldik görüyor musun?"

Eylül, hiçbir şey söylemeden kalktı masadan. Tuvalet ne taraftaydı acaba? Türkçe mi sordu, İngilizce mi? Önemi yok. Sığınağına vardı bile. Mutfaktaki kavganın seslerini duydu yeniden. "Bıktım bu köpekten!" Ses dönüşüyor, değişiyor ve yenileniyordu:

"Bıktım bu Eylül'den!" Sonra yenileri ekleniyordu kelimelere: "Eylül'e katlanmak zorunda mıyım ben!"

Kaç dakika geçti bilmiyor. Kapının vurulmasıyla geldi kendine. Aynaya baktı ve karar verdi. Bir mektup yazacaktı.

Camlar zangırdıyor, kapılar çarpıyor, sesi koridorda, mutfakta yankılanıp kapının altından sızdığı gibi Eylül'ün odasının içini dolduruyor. "Bana çamur atıyor! Ne ima ediyorsa doğrudan yüzüme söylesin!" Kimse bir yanıt veriyor mu, ses çıkaran, sakinleştirmeye çalışan var mı? Yoksa o tek başına bağırıyor ve herkes Eylül gibi köşesine sinmiş fırtınanın dinmesini mi bekliyor? Sesin girdiği yerden dışarı sızmayı, havaya dönüşmeyi, görünmez olmayı, yukarıda olup bitenleri görebilmeyi istiyor Eylül. Hatta bu fırsatı değerlendirip panoda asılı duran mektubu, sanki oraya hiç iliştirilmemiş gibi, ardında iz bırakmadan yok etmeyi. Belki de en çok bunu.

Eylül onlara gitmeden, sesler ona doğru gelmeye başladı nasılsa. Kafasını yorganın altına gömüp gizlenmekten başka şey düşünemiyor. Şimdi Zeynep ve şürekâsı kapısının altından sızıp geçecek ve onu duvara çivileyecek. Sesler yaklaştıkça başkalarınınkini de duyar gibi oluyor. Babasının cılız sesi kırık dökük sözcüklerle beraber arkasından koşturup duruyor. "Yapma Zeynep, dur allah aşkına, ne yapıyorsun!" "Yok ben artık kalamam bu evde. Eylül hanım ültimatomu çekmiş zaten. Benmişim burada kalmamasına sebep!"

Eylül'ün gözleri kocaman olmuş sesin geldiği yöne bakıyor. Kapının içinden geçip görüntülere ulaşabilecekmiş gibi... "Zeynep, lütfen sakin olur musun?" diyor öteki ses, neden sakin olması gerektiğini bir türlü söyleyemiyor, Eylül'ü savunmaya çalışmıyor. Çıkıp bağırmak istiyor Eylül, durun bir dakika, o mektuba

yazması gerekenin onda birini bile yazmadı! Yalnızca burada kalamayacağını, İstanbul'dan, annesinden, arkadaşlarından ayrı olmayı istemediğini yazmıştı. Ha bir de, onlara yük olmayı istemediğini. Tek bir cümlecik.

Böyle bağırabildiğini hayal ettikçe daha çok gömülüyor yorganın içine. Kendi sesinden korkuyor, bu olasılık bile yetiyor onu sindirmeye. Ya bir yanlışlık olur da cesaretini toplarsa diye ödü kopuyor.

Birden ortalık derin bir sessizliğe gömüldü. Biri birini mi öldürdü? Babası Zeynep'in ağzına bir tıkaç mı sokuşturdu? Yoksa ikisi birden buhar olup uçtu mu? Ne olup bittiğini görmenin vakti artık. Yavaşça çıktı yataktan. Hem ortalıkta kimseler yoksa panodaki mektubu da imha etmek için bir fırsat bu. Geri geldiklerinde tüm bunları yaşanmamış sayabilirler böylece. Parmak uçlarına basa basa yaklaştı kapıya. O derin sessizliği bozmamak için tüm gayretiyle ses çıkarmadan açtı. Başını uzattığında babasının mutfakta her zamanki yerinde, her zamanki pozisyonunda oturduğunu gördü. Serseri yoktu bu kez. Mutfak kapısında öylece dikildi. Onun orada olduğunu bildiği halde kaldırmıyordu babası başını. Panoya iliştirilmiş mektup varlığını hatırlatmak ister gibi rüzgârda salınıp duruyordu. Tek bir yaprak inip kalkıyordu, görüş alanının içine girmek için çırpınıyordu.

"Nereye gitti?" diyebildi neden sonra.

"Çekti gitti," dedi sorunun yanıtı buymuş gibi.

"Dönmeyecek mi?"

"Bilmiyorum, çıldırmış gibiydi."

Ayağa fırladı. "Onu bulmaya gidiyorum ben. Ne yapacağı belli olmaz, bulup eve getirmeliyim!"

İşte o an hayatında ilk kez birisinin ölümüne sebep olmanın dehşetini duydu Eylül. Durdurulamaz bir biçimde ağlamaya

başladı. Babası fark etmedi bile. Şimdi daha önemli bir görev onu bekliyordu. Kapının hızla çarpılmasıyla rüzgâr iki cepheden doldu içeri. O tek yaprak iğnesinden kurtuldu; yükseldi alçaldı, bir sağa bir sola gitti, olduğu yerde döndü ve mutfağın orta yerine yavaşça indi. Bu da bir tür intihar sayılmalıydı belki.

Eylül çeşit çeşit senaryo yazarak bekledi saatlerce. Bir köprünün üstünden kendini sulara bırakan Zeynep'in görüntüsü gitmiyordu gözünün önünden. Virginia Woolf'un kendini sulara bırakarak ölüme gittiğini ilk ondan öğrenmişti, o yüzden mi? O hikâyeyi anlatırken kendinden geçer gibi oluşundan mı yoksa? Mektubun intiharından sonra beklemeden gömdü küllerini toprağa. İkinci bir kez okumadı bile.

Saatler sonra kilidin dönme sesiyle birlikte dikti kulaklarını, gözü kapıdaydı. Konuşma sesleri geliyordu, babası yalnız dönmemişti demek. Bir adım atmaya cesaret etti bunun üzerine. Zeynep'in gülümseyen yüzünü görünce bir solukta boynuna sarıldı. "Sandığın şeyi kast etmemiştim!" Mektubu yazarken babasının bir şeyleri sezmesini umduğu için utanıyordu şimdi. Satırlarda suça işaret eden hiçbir şey olmasa da, bu umut rahatça bir cinayet delili sayılabilirdi. Belli belirsiz bir, "Boş ver," çıktı ağzından. Aynı ağzın gülümsediğini görüp derin bir soluk aldı Eylül.

Her şey nasıl bir anda normale dönmüştü? Zeynep o günün sözünü açmadı bir daha. Babası da orada kalması konusunda tek laf etmedi. Sessiz bir mutabakat imzalanmıştı. Mutabakatın başka bir maddesi daha vardı ama. Babası, annesiyle konuşması ve Serseri'yi yanına aldırması konusunda ısrar ediyordu.

"Annem asla kabul etmez bunu," dedi demesine ama yine de üsteliyordu: "O senin köpeğin, bunu kabul etmek zorunda."

Zeynep bu konuşmalar yaşanırken görünmez olmuştu. Bir gölge gibi mutfaktan merdivenlere yönelmişti. Öyle ki merdivenlerden yukarı çıkarken gıcırtılar bile duyulmamıştı. Serseri ise payına düşenden habersiz olmasına rağmen herkese ve tüm dünyaya küsmüştü sanki.

"Annemle ne kadar konuşursam konuşayım kabul etmez Serseri'yi. Onu buna zorlamaya hakkım da yok."

"Yazık, çok yazık! Kendi köpeğine sahip çıkamıyorsun demek! Aslında hiç şaşırtıcı değil bu."

Kim kime ve neden sahip çıkamadı sorusunun yanıtları mutfağın farklı köşelerinden farklı görülüyor olmalıydı. Hele gıcırtısız merdivenlerin tepesinden çok farklı.

"Biraz okuyacağım, odamdayım..." dedi Eylül.

Son sayfalara gelmişti, İngiltere ziyaretinin de son günlerindeydi. Beşparmak Dağları da çok gerilerde kalmıştı. İki askeri darbe yaşanmıştı. Babası, namıdiğer Murat, cezaevine girmiş çıkmıştı bile. İkinci askeri darbede ise kaçmayı başarmıştı, ülke sınırları içinde yıllarca kaçak yaşamıştı. Şimdi okuduğu satırlara kadar hâlâ yoktu Eylül. Annesi de. Seher diye biri vardı.

Seher'le İstanbul'un sokaklarında yürüyorlar el ele. Seher babasından genç. Seher naif. Seher bir kasaba kızı. Annesi için söylediklerinin hiçbiri yok onda. Burjuva değil. Kibirli değil. Az önce bir sokak çocuğunun başını okşadı. Çiklet alsın diye on lira... Seher'in bakışlarında masumiyet var. "Seher," diyor Murat, "Benimle gelir misin?" Nereye, diyor kız, şaşkın, her yere gelir ama... Seher başka türlü. Bir kaçağın peşinden gidebilecek kadar gözü kara. "Nereye olursa," diyor Murat, "Belki dünyanın öteki ucuna..." Gözleri gülüyor Seher'in. Gelirim, diyor, senin kirpiklerine asılır da gelirim hiç olmadı. Ucuz romantizm. Siniri bozuluyor. Kim bu Seher?

Seher ve babası ve Murat üç kişilik bankta, iki kişilik yer işgal etmiş oturuyorlar. Murat bir babasına bir roman karakterine dönüşüyor. İstanbul'un âşıklar için yapılmış parklarından biri burası. Ne zaman tanıştıklarını, nasıl tanıştıklarını bilmiyor okur. Seher gökten inmiş bir melek. Yalnızlık ve kaçaklık günlerinin yoldaşı.

"Evlendin mi hiç?" diye soruyor, ne tuhaf, kirpiklerine asılıp gitmeye hazır ama bilmiyor geçmişini. "Evlendim evet," diyor Murat, "mücadele arkadaşımın kardeşiyle." Bunu söylemesiyle yeniden babasına dönüşüyor. "Sevdim onu," diyor önce, düzeltiyor sonra, "öyle gerekiyordu."

Seher susuyor. Murat denen adam babası adına konuşup duruyor. "Evlendiği insanı sever kişi. Sevmesi gerekir. Sevdiği için evlenenler yok muydu? Vardı elbet. Ama biz evlendiği için sevenlerdendik. Mücadelenin gerektirdiği bir şeydi evlilik. Toplumla buluşma, kitlelerin gözünde meşru olma, halkın değerlerine saygı... Adına ne dersen de. Evlendik işte. Üstelik ben bunu mücadele arkadaşımın kardeşiyle yaparak bronz değil altın madalyayı da hak etmiş oldum. Devrime hizmet madalyası..."

* * *

Çok güçlü bir ışık gözünü alıyor. Ellerini siper edip bakayım dese de düşmekten korkuyor. Neyse ki yerle arasındaki mesafenin farkında. Aşağıya baktığında midesi bulanıyor. Çok yüksek burası. Yüzünü yukarıya, varmak istediği noktaya çevirdiğinde ise orayı görmesi neredeyse imkânsız. Işık görmeye değil, gizlemeye yarıyor şimdi. Altın sarısı, güneş parlaklığında... Öyle ki güneşin göbeğine doğru yol alır gibi. Hedef belli. Yükseğe, göğe ulaşmak. Merdiven gibi bir şeyin üzerinde. Belki bir kuleyi

çepeçevre saran, demirden bir örgünün içinde. İlmeklere basa basa ilerlemek niyeti. Ama olmuyor, bir şey ya da birileri tutuyor onu. Paçasından tutan elleri görüyor sonra, sahipleri belirsiz. Düşsünler diye sallıyor bacağını, bir onu bir ötekini, ama öyle sıkı tutunmuşlar ki. Bunun imkânsızlığını anlayıp tüm gücünü kullanarak, onlara rağmen atmaya çalışıyor adımlarını. Bir yandan gözü tepede, ulaşmaya çalıştığı noktada. O altınımsı parlaklığın ne olduğunu anlasa çözülecek sanki her şey. Sıcağa ve ışığa bakmaktan yorulup paçalarında çırpınıp duran ellere dönüyor yeniden. O an fark ediyor ki bunların her biri kadınlara ve erkeklere ait birer yetişkin eli. Kuvvetli eller, uzun ve kemikli parmaklar. Kimisi kıllı, kimisi pürüzsüz. Çocuklar yok bu işin içinde demek, diye düşünüyor. Düşman kuvvetlerle böylesine meşgul olmak gücünü azaltıyor. Bırakıyor ellerini. Geriye, geriye doğru bir iniş. Yapabilecek hiçbir şey yok diye geçiriyor aklından. Ölmezse iyi.

Yine ölüm düşüncesi uyandırdı uykusundan. Rüyasında elinde sımsıkı tuttuğu şeyin ne olduğunu anlamak için bakıyor. George Orwell yazıyor üzerinde, hemen altında 1984. Güneş yalayıp geçiyor yüzünü, bulutlardan aşağıda İngiltere toprakları var. Daha dün babasının romanında karşılaşmadı mı böyle bir sahneyle? Sahne aynı olsa da, yönleri farklı. Bu koltukta oturan bir adam, aynı kitabı tutuyordu elinde, *1984*. Seher, Murat'tan tanıştıkları gün ödünç aldığı kitabı, havaalanında son anda geri vermişti, pasaport kontrolüne doğru gidecekken. Murat, "Ne düşündün kitap hakkında," diye sorduğunda ise, "Ne düşüneyim, iyi ki devrim yapmamışsınız," demişti Seher, "böyle olacaksa..." Öğrencisinden memnun bir öğretmenin gülümsemesi belirmişti Murat'ın yüzünde ve ikinci ödevini fısıldamıştı kulağına, "O zaman *Hayvanlar Çiftliği*'ni de oku, oku konuşalım..."

Romanın son cümleleriydi bunlar. Babasına sorduğunda, okura bir mesaj olduğunu söyledi bu iki kitabın da. Bir tür referans. Parti'den ayrılışının siyasi gerekçesini bulabilirdi burada. "Orwell'ın Stalinizme karşı argümanlarını doğru buluyorum. Biliyorum ki ezkaza dayınlar iktidar olsaydı, *1984*'te ve *Hayvanlar Çiftliği*'nde ortaya çıkan manzaradan farklı olmayacaktı durum."

Murat'ın Seher'e yaptığı çağrıyı üstüne alındı Eylül. Kütüphanede iki kitap yan yana duruyordu. "Alabilir miyim?" Öğretmen gülümsemesi yeniden belirdi babasının yüzünde. "Elbette. Hediyem olsun sana."

İlkokuldaki okuma yarışlarını hatırlıyor. Bir dakikaya en fazla kelimeyi sığdıranlara kurdele takmıştı öğretmeni. Şimdiki ödülü ne olacaktı bakalım? "Bu kitapları okuduğunda kimin gerçekten devrimci olduğunu anlamanı umuyorum," demişti, elini omzuna koyup.

İşte vatan toprağı. Annesi dışarıda onu bekliyor olmalı. Hiç kuşku duymuyor. Bavulunun o karanlık delikten çıkacağını da öğrendi artık. Korku, telaş, heyecan yok. Özledi mi? Özledi ya. Kavgasız gürültüsüz, ana kız camın kenarında oturup yaptıkları akşam çayı sohbetlerini özledi. Bekliyordur şimdi, insana ve nesneye duyarlı açılır kapanır kapının ardından gözlerini ayırmadan. Her on üç-on dört yaşındaki kızı görünce kalbini yerinden çıkacak gibi oluyordur. Eylül'ünki tüm bunları biliyor olmanın rahatlığı. İşte göründü bavulu. Usulca alıp üç tekerlekli aracın üzerine yerleştiriyor. İngiltere havaalanıyla tek benzerlik şu üç tekerlek gibi geliyor. Aheste aheste çıkışa doğru yürüyor. Tekerleklerden biri aksıyor. İngiltere'deki aksamazdı. Orada aksayan başka şeyler. Teknik konuları çoktan aşmışlar. Uçak iniş ve kalkış çizelgesine takılıyor gözü. İngiltere'deki gibi dijital değil bizimki, diyor kendi kendine. Bizim-

ki diye yineliyor, yüksek sesle bu kez. Biz dediği insan kalabalığına dönüp bakıyor sonra. Tek tek inceliyor. Genç bir kadın ve kocası, yeni evli olmalılar. Az ileride başörtülü pardösülü bir teyze, yok yok teyze denemez, olsa olsa otuzlarında. Kucağında oğluyla bir adam. Karısı arkadan koşturuyor. Köylü kılıklı erkekler, hac kıyafetli başkaları, öğrenci olduklarını tahmin ettiği kızlı erkekli bir grup. Dalgınlığından bir anons sesiyle kurtuluyor. "Haydi bakalım, bekletmeyelim daha fazla annemizi." Duyarlı kapının teki bozulmuş, öteki açılıyor yalnız. En önde, yüzünde kocaman bir gülümsemeyle ona bakıyor annesi. Önündeki bantı aşmamak için sıkı sıkı tutunmuş ona. Sabırsız eller, kemikli, uzun parmaklar... Hızlanmalı en iyisi, o da özlemiş... Sımsıkı sarılıyor. Ağladı ağlayacak.

"Haydi, araba bekliyor dışarıda, bir an önce çıkalım da evimize gidelim..."

Evimiz. Ev. Onlara ait olan ev... Ev sözcüğü birikenleri tetikliyor. Dudaklarını ısırıyor. Koluna giriyor annesi. Başka şeylerle ilgilenir gibi yapıyor. Yeterli vaktin geçtiğini düşünmüş olmalı ki, "Nasıl geçti bakalım tatilin? Nasılmış babanlar?" diye soruyor. Babanlar... -lar takısı altında, Zeynep de var. Komiğine gidiyor. "Ne oldu?" "Hiiç..."

"Eee, neler yaptınız anlatsana? Beğendin mi İngiltere'yi? Gezdiniz mi bol bol?"

"Gezdik," diyor, başka şey sormamış gibi.

Sessizleşiyor. Üzülüyor bu kez Eylül, kızıyor kendine. "Sevmedim İngiltere'yi," diyerek affettiriyor kendini. Yalan değil.

"Öyle mi, nesini sevmedin?"

"Her şey çok simetrik. Tek düze. Biçimlendirilmiş."

Gülümsediğini görüp memnun oluyor. İşe yaradı.

"Babam orada okumamı, onlarla kalmamı önerdi, ama istemedim ben."

Duymadı sanki. Hiçbir tepki vermiyor. Sadece bir gazeteciye yakışır haber sorusu: "Neden istemedin?"

"İki nedeni var. Birincisi seni ve arkadaşlarımı, Türkiye'yi özleyeceğimi anladım," deyip susuyor Eylül.

"Özledin demek. Biz de seni çok özledik," diyor, coşkulu anlarında herkes adına konuşan devrimci liderlere benziyor.

Özledim demek yerine gülümsüyor bu kez Eylül. Bu kadarı yeter ona nasılsa. İkinci neden unutuluyor. Herkes mutlu. Kimse onun peşinde değil. Neyse ne, Türkiye'den yana yaptı ya seçimini, yetiyor bize, diye düşünüyor. Biz olmaya ne kadar da meyilliymiş. Özlemiş çoğul konuşmayı.

İşte evleri... Bir de çay demlendi mi her şey tamam. Kendini gerçekten yuvaya dönmüş gibi hissedecek o zaman. İngiltere'nin o meşhur sallama çaylarından sonra hele...

Cam önündeki koltuklarına geçiyorlar, elindeki kitaba bakıyor annesi. Bir şey söylemiyor. Ne sözcüklerle, ne de jestle...

İnsan eski alışkanlıklarını geri kazanıyor hemen. Posta kutularıyla büyük aşk yeniden başladı. Ama bu kez platonik bir aşk bu. Üstelik yıkıcı da. Eski günlerde umutlu bakışlarına nadir de olsa yanıt veren kutular, Türkiye'ye döndüğünden beri yüzüne bile bakmadılar. Zaman zaman faturaların aldatıcı beyazlığıyla yeniden umut yeşertmesine seyirci kalıyorlar üstelik.

Babasının onu cezalandırdığına inanmaya başladı. Telefon da etmiyor. Pamuk ipliği gibi telefon kablosu! Eylül, iki günde bir arıyor önceleri. Zaman koyarsa anlatacak şeyler birikir, diye düşünüp haftada bire düşürüyor sonra. Ama hiçbir şey birikmiyor.

"Merhaba Eylül, okul nasıl?"

"İyi... Siz nasılsınız?"

"İyiyiz. Zeynep kursta. Ali de. Ben de birazdan yürüyüşe çıkacağım."

"Serseri?"

"İyi iyi."

İstersen bir seslen, demiyor eskisi gibi, bakalım kuyruğunu sallayacak mı, demiyor. Konuşmanın bu anından sonra sessizliklerin arasından fırsat buldukça başını kaldırıyor sözcükler. Sonra noktayı koyan hep babası oluyor. "Şimdi çıkmam gerek, konuşuruz yine..."

Peki... Mektup yazacak mısın diye sormak geçiyor içinden. Dilinin ucunda bir mühür gibi kalıyor soru. Peki, son sözcüğü oluyor. Bir dıtt sesiyle kendine gelip yerine bırakıyor ahizeyi.

Annesinin kulak kabarttığı belli. "Nasılmış baban?" İyi. Onunla konuşma da burada bitiyor. Üstelese anlatır belki ama üzerine varmama stratejisi aynen devam.

Telefon konuşmaları yetmeyince eski mektuplara dönüyor Eylül. Bir daha, bir daha okuyor. Yazıldıkları günlerde onların da yetmediğini hatırlamıyor bile. İngiltere'deki yaşamlarından söz ettiği, komik hikâyeler anlattığı mektuplarda, herhangi bir sevgi sözcüğü olmamasının bir önemi kalmıyor. Telefonda soruların kısıtlı olmasını, anlatılanların yüzeysel kalmasını doğal karşılıyor zamanla. Peki artık neden yazmıyor?

"Sen yazıyor musun?"

Annesinin düşüncelerini okuduğunu ve bu soruyu sorduğunu zannediyor. Ses onun sesi miydi bilmiyor ama evde ikisinden başkası olmadığına göre...

Dönüp bakmak yerine uslu bir öğrenci gibi yanıtlıyor soruyu: Hayır.

Yine aynı ses, annesininkine benzemeyen ama onun olduğuna inandığı ses: "Öyleyse ona gücenmeye de hakkın yok... Belki o da şimdi benzer soruları kendine soruyordur."

Hışımla dönüyor bu kez, annesinin bir anda strateji değiştirmesinden dolayı şaşkın...

Boş bir eşikle karşılaşıyor. Ne annesi var, ne bir başkası. Sesin o yönden geldiğine emin oysa.

Deliriyor mu ne? Bu kadar mı çok istiyor annesiyle konuşmayı? Enikonu hayal kırıklığı bu hissettiği, onu orada göremeyince...

"Eylüül! Çay koydum hadi gel!"

Önce etrafa bakıyor. Sesin sahibi bir yerlere saklanmış olabilir mi?

Geliyorum, diyor, duyulması olanaksız bir sesle.

Odadan çıkacakken tam, ani bir dönüş yapıyor, olduğu yerde 180 derece. "Yazacağım, tamam. Göreceğiz bakalım bir yanıt gelecek mi?"

"Sevgili babacığım...

Böyle başlamak mektuba, zor olmadı. Kime hitap edeceğini, nasıl başlayacağını kurcalamadan, kalemin ucuna geldiği gibi yazdı.

"Sevgili babacığım...

Mektubu açık bıraktı masanın üstünde. En görünen yerde.

"Sevgili babacığım" orada onu beklerken günler günleri kovalamış olmalı ki, Orwell'ın *1984*'ünün ardından *Hayvanlar Çiftliği*'ni de bitirdi.

"Bitirdim," dedi annesine.

Heyecanla atıldı, "Gönderdin mi?"

"Mektubu değil, kitabı bitirdim...

Söndü heyecanı. Ama olsundu. Nasılsa mektubu da bitirirdi. Ne düşünüyordu peki? Beğenmiş miydi kitapları.

"Kafam karışık," dedi. "İkisi de etkileyici. *1984* biraz zor okunan bir roman. İnsanın içi kararıyor fena halde. *Hayvanlar Çiftliği*'ni daha rahat okudum."

Bekliyor annesi. O bir yorum yapsa ne iyi olur aslında. Eylül de katılıverir bu yoruma. Canıgönülden. Ama annesi hiç oralı değil. Duymadı mı kafasının karıştığını? Birinin gelip o karışıklığı derleyip toplamasını istediğini...

Bunun yerine bekliyor işte. Eylül'ün düşüncelerini aktarması için bir fırsat. Aman anneciğim, lütfen siz önden buyurun diyecekken o itekliyor arkadan. "Evet, neden karışık kafan?" Kem küm edecek. İki lafı bir araya getirip doğru düzgün anlatamayacak düşüncelerini. Bunu bilir gibi cesaretlendiriyor annesi: "Hadi canım, konuştukça gelir arkası. Mesela istersen *1984* neden kararttı içini, oradan başla..."

Evet, iyi bir fikir olabilir. Yani, diyor, tam bilmiyorum ama, orada anlatıldığı gibi bir toplum var mı gerçekten?

Susuyor annesi. Soru sordu, cevaplasa ya. Ama hayır, niyetli gözükmüyor. Bekliyor, gerisi gelecek dedi ya ondan. Geliyor da.

"Babam Rusya'yla ilgili olduğunu söylemişti romanın. Yani sosyalizmi mi eleştiriyor bu kitap?"

İşte bir soru daha. Ama artık bu soruların yanıtsız bırakılması sinirine dokunmaya başladı. Hele annesinin yüzündeki şu anlayışlı öğretmen gülümsemesi yok mu! Öğrencilerin aktif olduğu eğitimden yanasınız galiba Öğretmen Hanım, ama bu öğrenci pek ondan yana değil.

Duymuş olmalı ki, bırakıyor bu yeni moda sistemi, eski sisteme geçiyor kolaycacık, "Evet, George Orwell sosyalizmi eleştirmek niyetiyle yazmış o romanı. Zaten onun anlattıkları, Hitler faşizmi ile komünizmi aynı kefeye koyanlara sıkı bir referans olmuştur her zaman."

Eylül hazır cümleler önüne konulunca rahatladı. O da tastamam böyle düşünmüştü de, nasıl ifade etsin. Evet evet, diyor o yüzden, faşizm gibi. Anlatılan her şey...

"Ama romanlarda yazılan her şeye inanacak olsaydık işimiz işti tabii." Antenin ayarı yapıldı. Nereden hangi kanalı çekeceği sinyalini gönderdi annesi. Bu da iyi. Mayınlı araziden kurtuldu Eylül. Güle oynaya koşturabilir kırlarda. *Hayvanlar Çiftliği*'ne de şöyle bir değinip geçmeleri yeterli. Nasılsa babasına da yazacak bu düşündüklerini. İyice olgunlaşır fikirleri. (Bu ifadeyi babasından duymuştu, kulağa hoş geliyor.) Hem fikirlerini gizleyecek değil ya. Tamam annesinin cümleleriyle yazmamaya gayret edecek tabii. Kendisi nasıl düşündüyse öyle...

"Sevgili babacığım,

Uzun zaman oldu, yazamadık birbirimize."

Sitem ettiğini sanabilir. Yok canım, sitem neresinde bunun? Durumu tespit ediyor yalnızca.

"Sana yazmayı da, senden mektup almayı da özlediğimi fark ettim. Aslında telefonda sesini duyarak bir nevi hasret gideriyorum ama yetmiyor. Üç-beş cümlenin ötesine geçemiyoruz ne de olsa..."

Okulla ilgili bir-iki havadis, derslerin durumu, evdeki vaziyetler derken kitapları bitirdiğini söylemeye geldi sıra. Kafasına takılanları bir bir yazdı. Kendince yorumlarını yaptı. Noktayı koymadan önce mektuba, onun düşüncelerini merak ettiğini de belirtti. Dört dörtlüktü her şey. Kimseyi kıracak bir şey yoktu. Fikrini de güzelce anlatmıştı işte, daha ne olsun.

Eserinden memnun bir sanatçı gibi yaslandı geriye. Şöyle bir baktı. Giderek karmaşık hale gelen elyazısını beğenmedi. Temize çekmeye mecali kalmamıştı. Postanedeki kadın memurla karşılaşmayalı da epey olmuştu. Gözlüklerin altından bakıp, "Oo küçükhanım nerelerdesiniz, gözümüz yollarda kaldı," diyecek miydi bakalım.

Zarfı yapıştırmak için acele etmedi. Bir rüyaya yatıp kalksa iyi olacaktı, bakarsın sabah olduğunda vazgeçerdi postalamaktan.

Vazgeçmedi.

* * *

Günler döndü, güneş battı çıktı, ay bir göründü bir kayboldu, Balkanlardan soğuk hava kitlesi bile geldi, mektubuna yanıt gelmedi. Aramadı da. Telefon ahizesiyle tüm irtibatını bilerek ve isteyerek kesti Eylül. O ay telefon faturası her zamankinin üçte biri kadar geldi. Hiçbir şey sormadı annesi. Belli etmiyordu ama posta kutularına o da Eylül gibi bakar olmuştu. Dışarıdan içeriye doğru adımlarını atarken bakışları yol üzerinde karşılaşıyordu. Her karşılaşmada ikisinden biri indiriyordu bakışlarını. Bir oyuna dönüşmek üzereydi ki bu, aynı anda gördüler onu. Fatura olabilirdi, herhangi bir bildirim kâğıdı, yeni açılan bir kebapçının ilanı, yöneticinin bir notu, her şey olabilirdi. Ama tüm bu olasılıkları ikisi de elemiş olmalıydı ki, "Mektup var!" diye bağırdılar bir ağızdan. Beklenmedik bir şeymiş gibi, haftalardır onun yolunu gözlemiyorlarmış gibi. Ama daha tuhafı, böyle aynı anda bağırmış olmalarına hiç şaşırmamalarıydı. Her karşılaşmada bakışlarını yere indirenler onlar değildi sanki.

Hangisi önce davrandı da anahtarını kutunun deliğine soktu hatırlamıyor Eylül. Ama işte zarf avuçlarının içinde yatıyordu. Her zamanki kıvrak harfler, dikey inen L harfleri, çimlere uzanmış diğerleri... Artık sabırsız değildi. Merdivenleri koşar adım çıkmadı. Evin kapısında anahtarı bulmak için çantasının içindekileri yere boca etmedi. Ne o yaptı bunu, ne de annesi. Önce kimselere çaktırmadan zarfın ağırlığını tarttı, kuş gibi hafifti. İki parmağıyla yokladı. İncecikti. Faturayı barındıran zarflardan ince, kebapçı ilanlarından kalın.

"Hadi," dedi annesi, "eve girelim, rahat rahat okursun..."

Eylül'ün aklı hâlâ zarftaydı. Peki kendi gönderdiği mektup ne kalınlıktaydı? Hayatta her şeyin karşılıklı olma ilkesinden bir türlü vazgeçemedin be Eylül! Ben sana ne öğretebildim ki acaba? Konuşan annesi miydi? Hayır o değil. Düşünceli bakışları ayaklarında annesinin. Kaldır başını demek istedi Eylül, yenilmedik ayaktayız! Peki ama kimdi az önce konuşan? Soruya yanıt verircesine zarfa kaydı bakışları. Ölçü nicelik değildir Eylül, ölçü niteliktir. Bir şiir düşün örneğin en az sözcükle yazılmışını hatta. Tek bir imgeden oluşan bir şiir düşün, az şey mi söyler bize?

Hadi bakalım, dedi bu kez Eylül, şans vermeye hazır. Sesli mi söylemişti bunları? Annesi, "Hadi bakalım," dedi kapının eşiğinde. Girdi. Geciktirdikçe geciktiriyordu mektubu okumayı, her şey ne çok değişiyor. Eskiden olsa kanatlanıp uçmuştu elleri, babasının ellerine benzeyen elleri, giderek annesininkine mi dönüşüyor yoksa...

Oda kapısını kapattı. Yatağına bağdaş kurup oturdu. Ancak o zaman, usulca açtı zarfı. Neyle karşılaşacağını bilen, yaşama umudu olmayan hastanın röntgen filmlerini yine de özenli bakışlarla inceleyen bir doktor gibi. Elle yapılan muayenede teşhis konmuştu zaten. Bundan sonrası bir formalitenin devamından başka şey değildi. Hastayı ikna etmek için. Yapacak bir şey yok denildiğinde, bir film çekseydiniz demesinler diye... O umut eden bakışlarla karşılaşmamak için, daha fazla beklemeden açtı zarfı.

Tek bir yaprak indi gökten yere. Bir paraşüt gibi bırakılmıştı uçağın tekerleri arasından. Salına salına, bir oraya bir buraya savrularak, kendi etrafında döne döne, kırk takla ata ata, rüzgârın nefesini arkasına aldıkça biraz daha hızlı. Tek bir yaprak. Damarların yerinde harflerin sıralandığı, ama yalnız bir yüzünde

sıralandığı, öteki yüzden bakılınca pütürlü bir beyazlıktan başka bir şeyin görülmediği tek bir yaprak...

"Sevgili Eylül, uzun mektubunu aldım, ama ben ne yazık ki senin kadar uzun yazamayacağım..."

Bunu anlamıştık, dedi, devam et sen...

"Çünkü yazdıkların beni bir hayli şaşırttı."

Bunu beklemiyordu işte! Şaşırma sırası onda demek.

"George Orwell'ın romanları üzerine yazdıkların senin düşüncelerin miydi gerçekten? Bunu düşünüyorum, okuduğum günden beri. Sanmıyorum."

Kimin düşünceleri olacaktı ki? Eylül değil miydi o mektubu yazan?

"Seçtiğin sözcükler, öne sürdüğün argümanlar, hep başkalarının ağzını çağrıştırdı bana."

Başkaları mı? Kim mesela? Araya girip durma, sabret biraz, oku da ondan sonra.

"Hadi dosdoğru söyleyeyim, annenin, dayının ve diğerlerinin ağzından yazmışsın. Bu çok üzdü beni, üzmek ne kelime, yüreğim ateş gibi, şu satırları yazarken bile."

Durdu. Sustu. Oku bakalım, devam et hele, bitir de öyle konuş, diyen de yoktu. Sessizliğin içinde bekledi biraz. İçeriden tabak çanak sesleri geliyordu. Annesinin terliklerinin parkeye sürtünerek çıkardığı ses vardı sonra. Arada bir şarkı mırıldanıyordu sanki. Arka odada her şeyin yolunda gittiğinden emin. Şarkısında geçen sözcükleri seçemiyordu. Kendi sözcüklerini değil, bir başkasının sözcüklerini mi mırıldanıyordu o da?

Dışarıdan içeriye çevirdi bakışlarını. Devam etti.

"Şimdi istesem tek tek çürütebilirim öne sürdüğün tezleri. Ama yapmayacağım. Çünkü ben bu sözcüklerle konuşanlarla tartışmayı dört sene önce bıraktım zaten. Şimdi onların bir suretiyle (ya da gölgesiyle) neden tartışayım ki?"

Duvara yansıyan gölgesini fark etti bir anda. Bir öne bir arkaya kaykıldı. Elimi uzatıp dokunayım dedi. Kayboldu eli. Işığı söndürüp hepten yok etmek vardı, yapmadı. Gölgesinin gölgesi olan yüzünü kucağında uzanmış olan yaprağa döndürdü yeniden.

"İşte böyle Eylülcüğüm, bir gün kendi düşüncelerinle, kendi bakışınla değerlendirmeye başlarsan okuduklarını, o zaman yaz bana, seve seve yanıtlarım seni. Öperim. Hasan."

Şu birkaç dakika içinde kuruyup ufalanmış gibiydi yaprak. Toprağa karışma vakti gelmiş olmalıydı. Uzun bir yolculuğun ardından görevini yerine getirdikten sonra kendi kendini imha eden sihirli bir alet gibiydi. Öne doğru eğilmiş, bakışlarını yere indirmiş gölgesinin görüntüsünden enikonu rahatsız olmuştu Eylül. Tek bir hamle yaptı.

Söndürdü ışığı, öldürdü gölgeyi.

Bora ile Berrak'a İngiltere'den getirdiği hediyeleri verirken gururluydu Eylül. Onu her zamankinden çok sevdiklerini düşünüyordu şimdi. Birlikte vakit geçirmek boyunlarının borcuydu artık. Berrak yeni çantasını çaprazlama asmış tam bir hanımefendi gibi yürüyordu koridorda. Bora ise atarisine gömülmüş, oyundan başını kaldırabildiği nadir anlarda kibarca gülümsüyordu. Yanlarında oturmak ve onları mutlu etmiş olmak yetiyordu aslında Eylül'e. Berrak geçen yıl İspanya dönüşünde Eylül'e bir hediye getirmemiş olmanın mahcubiyetiyle olsa gerek, kendisi için aldığı, kenarlarında küçük yırtıklar oluşmuş yelpazesini kucağına bırakıverdi. "Bu da senin olsun." Eylül, yırtıkları eliyle örttü. Bir önemi yoktu. Gerçekten yoktu. Bora, oyunun heyecanı içinde bile durumu fark etmiş, Eylül'ü önemsediğinden değil de Berrak'ın açığını ortaya çıkarmaktan zevk aldığı için bağırdı. "O eski şeyi mi buldun bula bula!"

"Yo hayır çok güzel bu!" deyiverdi Eylül. "Renklerine bayıldım! Çok teşekkür ederim Berrak." Berrak'ınsa asıktı yüzü. Bora'ya bakışlarından akşamın ilerleyen saatlerinde onları bir hesaplaşmanın beklediğini anladı Eylül. Berrak'ı bir sorun olmadığına ikna etmek için annesinin yanına koştu, "Bak anne Berrak bana ne hediye etti..."

Annesi, yırtıklara dokundu usulca. Bir şey söylememesi için yalvaran bir ses tonuyla konuştu Eylül, "Çok güzel değil mi!" Sessiz bir gülümsemeyle kapandı konu. Neyse ki.

Sofra kurulmuştu. Dayısı iyi günündeydi. Annesine şakalar yapıyor, onu birlikte baba memleketine bir gezi yapmaya ikna etmek için uğraşıyordu. Yengesi yine mutfak ve salon arasında yorgun sesler çıkararak gidip geliyordu. Dayısı bağırdı, sesi mutfağa ulaştı mı bilinmez, "Dün Hülya Hanımlara yaptığın imambayıldı nefisti, onu unutma!"

Tabak çanak sesleri arttı. Yorgunluk efektlerine, burundan solumalar eklendi. Annesi durumu kurtarmak için, Eylül'ün az önceki misyonunu devraldı. "Hepsi çok güzel görünüyor, bütün gün mutfaktan çıkmamış olmalısın." Dayısı tam ağzını açacaktı, annesiyle ittifaklarına uygun bir hamlede bulundu Eylül. "Dayı, George Orwell hakkında ne düşünüyorsun?"

Beyninin duvarlarına çarpıp duran bu isim bir anda mı çıkmıştı ağzından? Yoksa babasının "dayının sözcükleri" iddiasını test etmek miydi niyeti?

Yüzü buruştu. Evet, tam anlamıyla bir buruşmaydı bu. Dudakları, burnu, gözleri, her şey bir yana kaymıştı.

"Onu mu okuyorsun?" dedi sorusuna yanıt vermek yerine.

"Okudum," dedi yalnızca, biraz mahcup.

"Zamanına yazık!"

Annesinin vücudunu dikleştirdiğini fark etti Eylül, bu haliyle savaşa hazırlanan bir askere benziyordu.

"Bence iyi oldu okuması, anlatsana düşüncelerini Eylül..."

Merak etme, ben iyiyim, der gibi baktı Eylül annesine. Ama kitaplar hakkında tek kelime etmedi. Dayısının da böyle bir beklentisi yoktu zaten.

"Orwell ajandır. Psikolojik savaş malzemesi üretsin diye verilen paralarla yazdı o kitapların her birini. Okumakla zaman harcama, başka da bir kitabını okuma."

Yengesi dudaklarına yapıştırdığı bir gülümsemeyle girdi içeri. Orwell'ı okumuş muydu acaba? Bir önemi yoktu, Eylül onu gördüğüne hiç bu kadar sevinmemişti.

"Eylül de zaten eleştiriyor Orwell'ı," dedi annesi...

Ah, ne gerek vardı. Tam da kapanmışken konu...

"İyi, iyi eleştirsin tabii. Ama yine de zaman kaybı."

Sen okudun mu, diye sormayı çok istedi Eylül. Okumasa bunca iddiayı nasıl savunurdu ki? Peki okuduysa, o da vaktini boşa harcamış sayılmayacak mıydı?

Eylül bunları düşünürken bir anda dayısının başını kaldırıp ona baktığını fark etti. "Kim önerdi sana bu adamı okumanı?" Sertti sesi. Tüm kaşıklar sustu. Bora'nınki dışında.

"Babam," dedi Eylül, sesinin bir mırıltı halinde çıkmasından utanarak.

"Hah! Başka türlüsü de beklenemezdi zaten!"

Yeniden çalıştı kaşıklar. Daha doğrusu Bora'nınki ve dayısınınki. Annesi yemek yemekten vazgeçmiş gibi yaslandı arkasına. Yengesi kalktı, mutfakta bir şey unutmuştu mutlaka.

Beklenmedik bir ses duyuldu. "Ne olmuş ki eniştem önerdiyse?"

Eniştem sözcüğünün böyle bir anda yeniden karşısına çıkacağı hiç aklına gelmezdi Eylül'ün.

* * *

O gece yatağın üzerinde eski pozisyonunu alıp yeniden okudu mektubu. Öldüğünü sandığı gölge yine oradaydı. Hiç yoktan iyidir diye düşündü ve sordu, "Ne söylemeliyim sence?"

"Yazacak mısın gerçekten?" diye bir başka soru yankılandı duvarda.

Bunu hiç düşünmemişti, yazmamak da bir seçenek olabilirdi pekâlâ. Mektuba döndü, cümleleri ezberlemişti artık; hoş, kısa bir şiirden daha uzun değildi zaten.

Gölgesinin ondan bir yanıt beklediğini hatırlayarak yeni bir soruyla pası ona attı. "Sen olsan ne yapardın?"

Biraz bekledikten sonra tuhaf bir ses tonuyla şöyle dedi: "Karıştırdın galiba, ben senin yaptığını yaparım, sen benim yaptığımı değil." Haklıydı, o güne kadar böyle olmuştu. Sokaklarda yürürken Eylül'ün adımlarını takip eden oydu, Eylül'ün onun peşinden gittiği hiç olmamıştı. Ama o kadar çaresizdi ki.

"Bu seferlik tersine çevirsek?" dedi bir umut...

Güldü, "Yahu bunun dünyanın ters yönde dönmesini istemekten bir farkı yok," dedi.

Sinirlenmeye başlamıştı Eylül. "İyi ama dünya üzerinde sahibine böyle küstahça yanıt veren gölgeler de yoktur herhalde değil mi!"

Sesi yüksek çıkmış olmalı, kapının tıklatılmasıyla fark etti bunu ikisi de. Az sonra kapının aralığından başı görünen annesiydi, hemen arkasında onun da gölgesi duruyordu.

"Kiminle konuşuyorsun?"

"Hiç kimseyle," dedi Eylül, ikisinin de bakışları elinde duran şu uğursuz yapraktaydı.

Yalan değildi, konuştuğu gerçekten de en iyi böyle tarif edilebilirdi, hiç kimse...

Vücudu aralıktan içeri süzüldü annesinin. "Ne düşünüyorsun?" dedi, neyi kastettiği belirsiz bir biçimde. Ama Eylül anlamıştı. "Bir süre yazmayacağım," dedi, "aramayacağım da."

Annesi artık yatağın ucunda oturuyordu. "Evet, belki biraz zaman gerek, aynı tartışmanın üzerinde tepinmenin de bir anlamı yok."

"Senin ve dayımın ağzından konuştuğumu yazmış," dedi Eylül. Bu başlangıcı kendi bile beklemiyordu.

"Tahmin ediyorum," dedi annesi, buruktu gülümsemesi. "Aldırma," diye devam etti sonra. "Aldırmamaya çalış daha doğrusu."

Buruk gülümseme Eylül'e geçti.

"Üzülüyorum," diyebildi yalnızca. Daha fazla konuşacak olsa gölgesi ıslanacaktı.

"Elbette üzülürsün," diyebildi annesi. O da konuşabilecek gibi görünmüyordu.

Bir süre beklediler.

"Bir süre bekle," dedi sonunda, "Baban böyledir, okumadan, üzerine çok da düşünmeden yollamıştır, çocuk gibidir. Biraz zaman geçsin unutulur hepsi."

"Hadi, uyu artık yarın okul var," dedi annesi ve sonra soğukkanlılıkla söndürdü ışığı, ikisi de çoktan unutmuştu gölgelerini.

Annesi haklı çıktı. Hiç değilse kısmen. Babası tüm o yazdıklarını bir kenara bırakıp, hiç yapmadığı bir şeyle ödüllendirdi Eylül'ü. Telefon etti. Bu ödül karşısında ne yapacağını bilemez bir şekilde, ağzı açık dinledi babasının söylediklerini. Hayır hayır ne özlemişti, ne sesini duymaktı niyeti. Zaten durum acil olmasa aramazdı da.

"Eylül, derhal buraya gelmen gerekiyor," dedi babası, "Müfettişler gelip denetim yapacaklar."

Ne müfettişi, ne denetimi?

"Seni burada oturuyor göstermiştik biz, haftalık aldığımız para biraz daha artsın diye, ama şimdi denetim var, seni burada göremezlerse..."

İyi ama nasıl olacak, böyle bir anda, nasıl gidecek?

"Hemen ilk uçakla, hemen gelmen lazım. Hadi bekliyorum, uçak biletini alır almaz ara beni."

Sonra aynı dıtt sesi. Bu sesten kopup, annesinin bakışlarıyla karşılaştığında olacakları sezen kalbi güm güm atmaya başlamıştı bile.

Gidemezsin, demişti annesi, tam sınav haftası. Nasıl gideceksin? Öyle kolay mı, uçak bileti falan, okulun, derslerin, gidip de gelememek var... Sonuncusunu söylemiş miydi? Eylül mü anlamıştı yoksa?

Neden sonra, daha sakin bir sesle, "Benim fikrim bu Eylülcüğüm," dedi. Duyan, kararı ona bıraktığını sanırdı. "Bence şu dönem her şeyden önemlisi derslerin. Babanlar başka bir çaresini pekâlâ bulabilirler, ama sınavlara girmemenin telafisi yok. Düşün taşın karar ver."

Düşündü, taşındı, karar verdi. Annesi onu, o kendini ikna etti, babasına da durumu bildirdi. Sınavları vardı, gelemezdi. Yok muydu bir halli yolu?

Belki de en hızlı gelen cevabıydı babasının. Posta işi gücü bırakmış onlar için çalışmıştı sanki o hafta. "Kendim inanmış, herkesi de inandırmıştım," diyordu, "senin benim için her şeyi yapacağına... Demek ki aramızdaki o yoğun duygularla beslenmiş baba-kız ilişkisi bitmiş. Artık ben senin baban değilim. Sen de benim kızım değilsin. Benim için Eylül adında bir genç arkadaşsın, o kadar."

Gidip gitmeme kararını Eylül'e bırakan annesi, mektupta ne yazdığı sorusuna yanıt vermeyi ona bırakmadı. Zaten her şey ortadaydı. O güne dek ne yaşadıysa odasında yaşamış olan Eylül salona doğru taştı. Hiçbir açıklamaya meydan bırakmayacak bir taşmaydı bu. Ne zaman ki, böğürtüleri düzenli nefeslere dönüştü, burun delikleri açılıp kapanmaya, her açılışta aşağı doğru bir-iki damla sarkıtmaya başladı, ancak o zaman duyabildi Eylül, annesinin "Ağla kızım ağla..." diyen sesini. Damlaların oluşturduğu dairelerde neyse ki mürekkebin dağılma olanağı yoktu. Daktilodan çıkmış harfler sapasağlam duruyordu yerlerinde. Eylül, güçleri ve dimdik duruşları karşısında hayranlığını gizleyemedi.

Annesi, kızının duyabileceğinden emin olana dek sakladığı teskin edici sözleri bir bir söylemeye başladı. "Eylülcüğüm, baban üç gün sonra pişman olacak bu yazdıklarına, göreceksin. Her zamanki gibi ölçüp biçmeden, düşünmeden hareket etmiş. Hiçbirinin gerçek duyguları, düşünceleri olmadığına eminim ben. Öfkeyle yazmış hepsini. Seni ne kadar çok sevdiğini, sana nasıl düşkün olduğunu ben bilirim en iyi.

Eylül, annesinin ninni gibi gelen sesinin içine kıvrıldı ve oracıkta uyudu.

"Sevgili babacığım," diye başladı mektubuna, inat değil mi? "Artık iki farklı şehirde yaşayan ve birbirini hasbelkader tanımış insanlar olarak ilişki kurmayı teklif ettiğin mektubunu aldım." Kabul, biraz soğuk bir başlangıç ama olsun, önce durumu tespit etmeli insan. "Yazdıkların beni şaşırttı ama daha çok da üzdü." Güzeel... "Şaşırmayı bir kenara bırakalım, neden üzüldüğümü anlatayım." Hah şöyle, biraz yukarıdan. "Öncelikle aramızda yaşanan ilk sürtüşmede ya da sorunda pes etmen üzdü beni, demek bu kadar kolay vazgeçiyorsun bu ilişkiden."

Durdu. Vazgeçtiğini düşünmüş demek, yazınca anladı. Bu sözcüğün böyle bir çırpıda çıkıvermesi olacak şey mi? Orada duruyor, ona bakıyor şimdi, babasının ondan vazgeçtiğini yüzüne vuruyor. Kalktı, bir su içti, içi temizlensin. Evin içindeki yalnızlığından yararlanıp birkaç tur attı. Tekrar masasına döndüğünde son cümleyi okumadan getirdi devamını.

"Diyorsun ki, artık arkadaş olalım. Birbirini yeni tanıyan iki insandan farkımız olmasın. Artık benim kızım değilsin, benim için Eylül adında bir genç arkadaşsın, ben de senin baban değilim."

Yarım kaldı mektubu. Bir gün sonra, kâğıdı kaldığı yerden katlayıp, öncesini göremeyeceği bir biçime getirdi, öyle devam etti. Nasıl etti kendi de bilmiyor. Kopuk kopuk bir şeyler çıkmış olmalı. Okumadan verdi postaya.

Günlük rutinin içine girdikçe unutur gibi oluyor her şeyi. Ölüm gibi. Yakınını kaybeden birinin, onun bir yerlerde yaşadığını sanması gibi zaman zaman. Elinin telefona gitmesi, ismini seslenmesi, ne yapıyordur acaba diye anlık düşüncelere kayıvermesi gibi.

Annesi konuyla ilgili tek kelime etmiyor. Bekliyor. Mektuba alacağı yeni yanıtta, ilkyardım çantası hazır, evin bir köşesinden izliyor Eylül'ü. Gözü posta kutularında.

Dayısı biliyor mu olup biteni? Geçenlerde onlara gittiklerinde, her zamankinden daha bir şefkatliydi. Gözleri buluştuğunda nemli gibiydi onunkiler. Nemli nemli bakma ne olur, diyecekti ya, çimdikledi kendini.

Anneannesiyle dedesi geldi sonra. Anneannesi kızgın babasına, adını andığı çok azdır, ama dedesi sordu geçen gün, durup dururken. "Baban nasıl, haberleşiyorsunuz değil mi?" Haberleşmiyoruz dese, üzülecek. Babacan tavrı Eylül'ün gözyaşı düğmesine bastıysa da, kontrol düğmesinden geri gönderdi ustalıkla.

Geçenlerde, annesinin, babasına çok benzeyen arkadaşı da gelmişti de, saçını okşayıp, "Nasılsın Eylülcüğüm?" demesi yetmişti aynı mekanizmayı hareketlendirmeye. Ama kontrol kulesine yapılan bir çağrıyla onun da üstesinden geldi.

"Sevgili arkadaşım Eylül." Böyle başlıyordu mektubu. Yeni unvanını, bir-iki kez yineledi, "arkadaş", "arkadaş" "Eylül arkadaş!" Kül tablasına bastıran parmaklarını gördü babasının, aynı anda, harflerin de üzerine bastıran sesini duydu, "Güngör arkadaş, getirdiğin eleştiri sence de Parti'nin esas çizgisiyle çelişmiyor mu?"

Kalkayım, dedi... Biri abanıyordu sanki. Hiç de arkadaşça değildi bu... Biraz uyusam iyi olacak diye geçirdi içinden, kâğıt elinde, yeniden davrandı, bu kez oldu, kalktı masadan.

Uyandığında, ellerinin arasında kuru bir yaprak gibi duruyordu mektup. Ufalanmış gibi geldi, hayır yalnızca kırışmıştı. Bacaklarının arasına sıkışmış, bedeni oradan oraya döndükçe orasından burasından katlanmıştı.

Kalktı, yüzünü yıkadı önce. Kâğıdın yatağın üzerinde, kırışmış çarşafla iç içe yatan görüntüsü aklında, bol bol su çarptı yüzüne, boynuna, kollarına. Annesinin bu gece geç gelecek olması iyi. Vakti var daha...

Evin içinde yapacak bir şeyler olsaydı bari. Televizyona mı baksa? Ya da bir şeyler atıştırsın en iyisi. Midesi de pek mayhoş ya neyse.

Görüntüler kayıp durdu önünde. Pembe diziler, haberler, yarışma programları...

Sıkıldı. Kapattı.

Odanın içinde uyuyan biri varmış gibi, rahatsız etmekten ürkerek yavaşça açtı kapıyı. Aman uyuyan canavarı uyandırmayalım...

Oturdu yatağa. Kâğıtla arasında bir kol mesafesi vardı. Kelimeleri seçti tek tük. İlkel toplum, mezar taşı, kabile, baba, Ayşe...

Hiçbiri ötekine bağlanmıyor bunların... Hâlâ uyuyor olabilir mi?

Sabrı tükeniyordu. Sözcüklerle olan bu anlamsız bakışmaya bir son vermek iyi olacaktı.

"Önce senin şu 'babalık' meselesinden başlayalım. Nedir babalık ve analık? Bugünkü burjuva düzenlerin en küçük hücresi olan ailenin ortaya çıkarttığı roller. Söyler misin bana, ilkel toplumlarda baba mı varmış? Kabileler halinde yaşarmış insanlar ve herkes herkesin babası sayılırmış. Yani biliyorsun ki mezar taşlarına bile Ayşe'den olma bilmem kim yazılır, (Ayşe lafın gelişi, anneni kastettiğimi sanma. Ha ha ha!) baba isminin yazıldığını gördün mü hiç? Neden böyle? Gerçekte, babanın kim olduğunu bilmenin imkânı yoktur da ondan."

Vay anasını! Bilmeden burjuvaziye hizmet etmişiz desene, diye geçirdi içinden. Bir yandan da, şu anda babasız olduğuna göre, burjuvazinin kirinden pasından kısmen de olsa sıyrılmış olduğu için bir sevinç. Babasının o meşhur kahkahasını taklit etti, ha ha ha!

Gülmekten mi bilinmez, gözlerinden yaş geliyordu. Sildi elinin tersiyle, kâğıda bir-iki damlanın düşmesine engel olamadı yine de.

"Ben bugünkü çekirdek ailenin hiçbir babalık görevini üstlenebilen ve üstlenmek isteyen bir insan değilim. Sen neden bu kadar baba istiyorsun anlamıyorum. Koca kız oldun. Babasız anasız yapamıyor musun? Bak ben illa bir babam olsun diye tutturuyor muyum?"

Bir kez daha geçti o satırların üzerinden: "Koca kız oldun. Babasız anasız yapamıyor musun? Bak ben illa bir babam olsun diye tutturuyor muyum?"

Kalktı, yürümeye başladı koridorda. Bir aşağı bir yukarı. Az sonra volta arkadaşlarından biri "Eylül arkadaş, başımı döndürdün otur oturduğun yere," diyebilirdi. O an, tanımadığı birine ait bir siluet görür gibi oldu, durdu. Önce göz ucuyla, sonra açıktan süzdü onu. Bir aynanın içinden bakıyordu ona. On beş yaşın tüm çirkinliklerini açıkça yansıtıyordu. Beceriksizliğini, çocukça beklentiler içinde olmasını, bir türlü bağımsızlığını ilan edemeyişini yüzüne yüzüne söyledi. Bir tükürmediği kaldı. Bana oyuncak al diye tutturan bir küçük çocuktan farkı yokmuş meğer!

Son satırları da okuyup işimize bakalım, dedi sonra, koca bir kıza yakışır şekilde.

"İşte Eylül arkadaş...

Altı çizili sözcükte durdu. Bir kez daha okunması gerekirmiş gibi bir hali vardı. Yineledi, "arkadaş"... Devam etti:

"...bu mektupta bunlara değinmek istedim. Seninle birçok noktada tartışma yapmamız gerektiğine inanıyorum ve eğer aramızda böyle, çetin bir tartışma ortamı doğarsa buna sevineceğim..."

Tartışmamıza yarın devam edeceğiz arkadaşlar, toplantımız bitmiştir!

Kâğıt destelerini hizalamak üzere vurdu masaya. Büyümüş de küçülmüş bir çocuk edasıyla şöyle dedi sonra: "Öldürmeyen acı güçlendirir..."

* * *

Günler geçti. Yoksa haftalar mı? Belki de ay oldu. Hiçbir şey yazamadı. Pelte gibi geçirdi günleri. Ev, okul arasında dokuduğu mekikten dışarı burnunu uzatmadı. Kendi kendine yineleyip durduğu o söz de bir işe yaramadı: "Öldürmeyen acı güçlendirir..."

Sınavlar geçti gitti. Kâğıtlara ne yazdı, neyin ne kadarını doğru yanıtladı bilmiyor. Arkasında karalamalar bırakıp çıktı sınıftan her seferinde. Arkadaşlarının ve hocaların bakışlarından gizleneceği yerler aradı. En çok vakti okulun arkasında keşfettiği o köşede geçirdi. Oraya "düşünme köşesi" adını verdi. Sözcüklerin bir o yanına bir bu yanına baktı. Cebinde taşınmaktan kat yerlerindeki yazılar okunmaz hale gelen mektubun altını üstüne getirdi. Anlamayı denedi. Bunu gerçekten denedi, kim ne derse desin. Ama daha önemlisi bundan sonrasında nasıl davranacağının yollarını bulmaya çalıştı. Kendini bu köşede gizlediği zamanların dışında hiçbir şey düşünmedi. Okuldan eve dönerken ayaklarını taşların çizgilerine rast getirmeme oyunu oynadı. Ondan sıkılınca dükkân isimlerini tersinden okuma oyununa geçti. Sonra araba plakalarındaki harflerden kelimeler icat etti... Yol böylece kısaldı. Ama en zor kısmı alışkanlıkları bozmaktı. Sokağın başına geldiğinde hep aynı düşünce belirdi. Acaba mektup... Bunu yenmek için yeni oyunlar denedi. Ama beyninin gizli köşesinde pusu kurmuş olan bu düşünceyi alt etmeyi hiçbir zaman başaramadı. Her şey, ama her şey bastırılabiliyordu da, o sokak başına gelince, bir cümle, onu her seferinde hazırlıksız yakalıyordu. Tek bir cümle. Acaba mektup var mı? Reklam sloganları gibi kısa olmasından mı? Bir şablon gibi beynine nüfuz etmiş olmasından mı? Her seferinde zihninden uzaklaşmasını, onu o sokağın başında öylece bırakmasını umut ederek bekledi. Ne zaman ki bırakıp gidecek, o zaman ilk adımı atacaktı. Ama olmadı. Hiç bırakmadı, aksine kendi kendini yineledi, doğurdu, çoğaldı; aynı kelimelerden oluşan, aynı anlamı ifade eden bir sürü cümle haline gelip tüm benliğini ele geçirdi. Onu orada baston yutmuş gibi dikilmiş halde gören tanıdık ve tanımadık yüzler önce ilgisizlikle, sonra endişeyle bakmaya başlamışlardı. Her gün aynı teranenin yaşanıyor

olması mahalle ahalisinin dikkatini çekmiş olmalıydı. O günlerde en son istediği şey, yanıtlayamayacağı sorularla boğuşmak olduğundan, bu bakışlar onu adım atmaya zorladı. Böylece, "Acaba mektup var mı?" ile Eylül, önce ürkek, sonra hızlı adımlarla yokuş aşağı vurdular kendilerini. Apartmanın o meşhur basamaklarına dek, neredeyse yuvarlana yuvarlana geldiler. Bakışlarını onları bekleyen posta kutularından kaçırarak, aynı baston yutmuş edayla o birkaç basamakta beklediler. Eylül'ün kaygısı belliydi, mektup olmayacaktı ve o hayal kırıklığıyla baş başa merdivenleri tırmanacaktı. Şu soru cümlesi içinse, bir baloncuğun pıt diye yok olması gibi bir durumdu bundan sonrası. Ertesi gün aynı saatlerde yeniden belirene dek, yerini başka sorulara bırakacak olmanın hüznü içerisindeydi. Sırada bekleyen soru, artık sabırsızlanmaya başlamış olmalıydı. "Peki ama neden yazmıyor?" sorusu, neredeyse bağıracaktı arkasından, "Hadi kardeşim, yürü artık!" Ömrünü kendi elleriyle sonlandırmak istemeyen "Acaba mektup var mı?" sorusu ise yalvaran gözlerle bakacaktı Eylül'e, hadi bitir şu işkenceyi. İşte karar verip de basamakları ağır ağır inmesini sağlayan durum buydu. Eylül de bir an önce şu sorulardan kurtulup odasına çekilmek ve uykunun içine gömülüp sorular dünyasından bir süreliğine de olsa çekip gitmek istiyordu.

Günün en zor kısmı sokağın başı ile apartman merdivenleri arasındaki o uzun yolculuktu işte. Sonrası kolaydı. Eve adımını atar atmaz soyunup dökünüyor, ağzına bir-iki lokma attıktan sonra annesi gelene kadar yataktan burnunu bile çıkarmıyordu. Annesi bir şeylerin ters gittiğinin farkındaydı. Her zamanki saygılı tavrıyla, başını kapı aralığından uzatıp şöyle demişti ilk günlerden birinde: "Konuşmak istersen, ben buradayım." Yorganın içine gizlenmiş olan başıyla, "Tamam," demişti Eylül, duymuş ya da görmüş müydü? Ardından gelen tek şey, kapının tık

diye kapanma sesiydi. Ondan sonraki günlerde bu saygılı tavrını sürdürdü. Anahtarıyla "tık" diye açıp girdi eve, Eylül'ü uyandırmamaya özen göstererek yemeği hazırladı, tak, tuk, çıt, pıt sesleri saygı sınırlarını asla aşmadı. Yemeğin hazır olduğunu da yine benzer sesler aracılığıyla ifade etti, "Tık tık," "Efendim?" "Hadi Eylül, yemek hazır..."

Tek kelime etmeden yiyorlardı yemeklerini. Ne bir soru ne bir yanıt, ne bir yorum ne bir karşı yorum... Kurtarıcı televizyondu. İkisi de dünyanın en mühim haberlerini veriyormuş gibi gözlerini ondan ayırmıyordu. Oldum olası hızlı yemek yediğinden, kısa sürüyordu sofra faslı da. Afiyet olsun ve ellerine sağlık mırıltılarından sonra Eylül, kendi tabağını mutfağa taşıyıp, "Ben biraz ders çalışayım," diye, kimsenin inanmayacağı bir yalan atıyordu. Öylesine bir ders kitabı ve not karıştırma faslının ardından onu şefkatli kollarına çağıran yatağıyla kucaklaşıyordu.

Bu döngü ne zaman ve neresinden kırıldı? Yine okulun arkasındaki o düşünce köşesine sığınmıştı. Elinde mektup, evirip çeviriyordu her zaman olduğu gibi. Haftalardır düşüncelerin, ama daha çok soruların, hiç değişmediğini fark etti. Bir anda. Her şey tek bir anda oldu. Belki de mektubun hep aynı sözcüklerine bakıp durduğunu fark ettiği o anda. Düşündüğünü sanırken aslında bir adım bile ilerlemediğini anlamasını sağladı bu. Aynı sözcükleri beyninin içinde bir sarmal halinde yineleyip duruyordu. Ne olacak şimdi? Babasıyla ilişkisi nasıl gelişecek? Ne yani şimdi onunla arkadaş mı olacak? Peki baba-kız ilişkisi ne olacak? Her zamanki gibi sorumluluktan kaçıyor işte. Çocukluk ediyor. Babalık etmemenin felsefi kılıfını uydurup kurtuluyor hesapta.

Tam bir aydır aynı şeyler üzerinde tepinip duruyorum, dedi bir anda.

Sanki günler, haftalar süren bir sessizlik vardı da, onu ilk kez bozdu. Sesi kendine bile yabancı geldi. "Yeniden başlayacağım," dedi. Neden sonra parmaklarının arasında sıkışmış mektubu fark etti. Bir dostunun ellerini okşar gibi hafifçe dokundu sözcüklere. "Seninle de daha sonra görüşeceğiz..."

Düşünce köşesinin kapısı yoktu ama sanki Eylül bir eşikten geçmiş ve oradan geçerken değişmişti. Görünmez kapıyı arkasından kapadı ve bir daha açma ihtiyacı hissetmedi. O köşe ileride bir müze olabilirdi belki ama Eylül'ün onunla işi bitmişti. Akşam okuldan eve dönerken, hiçbir oyun oynamadı. Ne bastığı taşların çizgilerine, ne araba plakalarına, ne dükkân isimlerine baktı. Tek düşündüğü yeniden başlayacak olmasıydı. Sokağın köşesine geldiğinde ise o malum soru çoktan kayıplara karışmıştı. Yerini bir yanıta bırakarak hem de. "Posta kutuları boş, biliyorum..." Beklentisizliğin verdiği bir rahatlamayla vurdu kendini yokuş aşağı. Merdivenlerin başına geldiğinde de hiçbir duraksama göstermedi. Kapıdan girerken bir anlığına gözü takıldı kutulara ama o kadar.

Eve girdiğinde hemen annesini aradı ve saat kaçta geleceğini sordu. Sesi şaşkındı kadıncağızın. Haftalar sonra ilk kez kızında bir hayat emaresi gören anne sevinciyle sarıldı ahizeye. Görmedi ama öyle olmalıydı. İşlerini çabucak halledip geleceğini söyledi. Tamam, dedi Eylül, bu akşam yemekler benden! Şaşkınlığı tavan yaptı. O kadar ki ne diyeceğini bilemedi, birkaç saniye sonra ancak, "Tamam kızım," diyebildi. Sevincini gizlemek için neden bu kadar uğraşıyordu ki?

Akşamı ettiğinde, annesiyle karşılıklı oturmuş, yeni hayatlarının kutlamasını yapıyorlardı, ama birbirlerine çaktırmadan. Açıkçası bir mum ışığı eksikti. Bir de gözlerinin içine bakıp bakıp, yenilenmenin ne güzel olduğuna dair süslü cümleler. Tüm bunla-

rın yerine son haftalarda hiç yapmadıkları kadar çok konuştular. O, birikmiş havadislerini verdi işyerinden. Eylül, sınavlarının kötü geçtiğini itiraf etti. Kızamadı tabii annesi. Eylül'ü yeniden kazanmış olmanın sevinciyle mest olmuştu.

Onu sormadı ama başka şeyler sormaya hazırlandığını belli eder gibi öksürdü. Her yeni başlangıç bir açılış konuşması gerektirir. Onlarınki ortalarda gerçekleşti ama olsun. Mikrofona doğru eğilen Ayşe Hanım, önce şöyle bir süzdü görünmez ve görünür seyirci kitlesini. Görünür olan ve tek başına oturan seyirci tedirgindi. Boynu omuzlarının içine iyice gömülmüş, bedeni sandalyenin ucuna doğru kaykılmıştı. Koca bir sınıf kalabalığı içinde anlamlı olabilecek bu gizlenme manevrası, iki kişilik bir sofrada ne kadar iş görür, varın siz düşünün. Sesini temizleyip konuştu annesi. "Babana da yazacak mısın?" "Da" da ne demek? Başka kime yazdı ki? Açıkladı hemen; "Yani anladığım kadarıyla bir karar verdin. Benimle yeniden konuşmaya başladığına göre... O yüzden soruyorum." Akşamın anlam ve önemini açık eden bu cümlelerin ardından, bir bu eksikti, onu da yaptı, şerefe kadeh kaldırdı. "Yeniden aramıza dönmene!" demedi tabii... Ama gözlerindeki şefkat kıvılcımları yetiyordu zaten.

Ne yapmalıydı Eylül? Öğretmenim daha oraları işlemedik, dese? Demin söylenenler hiç söylenmemiş gibi yapsa ve bambaşka bir konuda bir beyanda bulunsa? Ya da açıkça, bu konuyu konuşmasak, henüz ben de bilmiyorum dese?

Bunların hiçbirini yapmadı. Onun yerine annesinin yüzüne, az önce soru soran Ayşe öğretmenin gözlerine, alık alık baktı. Yanıt için gerekli zamanı tanıdığına emin olduktan sonra, anlayışlı bir öğretmen edasıyla sınıfı azarlamak yerine, "Çocuklar derslerinize çalışmazsanız sınıfı nasıl geçeceksiniz ki?" türünden bir söyleve geçti annesi.

"Eylül, bence yazmalısın babana, yoksa onunla ilişkini nasıl düzeltebilirsin ki? Onun çocukluklarına aldırmamalısın. Ne yapacaksın yani, susup, söylediklerini kabul mü edeceksin? Sen olgun davran bence ve artık ona bir mektup yaz. Hatta belki de hiç bu konulara girmemelisin. Sadece havadis ver, olan biteni anlat, kendinden söz et."

Gerçek bir sınıfta olsalar ve şimdi teneffüs zili çalsa ne iyi olurdu. Öğretmen de, "Ah çocuklar, hadi yırttınız yine!" dercesine baktığıyla kalırdı... Öyle olmadı. Eylül arkasından ağlayacak olan yemekle oynuyor, üzerlerine çatalını batırıp duruyordu. Annesi nihayet yeniden içine kapanabileceği riskini bu hal ve tavırlar sayesinde görmüş olmalıydı.

"Neyse, sen daha iyi bilirsin tabii. Ben sana karışmış olmayayım. Hassas konular bunlar. Hadi boş verelim bunları da akşam televizyonda güzel bir film varmış, onu izleyelim mi, ne dersin? Hem yanında yemek için tatlımız bile var!"

Eylül, ardında bıraktığı ölü makarnalara aldırmadan fırladı ayağa: "Hadi öyleyse sofrayı toplayalım!"

Filmin adı, *Kramer Kramer'e Karşı*'ydı.

Oyuncuların isimleri filmin son sözleri gibi akıp giderken siyah zemin üzerinde, ikisinin de mendilleri havada duruyordu öylece. Roller ve karşısındaki oyuncu isimleri her şeyin bir kurgu olduğunu söylüyordu. Hatta kurgunun süsü püsü bile vardı. Müziğini yapanlar, görüntü yönetmenleri, sanat zımbırtıları. Yine de kendini, çocuğun bundan sonraki yaşamı üzerine düşünmekten alamadı Eylül. Öyle ya, madem her şey bir kurguydu, onun hayatı da orada bitmiş olmalıydı. Yedi senelik bir hayat. Annesinin elinden gerçekleşen bir ölümle sonlandı üstelik.

"Ne oldu şimdi?" dedi sonunda, mendillere, neme, akıp giden isimlere, gözlerinde göreceği işaretlere aldırmadan.

Anladı annesi. Ama sustu. Anladığını susmasından anladı Eylül.

"Mesele çocuğun kendi evinde kalıp kalmaması mıydı yani? Tatlıya mı bağlandı hikâye?"

Bakamıyordu yüzüne annesi. Onların yerine utanç duymasına gerek yoktu oysa. Televizyonda gösterilen her filmde olduğu gibi, bunda da isimlerin akışı erkenden kesilmiş, ekran az önceki drama ev sahipliği yaptığını unutup şarkıcının çınlayan sesiyle şenlenmişti bile. Ama annesi, gözlerini oradan koparmamakta ısrarlıydı.

"Belki de var olan koşullar içinde en iyi çözüm bu olduğu için..." dedi ve öylece havada asılı kaldı cümle.

Ekran kararmıştı. Eylül, annesinin ona bakmasını istiyordu oysa. Havada duran cümlesini arkasında bırakıp yavaşça çevirdi yüzünü.

"Koşullar ve gereklilikler bu kadar erken girmemeli insanın yaşamına," dedi Eylül.

"Öyle..." dedi annesi. Konuşmanın nereye varacağını merak ediyordu belli ki, ipleri Eylül'e bırakan bir jestle çıkmıştı ağzından bu sözcük. Nasıl istiyorsa öyle sürdürebilirdi.

"Kadın ikinci kez terk etmiş oldu çocuğunu."

Sustu annesi. "Onu düşündüğü için..." diyecek oldu, havada asılı cümlelerin nüfusu arttı.

"Anlamıyorum," dedi Eylül, "Çocuk iki türlü de mutlu olamayacaktı. Kadın da, adam da, senarist de, yapımcı da, yönetmen de hepsi bunu biliyor olmalı. Ha annesinin yanında, ha babasının, hep eksik kalacaktı. Şimdi kadın onu babasının evinde bıraktı diye mutlu mu olacak yani? Sabahları kendi odasında uyanmak

mı çocuğun derdi? Önce bıraktı gitti. Sonra geldi oğlumu isterim, dedi. Sonra da yok ben yapamayacağım deyip..."

"Ne olmalıydı sence?"

Şaşırdı Eylül, işte bunu beklemiyordu.

"Kadın pişmanlıkla, oğlumuza bunu yapamayız deyip kendini adamın kollarına atsa daha mı iyi olurdu?"

Hele bu ikincisini hiç beklemiyordu...

"İnandırıcı olmazdı tabii," diyerek sıyrılmaya çalıştı.

"İyi ama bu bir kurgu, izleyenleri mutlu etmesi için böyle bir son daha hoş olabilirdi, değil mi?"

"Neden sinirlendin?" dedi Eylül, karşı bir atağa geçip.

"Sinirlenmedim Eylülcüğüm, sadece bu filmi mi konuşuyoruz, başka bir şeyi mi, ondan emin değilim."

"Film seni etkiledi mi?"

"Etkiledi tabii. Dokundu."

"Neden?"

"Kim olsa etkilenirdi."

"Savunma yapma, nedenini söyle."

"Hikâye dramatik değil mi sence de?"

"Her dramatik hikâye seni böyle ağlatmaz, bilmiyor muyum?"

Sessizlik uzun sürdü. Sigarayla kirlenmiş sesini temizledi.

"Haklısın, herhangi bir hikâye değildi bu."

"O halde," dedi Eylül, "hem bu filmi konuşuyoruz, hem başka şeyleri."

"Ben seni hiç terk etmedim."

"Doğru... Kurguda bazı terslikler olmuş, bizde terk eden anne değil..." Bu kez Eylül'ünki kaldı havada. Tamamlanmamış cümleler çöplüğüne gönderdi onu.

Hep yeni bir cümleye başlayacak gibi açıyordu annesi ağzını. Su yutan balıklar gibi açılıp kapanıyordu ağız. Gözleri, beyninin

içinde kurulup kurulup silinen cümleler üzerinde gidip geliyordu. Beyninin şu son okumacı redaktörü olmasa neler söyleyecekti kimbilir.

* * *

Babasının mektupları için aynı şeyi söylemek mümkün değil ama. Ne bir son okumacı, ne bir redaktör, ne de editör... Ha belki Zeynep olabilir. O da zaten pek tarafsız bir göz sayılamaz. İşte yine hiçbir ikinci göz tarafından okunmayan mektuplardan biri daha:

"Sevgili arkadaşım Eylül, madem artık iki eşit dostuz, fikirlerimizi çarpıştırmamamız için bir neden yok, öyle değil mi? Ama sonunda arkadaşlık teklifimi kabul etmiş olmandan dolayı ne kadar mutlu olduğumu belirtmeden geçemeyeceğim. Ha ha ha!"

Kahkahasına aynı heyecanla karşılık verebildiği söylenemez Eylül'ün. Onunki, Türk filmlerindeki kötü adamın kahkahası karşısında, mağdur olanın kendine acıyan buruk gülümsemesine benzetilebilir en fazla.

"Eveeet, gelelim kendinle ilgili yaptığın tespitlere. Artık eleştiriye açık bir insan olmaya karar verdiğini yazmışsın. Buna en çok ben sevinebilirim herhalde. Çünkü bir arkadaşlığın ilk koşulu arkadaşların birbirleriyle ilgili düşüncelerini açıklıkla ifade edebilmeleridir. Eleştiriye açık olmanın birinci koşulu, sevgili Eylül, öncelikle kendine dönük eleştirel bakışı geliştirmendir. Yani boş ver beni ya da başkalarını. Sen kendini kıyasıya eleştirebiliyor musun? Kendinle hesaplaşma anları yaşıyor musun?"

Sırtında boyunun üç-dört katı yük taşıyan bir karınca geçiyor şimdi önünden. Arkasından iteklemeyi düşünüyor, dengesini bozmak var ama. İnsanın dengesinin bozulması nasıl bir şeydir,

biliyor. Sırtında yumurta küfesi mi taşıyorsun diyen büyüklere, daha da beterini, demek istemesi ondan.

"Evet, madem kendini yenilemeye karar verdin, ben de sana bazı eleştirilerimle yardımcı olmayı isterim sevgili Eylül..."

Sırtındaki yük hafifçe sallanıyor, bir sağa bir sola. Ama güçlü bacakları ve omurgasıyla kuruyor dengesini. Yavrularına ekmek taşımanın azmiyle.

"Daha önce de kimi vesilelerle ifade etmeye çalışmıştım, arkadaşlarına karşı vefasızsın."

Karıncanın adımları ağır çekime tutulmuş gibi yavaş. Sanki bedeni yere daha bir yakın, yük düştü düşecek.

"Özverili değilsin."

Evde çocuklar bekliyor oysa, ekmeği onlara ne yapıp edip ulaştırmalı.

"Arkadaşlarına karşı takındığın tavırlar tam bir orta sınıf tavrı. Tutkulu dostlukların yok. Çok sever gibi görünüyorsun ama sonra bir anda terk edebiliyorsun onları."

Bir adım daha atıyor güçbela. Biraz soluklanıyor. Sonra bir adım daha. Ekmek sanki giderek daha da ağırlaşıyor.

"Bu da bencilliğinden geliyor..."

Yukarıdan düşen koca bir damla yere seriyor karıncayı. Ekmek yumuşuyor. Karıncanın bacakları suyun içinde ufak çırpınışlardan sonra sükûnete eriyor. Çocuklar aç kalacak bugün... Aç ve terk edilmiş.

Karıncanın ölüsünü toprağa veremiyor bir türlü. Bir bezle temizlemek de mümkün oysa... Onun cansız bedenine bakıp bakıp vicdanını yokluyor. Vefasız mı, değil mi, sınıyor kendini.

Yazsa şimdi ona, dese ki, eleştirilerini daha iyi anlamak için... Ne sahtekârlık! Basbayağı haksızlık bu, demek istiyor aslında.

Eleştiri karşısında çok olgun bir tutum alıyormuş gibi yapıp, hadi açıkla bakalım, demek, bu tam bir sahtekârlık Eylül Hanım. Yoo neden öyle olsun, gerçekten varsa eğer somut bir kanıt, hazır cezasını çekmeye. Adalete güveni tam. Bağımsız yargı verecektir hükmünü.

Dört elle sarılıyor kaleme kâğıda.

"Merhaba..."

Döndü başa.

"Mektubun beni memnun etti."

Hadi oradan!

"En azından açık ve dürüst bir ilişki başlatabilmiş olmamıza sevindiğimi söylemeliyim. Eleştirilerin üzerine düşünmeye başladım bile. Bu düşünme sürecinde bana yardımcı olması için senden bazı yanıtlar rica ediyorum..."

Diplomat olmalısın kızım sen!

"Acaba vefasızlığıma, özverisizliğime ve bencilliğime birer örnek verebilir misin?"

Örneklerle açıklayınız diyorsun yani... Hadi bakalım!

"Tek bir örnek de olabilir elbette. Yani konuyu daha iyi anlamam için..."

Şekil, şemail, fotoğraf da ister misiniz hanımefendi?

"Bu kısa notu önden gönderiyorum, sonrasında daha uzun bir mektup yazabilirim ama önce senin bir yanıt vermeni umuyorum. Belki böylece eleştirilerin üzerine daha çok derinleşmemi sağlayabilirsin..."

Tuzağa düşmüştü. Kanıt bir anda üretildi. O pusulasına yanıt beklerken... Başka bir şey oldu. Aradaki bağlantıyı kuramadı Eylül. Tümüyle gelecek yanıta odaklanmıştı. Birkaç gün içinde olup bitti her şey.

Telefondaki ses Ali'ye aitti.

"İstanbul'dayım."

Ayak parmaklarından yukarı doğru yayılan bir ateş. Görüşmek istiyor. Baban bir şeyler yolladı. Kalbi yutkunduğu yerden dışarı fırlayacak. Bugün buluşabilir miyiz? Bugün olmaz. Yarın? Yarın olmaz. Sonraki gün? Sonraki gün ol... Tamam olur. Göğsünden kollarına uzanan bir ağrı. Omuzları kaskatı. Ahize elinde. Ali'nin sesi havada. Görüşmek üzere öyleyse. Vapur iskelesinde...

O gün bir felaket olsa... Deprem gibi. Yangın gibi. Hastalansa ya da. Çıkamayacak kadar. Kalbinden yayılan şu ağrı öyle bir şeylerin habercisi olsa. Yollar kapansa.

Baş başa bir görüşme olacak. Beline dolanan eli, kulağını ıslatan nefesi... Fısıltılar. Şiir okumalar. Anıların ağırlığı altında baş başa bir görüşme. Söyleyecek tek kelime bulamamanın sıkıntısıyla saç diplerine dek terleyecek Eylül. Gizlenemez bir bunaltı. Yüzündeki yangını görecek. Sözcüklerin birbirine dolandığını, dilinin tökezlediğini duyacak. Elleri masanın altında, parmaklar birbirini çekiştirirken, gözleri masa örtüsünün desenlerinde kaybolmaya çalışacak. O ise alabildiğine sakin bakacak Eylül'e, sakınmadan "Yine çok güzelsin," diyecek belki de. Kaybolmak ne mümkün, duvara asılmış da sergilenen bir tablo gibi utanacak. Utanç. Kulağında ılık bir nefes. Şiirin içine gizlenmiş aşk sözcükleri. Havada asılı olan sesin sallantısıyla geliyor kendine. Annesinin bir ona, bir o sesin görüntüsüne bakan soru dolu bakışları.

"Kötü bir şey mi var?"

"Yoo... Ali gelmiş."

Ne var bunda?

"Babam bir şeyler yollamış, onları verecekmiş."

O kadar mı? O kadar. Bir merhaba. Bir nasılsın. Ayaküstü iki çift laf yeter. Hah torba bu muydu, tamam, çok sağ ol zahmet

oldu. Buralarda mı daha? Bir işi var da, otursalar ne iyi olurdu ama... Selam söylesin tanıdıklara. Oldu bitti.

"Bugün mü buluşacaksınız?"

"Yok. Cumartesi. Vapur iskelesinde."

Deprem olmadı. Yangın da çıkmadı. Ne de bir sel felaketi... Yukarıdaki kısmen duymuş duasını. Henüz kalkmadı yataktan ama cama vuran damlalardan anlıyor, yağmur var. Bir işe yarar mı? Kahvaltı hazır, annesinin sesi geliyor. "Hadi Eylül!"

"Çok yağıyor, iptal mi etsem?"

"Yok canım buluş, ayıp olur çocuğa..."

Yüzünü araştırıyor gözleri. Anlıyor mu ne, küçük bir yardım eli: "Çok kalmazsın istemiyorsan. Kısa görüşürsün." Git kurtul demeye getiriyor. Kahvaltının sonuna yaklaştıkça, o günkü sancılar bir bir geri dönüyor.

"Şemsiye var mı ki evde?"

Olmaz olur mu! Sorduğun soruya bak. Hadi bakalım, kaldır kıçını ve yola revan ol. Yeter nazlandığın.

Anne şefkatiyle kaldırıyor masadan onu, elinden tutmuş sürüklüyor. "Giy ne giyeceksen, hazırlan bir an önce. Geç kalacaksın. Fazla oyalanmazsın. İşim var dersin."

Çoktan gelmiş. Uzun süredir bekliyor gibi bir hali var. İskelenin kıyısına yanaşmış. Sığınmış hatta. Yağmurdan korunmak istemiş. Elinde büyükçe bir torba. Öbür elinde sigara. Kulağındaki ılık nefese sigara kokusu karışıyor. O zaman da içer miydi?

Eylül'ü görünce atıyor yere. İşte yan yanalar. Elini omzuna götürüyor. Eylül geri çekiyor kendini. Bilmeden oluyor her şey. Yanıtsız kalmış eli havada. Sesi kırılıyor. "Merhaba"sı duyulmuyor neredeyse. Deminki sahnenin üstüne örtmek için canlandırmaya

çalıştığı sesiyle soruyor Eylül: Nasılsın? İyi diyor. O kadar. Bir anlık sessizlikten sonra, formalite gereği karşı soru çıkıyor ağzından. Sen nasılsın? Yüzünde, havada kalmış kol hareketinin bıraktığı ifade hâlâ duruyor. Hasara uğramış bir gülümseme.

Nereye gitsinler?

Sorusu az önceki merhaba kadar belli belirsiz çıkıyor Ali'nin. Bu belirsizliği kullanmalı mı? Tam zamanı. Sesini güçlendirip ikinci bir taarruza geçmeden...

"Aslında ben çok kalamayacağım..." diyor, yapay bir üzüntü, gerçek bir mahcubiyetle... Gerekçe uydurmasına gerek kalmadan, "Ha öyle mi?" deyip elindeki torbayı uzatıyor. Eylül'ün kalbindeki sancı başka bir şeye dönüşüyor. Suçlu ayağa kalk deseler hemen davranacak. Buradaki tek suçlu o. Vicdanın rahat mı, diye sorsalar, yanıtı belli: Ne rahatı? Kıvranıyor.

Teşekkür ediyor Eylül. Belli belirsiz sözcükler kervanına o da katılıyor. Daha buralarda mısın diye sorabilir ama yüzü yok. Yüzü yerde. Yağmurdan oluşmuş bir göletin içinde debeleniyor. Boğuldu boğulacak.

Hayata yeniden sarılan bir sesle veda ediyor Ali: "Hadi öyleyse, görüşmek üzere!" Bu kez omzuna atılmıyor eli, tam böğrünün hizasında, bir bıçak gibi keskin. Gevşek, tedirgin uzatıyor Eylül, kendi elini.

Yağmura sığına sığına uzaklaştı oradan. Hava muhalefetinden dolayı vapur seferlerini iptal eden yetkilinin çaresizliğiyle baktı geriye. Ali umudunu yitirmiş öteki vatandaşlar gibi yürüyüp gitmişti çoktan.

Zaman her şeyin ilacı derler ya, Eylül çabucak unuttu o günü. Hatta neredeyse vatandaşa hizmet etmekle görevli belediye yetkililerinin pişkin edasıyla savunacaktı davranışını: "N'apalım efen-

dim, altyapı sorunlarını tek başımıza çözecek değiliz ya. Vatandaş da gayret etmeli azıcık!"

O günün akşamında devlet destekçisi vatandaşlardan biri olarak annesi arka çıkmasaydı işi bitikti. "Canım, yağmur yağıyordu, üzerinde bir kırıklık da vardı zaten. İyi yapmışsın fazla oyalanmayarak dışarılarda..."

Bu argümanı da ötekilerin yanına katıp birkaç gün dolaştırdı cebinde. Sonra, unuttu her şeyi. Ali'nin telefonundan öncesine, eski mutlu günlere geri döndü. Bakalım babası eleştirilerini hangi sağlam temellere dayandıracaktı.

Ama mektup gelmedi. Onun yerine acı acı çalan telefon sesiyle uyandılar bir sabah. Bir an önce acısını dindirmek için koşup açtı. Çok uzaktan, tanınmaz hale gelmiş bir ses duyuldu: "Merhaba Eylül."

"Baba?"

Ağzından çıkar çıkmaz pişman oldu. Geri dönüp yutmayı istedi, hani şu atari oyunlarında olduğu gibi. Küçük yuvarlak bir kafa, labirentin içinde ne kadar çok yemi kaparsa o kadar puan alır ya... Ama geri döndü mü arkasından kovalayan canavara yakalanma riski vardır. Göze alamadı. Hızlıca devam etti.

"Bir an tanıyamadım sesini, nasılsın?"

"İyi değilim Eylül!"

Labirent burada bitiyordu. Küçük yuvarlak kafanın kaçacak yeri yoktu. Önünde dimdik yükselen bir duvar, arkasında az sonra onu yemeğe hazırlanan canavar, öylece kalakalmıştı.

"Ne oldu?"

Suçlanacağından emin bir sesti bu. Ali'nin bıçak gibi keskin uzanmış elini sıkan, o gevşek ve tedirgin el gibi.

"Beni çok şaşırttın Eylül! Senden bu kadarını beklemezdim."

Şimdi yıkıntının altında kalan Eylül'dü. Labirentin tüm duvarları üzerine devrilmişti. Canavar ise onu bir anda mideye indirmek yerine can çekişerek ölmesini bekliyordu.

"Anlamadım, ne oldu, gerçekten..." diyebildi ıslık gibi duyulan bir sesle.

"İşte bu daha da üzdü beni. Senin kaç yıllık dostun, onca kader ortaklığınız olan Ali, bir yıl sonra İstanbul'a geldi."

Pencerenin içinden göğe baktı Eylül. Yağmur bulutu gelse kaçabilir mi bu konuşmadan?

"Ve sen, sana gönderilmiş hediyeleri alıp ayaküstü lafladıktan sonra ayrıldın ondan. Nasıl yapabildin bunu? Her şey bir yana, senin misafir ağırlama anlayışın bu kadar mı?"

"Yağmur yağıyordu..."

"Hah! Bahanen de şahaneymiş doğrusu!"

"Hasta olacak gibiydim..."

"Nasıl bir vefasızlıktır bu. Benim yetiştirdiğim kız bu mu gerçekten? Yağmur, çamur, hastalık bahanesiyle bunca zamandır görmediğin bir dostuna sırt çevirmek, yüzüne bile bakmamak, ona bir postacı muamelesi yapmak... Akıl alır gibi değil."

Yıkıntının orta yerine çöküp susmaktan başka yapacak bir şey gelmedi elinden.

"Son yolladığın kısa mektubunda, bana yönelik eleştirilerin için somut bir örnek verebilir misin, demişsin ya. Al işte sana örnek. Ben değil, sen kendin verdin o örneği Eylül... Bravo! Vefasızlık örneği mi istiyorsun, birkaç gün öncesine dönüp bakman yeterli. Özverisizlik mi? Bencillik mi?"

Fırtınadan korunmak için şuradaki yarı yıkık duvarın dibine geçse, yarar mı işe?

"Arkadaşlarına karşı gösterdiğin bu tavırla hesaplaşmadan, yeni bir insan falan olamazsın sen!"

Bitiyor galiba.

"Şimdi Zeynep'i veriyorum, o da bir şeyler söylemek istiyor. Hoşça kal."

Bitmemiş...

"Sen nasıl bir insanmışsın!" diyor... "Kaç yıllık dostluk karşısında alacağın tavır bu muydu! Dört yıl! Tam dört yıl neler neler paylaştık! Arkadaşlığa verdiğin değer bu kadar mıydı!"

Bir tarafta ağzını doldura doldura bağıran Zeynep. Öteki tarafta susmuş, dinleyen Eylül. Nasıl karar verdi konuşmaya, o âna dek susmakta, hep susmakta kararlı olan Eylül, hangi anda değiştirdi kararını? Sözcükler nasıl bir anda bir araya gelip, düzenli bir sıra oluşturarak çıkıverdi dışarı.

"Sen ne hakla bana arkadaşlıktan, dostluktan, vefadan söz edebilirsin? Sen değil miydin, İngiltere'de sizinle yaşamayayım diye 'Hasan'ın kızısın diye sana katlanmak zorunda değilim' diyen? Bunları söyledikten sonra nasıl olup da bana arkadaşlık nutukları çekebiliyorsun!"

"Beni şikâyet mi ediyorsun! Beni şikâyet mi ediyorsun!"

"Hayır seni şikâyet falan etmiyorum. Ne söylüyorsam yüzüne söylüyorum."

"Beni şikâyet edemezsin sen! Anladın mı!"

"Ben, senin bana söylediğin bir şeyi sana hatırlatıyorum yalnızca. Ne babama, ne bir başkasına, sana söylüyorum bunu."

Sessizlik. Az sonra bir dıiıtt sesi.

* * *

Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Kehanet değil. Somut durumun somut tahlili. İlk kayıp verildi. İkinci sallantıda. Bugün olmasa da yarın bir kopuş gerçekleşebilir. Durum fena. Haliyle

tahlil de... Sessizlik uzayınca hep telaşa kapılır Eylül. Kuşkusuz bir deneyime dayanıyor korkusu. Sessizliklerin ardı bugüne dek pek hayırlı olmadı. Telefon görüşmesinin sonlanma biçimi de hayra alamet değil ama, telefonun aylardır bir kere bile çalmamış olması insanı kaygılara sevk ediyor doğrusu.

Öyle bir şeyin olamayacağını bilse de birkaç kez kontrol etti kabloları. O gün bir hışım çekip kopartmış olmasın. Posta kutuları zaten ümitsiz vaka. Alışkanlık icabı gözü ilişse de rahatsız etmeye değmez kendilerini. Bekleme faslı burada, tam telefonun dibinde gerçekleşiyor o yüzden. İyi ama, daha ne kadar sürecek bu işkence? Parmaklarıyla sayıyor, bir, iki, üç, evet tam üç ay olmuş. Üç aya sayısız telefon konuşması ve tam üç adet mektup sığar. Onun yerine derin bir sessizlik hüküm sürüyor... Bu mezarlıkta ıslık çalmak bile kurtaramaz Eylül'ü.

Kurtaramıyor nitekim. Allah'tan umut kesmek üzereyken, gökyüzünden vahiy gibi bir mektup düşüyor avuçlarına. Üç ayın sonunda, dördün içinde yol alırken. Gözünü telefondan ayırmamışken. Şu her şeyin tanığı aletten beklenen ses, kapı tarafından geliyor fakat. Annesi, elçi misali, avuçlarına bırakıveriyor zarfı. Bu beklenmedik buluşma, sonun başlangıcı işte. Hadi son demeyelim de, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağının birinci dereceden kanıtı.

Aslında, bu üç ay boyunca Eylül de boş durmadı. Dıiıtt sesinden sonra, telefonun o yakasında ne olup bittiği üzerine az kafa patlatmadı. Babasının işin aslını öğrenip öğrenmediğini düşünerek yedi bitirdi kendini. Bazen de şunu sordu, bir ihbar ya da şikâyetle itham edilebilir miydi gerçekten? Her seferinde aynı oldu yanıtı. Edilemezdi. Bunca zaman sakladığı şeyi bir anda niye açık etsin. Damarına bastılar, ondan oldu. Elindeki son kozu kullandı, ne yapsın? İyi yürekli külkedisini oynayacak değildi ya ömür boyu. Eylül arkadan iş çevirmezdi hem. İhbar etmek istese

niye Zeynep'e söylesin, üst merciye giderdi. Öyle bir durumda da haksız konuma düşeceğini bilirdi. Hoş, değişen bir şey olmadı ama yiğitlik onda kaldı hiç değilse. Şu saat sorsa babası, Zeynep'e ne dedin, diye, bütün gerçekleri açıklardı yalnız. Ondan günah gitmişti artık. İyi niyet ile enayiliği birbirine karıştırmamak gerekirdi.

Avuçlarının içinde boylu boyunca uzanmış kalın zarf insana umut veriyordu. Çalakalem yazılmamıştı belli ki. Uzun bir özeleştiri yapmıştı belki de. Hatta olur mu olur, Zeynep de özür diliyordu ona yaptıklarından dolayı. O yüzden böyle kabarık duruyordu zarf. Eh, hesapları da hayli kabarıktı ne de olsa. Bu durumun tadını çıkarmak için biraz daha tarttı zarfı. İki parmağının arasında ikinci bir ölçüm yaptı. Şu pofuduklu zarflardan olsa yanılıyor olabilirdi ama bu kez yoktu öyle bir ihtimal. Bildiğimiz kare biçimindeki zarflardandı işte. Kalınlığını bütünüyle içindeki mektuba borçluydu. Böyle düşündükçe sabırsızlanıyordu, bir an önce açıp okusa ve onları bağışladığını söyleyen mektubunu tasarlamaya koyulsa ne güzel olurdu. Yaptıkları özeleştirinin üzerinde hiç durmadan, mağrur bir tutum sergileyecekti. Lütfen artık bu konuyu kapatalım ve ilişkimizin bundan böyle nasıl gelişeceği üzerinde duralım, herkes hata yapar, diyecekti. Tanrım nasıl olgun bir tutum! Şöyle de diyebilirdi, sevgili babacığım ve sevgili Zeynep, kendinizi lütfen bu kadar hırpalamayın, geçmişte muhakkak benim de hatalarım olmuştur size karşı. Hatta; ah lütfen ama, üzmeyin kendinizi, bu şekilde davranmış olmanızda benim hiç mi payım yok!

Yazacaklarının heyecanıyla yırtıverdi zarfı. Yırtmasıyla durması bir oldu. Son anda frene basan bir şoförden farksızdı. Ya tam aksiyse? Mektup, kalınlığını uzun ve ayrıntılı özürlere değil de, uzun ve ayrıntılı eleştirilere borçluysa? Bir B planı yapma-

dan okumak, işte o gerçekten enayilik olur. Babasının tabiriyle, malını bilir Eylül. Bu mal, defosunu öyle kolay kabul etmez. Bir kere Zeynep o telefon konuşmasından sonra özür mözür dilemiş olamaz, tükürdüğünü yalar mı hiç? O bunu yapmazsa, babası hiç yapmaz. Sevgilisine arka çıkmazsa başına gelecekleri bilir. Sevgiliden öte, yapışık ikiz halleri de düşünülecek olursa... Bu durum için bir B planı yoktu Eylül'ün. Olmayacaktı da. Karşılaşacağı her neyse, daha fazla beklemeye yüreği dayanamazdı çünkü.

Nitekim, bu gereksiz bir çaba olurdu. Bu düşünce silsilesi içinde tek doğru tahmin, babası ile Zeynep'in yapışık ikiz halleriyle ilgili olandı. Yapışık ikizler, sevgili arkadaşlarını bir manifestoyla selamlıyorlardı. Ah ne kadar etkileyiciydi, onlarınki yalnızca kadın erkek arasında yaşanan bir aşk değildi. Onlar aynı zamanda entelektüel, düşünsel, felsefi, ideolojik bir birliktelik ve şahane bir uyum içindeydiler. Tıpkı Beauvoir ile Sartre gibi. İşte bunun belgesi, o kalın zarfın içinden çıkan kalın mektup. Arkadaş, diye başlıyor. Arkadaş, ünlem! Kim bu arkadaş? Eylül mü? Tabii ki hayır. Daha doğrusu hem evet, hem hayır. Bu bir mektup da değil zaten. Babasının ve Zeynep'in ortak imzasını taşıyan bir bildiri. Duyuru. İlan. Neyin ilanı? Aşklarının değil tabii, onu dünya âlem biliyor. Eylül imzaya takılmış durumda. Bildiride yazılanlara sonra gelecek. Ama üç ay önce yaşanan o büyük kavgadan sonra, zarfın içinden çıkan bu birlik hali, bu bölünmez bütünlük Eylül'e inat olsun diye... Üstelik bu dört başı mamur bir birliktelik. Bak diyorlar, içtiğimiz su değil sadece, yaptığımız hiçbir şey ayrı gitmiyor. Mesaj alındı. Eylül, o konuda tek kelime edilmese de, babasının Zeynep'i haklı bulduğunu anladı. İstediği planı yapsın, A, B, C, D, E... Alfabenin tüm nimetlerinden yararlansın, olmadı İngilizlerinkine de musallat olsun, yine de bir boka yaramaz. Bundan sonrasında o konunun açılmaması daha bile iyi olabilir.

Eylül için yani. Bu konuyu kapatmak, yeni gündem maddelerine geçmek en iyisi. Aslında, şu bildiri bu yeni gündem maddelerinden biri neden olmasın? Belki babasının da amacı bu. Zavallı kız bizden haber bekler diye düşünüp, bir bildiri yazalım en iyisi, demiştir. Böylece Eylül'ün kişisel öyküsü, ülkenin siyasi ve ideolojik literatürüne katkı sağlamış bile sayılabilir. Tarihte bireyin rolü! Neymiş bakalım, tarihte bireyin rolü? Eylül bilmeden ne gibi katkı yapmış tarihe?

Şöyle diyor bildirinin, "arkadaş"tan sonra gelen cümlelerinde: "Bu bildiri, bugüne dek sosyalizmi savunmuş, bu uğurda her türlü bedeli ödemeyi de göze alarak örgütlü, örgütsüz mücadelenin içinde yer almış bizlerin (Zeynep'e ne oluyor ki?) bundan sonraki ideolojik tutumunu duyuran bir manifestodur. (Artık öğrendi bu kelimeyi, ha ha ha!) Bilindiği gibi Sovyetler Birliği'nin de dağılmasıyla birlikte dünyadaki en güçlü sosyalizm deneyi de yıkılmış bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın kanlı zulmünden insanlığı kurtaran güçler arasında Stalin'in (Yine o!) ve Sovyetler Birliği'nin de olduğunu bir zamanlar bizler de savunmuştuk. Şimdi bu aymazlık içinde bulunmuş olmaktan dolayı utanç içinde olduğumuzu bu vesileyle duyurmak isteriz. Artık Stalin rejiminin Hitler faşizminden hiçbir farkı olmadığı ayyuka çıkmıştır. (Bunu duymuştu bir yerden.)"

Değerli arkadaş, diye başlayan yeni paragraf okuyana mola verdirmek için iyi niyetle konulmuş olmalı. Takdirle karşılıyor Eylül. Ne de olsa, şu âna kadar okudukları kolay yutulur lokma değil. İşin nereye varacağını bilmese de seziyor sanki. Bugüne dek Stalin'i yerin dibine batıran babasına alışmıştı. Hatta öyle ki, o da pek sempatiyle bakmıyordu pos bıyıklı o adama. Bir şey bildiğinden değil ama, kabul etmeli ki Lenin kadar yakışıklı sayılmazdı Stalin. Lenin'in yüzünde bir asalet, bir iyilik okunuyordu

bir kere. Hem, onun hakkında öyle katildi, diktatördü gibi şeyler yazılıp çizildiğini de görmemişti. Hele Marx! O basbayağı sevimli bir adamdı. Hepsinin babası, tonton bir dede gibiydi. Babasının sesini duyar gibi oldu, hadi hadi bu kadar mola yeter, devam et bakıyım.

"Değerli arkadaş, gerçeklere gözünü kapatmak ise ancak korkakların ve vicdanını aklına satmışların yapacağı bir iştir. (Vicdanı aklına satmışlar... Bu ne demek ki?) Tarihin karanlık koridorlarına doğru ilerlediğinizde göreceğiniz acı gerçekler, başta sizleri de şaşırtacaktır. Biz bunu yaptık ve karşılaştığımız gerçek şuydu, yalnız Stalin değil, Lenin de suçlu!"

Bundan sonrası Eylül'ün anlayamadığı bir sürü ayrıntıya boğulmuştu. Lenin'in yaptıklarını sıralıyorlardı. Diktatörlüğün kanıtı kimi uygulamalar. Hiçbirini bilmiyordu Eylül. Tamam canım öğrenecekti tabii, ama şimdi bilmediği bunca olay, kişi ve yer adının arasında kaybolmuştu. Üstelik bildiri daha bilmem kaç sayfa devam ediyordu. Atlaya zıplaya okudu. Tarih, yer, kişi adları ve Lenin'in suç dökümü bitince sonuç kısmına yaklaştığını anladı. Ve o tonton bulduğu Marx'a da bir çift sözü vardı babasının. İyice sıkıcı olmaya başlamıştı. Bildiriyi oracıkta bıraktı.

Tabii herkes istediği şeye inanmakta özgürdü. Eylül de buna yürekten inanıyordu. Ama bildirinin hemen sonundaki o not olmasa, ne iyi olurdu. Elle eklenmiş not kendisine hitaben yazılmıştı. Başka bir zamanda ve başka bir bağlamda olsa sevinirdi tabii... Şöyle denmişti notta: "Sevgili Eylül, sana Zeynep'le hazırladığımız bir bildiriyi gönderiyorum. Seni de ilgilendiriyor. Görüşlerini bekliyorum..."

Görüşlerini bekliyordu. Neydi ki görüşü? Konu hakkında fikir sahibi olmadan önce bilgi sahibi olmak için bir araştırmacı

gazetecilik örneği sergilese? Mesela, annesiyle konuşsa? Ne gazetecilik ama! Zaten o da karşı çıkar burada yazılanlara. Tarafsız biri olmalı. Evet evet, tarafsız. Ne annesi, ne dayısı. Bambaşka biri. İyi de nereden bulacak o bambaşka birini... Kitap okusa. Tonla kitap vardır herhalde. Hangi birini okuyacak. Babası vicdandan falan söz ediyordu. Bir an durup yokladı. Vicdan denilen şey kalbin civarında bir yerlerde olmalıydı. Elini götürüp bekledi. Bir ses duyamadı. Tabii Stalin ya da Lenin o saydığı suçları yaptıysa kötüydü de... Hitler'e sözü yok. Faşistin allahı adam. Hakkında bir sürü film izledi. Aslında daha önce ders kitaplarında karşısına çıkmıştı, vatandaşlık kitabıydı galiba, rejimleri falan sınıflandırmışlardı. Stalin ve Hitler gibi diktatörler gibisinden cümle vardı orada. İyi de, Stalin sosyalist, Hitler nasyonal sosyalist... Aralarındaki benzerlik bu olabilir mi? Zaten Hitler'e neden nasyonal sosyalist dendiğini hiç anlamamıştı. Yok yok böyle olmayacak. Babasının söylediklerine kısa zamanda nasıl yanıt versin ki? Adam yıllardır okuyor. Eylül boy ölçüşemez onunla. Belki de en iyisi hiçbir şey yazmamak. Ya da kısacık bir not, bildiriyi okudum, yazdıklarını araştıracağım. Şu da olabilir, derslerim çok yoğun, ilk fırsatta yazacağım. Acaba kısa yoldan annesiyle konuşup, onun söylediklerini mi aktarsa? Hem belki onu dinleyince makul de gelir, neden olmasın. Aslında en kolayı yazdıkların beni çok etkiledi falan demek. Çarpıldı! Ne diyeceğini bilemiyor! Eğer böyleyse o da sosyalist falan değil! Sosyalist miydi ki? Solcu işte canım, genel yani. Büyüdükçe öğrenir girdisini çıktısını, ne olmuş? Herhangi bir karar vermeden kalkıyor masadan. Üç ay sonra gelen bir mektubun yanıtı geciktirilebilir. Her şey karşılıklı bu hayatta.

Ertesi gün okula gittiğinde hayatının en zor sorusuyla karşılaştı Eylül. Sınav olmamıştı canım, öğretmen de değildi zaten

soruyu soran. Sıra arkadaşıydı. O soruyu sormak için bula bula Eylül'ü mü bulmuştu yani. Ah bir bilse! Daha dün bu konuda allahının şaştığını bir bilse... Aslına bakılırsa, dünden önce olsa, bir çırpıda verirdi yanıtını. Eşitlik demek, derdi. Evet hiç düşünmeden, gerçekten de inanarak... Kızcağız kafasını kurcalayan soruyu sorana kadar ıkınıp sıkınmıştı bir hayli. O kadar ki, normalde okul arkadaşlarına asla ters davranamayan Eylül bile, e yeter ama diye isyan ediverecekti. Neyse ki böyle bir şeye gerek kalmadan baklayı çıkardı ağzından kız: Komünizm ne demek?

Ikınma sıkınma sırası Eylül'deydi. Bir an için, ilk aklına gelen yanıtı söyleyiverecekken tuttu kendini. Eşitlik demektir... mi acaba? Bunu bile diyemedi. Yani bir şerh koyarak bile söyleyemedi bildiği şeyi. Hımm, öööö, ıı, dedi durdu. Kızın, canım sen de bilmiyorsan, demesinden korktu. Namına halel gelmesini istemezdi. Her ne kadar komünizm pek revaçta bir spor olmasa da, hiçbir konuda nam salmamış olmaktan iyiydi. Hem böyle tanınmanın insana bir tür dokunulmazlık kazandırdığını da kavramıştı. İlk yıllardaki ezikliğini bu sayede bir nebze atabilmişti üzerinden. Şimdi tutup da, komünizm bildiğimiz gibi değilmiş kardeşler, demek işine gelmiyordu işte. Hani, bu sayede onu kendilerinden biri gibi göreceklerini bilse belki... Ama o, her halükârda oyun dışıydı. O yüzden oyuna kendi isteğiyle katılmıyormuş gibi yapmak akıllıca olurdu. Böyle düşüne düşüne sorudan da yanıtından da fersah fersah uzaklaştığını, kızın bakışlarıyla karşılaşınca anladı. En kısa yol bildiğin yoldur düsturu geldi aklına. Şu duruma o kadar da uygun olmasa da, pekâlâ uyarlanabilirdi. Ne de olsa eski bilgiler henüz bütünüyle çürütülmemişti. Zaten kızın da daha fazla beklemeye sabrı yoktu. Sen de bilmiyorsun galiba, diyecek gibi olduysa da, kızın cümlesini hâkimin kalemi gibi kırdıktan sonra konuştu Eylül. "Eşitlik demektir!"

İnanmaz inanmaz baktı kız. O kadar mı? Evet evet, tam olarak bu, tüm insanların eşit olması demektir, diyerek açıkladı Eylül. Peki, dedi kız, diktatörlük altında eşitlik nasıl oluyor? Sen nerden biliyorsun bakayım bunu, diye geçirdiyse de içinden, aklına malum ders kitabı gelince sustu. Hangi diktatörlük, diyerek zaman kazandı. Canım işte, Rusya'da diktatörlük yok muydu? Haa o mu? Orada komünist rejim daha kurulmamıştı ki, dedi gururla, vay anasını nasıl unutmuştu bunu! Sosyalizm komünizmden önceki aşamadır, diye devam etti. Bunu bildiğinin kendi bile farkında değildi. Tam anlamadım ya neyse, dedi kız. Sonunda, dedi Eylül, paranın olmadığı bir dünya kurulacak. O zaman insanlar yoksul-zengin diye ayrılmayacak. Ama bu birdenbire olamayacağı için yavaş yavaş olacak. İyi de dedi bu sefer, para olmayınca alışverişi nasıl yapacağız? Bunu düşünmemişti işte. Gerçi şimdiye kadar söylediklerini de ne zaman düşündü, nereden öğrendi bilmiyordu Eylül. İşin o kısmını boş ver sen, dedi sonra. Paranın olmaması iyi olmaz mı? Omzunu silkti ve bunca soruyu soran o değilmiş gibi, yürüyüp gitti kız. Eylül de kalakaldı orada. Yine de konuşmanın galibi sayılabilirdi pekâlâ, ne de olsa son sözü o söylemişti...

Gel gör ki, babasıyla yapılacak konuşmada son sözü söyleyen olmak kolay değildi. O yüzden, bildiride yazılanlarla ilgili bir şey düşünmedi Eylül. Belki doğruydu, belki yanlış, yine de içinden bir ses komünizmin güzel bir sistem olduğunu söylüyordu. İşin ayrıntılarına girmeye bir süreliğine heves ettiyse de, okuduklarından bir şey anlamayınca sıkılıp bıraktı. Sonra da babasının ona bildiriyi yolladığını unutmasını umdu. Hiç değilse Eylül'ün konuyu değiştirme gayretini hoşgörüyle karşılayabilirdi, değil mi? Meselenin soğuması için yeterli zaman geçtiğine kani olduktan sonra da, iki mektubu peşpeşe okuyanın sağırlar (şu durumda

aslında körler) diyaloğu demesine yol açacak o mektubu yazdı. Lenin'in L'si, Stalin'in S'si, Marx'ın M'si geçmedi mektupta. Alfabenin öteki harflerinden oluşan, suya sabuna, etliye sütlüye dokunmayan, kendi halinde bir mektup yazdı. Okuldan eve, evden okula zaman akıyordu işte ha ha ha! Arkadaşları iyiydi, geziyor tozuyor, caddelerin sokakların tozunu attırıyorlardı, tarararam... Oğlanlar da iyiydi hoştu, nanay nay nay... Güzel şeylerden konuşsalardı, kakarara kikiriri... Hayata dair bir şeyler mesela, ninay nay nom... Velhasıl onca da hayat çok güzel değil miydi tralalala... Kırlarda gezinti ne güzeldi la lay lay lommm...

Böylece babasının Eylül'le öncekilere göre giriştiği bu daha etraflı siyaset konuşma denemesi başarısızlıkla sonuçlandı. İşin iyi tarafından bakılacak olursa, bu durumdan kimse yara almadan sıyrılmış sayılabilirdi. Eylül kafa yormaya kalkmıştı, yalan değildi. Ama şimdi o dediği konularda babasıyla hemfikir olsa, bu taraf üzülecekti. Bu taraftakilerle hemfikir olsa, babası. Ne gerek vardı böyle şeylere. Güzel güzel geçinip gitselerdi ya. Böylece Eylül, 16. yaşını doldururken (ki babası bu yaştayken çoktan girmişti siyasete), arkadaşları içinde prestij yapmasına yetecek bilgiyle, (ne de olsa onlar bu kadarına da sahip değildi) komünizmin insanların eşit olduğu bir dünya demek olduğunu kahramanca savunmayı tercih etti. Daha küçüktü aslında. Neyse ki annesi, babasından farklı olarak, onu bu konuda hiç mi hiç zorlamıyordu...

Bu zorlamayıcı tavır da bir yere kadar tabii. Bazen merak baskın çıkabiliyor. Şu anda da öyle olmakta. Annesi soruyor, babası ne yazmış acaba şu neredeyse Eylül'ün bile unuttuğu mektubunda? Aylar sonra nereden aklına geldi, demiyor. Nedenini biliyor. Babasının yine uzun bir sessizliğe gömüldüğünü fark etti. Merakı uyandıran bir durum gerçekten.

İkiletmeden yanıtlıyor soruyu: Marksizmi-Leninizmi bıraktıklarını yazmış.

Böyle pat diye söyleyince tuhaf geliyor kulağa, ama başka nasıl söylenir ki? Annesine de öyle gelmiş olacak, beklemediği bu yanıta beklenmedik bir tepki veriyor: Hayırlı olsun!

Aklına mektubun bu içerikte olacağı gelmemiş olsa da gidişatın o yönde olduğunu önceden kestirmiş belli ki. Manidar bir hayırlı olsundan başka bir şey? Yok. Konuşmaya değmez anlaşılan. Eylül'ün ne düşündüğünü falan da sormadığına göre konu kapandı kapanacak. Kimse halinden şikâyetçi görünmüyor... Alan memnun, satan memnun.

Yine de azıcık kurcalama güdüsü baskın çıkıyor ve soruyor Eylül, neden şaşırmadı?

Bu babasına özgü bir durum değilmiş de ondan! Stalin'i reddederek başladılar, sonra da sıra Lenin'le Marx'a geldi, diyor annesi. Babası geç bile dönmüş sayılabilirmiş.

Dönmek? Nereye döndü, nereden döndü? Dönek mi yani babası? Öyle demiyor tabii, demez. İncitmek ister mi canım hiç kızını! Dikkatli konuşur o yüzden. Başkaları hakkında atıp tutsa bile, babası hakkında öyle yapmaz. Kızının hislerine önem verir. Ama işte insanlık hali, bazen ağızdan kaçabiliyor laf. Ama kimse Eylül'ü uyutamaz. Kaçan lafları havada yakalayabilecek kadar çeviktir o.

"Babam dönek mi sence?"

"Ben öyle demeyi tercih etmezdim."

Ah öyle mi, neyi tercih ederdiniz hanımefendi? Şöyle daha şık bir tanımlama bulalım sizin için, ne olabilir acaba...

"Neden?"

"İncitici bir laf..."

Demek farkında.

"İnsanlar fikirlerini değiştirebilir. Her fikir değiştirene dönek diyemeyiz."

"Kime diyebiliriz mesela?"

"Karşı tarafın hizmetine geçene, geçmişte içinde bulunduğu hareketin aleyhine çalışana, psikolojik savaşın bir aygıtı haline gelene..."

Babasının gelmişini geçmişini hızlıca gözden geçiriyor... Temiz! Geç!

"Babam böyle şeyler yapmadı henüz."

Henüz mü? Bu da nereden çıktı şimdi, demek yapabileceğini o bile düşünüyor. Babasının da dediği gibi, dil, bilinci ele verir. Aynı zamanda biçimlendirir. Şimdiye dek düşünmediyse bundan sonranın garantisi yok artık.

"Yapacağını da sanmıyorum," diyor annesi. İşe bak, boşandığı karısı kızından daha insaflı çıktı.

Tükürdüğünü yalamamak için olsa gerek, "Zaman gösterecek," diyor Eylül. Şu insanoğluna hiç güven olmaz gerçekten. Nasıl da sattı babasını. Konuşmanın daha başında o tarafta değil miydi? Dayısı olsa gurur duyardı yeğeniyle. Hakkaniyetli kızım benim, derdi. Babasına bile ayrıcalık tanımaz o...

"Dayım da mı senin gibi düşünüyor?" diye soruyor bu kez, gururun belgesini edinmek istiyor.

"Elbette. Babanı her zaman ayrı tutar diğerlerinden."

Aslına bakılırsa bu diyalog herkesi mutlu etti. Anne kızını üzmedi, babasını kayırarak gönlünü aldı. Babasının dayısı tarafından ayrı tutulduğunu öğrenmesi de çifte kavrulmuş bir etki yaptı. Halinden memnun bir gülümsemeyle kalktı Eylül, biraz ders çalışsındı en iyisi...

"Bir dakika Eylülcüğüm, ben de seninle bu konuda konuşacaktım..."

Memnuniyet buraya kadarmış! Zayıfların çetelesi çıkarılacak şimdi de.

"Biliyorsun, bu okulun parasını deden ödüyor. Fakat emekli oldu ve maddi açıdan eskisi kadar rahat değil."

İlgiyle dinliyor Eylül. Acaba annesi yeni bir iş falan mı bulacak? Şöyle büyük bir gazetede, yüksekçe bir maaşla...

"Zaten iki sene sonra üniversite sınavlarına gireceksin. Kolej mezunları pek başarılı olamıyormuş duyduğuma göre. Acaba diyorum, devlet okuluna mı geçsek?"

Geçsek... Kaç kişi geçiyoruz, diye sorsa mı?

"İngilizceni de esas olarak hallettin sanıyorum..."

Kolaydı sanki.

"Ne dersin, bu konuyu düşünelim mi?"

O düşünmüş de Eylül'e veriyor ödevi. Bu sıralar düşünen düşünene! Kimi siyasi konularda, kimisi hayatla ilgili, ne fark eder?

Olur düşünelim, diyor Eylül. Bozuldu mu? Yok canım, niye bozulsun, hiçbir zaman sevmedi ki bu okulu. Aslında memnun bile oldu. Bugün de pek memnun ediciler canım birbirlerine karşı. Hatta düşünmeye bile gerek yok, bıraksın gitsin okulu, matematiği bile İngilizce görmekten gına geldi zaten. Sonra, o burnu havada kızların afra tafralarını çekmemek hiç fena olmazdı. Eylül değişiklikten her zaman hoşlanırdı ayrıca. Tebdili mekânda ferahlık vardı...

"Sahi mi, bu kadar çabuk mu?" dedi annesi.

Evet evet, beklemeye hiç lüzum yoktu, hemen ayrılmak istiyordu, senenin sonuydu madem, boşu boşuna bir yıl daha onca para dökmek saçma olurdu.

Karar verilir verilmez koşa koşa gitti odasına. Babası kimbilir ne kadar sevinecekti! Annesinden sonra onu ihmal edeceğini mi sanmıştı yoksa? Bugün herkes memnun olsundu!

Maalesef bazılarını ağzınla kuş tutsan memnun edemezsin. Asıl garip olan şu ki, şundan dört yıl önce züppelerle okuyacak olmasına veryansın eden adam, şimdi canını dişine takmış savunuyor devam etmesi gerektiğini. Dil öğrenmenin öneminden, İngilizcenin dünya dili olduğundan söz ediyor. Böyle bir olanağı yarı yolda bırakmanın aptallık olacağından dem vuruyor. Bu kararın geleceğini karartacağını bile söylüyor.

Ah diyor ah, annen bir heves soktu seni o okula şimdi de geri almak istiyor demek! Onun yerine daha çok para kazanıp okulun taksitlerini ödemeyi düşünmüyor ama nedense! Yapmaz tabii, kendini öyle bağımlı hissediyor ki, oradan ayrılıp büyük bir gazetede iş aramak gelmez bile aklına. Bugüne dek sürdürdüğü bu hata yalnızca onu bağlıyordu diyelim ama başka bir insanın yazgısını değiştirecek oldu mu, orada dur derlerdi adama.

Bu kararın yeni bir aile dramına yol açmasını istemezdi Eylül. Fakat artık çok geçti, okuldan kaydını almışlardı bile. Hiç aklına gelmezdi ki babasının zenginlere olan öfkesinden de arınmış olabileceği. Pireye kızıp yorganı yakma diyen bu adam babası mıydı gerçekten? Zengin çocukları öyledir canım, diyordu, görmeyiver şımarıklıklarını olsun bitsin...

Bu 180 derecelik dönüş neye işaretti, o sırada bilemezdi tabii Eylül. Belki babasının kendisi bile bilmiyordu. Yalnız bir şeye çok içerlemişti, o da babasının züppe kelimesini bir kez olsun kullanmamış olmasıydı. Halbuki okuldan ayrılma kararını açıkladığı mektubunda özenle kullanmıştı bu kelimeyi Eylül, bir kez değil, iki kez, üç kez, hatta daha bile fazla. Sırf o memnun olsun, bak nasıl da lafıma geldiler deyip sevinsin, kızıyla gurur duysun diye. Güvendiği dağlara kar mı yağdı dese, köprülerin altından çok sular aktı mı... Şu durumda artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını anlatan nice deyim iş görürdü doğrusu.

İşte! Bunun kanıtlarından biri daha nanik yaparak geçip gidiyordu önünden. Ancak o sırada, durumu bu şekilde analiz edecek hal yoktu Eylül'de. Babasının itirazlarını, eski karısı ve yoldaşıyla zıtlaşma hobisine yordu. Bundan sonra yapılacak en iyi şey her zamanki taktiği yürürlüğe koymak olurdu. Zamanın her türlü öfkeyi bastıran gücüne teslim etti kendini. Mola!

Bu molalarda annesi dört dörtlük hazırlanmış bir yardım çantası gibi. Boşlukları doldurmayı iyi biliyor. Teskin edici sözlerin yanı sıra, Eylül'ün o an neye ihtiyacı varsa bir güzel tespit edip yerine getiriyor. Kısa süreli molalarda, bazen bir tatlı kaçamağı, bazen dondurmayla taçlandırılmış bir akşam sohbetiyle giriyor devreye. Ertesi güne kadar idare etse yeter. Eylül'ün moralini yüksek tutmak, dikkatini başka yönlere çekmek, kimi zaman, tabii Eylül isterse, dertleşmek de çantanın içinde olan yardım paketleri arasında sayılabilir...

Yalnız, son zamanlarda bu kısa süreli molalar uzadı. Hatta buna mola demek için bin şahit ister. Aylar süren boşluklar, babasının Eylül'e süresiz izin verdiğini düşündürüyor daha çok. Böyle durumlarda en iyi yol, konsantrasyonu başka şeylere kaydırmakmış. Bunu da annesinden öğrendi. Tabii o, öyle bir açıklama yapmıyor. Cicili bicili kılıflar içinde sunuyor rehabilitasyon programını. Bazen yeni okulun ve yeni arkadaşların getireceği yenilenmeden medet umuyor. "Kimlerle tanıştın bakalım bugün!" Bazen de karşı cinsi keşfetmekte olan yeniyetme heyecanından... "Var mı gözüne kestirdiğin hoş bir çocuk, hadi hadi anlat, neyin nesi kimin fesiymiş?" Böyle anlarda, aşk acısı çeken kızlarını kırlık bir bölgeye uzun süreli tatile gönderen 19. yüzyıl romanlarındaki anneleri hatırlatıyor. Hava değişimi iyidir!

Fakat zaman ikisinin de aleyhine işliyor. Eylül, babası onaylamadığı için yeni okuluna uyum sağlayamıyor. Bir sesini duysa, eh madem başladın ne haberler var bakalım yeni okulundan, diye sorsa her şey bitecek. Gel gör ki, bu kez durum farklı. O şimdi üç aylık cezaları mumla arıyor. İş müebbete varır diye ödü kopuyor. Yok canım, diyor annesi, olmaz öyle şey. Haklı. Şu an çocuk suçları mahkemesinde yargılanıyor daha 18'ini doldurmasına iki sene var. Yine de annesinin içi içini yiyor olmalı ki, dört dönüyor etrafında kızının. İşten asla geç çıkmıyor. Akşam için mutlaka keyifli bir program yapmaya çalışıyor. Eylül konuyu açmadıkça o da konuşmuyor ama meraktan öldüğü belli; geceleri uykusuz geçiriyor. Eylül bunu kapısının altından sızan ışıktan anlıyor. Çünkü o da uyumuyor.

Annesi bir akşam, elinde tatlı paketine pek de benzemeyen yeni bir paketle geliyor. Üstelik bu öyle cicisi bicisi olan bir rehabilitasyon programı falan da değil. Hatta o kadar ki, Eylül'ün enikonu ilgisini çekiyor. Diyor ki, bir arkadaşla karşılaştım vapurda, üniversiteli gençler tiyatro grubu kurmuşlar, Eylül katılmak ister mi diye sordu... Aklına, kolejde oynadığı manav rolü ve doğaçlamaya olan yeteneği geliyor. Bu kez diyaloglar İngilizce olmayacağına göre, üstesinden gelmeyeceği şey değil. Aslına bakılırsa oldum olası ilgi duymuştur tiyatroya. İzlediği oyundan ya da filmden sonra hoşuna giden bir karakteri seçip, onun kimliğine bürünmüşlüğü çoktur. Tabii daha küçükken. Özellikle kabarık eteklerini ve uzun saçlarını savura savura erkekleri peşlerinde koşturan kadınlardan biri olduğunu hayal etmek pek hoşuna giderdi. Annesi de düşüncelerini balla kesip övüyor Eylül'ü.

"Bence sende yetenek var, küçükken oyuncak bebeklerini ne güzel konuştururdun, hatırlıyorum da... Bayağı meraklıydın canım böyle şeylere."

Meraklı mıydı, bilmiyor Eylül. Ama şimdi meraklandığını itiraf etmeli. Değişik olabilir, hem belki ileride gerçekten de tiyatrocu olur çıkar... Ayrıca ne yalan söylesin üniversitelilerle aynı tiyatro grubunda olmanın da cezbedici bir tarafı var. Uzatmadan, tamam, diyor. En azından tanışmakta fayda var... Asıl hava değişimi şimdi başlıyor galiba. Işıklarını söndürüyorlar. Annesi uyuyor. Eylül uyumuyor. Bu kez heyecandan...

* * *

Çabucak aldılar aralarına onu. Eski okul arkadaşları gibi değil bunlar. Kimsenin kimseyi dışladığı yok. Önce haftada bir, sonra iki, sonra üç güne çıktı çalışmalar. Başka hiçbir güç, hafta sonu sabahın kör karanlığında kaldıramazdı Eylül'ü yatağından.

Annesini hiçbir güç, gecenin körüne kadar pencerelerde eli yüreğinde bekletemezdi. (Bunu çok sonra itiraf edecekti Eylül'e.) Bir kez bile aman kızım, bu saate kalınır mı, en iyisi sen haftada bir katıl şu çalışmalara, demedi. Eylül'ü hiç böyle görmemişti ki.

Zaten, "Anne, harika şeyler yapıyoruz!" dediğinde onun kadar heyecanlandığı belliydi.

"Sadece tiyatro da değil biliyor musun, terapi çalışmaları da yapıyoruz, oyunculuk için gerekliymiş..." dediğinde ilgiyle dinledi.

"Bir de anne, hepsi bana çok iyi davranıyor..." dediğinde biraz kederli mi gülümsedi?

"Bir sürü şey okumam lazım anne, onlara yetişmeliyim," dediğinde kitaplar tavsiye etti.

"Acaba tiyatrocu mu olsam?" diye sorduğunda destekledi.

"Bende içten gelen bir yetenek varmış, çok çalışırsam olurmuş," dediğinde, biliyordum der gibi baktı.

"Anne, insanlar kendi dertlerine gömülmek yerine bir şey üretseler hiçbir sorunları kalmaz," dediğinde, Eylül annesinde o güne dek hiç rastlamadığı bir gülümseme gördü.

Bu son cümle, annesinin ağzından bir bakla çıkartmasına da neden oldu. "Bunları babanla da paylaşmak istemez misin?"

İster istemesine ama babasından, arada bir gönderdiği siyasi içerikli yazılar dışında aylardır hiç posta gelmiyor ki. Bazılarında küçük bir not, dikkatle okuması öneriliyor. Bazılarında o da yok. Kabul, Eylül de yazmadı ama ne yazacak? Bildiriler hakkında fikir yürütecek kadar bilgisi yok ki. Böyle dese, alacağı yanıt belli, öyleyse bilgi sahibi ol! Şu durumda hiçbir şey olmamış gibi tiyatrodan, sanattan, terapilerden falan söz etse kimbilir ne der. İhmal ettiği arkadaşlarını işi düşünce aramaları icap eden kişilerin geliştirdiği bir taktik geliyor aklına. Altı aydır gelen iki-üç tane bildiriye toplu bir yanıt yazabilir. Böylece sırasını savmış olur. Araya kısa bir boşluk. Sonra da tiyatroyu anlattığı gerçek mektubu yazıverir. Böylece buzlar da erimiş olur hem. Annesine bu dâhiyane fikrini açınca yüzü asılıyor kadının.

"Bu tür zorunlulukların yok Eylül," diyor çabucak. Bunu bir süredir düşünüyormuş gibi bir hali var. Yoksa böyle kestirip atmaz hiçbir şeyi. Hele söz konusu olan Eylül'se, enine boyuna tartışır onunla. "Neden şöyle demiyorsun; bildirilerini okuyorum ancak henüz fikir beyan etmeye kendimi hazır hissetmiyorum."

"İyi de alacağım yanıtı biliyorum ben..."

Yine kendinden beklenmedik şekilde sözünü kesiyor annesi. "Böyle hareket edemezsin. İnsanların ne diyeceğini hesap ederek taktikler geliştirmek olmaz. İlişki kurduğun herkeste yeni bir kişi mi olacaksın?"

"Ama babam..."

"Mesele baban değil Eylülcüğüm, anla bunu, mesele sensin."

Eskiden olsa fena sinirlenirdi annesine. Babasıyla ilgili duygularını anlamıyor diye deliye dönerdi. Kapıları çarpar, kendini odasına kapatırdı. O da tam tarif edemiyor ama bir değişiklik var. İçinden öyle isyan alevi falan fışkırmıyor bu kez. Düşünmeye karar verip, o gün tiyatroda yaptıklarını anlatmaya başlıyor annesine.

"Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nı oynayacakmışız. Kitabı hep birlikte sesli olarak okumaya başladık. Hocamız kullanılabilecek bölümlerin altını çizdiriyor şimdi. Çok etkileyici gerçekten. Orada hangi rolü alacağımı çok merak ediyorum, ama bir şey söylemiyorum tabii..."

Babasına da aynen bu cümlelerle aktardı tiyatro çalışmalarını. Tabii öncesi de var. Annesinin günü gününe tanık olduğu her şeyi döktü kâğıda. Sonra da şöyle bir baktı anlattıklarına, vay anasını o bile farkında değildi bu kadar etkilendiğinin. Mektubun sonuna bunu da ekledi. Bir cümlecik daha: "Çok mutluyum. Bunu seninle paylaşmak istedim..."

Babasının yanıtı tam bir ayda geldi. Yazdıkları hakkında fazla bir yorum yapmamıştı. Bildirilere neden yanıt vermediğini de sormuyordu. Gündelik hayatında olan sıradan olayları anlatıyordu. Ama mektup şöyle bitmişti: "Mutlu ve iyimser olmana sevindim. Tabii bu, vurdumduymazlığa dönüşmemeli. İnsan aynı zamanda sorumlu bir varlıktır. Hiç tanımadığımız insanların üzüntüsünü de içimizde duyacak kadar sorumluluk duygumuz varsa, işte o zaman gerçekten insani bir bütünlüğe sahibiz demektir."

Bulutlardan yere böyle indi Eylül. Gerçek dünyanın acımasız yüzünü bir güzel göstermişti babası. Demek istiyordu ki, insanlar acı içinde kıvranırken, ne tiyatrosundan, ne sanatından söz ediyorsun sen. Mektubunda tiyatronun T'sinin geçmemesinin başka ne

açıklaması olabilir ki? Belki o kadar da değişmemişti onda bir şeyler. İsyan alevinin mektup kâğıtlarını tutuşturup yok ettiğine bakılırsa hele. Alevlerden kurtarıp kendini, çıktı odasından. Artık kokuyu mu aldı, içine mi doğdu bilinmez, annesi koridorun ucunda durmuş ona bakıyordu. Al işte, beğendin mi yaptığını, diye çıkışabilirdi ona. Çıkışmadı. Aynı nutukları dinleyecek havada değildi. Neymiş, tepkileri göğüslemesi gerekirmiş, buyur gel kendin göğüsle.

Gelmedi. Uzaktan sordu. Bir şey mi oldu? Oldu ya, çok şey oldu. Yangından kurtarılıp da hafızasına nakşedilmiş olan o cümleleri (oysa ki sırf onlar yansa da olurdu) su gibi okudu Eylül. Babam böyle yazmış, dedi ve yürüyüp geçti yanından. Sesini çıkarmadı annesi. Bunu beklemiyordu Eylül. Üzülme güzel kızım, baban böyledir gibisinden bir şeyler söyleyip avuturdu ya her zaman, bu kez neden öyle yapmadığını anlamadı.

Prosedürler (yemek yeme, bulaşıkları yıkama, çayın demlenmesi vs.) tamamlandıktan sonra esasa geçildi. Aslında, dedi annesi, babanın söylediklerinde yanlış bir şey yok. Sadece her zaman olduğu gibi ifrata vardırmış. (Ha iyi bari.) Dünyada acı çekmek de var, mutlu olmak da. O acı çekenler hiçbir an gülmemişler mi acaba, diyelim sürgüne gönderilenler... (Gülmüşlerdir herhalde.) Bu yönüyle abartılı söyledikleri. Ama öteki yönüyle de sevindirici. (Hadi ya, anlatın da Eylül de sevinsin.) Baban demek hâlâ vazgeçmemiş kaderini toplumun kaderiyle buluşturmaktan...

Yanıt vermedi. Kabul, biraz olsun su serpilmişti içine. Ama yine de bunu belli etmek istemedi. Üzülüyordu canım işte, üzülmeye de devam edecekti, elinden gelen bir şey yoktu. Peki, dedi annesi, yarın tiyatroya gidince açılırsın. Bunu o da biliyordu ama yine de, ben o kadar emin değilim, dedi.

* * *

Ertesi gün televizyonun karşısına geçmiş boş gözlerle haberlere bakıyordu. Daha doğrusu annesi bakıyordu, Eylül de ona eşlik ediyordu. Annesinin, pis herifler, şu rezilliğe bak, hain bunlar hain, gibi nidaları da bir fon müziğinden farksız. Ancak ilk güncel siyasi haberlerin sonu gelince müzik de diniyor. Eylül, spikerin dokunaklı bir sesle okuduğu o son haberi belki de bu sayede duyabiliyor. Değerli izleyicilerimiz şimdi toplumsal bir yaraya parmak basan son derece acı bir haberi getiriyoruz ekranlarınıza. İstanbul'un merkezi bir semtinin gecekondu mahallelerinden birinde yaşlı bir karıkoca evlerinde ölü bulundu. Yapılan incelemelerde ölüm nedeninin açlık olduğu tespit edildi.

Boş gözler doldu. Eylül, annesinden bir nida bekledi ama gelmedi. Ne de olsa bu ülkenin büyük siyasetçileri için küçük bir vaka, diye geçirdi içinden. Yok canım haksızlık falan etmiyordu. Annesinin haberi dinlemediğinden bile emindi. Hoş, dinlese de fark etmezdi ki, umursar mıydı acaba? Şöyle derdi mutlaka, Eylülcüğüm, tek tek insanların dramıyla uğraşacak vaktimiz yok. Hayat böyle; birileri açlıktan ölüyor maalesef. Bunun olmaması için büyük çaplı mücadele gerek! Pöh pöh pöh! Dayanamayacaktı daha fazla, yatıp uyusa iyi olurdu, hiç değilse kendi kendine o yaşlı adam ile kadının yasını tutabilirdi. Bu düşüncelerinden habersiz televizyona bakan annesine iyi geceler bile demeden kalktı. Şu anda onu anlayacak tek bir kişi vardı. En az onun kadar üzülecekti. Hatta Eylül'ün böyle hassas olmasından da ayrıca duygulanacaktı. Memnun olacak ve şöyle diyecekti, işte benim yetiştirdiğim vicdanlı evlat... Açlıktan ölen yaşlı karıkocanın hikâyesini kendi eklemeleriyle birlikte döktü kâğıda. Sonra da bu olayın onu nasıl duygulandırdığını, gözlerinin dolduğunu, o sırada yediği tatlıyı yarım bıraktığını, çünkü lokmaların boğazına dizildiğini, giderek boğulacakmış gibi olduğunu yazdı. Tam böyle olmamıştı ama

nasıl hissettiğini iyi anlatabilmeyi istiyordu. O yüzden biraz süslemişti cümlelerini, o doğru. Mektubu hemen ertesi gün postaya verecek ve babasından gelecek takdir ve gurur cümleleriyle dolu yanıtı bekleyecekti.

Çok beklerdi. Mektup gecikmeden gelmişti ama... Babası, her zamanki gibi genel konulardan söz ettikten sonra mesajını sona saklamıştı. Vurucu darbe de denilebilir buna. Tek bir cümle. Daha vurucusu olamaz. Gerçeği insanın suratına çarpmak için biçilmiş kaftan. Can yakmak için incelikle tasarlanmış, enine boyuna çalışılmış tek bir cümle. Şöyle bitiyor mektup: "Açlıktan ölen karıkocanın haberini duyduğun zaman lokmaların boğazına dizilmesine sevindim, ama yine de merak ettim, bu sıkıntı seni kaç dakika sardı?"

Bu işte bir terslik var. Ne yapsa yaranamıyor babasına. O değil miydi, mutluluk vurdumduymazlığa dönüşmemelidir, diyen. Şimdi vurdumduymaz olmadığının kanıtı şu olay karşısındaki tepkiye bak! Bu sıkıntı seni kaç dakika sardı? Kaç dakika sarmalı? Ne kadarını yeterli bulurdunuz acaba? Arkadaşları arasında bir dakika olsun bu sıkıntıyla yüz yüze gelmeyen kaç kişi olduğunu biri anlatmalı bu adama. Haber bile izlemiyordur onlar. Eylül öyle ya da böyle olan bitenle ilgili, yalan mı? O arkadaşlarının, hırpani ve pis kokan dilencilerin yanından geçerken tiksindiklerine kaç kez tanık oldu. Açıp telefonu, bağırmak istiyor, ben onlar gibi değilim, ben vicdanlıyım! Neye yarar ki. Açlıktan öldüler diye üzüldü, o da suç oldu. Bu sıkıntı seni kaç dakika sardı? Soruyu sorar sormaz kabaca bir hesap yaparken yakalıyor kendini. Bir kere haberi dinlediği o ilk gece, bunu düşünerek uykuya daldı. Tabii ya, tastamam böyle oldu. Rüyasında bile görmüş olabilir. Sabah peki? Sabah da düşünüyordu tabii canım. Hatta sınıfa girmeden önce

karşılaştığı arkadaşına söylemişti. Dün haberleri izledin mi, bir karıkoca açlıktan ölmüş... Hadi ya, yazık. Böyle demiş ve arkasını dönüp gitmişti kız. Hatta kim reddedebilir, kızın arkasından kınayan gözlerle baktığını Eylül'ün. Keşke babasına yazmak yerine annesiyle paylaşsaydı duygularını. Haberi dinledikten hemen sonra. Konuşsa belki ağlardı bile. O kadar duygulanmıştı. Gerçek bu. Annesi de tanık olurdu hem. Tanık olsun diye değil de, şimdi kime anlatacak? Mektuba yazsa, o geceyi, rüya gördüğünü, sabah arkadaşına anlattığını... Hiçbir inandırıcılığı olmaz. Annesi ne derdi acaba? Kesin aynı şekilde o da duygulanırdı. İşte görüyor musun, dünya böyle haksızlıklarla dolu, derdi. Bunlara karşı duyarlı olmak çok önemli. Sakın bu insanlara sırtını dönme falan derdi hiç değilse. Ama onu sahtekârlıkla suçlamazdı. Yapmazdı annesi öyle şey. En fazla, o da belki, evet evet en fazla derdi ki, bunlara karşı duyarlı olman güzel ama bununla kalmamalı, mücadele etmelisin. Böyle bile demezdi. Sen, demezdi yani. Sen böyle yapmalısın demezdi. İnsanlar diye genelleştirirdi. Derdi ki, insanlar duygusallığa kapılıyor, ağlıyor, üzülüyor ama sonra unutuyor. Bunu unutmamalı ve değiştirmek için bir şey yapmalı. Keşke söyleseydi. Annesiyle paylaşsaydı, şimdi bu halde olmazdı. Böyle dağılmış. Böyle salya sümük. Niye ağlıyor ki, ben senin düşündüğün gibi biri değilim der olur biter. Neyine itiraz edecek bunun? Hayır efendim sen illaki böyle birisin diyecek hali yok ya. Keşke annesiyle konuşsaydı yine de. Hiç muhatap olmasaydı böyle bir suçlamayla. Bir kere de aferin kızım, çok doğru düşünmüşsün dese ne olur ki? Bir daha hiç yazmayacak böyle şeyler. Yazarsa ne olsun! Belki de istediği bu. Madem öyle, bundan sonra Eylül de umursamaz davranacak hepten. Onun gönderdiği her bildiriye, bunlar beni ilgilendirmiyor diye yanıt verecek. Politikayla uzaktan yakından alakası yokmuş gibi. Geç bunları, diyecek. İnat değil mi.

O zaman görsün bakalım, vicdansız, bireyci, vurdumduymaz nasıl olunurmuş...

Öfkeyle kalkan zararla oturur ama, neyse ki Eylül kalkmayıp oturuyor oturduğu yerde. Öfkesini kendi kendine söylenerek dindirmeyi yıllar içinde öğrendi. Hatta bunun yarattığı bir çıkmaza girdiği de oluyor. Gerçekten kızması, tepki göstermesi gereken zamanlarda da susması bundan. Kendi kendine söylenip boşaltıyor içini. Sonra da ne enerjisi kalıyor tepki koymak için, ne de gereklilik duyuyor. Bu sefer de öyle oldu. Babasının o sorusuna yanıt vermedi bile. İçinden de şöyle bir gerekçe uydurdu, üstünlük bende kalsın... Üstünlüğün çok kısa bir süre için onda kalacağını nereden bilsin?

* * *

Tam da o günlerde, yeni okulunda edindiği yeni sıra arkadaşı bir anda okula gelmez oldu. Eylül merak içinde. Çünkü biliyor ki, Elif derslerine çok önem verir, durduk yerde devamsızlık yapmaz. Evlerine yakın bir apartmanda kapıcı olduklarından söz etmişti ama hangisi olduğunu sorsalar söyleyemez Eylül. Elif daha önce, onu dövdüklerinden, kardeşlerinin bütün sorumluluğunu sırtına yıktıklarından, ev işlerine yardım etmeyip ders çalışıyor diye şarladıklarından şikâyet de ettiği için iyice kaygılanıyor. Acaba, mahallede sorup soruştursa bir işe yarar mı?

Arkadaşının hayatına burnunu sokmak da istemiyor ama hiç kimse için bu kadar endişe etmemişti. Bunun yersiz olduğunu yineleyerek kandırabilir kendini. Ama yapmıyor. İçinden bir ses, Elif'e yardımcı olmazsa ileride çok üzüleceğini söylüyor. Günlerce ondan başka bir şey düşünemiyor. Ama konuyu bu kez annesine açacak. Zaten babama danışayım dese de, bir ay sonra gelecek yanıta göre hareket etmek pek akıl kârı olmaz.

Sonunda, lafları zihninde evirip çeviriyor ve onunla konuşmak istediği önemli bir konu olduğunu yumurtlayıveriyor.

"Hayırdır, ne oldu?"

"Sana Elif'ten söz etmiştim," diyor, oysa öyle denemez. "Hani canım, babası kapıcı olan kız."

"Evet hatırladım galiba, ne olmuş ona?"

"Günlerdir gelmiyor okula, can güvenliğinden korkuyorum."

Televizyon repliğini hatırlatan bu cümlenin annesini güldürmesinden korkarak bakıyor yüzüne. Ama onun da en az Eylül kadar endişelendiğini görünce bir oh çekiyor, tabii içinden.

"Neden böyle düşünüyorsun kızım, meraklandırdın beni."

"Babası dövüyor çünkü, kaç kez gözü mor geldi okula!"

Ağladı ağlayacak. Bu durumun onu bu denli etkilediğini kendisi bile bilmiyordu. Hızını alamayıp, bir şey yapmalıyız, diyor.

"Dur hele Eylül, ne yapacağız? Evlerine baskın mı!"

Evlerini bilse onu da yapar ama bilmiyor ki...

"Okuldan adresini alalım. Sonra da, hasta olduğunu düşünüp ziyarete gelmiş numarası yapabiliriz," diyor.

Annesi düşünceli. Her zamanki gibi kılı kırk yarıyor. İyice hesaplıyordur şimdi o, bu davranışın sonuçları ne olabilir acaba? Elif'in babası her şeyi anlayıp onlara da saldırabilir. Bir ihtimal. Belki siz kim oluyorsunuz da benim kızımı, diyerekten üzerlerine yürür, polis çağırır, rezalet çıkarır vs. vs. vs.

"Hadi ama anne," diyor Eylül, "ne olabilir ki, belki de ona hayatı boyunca unutamayacağı bir iyilik yapmış olacağız..."

Unutup unutmaması önemli değil canım, laf olsun diye söyledi. Gerçekten merak ediyor arkadaşını. Babasının aç karıkoca konusunda yazdıkları düşüyor aklına, artık nereden düşüyorsa. Konunun bununla bir ilgisi olamaz. İnsan beyni işte, nereden ne çıkacağı belli olmaz. Dikkat! Garip bir düşünce çıkabilir!

"Peki," diyor annesi, "nasıl bir faydası olacak bunun ona?"

İyilik yapayım derken bunun o insana ne fayda getireceği üzerine şu kadarcık bile düşünmemiş olması şaşırtıcı. Annesinin sorusuyla fark ediyor bunu. Onun şu her şeyi enine boyuna düşünme huyunu bir türlü örnek alamadı kendine. Ama Eylül'ün de hızlı düşünmek gibi bir yeteneği olduğu su götürmez bir gerçek.

"Yalnızlığından kurtulur, ona güç vermiş oluruz..." diyor.

Gerçekten etkileyici.

Rutubet kokan, sakinlerin çöplerini atıverdiği bir boşluktan kapıcı dairesine girerken o sıkıntının birkaç dakikayla kalmayacağını seziyor. Yabancı bir sahne değil ama yine de çok farklı görünüyor gözüne. Sanki ilk kez böyle bir yerle karşılaşıyor. Hatta evin girişine asılı kırık aynada yansıyan yüzünde turistlere özgü o aptal bakışı görünce enikonu rahatsız oluyor. Ayakkabılarını arkada bırakıp konuk odası dedikleri, o an için öyle olan ama geceleyin yatak odasına, gündüzleyin oturma, akşam yemeklerinde yemek odasına dönüşen kare biçimindeki mekâna buyur ediliyorlar. Önce pişmanlık duyuyor Eylül. Elif'in annesinin karşılarında el pençe divan duruşu, ayrımın keskinliğini duyuruyor. Acıyor kadına. Ama hemen sonra bundan da pişman oluyor. Kendine kızıyor. Durduk yere bir eziklik yaşattık diyor. Ne gerek vardı, şüphelerinin aslı astarı yok belki de. O böyle gözlerini kadına çeviremeden dururken annesi açıyor lafı.

"Buyrun bunu Elif'e getirdik, duyduk ki hastaymış, kızımıza bir geçmiş olsun..."

"Sağ ol abla, eksik olma," diyor kadın.

Annesi alışkın. Gecekondu çalışmalarından olsa gerek.

"Rica ederim," diyor, "Siz eksik olmayın..."

Çaylar geliyor, Elif gelmiyor. Eylül sıkıntıyla bakıyor etrafına, bir yandan da insanların hayatlarını dikizliyormuş gibi hissediyor kendini. Aslında Elif'e ne olduğuna ilişkin bir iz arıyor yalnızca. Yoksa o artık bu evde yaşamıyor mu?

Çay kaşığının hareketlerinde annesinin gerginliğini duyuyor Eylül. Demek o da meraklandı.

Nihayet, "Elif yok mu?" sorusu çıkıyor ağzından.

Eylül bu kez öteki annenin ağzına çeviriyor bakışlarını. Gözlerine olmasa da ağzına bakabiliyor.

"Yoktur ablam," diyor kadın.

Nasıl yok, nereye götürdünüz onu, ne yaptınız ona, diye bağırmak istiyor Eylül. Filmlerdeki sahnelerin birbirinden etkili çekimlerini yaşıyor zihninde. Ama hiçbir şey gerçek hayatta öyle olmuyor. Kadının ağzından alacağını almış, önüne bakıyor. Nerede kimbilir...

"Öyle mi," diyor annesi. "Hay allah, keşke onu da görebilseydik, ne zaman gelir?"

Öteki anne rahatsız olmuş gibi kıpırdanıyor olduğu yerde. Eteğinden tutunmuş ve misafirlere deminden beri cee yapan kız çocuğu, dikkate alınmamanın verdiği hırçınlıkla bağırıyor. Ablam köye gitti! Bunu der demez de bir tokat nakşediliyor yüzüne.

"Aman! Napıyorsunuz!" diye fırlıyor Eylül'ün annesi.

Eylül artık dayanamıyor. Gözyaşlarının dışarıdan görünmesine aldırmadan kaldırıyor yüzünü. "Neden gitti köye?" Yanıtını küçük kızdan alabilirmiş gibi ona bakıyor.

Elif'in annesi ayağa kalkmış bile. "Ben bilmem, beyim bilir," diyor.

Gelmeyecek mi peki?

O an sorduğunu düşünse de bunu Eylül, herhangi bir yanıt alamamasından belli. Sormadı ve artık gitmeleri gerekiyor...

Gelmeyecek.

Sonraki günlerde okulda dolaşan fısıltılar bunu doğruluyor. Elif okulu bırakmış. Köye göndermiş babası. Bir akrabasıyla evlendirilecekmiş. Öğretmenler cık cık cık sesleri arasında Elif'in hikâyesini sakız gibi çiğniyorlar. Türkçe öğretmeni bu konuda bir konuşma bile yaptı. Arkadaşınız, dedi, cehaletin kurbanı oldu, bunu hiç unutmayın. O zaman Eylül, "Beyim bilir," diyen kadının yüzünü gördü, kara tahtanın önünde dikilmiş öğretmene bakıyor, ama bu kez hiç de ezik değil. Aksine, sitemkâr. Eylül, gözünü oradan ayırmadan parmak kaldırıyor. Söyle Eylül, diyor konuyu kapatmaya hazırlanan Türkçeci.

"Cehalet dediniz de hocam..." Herkes ona bakıyor. "Onları cahil bırakan kim?"

Öteki okulda olsa çıkıp böyle bir soru soramazdı. O an bunu düşünüyor nedense. Öğretmene itiraz etmenin gururuyla, sorusunun yeterli mesaj içerdiğine inanarak oturuyor.

"Arkadaşınız çok doğru bir soru sordu çocuklar," diyor öğretmen şaşırtıcı şekilde, "Her şeyin başı eğitim..."

Hayır hayır bunu söylemek istemedi Eylül. Tamam eğitim şart ama öğretmenim, diyerek fırlamak istiyor yerinden. Bir şey onu çakılı tutuyor sanki. Zaten o kalkıp da açıklamaya girişene kadar... Öğretmen başka konuya geçmiş bile. Yeni sıra arkadaşı gülümseyerek bakıyor Eylül'e. Elif'in üzüntüsünü paylaşmak istediğinden değil. Deminki çıkışını takdir ettiğini de sanmıyor. İyi de ne diye böyle bakıyor dik dik.

"Sence kim?"

Küçük bir kâğıda böyle yazıp uzatıyor kız. İşte bunu beklemezdi. İlk isyan kıvılcımı alev almasa da küçük bir harlanmaya yol açtı demek.

"Devlet" yazıyor kâğıda, sonra siliyor. Bunu söylemek suç sayılabilir mi? Yok canım, niye sayılsın. Kız, adı Burcu, merakla bekliyor, bir an önce vermeli cevabı. Yoksa deminki davranışı güme gider. Tekrar yazıyor, "Devlet." Uzatıyor kâğıdı, bir yandan da öğretmeni kolluyor, yakalanmasa bari.

Korktu mu ne, hiçbir şey yazmıyor Burcu. İçi içini yiyor Eylül'ün. Keşke yazmasaydı hiç. Bir şey söyleyip düzeltse mi? Örneğin, devlet derken neyi kastettiğini açıklasa. Neyi kastetti ki, bildiğimiz devlet işte. Daha ne olsun. Tedirginlikle bakıyor kıza, hiç oralı değil. Öğretmende gözü. Çalışkan kız tabii, devletle mevletle ne işi olur. İyi bir ailesi vardır. Sağa sola bulaşmaz. İçinden, çattık, demiştir kesin. Komünist mi ne? Şimdi zil çalınca sorarsa ne diyecek Eylül? Öyle demek istemedim derse iyice rezil olur. Arkasında durmalı en iyisi. Ama ne diyecek? O da tam bilmiyor ki ne kastettiğini.

Zil çalıyor gerçekten. Ve gerçekten Burcu bir şey söyleyecekmiş gibi oturuyor, kalkmıyor yerinden. Sanki herkesin çıkıp gitmesini bekliyor. Bir duyan olmasın.

Sınıfta kimse kalmadığında Eylül kendine şaşırıyor. O neyi bekledi?

"Devlet ne yapabilir ki Elif için?"

Demek bir rahatsızlık duymadı. Merak da ediyor üstelik.

"Elif için değil tabii. Yani Elif bir örnek sadece. Bence devlet, bu insanların çocuklarını neden okutmadığını bulup, sorunu kaynağından çözmeli ama yapmıyor."

"Neden yapmıyor peki?"

"Yapmak istemiyor. Elif gibiler okusa ne olur ki? Hatta okumasalar daha iyi. Yoksul insanlar okuyup bilinçlenirlerse isyan ederler de ondan!"

Bir çırpıda söylüyor bunları. Bugün ağzından çıkanlara hep şaşırıyor nedense. Burcu, aklına yatmış olmalı ki, onaylıyor. Bu kızla iyi anlaşacaklar.

Eve dönüş yolunda kurduğu o cümleyi yineliyor içinden. Yenilerini ekleyemeden, sadece o cümleyi. Sanki doğruluğundan emin olmak için. Ya da belki, pekiştirme niyetiyle. Sonra Elif'i, ne yaptığını düşünüyor. Acaba evlendi mi? Acaba nasıl biriyle? Acaba yanında hiç kitap var mıdır? Okumasına izin verirler mi?

Elif için bir şey yapmayı ne çok istiyor. Bir kitap gönderebilse ona mutlu olur. Ya da sadece bir mektup. Ama en çok kitaba sevinir. Roman okumaktan çok hoşlandığını söylemişti bir kere. Kardeşlerini özlüyor mudur? Okulunu, arkadaşlarını, Eylül'ü özlüyor mudur?

Bunları düşüne düşüne eve vardı. O malum merdivenlerin tepesinde dururken posta kutusunda bir beyazlık gördü. Yine bir bildiri olmalıydı, çünkü yakın zamanda mektup yazmamıştı ona. Babası da artık Eylül'den mektup gelmedikçe kılını kıpırdatmıyordu. Sıraya bağlanmıştı o iş. Eylül yazıyor, babası cevap veriyor. Eylül yazıyor, babası cevap veriyor. Mutlaka yeni bir bildiri diye düşünerek indi merdivenleri.

Acele etmeden açtı posta kutusunu. Babasına ait olamayacak kadar kargacık burgacık bir yazıyla karşılaştı zarfın üstünde. Sol üst köşede ise gönderen namına bir şey yoktu. O yüzden zarfı açar açmaz, daha mektubu okumadan sonuna baktı. Mektubu yazanın kısacık ismi, uyduruk bir imzanın yanı sıra duruyordu: Elif.

* * *

Sevgili arkadaşım Eylül, diye başlamış mektuba. Demek, arkadaşım diyecek kadar yakın hissetmiş onu. Ama zaten şu

mektup da bunun işareti değil mi? Hepi topu tek yaprak, arkalı önlü doldurulmuş bir dosya kâğıdından ibaret mektup. İlkokul öğretmeninin iğnelemek için söylediği gibi yazılar Ağrı Dağı'na doğru çıkıyor her satırda. Zaten mektup da Ağrı'nın eteklerinde bir köyden yazılmış.

"Sana bu mektubu yazıp yazmamayı çok düşündüm," demiş, "çünkü bu çok tehlikeli olabilir. Hem senin için hem de benim için. Burada hiçbir şey yapmama izin vermiyorlar. Bakalım bu mektubu gönderebilecek miyim, ama söz veriyorum sana, ne yapıp edip başaracağım. Eğer ki bu satırları okuyabiliyorsan, demek ki başarmışım, benimle gurur duyabilirsin."

Yüreğindeki ezilmeyi tarif edemez Eylül. Oysa arkadaşı da söylüyor, gurur duyması, sevinmesi gerek şimdi. Mektubu ona ulaştırmayı başarmış. Bir mücadele mevzisi geride kalmış.

"Beni buraya getirmelerinden önce sana ulaşmayı çok istedim. O kadar çok ihtiyacım vardı ki buna. Seninle konuşmaya, dertleşmeye. Tamam, belki sınıfta ve okulda bir aradayken o kadar çok konuşma şansı bulamadık birbirimizle. Yakın arkadaş bile sayılmayız. Ama ben seni kendime hep yakın hissettim. Seninle paylaşabileceğimi, dertleşebileceğimi düşündüm. Öyle bir sıcaklık duydum sana karşı. Bu mektubu bir başkasına değil de sana yazmamın tek nedeni bu. Başını ağrıtıyorsam, lütfen beni bağışla."

Burnunun direği sızlıyor. Ağlamadan önce hep böyle olur. Ama buna hakkı yok. Bak, onun satırları nasıl serinkanlı. Ağlamamıştır bunları yazarken.

"Tahmin edebileceğin şeyler aslında söyleyeceklerim. Ama işte ne yaparsın, birine anlatmam, konuşmam, içimi dökmem gerek. Buraya getirilmeden önce bir sürü olay oldu. Hangi birinden başlayayım. Çok fena dayak yedim Eylül. Önce babamdan. Sonra da dayımdan. İkisi de beni öldüresiye dövdüler. Kulağımdan kan

geldi. O zaman çok korktum. Galiba onlar da korktu. Babam beni annemin önüne attı. Al yıka, temizle şunu, dedi. Öyle aşağılandım ki Eylül. Ben pis miyim? Neden beni annem temizliyor. Bir böcekmişim gibi davrandı bana. Neymiş okula giderken giydiğim etek dizimin üstündeymiş. Neymiş oğlanlarla fingirdiyormuşum. Sen söyle Eylül, beni hiç böyle bir şey yaparken gördün mü?"

İlk kez gülümsüyor. Bunun onun için bir önemi olmadığını bilse, sormazdı Elif.

"Neyse. Mahallede dedikodu çıkmış. Birinin beni eve getirip götürdüğünü uydurmuş kocakarılar. Ne olur kusura bakma Eylül, ağzımı bozuyorum, ama elimde değil ki. Ve annem ne yaptı biliyor musun? Beni döve döve yıkadı. Kollarımı mosmor edene kadar cimdikledi. Su akıttığı hortumla vurdu bana. Hem yıkadı hem dövdü. Çok ağladım. Ama şimdi hiç gözyaşı kalmadı bende. O kadar ağladım. Başını ağrıtıyorum, biliyorum. Çok özür dilerim senden. Bu mektup yakalanırsa mahvolurum. Sakın bunu alınca saklama sen de. Ne olur ne olmaz. Sadece sana sesimi duyurmak istedim. Biri beni duysun istedim. Ne kadar dayak yemiş olursam olayım, ertesi gün okula gelmek istedim. Bu halde gidemezsin, dediler. Beni düşündüklerinden değil tabii. Korktular. Bir gün, iki gün, üç gün... Yaralarım iyileşti. Şaşırdım. Bir daha dövmediler. İyi bile davrandılar. Pişman olduklarını sandım. Sevindim. İnan bana sevindim. Ama sonra, bir akşam dayım geldi. Neden geldiğini soramazdım tabii. En çok ona kızıyordum. Bir de anneme. Babama da tabii. Ama en çok ona. Sonra, gel kız, dedi babam. Üçü oturmuş beni böyle süzüyorlardı. Babam dedi ki, hazırlan yarın köye gidiyosun. O an anladım aslında. Ama umut işte. Okulum var dedim. Gidemem dedim. Bana bak, diye fırladı ayağa. Annem tuttu. Çünkü vurmasını istemedi. Dur bey, dedi, adama göstericez. İşte o zaman anladım. Sonrası belli şeyler.

Beni buraya getirdiler. Uzaktan bir akrabamızmış kocam. Yani kocam olacak adam."

Kocam... Böyle demiş. Benimsediğinden değil. Başka ne desin ki?

"Her şeyden bıktım Eylül. Ölmek istiyorum. Bu hayatı istemiyorum ben. Böyle yaşamak yaşamak değil ki. Ben okuduğum o romanları istiyorum. Oradaki en acılı hayat bile bundan iyidir. Ben oradaki aşkları, oradaki arkadaşlıkları istiyorum. Ben senin hayatını istiyorum. Senin anneni, senin dayını istiyorum!"

Böyle bitiyor mektup. Bir de küçük not eklemiş. Yazımın kötülüğü için kusura bakma.

Bütün mektuptan Eylül'e kalan o son cümle. Senin anneni, senin dayını istiyorum. Elif'e kendi hayatını verebilmeyi istiyor o da. İmkânsız mı? Bir yolunu bilse hemen yapar, hiç düşünmeden.

Adres vermemiş. Ona yazması mümkün değil. Zaten çok büyük bir risk olur bu. Başkalarının eline geçmesi işten bile değil. Ona yardımcı olamayacağını biliyor. Elif için hiçbir şey yapamaz Eylül. Hiçbir şey. Atına binip onu Ağrı Dağı'nın eteklerindeki o evden kurtaramaz. Dağlara kaçıramaz. Buralara getiremez. Ona yeni bir hayat veremez. Eylül'ün eti ne budu ne. Burcu'ya söyledikleri de anlamsız geliyor şimdi. Devlet cahil bırakmışmış. Gel de bunu Elif'e anlat! Yavrucum senin yaşadıklarından annen, baban, dayın değil, devlet sorumlu. Nasıl anlatılır ki bu? Böyle söylenince komik kaçıyor. İnandırıcı değil. Eylül'ün hayatını istiyor Elif. Bu hayat ona nasıl verilir? Kendi hayatını düşünüyor. Annesini, babasını, dayısını... Doğduğu çevreyi. Hani şu, babasının gör bil tanı dediği. Kitapların içinde büyüdüğü. Kültürün, sanatın içine doğduğu. Erken yaşta evlendirilen kızlara rastlanmayan bir hayat onunki. Neye borçlular bunu? Karışık meseleler. Bir yere oturtamıyor. Şans eseri mi? Yani Elif'in bu annenin, bu

babanın çocuğu olması şansa mı bağlı? O zaman şanssızlık işte, deyip geçeceğiz mecburen! Elif için hiçbir şey yapamayacağını kabullendi de, bu zor. Şans değişmez. Kişi şansına hükmedemez. Başkaları da, o da. Şans değil bu. Eylül'ün annesi babasının böyle olması şans değil. Elif'in ailesinin öyle olması da şanssızlık değil. Mantıksız bu. Aklı almıyor, alamaz.

Elif, şimdi Ağrı Dağı'nın eteğinde evlendi. Yakında çocukları da olur. Onların şansı döner mi? Dönemez. Nasıl dönsün. Böyle dönemez. Elif'e bırakarak dönemez. Allah'a havale ederek de olmaz. Birileri bir şey yapmalı. O birileri Eylül değil ama en azından büyükler yapmalı. Eylül de büyüyünce yapar, neden olmasın. Ama bir şey yapılmalı. O kesin. Kendi haline bırakılamaz. Olmaz öyle şey. Olmamalı. Elif karşısında olsa, yüzüne böyle mi diyecekti, Elifcim yaşadığın şanssızlık gerçekten ama ne yapalım ki sen öyle bir aileye doğmuşsun. Diyemez, denemez. Değiştirilmeli bu. Eğitim şartla falan da olmaz işte. Yarın okula gidince söyleyecek bunu öğretmenine. Dün dediğim şeyi yanlış anladınız diyecek, ben eğitime vurgu yapmak için söylemedim onu. Eğitim önemsiz değil tabii ama topu ona atamayız. Aynen edecek bu lafları. Hem eğitimi verdiren kim? Bu devlet değil mi? Devletin elinde her şey. Her şey baştakilerin elinde. İsteseler kökünü kuruturlar bu sorunların. İsteseler. Bu adamlar istemez ama, bilmiyor sanki. Evet, bu adamlara bırakılamaz Elif. Onların niyetine. Bu adamlar yapmayacaksa kim yapacak peki? Evet soru bu. Eylül'ün hayatını Elif'e kim verecek? Soru bu. Asıl soru bu.

Soruyu önce annesine yöneltti.

"Bu bir iktidar sorunu," dedi annesi "Devletin gücünü hangi sınıf elinde tutarsa o sınıfın çıkarına hizmet eder elbette. O yüz-

den o gücü ele geçirmek gerekiyor ki, Elif gibi insanların kaderi değiştirilebilsin."

Akla yakın geldi bu seçenek, ama bir hayli de umutsuz. Onun gibi düşünenler iktidar olana kadar, ölme eşeğim ölme.

"Öyle tabii," diyor annesi, "Bu uzun vadeli bir mücadele, ha deyince olmaz. Ama eninde sonunda olacak, insanlığın gelişim yasaları bunu söylüyor bize."

İnsanlığın gelişim yasaları ne ola ki, diye sormuyor Eylül. Şimdi onu daha çok ilgilendiren ilk soru: Eylül'ün hayatını Elif'e kim verecek?

"Peki sen, sizin partinin bu sorunu çözebileceğine gerçekten inanıyor musun?"

"İnanıyorum tabii. Bu tür sorunları çözmeyecek olsa ben de orada durmam, niye durayım..."

Takdir ediyor annesini, gerçekten. Yani... Bugüne kadar, kendi çaplarında uğraşıyorlar diye düşünmüştü. Ama bir anda dayısını, annesini ve öteki arkadaşlarını daha yüksek bir noktaya yerleştiriyor kafasında. Eylül'ün hayatını Elif'e verecek olan, hiç değilse bunu isteyen insanlar onlar.

Bu soruyu babasına yazıp yazmamak konusunda tereddütlü yalnız. Alabileceği yanıtlar korkutuyor onu. Sütten ağzı yanan... Ama Elif için yapacak bunu. Bir kez daha deneyecek şansını. Onu etkileyeceğini ve dolayısıyla yanıtının biraz daha insaflı olacağını düşünerek mektuptan pasajlar da aktarıyor. Duygu sömürüsü sayılabilir mi? Yok canım.

Yönlendirme yapmış olmamak için annesinin verdiği yanıtlardan söz etmiyor. Sadece soruyor: Eylül'ün hayatını Elif'e kim verecek? Soruyor ve başlıyor beklemeye.

Bu tip konularda yazmaya başladığından beri hiçbir yanıt gecikmiyor neyse ki. Şu durumda bir de bunu çekemezdi doğru-

su. Babası mektubu alır almaz, hemen o gün yazıyor olmalı yanıtını. Çünkü asla bir ayı aşmıyor cevabın gelmesi. Eylül, bu bir ay içinde, Elif'i unutmadı tabii. Ama artık iş Elif'ten çıktı. Giderek bir simgeye dönüştü arkadaşı. O yüzden mektubu ilk okuduğu anda olduğu kadar yoğun bir acı duymuyor. Sorusuna yanıt almak her şeyden önemli şimdi. Hele babasının ne diyeceğini deli gibi merak ediyor.

Merakını giderecegi o an geldiğinde ise deliliği bir anda süklüm püklüm bir uyuşukluğa dönüşüyor. Günlerce temizlik yapmış biri gibi, elini kaldıracak güç bulamıyor kendinde. Biri açıp okusa şu mektubu onun yerine, ne iyi olur. Bu kez beklediğinin aksine havadan sudan mevzulara girmemiş babası. Doğrudan sorunun kendisiyle başlıyor mektup.

"Eylül'ün hayatını Elif'e kim verecek? Bir kere soru yanlış. Bir: Eylül'ün hayatı ideal bir hayat mıdır ki? İki: Kimse kimseye bir hayat veremez, herkes kendi hayatını kendi yaratır."

Kendi yaratır... Elif kendi hayatını nasıl yaratacak? Böyle mi sormalıydı yani?

"Elbette Elif'in yaşadıklarından kendisinin sorumlu olduğunu düşünmüyorum, ancak onları değiştirecek cesarete ve kararlılığa sahip olsaydı mutlaka bir yolunu bulur kendini oradan kurtarırdı. Şimdi senin sevgili sosyalist abilerin ablaların dışarıdan bilinç taşımak gibi laflar edeceklerdir. Bilinç (bu lafı da sevmiyorum ya neyse) kimseye öyle dışarıdan taşınamaz. Aslında önemli olan bilinç de değildir. Yürektir, vicdandır. Bunlar da ilaç değildir, şırıngayla aktarılamaz. O yüzden ben insanların içsel devrimlerine inanıyorum. Bunun da ancak kendiliğinden gerçekleşebileceğini düşünüyorum. Elif de eğer damarlarında isyan duygusunu taşıyorsa, bu bir gün bir şekilde ortaya çıkacaktır... Ben öyle modernist projelere de hiç mi hiç olumlu bakmıyorum."

Konuyu burada kapatmış. Elif bahsi böyle, demiş. Şimdi bir bahis olarak kapanan yüzüne bakıyor Elif'in. Her bahis kendi bacağından asılır. Mektupta yazılanlar hakkında hiçbir şey söylemek gelmiyor içinden. Ne diyecek ki, Elif için o mektubu yazmış olmanın bile ne kadar büyük bir cesaret olduğunu mu? Yürek ya da vicdan denen şeyin damarlarda akan kanla bir ilgisi olmadığını mı? Elif'in kendiliğinden köye gitmediğini, o yüzden oradan kendiliğinden kurtulamayacağını mı?

Aslında iyi yönünden bakmalı. Eylül, düşüncelerini hiç böyle berrak bulmamıştı. O güne dek hep karışıktı kafası. Bu yüzden de olabildiğince kaçınmıştı düşünmekten. Sanki Elif ona sihirli bir değnekle dokundu. Babasının söyledikleri ile annesininkileri çarpıştırmaya falan da çalışmıyor artık. Kendi düşünceleri var. Evet evet, daha annesiyle konuşmadan önce, sınıfta, öğretmen öyle tuhaf tuhaf konuştuğunda, söz almak için kaldırdığı parmağının ucuna yerleşmişti bütün düşünceler. Elif'e yeni bir hayat vermek için bir güç olmak gerektiğini söylemek istemişti aslında. Anlayana. Öğretmen anlamadı. Ama Burcu anladı işte. Annesi gibi iktidar meselesi falan dememişti ama güç demişti. Bunun için de mücadele etmek gerekirdi tabii ya. Başka ne olsun? Madem bu herifler değiştirmiyordu düzeni, onların elinden almak icap ederdi bütün güçleri. Eylül buldu bunu. Kim ne derse desin. Elif'e ve başkalarına yeni bir hayat vermek gerek. Ne kadar yapabilirse o kadar zorlayacak kendini. Burcu'yla konuşmak bile bir şey. Öyle durup seyretmeyecek işte. İnsanlar, kendiliğinden değişsin diye beklemeyecek. Hem, şu Elif'i kurtarmaya yanaşmayan herifler, onlar bırakıyor mu insanları kendi haline?

Babasına da yazacak bunları. Onun düşünceleri varsa, Eylül'ün de var. Bugüne kadar sustuğuna saysın. Neden korkuyor ki? Elif o mektubu yazmaya korkmadıysa, Eylül de korkmayacak. Korkusuz

ve yüksek sesli bir mektup olacak bu. Hemen değil. Biraz daha düşünüp öyle. Babası gibi yapmayacak. Acelesi yok. Düşüncelerini olgunlaştıracak önce. Belki annesiyle de konuşur. Aslında hiç ihtiyacı yok. Onun desteğini almak için değil. Fikir verir. Onun söylediklerini de olduğu gibi alıp koymayacak ki mektubuna. Bak hâlâ etkileniyor babasından. Ne önemi var bunun? Annesinin fikirleri tu kaka mı? Doğruysa onlardan da yararlanır, gocunacak bir şey yok. Gerekirse dayısına da gider. Ona biraz kitap verir. Anlatırsa düşündüklerini, ihtiyacı olan kitabı hemen tespit eder o. Babasının önerdiklerini de okur tabii, ne olmuş? Artık merak ediyor. Hep etti aslında. Çekindi yalnız. Öğreneceklerinin kafasını daha da karıştırmasından çekindi. Ama yok artık kimseden bir çekinmesi. Dayısının hoşuna gider diye de yapmıyor bunu. Babası böyle düşünebilir ama o da mühim değil. Ne derse desin. Okuyacak ve değerlendirecek. Beynini böyle bir kavanoz gibi açacak. Bugüne kadar inatla kapalı tuttu kapağını. Babasının bildirilerinden, annesinin dergi yazılarından, dayısının Parti konuşmalarından. Babasının bildirilerini okuyacak. Annesinin yazılarını da. Dayısının konuşmalarına gidecek. Öğrenecek. Sonra da tartışacak. Hem annesiyle, hem babasıyla, gerekirse dayısıyla da. Ondan bile yok korkusu. Belki bu haliyle mezarlıkta ıslık çalarak giden birine benziyor. Vallahi korkmuyorum, billahi korkmuyorum, diyen birine ne kadar inanılabilir. Yolun başında daha. Azıcık korkuyor olabilir. Ama yenecek onu da. Korkmadığını kendi kendine söyleye söyleye yenecek. Annesi hep derdi, telkin en iyi yöntemdir. Ama biliyor, istediği bir şey varsa, o da kendini akıntıya bırakmamak artık.

Ne düşündüyse yazdı. Yazdıkları hiçbir sansür kurulundan geçirilmedi. Aslında bir daha okumadı bile. Ne olur ne olmaz. Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın deyip yaladı zarfı. Postaya

verene kadar içi içini yedi. Zarfı açıp bir kez daha okumak ile okumamak arasında gitti geldi. Açarsa vazgeçebilirdi. Açmadı. Fazla da vakit kaybetmeden postaya verse iyi olacaktı. Postane yolunda kırk fikir değiştirdi. Tabii eninde sonunda yollayacaktı ama acaba biraz daha mı düşünseydi? Acaba doğru kelimeleri seçmiş miydi? Acaba bir yanlış anlamaya mahal bırakmış mıydı? Acaba acaba acaba... Fakat bu kırk değişik fikir arasında ordan oraya zıplarken, bir de baktı ki postane kapısına gelmiş. Buradan geri dönmek artık basbayağı ödleklik olurdu. Hem ne vardı canım yazdıklarında. Elif'in kendi kendine dönüşmesini beklemenin onu kaderine terk etmek olacağından söz etmişti alt tarafı. Bunun için köklü dönüşümlere ihtiyaç olduğunu yazmıştı. Bulduğu bu tanımlamayı da pek sevmişti. Yeri geldikçe kullanacaktı. Bir de Elif'le ilgili yaşanan bu olayın kendisinde ciddi bir bilinç sıçraması yarattığından bahsetmişti. Evet, yaşadığı şey tam da buydu. Bir sıçrama. Olsa olsa bilinç sıçraması. Yeni keşifler yapmaya gerek yoktu. Bu terimi sevdi, yeri geldiği için de kullandı. Atıp kurtulmalıydı mektubu artık. Girdi içeri. Memurun önündeki o fare deliğinden uzatıverdi mektubu. Zarf, kalın bulunmuş olmalı ki tartıldı. Tartılan zarfların üzerine sadece pul yapıştırılıp, makineden geçirilmeden sepete atılıyordu. Makineden geçse daha garantili bir yolculuk olurdu kuşkusuz... Ulaşmazsa da her işte bir hayır var, der olur biterdi.

Babasından gelen yanıtın ilk cümlesi her işte bir hayır olmadığını gösterdi Eylül'e. "Son mektubunu aldıktan ve yazdıkların üzerine derin derin düşündükten sonra," diyordu, "kaçamayacağım bir hesaplaşmanın kapıya dayandığını anladım."

Hesaplaşma yumurta gibi bir şey olmalıydı. Keşke 17 yıl önce dayansaydı da, bütün bunlara hiç gerek kalmasaydı. Çünkü talih-

siz bir doğumdu, demişti babası. Talihsiz bir dönemde, talihsiz bir doğum. Sırf doğurduklarına pişman değildi üstelik. Onu da doğduğuna pişman etmek istiyor. "Ne yazık ki," demesi ondan. Neredeyse her cümlede. Ne yazık ki'ler ve keşke'ler. Öğretmen ceza vermiş sanki. Defter kâğıdına arkalı önlü dolduracak şekilde yaz oğlum. Ne yazık ki. Keşke. Keşke. Ne yazık ki. Ceza alacak ki pişman olsun. Eylül'ü, falanist, filanist anlayışlara uygun olarak şekillendirdiklerine. Ona özgürlüğü ve sevgiyi gümüş tepsi içinde sunduklarına. (Hani, nerede o tepsi?) Bir bir yazmış her şeyi. Defter kâğıtları bitmeden de pişman olmuş zaten. Yetmemiş, Eylül'ü de edecek ya pişman, devam etmiş: "İstediğin kadar üzül, bunları sana söylemek zorundayım artık. Bu baba-kız ilişkilerini de gereksiz buluyorum ben. Böyle geleneksel bir ilişkinin ikimize de saçma sapan yükümlülükler getirdiğini düşünüyorum." İşin teorisi de yapıldı, daha ne olsun. Bunun üstüne bir reddiye iyi gider: "Sen annenin kızısın, benim değil. Marx'ın nadiren söylediği doğru şeylerden biri, insanın bilincini çevresinin belirlediğidir." Teori derinleşti. Referans da tamam. Kim reddedebilir? Yalnız Eylül kaçırmadı şu çevre kelimesini. Nereye gitse peşinden gelen bir çevredir gidiyor. Ve sonuç: (eh her tezin bir sonucu vardır) "Son tahlilde, herkes kendi kaderini kendisi belirler. Sen de bir seçim yaptın ve bunun bedelini ödemeyi de göze almış olmalısın."

"Öte yandan, özeleştiri de yapmam gerekir. Bir dönem kendimi ait hissettiğim o çevreden aldığım özellikler sonucu seni ben yarattım." "Evet, Frankenstein'ın yaratıcısı benim!"

Böyle bitmiş olamaz. Hiçbir mektup bu şekilde bitemez. Bir veda cümlesi gerek hiç değilse. Kâğıdın en dibine kadar tarıyor gözleri. Yeri kalmamış dese olmuyor, kalemi tükenmiş dese yine olmuyor. Daktilo bu. Her şey yerli yerinde. Bir şey hariç. Her

zamanki yerinde bir "öpüyorum" yok. Bir hoşça kal? O da yok. Görüşmek üzere? I-ıh! Yolun açık olsun? O bile... Düşünüyor da, hiçbir şey yerli yerinde değil. Son cümle, okkalı bir tokat gibi duruyor ama: "Fırankeştayn'ın yaratıcısı benim." Bir mektubun böyle bitmemesi gerektiğini biri anlatmalı ona. Şöyle sıkı bir ders vermeli. Telefon mu etse? Adabımuaşeret kurallarından haberiniz yok galiba bayım! Mektup dediğin, sevgili bilmemkim diye başlar... Kâğıdın baş kısmına kayıyor gözleri. Kayıyor. Bilinçli değil. Bir anda oluyor. Eylül,. Evet. Eylül,. Virgül eksik olmamalı. Bir mektuba hitap yazarken kural budur. Sevgili demediyseniz bile bu kurala uymalısınız. Buna tarihte virgül kuralı denir. Pardon Türkçede. Virgülsüz bir hitap balkonsuz eve benzer. Eylül,. Aferin. Yıldızlı pekiyi. Ama evladım, keşke bir de "sevgili" deseydin. İnsan kızına böyle mi yazar? Sevgili Eylül de bari. Virgül. Aman onu unutma. Sevgiliyi unut, onu unutma. Sevgili Eylül,. Bir dakika. Daha iyisi var. Sevgili Fırankeştayn! Ah pardon, ünlem yanlış oldu. Virgül. Sevgili Fırankeştayn, nasılsın iyi misin? Eylül'ün babasına, pardon, Fırankeştayn'ın yaratıcısına bu kalbinden temiz sayfayı ayırdığın için... Ne demiş Robespiyer? İnsan dünyaya boş bir kâğıt olarak gelir. Yok Jan Jak Ruso. Evet Ruso demiş bunu. İnsan dünyaya boş bir kâğıt olarak gelir. Ne yazılırsa üstüne o olur sonunda. Sevgili Fırankeştayncım. Sen boş bir kâğıt olarak geldin dünyaya. O zaman adın Eylül'dü. Doğumunda, talihsiz doğumunda konulan bir isim. Eylül,. Virgülü unutma. Sonra senin üzerine yazdılar. Bol virgüllü bir yazı. Ne çıktı ortaya? İşte 10 puanlık uzman sorusu. Eylül'ün üzerine, boş bir kâğıt olan Eylül'ün üzerine yazdılar. Kargacık burgacık bir yazıyla. Yok canım, olur mu hiç, daktiloyla. Hem de vurgulu. Vurgular mühim. Altını onlar çizdi. İşte Jan Jak Ruso Amca'nın müthiş öngörüsü. Bir aferin de ona. Seni Fırankeştayn ilan ediyorum. Bunu diyen Ruso Amca

mı? Yok o değil. Bunu diyen Hasan Amca. Eylül'ü önce boş bir kâğıt olarak dünyaya getiren, sonra da güzel güzel dolduran. Boş bıraksa daha mı iyiydi? Aferin. Bir aferin de ona. Bugün notu bol Eylül'ün. Ondan herkese bir aferin. Aferinler Eylül'den! Namı diğer Fırankeştayn'dan! Bir ayna, bir ayna bulmalı. Bulup bakmalı. Şu Fırankeştayn neyin nesiymiş görmeli. Dost acı söyler. Aynadan iyi dost mu olur? Bugüne kadar bakmadığı hata. Çevreyi gezip tanıma bahanesiyle hep başka taraflara baktı aptal kız. Ah aptal kız. Ah akılsız kız. Bir ayna bulup bakmalı. Bedel ödeyen biri nasıl görünür? Bedel ödeyen birine ayna tutacak bir vezne aranıyor. Kendileri nasıl göründüklerini bilmek istiyorlar. Bedel neyin bedeli? Vezne ona göre değişirmiş de. Siyasi görüşler efendim, siyasi. Elbette. Her şeyin bir bedeli var ama siyasi görüşlerinki ayrı. En sondaki vezne efendim. Buyrun, size öncelik tanıyalım. Çocuk sayılırsınız. Su küçüğün söz büyüğün. Söz söylendi. Sıra suda. Aynanız var mıydı acaba? Şöyle iyi gösteren. Tüm kusurları bir bir ortaya çıkaran bir ayna aranıyor. Yok efendim dev aynası değil. Cüce de değil. Her şeyi olduğu gibi göstersin. Yalan söylemesin. Ne var ne yok, açık etsin. Hah işte şimdi oldu. Nihayet bir ayna tutuyorlar. Gördüğü Fırankeştayn'dan başkası değil. Bir güzel benzetsem diye geçiriyor içinden. Tam gözünün ortasına bir yumruk. Hak etti ama. Hem o, hem yaratıcısı. Müstahak onlara. Bir yumruk. Tam gözünün ortasına. Gümmm diye. Gümmm... Hep başkaları mı? Bu sefer de o. O gümletsin ortalığı. Gümmm! Gümmm! Güm yerine bir şangırtı kopuyor. Ardından bir ah. Bir ah daha. Bir ah daha. Ah eli ah! Başka bir şey değil. Eli. Eli acıyor. Şu "Diyet" öyküsündeki gibi. Neyse ki başka bir yeri değil. Acıyan eli. Bedel işi tamam mı? Çok acıyor eli. Hem de çok. Yalnızca eli. Kırık aynanın içinden ona doğru bakan şu göz de olmasa. Vurduğu değil. Vuramadığı. Bir de o acıyor. Aynanın içinden bakıp

bakıp... Kendine acıyor. Acıdıkça ağlıyor. Bunca senedir hiç ağlamamış gibi ağlıyor Eylül. Ah diye diye... Ah diye diye.

* * *

Gelen, eski bir bavul. Sürüye sürüye aldı onu içeri. Yıllar sonra kapısını çalan davetsiz misafire baktı. Sonra eline tutuşturulmuş kâğıda. Ve bir kez daha bavula. İkisi arasındaki bağı kurmaya çalıştı. Sonra kâğıttaki sözcüklere baktı, yeniden... Kaldı orada. İnkâr edilemez bir şeyi haber veren sözcüklerde kaldı bir süre. Yalnızca bir süre daha...

Kedinin tırnaklarından çıkan sesle ayrıldı oradan. İşte her şeyi geride bırakması için bir fırsat. Hatırlayabilir. Yaşananları ve yaşanmayanları. Söylenenleri ve söylenmeyenleri. Yazılanları ve yazılmayanları. Her şeyi hatırlayabilir. Evinin hemen girişinde bir ceset gibi duran bavulu. Duruma pek uygun şekilde. Sahibinin bedenini temsilen... Ne var bunun içinde allah aşkına, diye sorabilir. Bunu sorarken ağzından bir isim çıkar yalnızca. Baba yerine. Hasan. Bir hitap çıkar. Sevgili yerine. Merhaba. Merhaba Hasan! Bunu söyler söylemez onun kim olduğunu yeni anlıyormuş gibi, sen miydin, diyebilir. Ne kadar değişmişsin. Sokakta görse tanımazdı. Yine de bu, onu hatırlamasına engel değil. Bunu da belirtir hemen. Unutur mu hiç. Dün gibi aklında. Acısıyla tatlısıyla geçirdikleri her an. Hapishane arkadaşı, eski bir yoldaş gibi kucaklaşabilirler bile eğer isterse. Böyle söyleyerek mahcup edebilir onu. Ayrı kaldıkları yıllar boyunca büyümekle meşgul olduğunu söyler. Tutturmadığını artık, baba baba diye. Ba ba ba ba. Bir bebek gibi heceleri tekrarlaya tekrarlaya gezinmediğini evin içinde anlatır güzel güzel. Hasan der. Merhaba der. Sonra da ona sorar, sen tutturuyor musun hâlâ? Bu sorunun yanıtını kimse veremez tabii.

Ölüler soruları yanıtlayamaz. Bavulun içinde yapılacak bir araştırma kimi ipuçlarına ulaştırabilir onu. Merak ediyorsa eğer. Ama etmiyor. Laf olsun diye sordu. Etseydi çoktan açardı. Eskisi gibi sabırsız da değil zaten. Belki bir gün açar. Kaldırmalı bavulu ortalıktan. Atacak değil ya. Arkada kullanılmayan küçük bir oda var. Burayı tutarken gözüne gereksiz görünen o oda, en çok iş gören mekânı oldu evin. Annesinden kalan eşyaların arasına bırakır. Yıllar sonra öbür dünyada buluşmuş olur böylece ikisi. Ne de olsa kendi hayatları üzerinde söz hakları yok artık.

Yastığa, annesininkinin hemen yanına koymuştu başını. Tek kişilik yatakta yan yana uzanmışlardı. Çarşafın üzerinde öylece duran elini tutup, öpmüştü Eylül. Hadi, demişti, birlikte nefes alalım. Kirpiklerinin arasından bir damla, yavaşça kaymıştı aşağı. Bir haftadır belki de ilk hareketti bu. Sıkmıştı elini. İkinci hareket. Tamam diyor olmalıydı. Hadi, demişti Eylül, biiir, ikiii, üüüç... 19'a geldiğinde açılmıştı ağzı. Islak bir bezle nemlendirmişti Eylül. Sonra da, hadi demişti, devam ediyoruz, birlikte, hep olduğu gibi. Tam o an gülümsemişti. Üçüncü hareket. Elini sıkıp konuşmuştu, bir haftanın sonunda ilk kez: Korkma. Bu kadar. Beklemişti Eylül. Arkasından gelecek sözcüğü. Boşuna beklemişti.

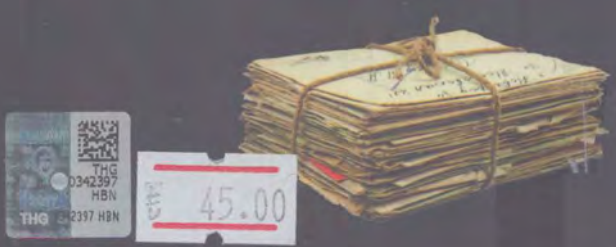
Bu bir bavul yalnızca. Alelade bir bavul. Bordo olması bir şeyi değiştirmiyor. Babasına ait olması da. Eski bir bavul olması hele hiçbir şeyi. Öyle eski ki zaten. Artık insanı ağlatmayacak kadar.

Bir rahatlama duyuyor. Gerçekten, ne kadar da eski bir bavul. Bu rahatlamayla kıvrılıveriyor yanına. Onu yastık yaptığını fark etmiyor bile. Uzun ince bacakları halının üzerinde neredeyse baygın yatıyor. Uzun ince bir yoldayım... Gidiyorum gündüz gece. Kendi ninnisini kendi söylüyor Eylül. Artık böyle.

"Öldü dirildi öldü dirildi öldü dirildi öldü öldü öldü öldü. Kaç kez bilmiyor. Bir gün, sonuncusunda, dirilmedi. İşte bunu ummazdı."

Gölgesinde ve *Gözlerini Kaçırma* romanlarıyla edebiyattaki ilerleyişini emin adımlarla sürdüren Irmak Zileli'nin, Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazanan ilk yapıtı *Eşik*, 12 Eylül 1980'den iki yıl önce doğan Eylül'ün dünyaya geliş, dünyada oluş ve "var oluş" hikâyesini anlatıyor. Devrimci ve Partili ailesi, iki yıl sonrasını öngörebilseydi, hayatlarında birçok şey daha farklı olurdu. En başta adı...

Eylül, siyasi kimlikleriyle ön saflarda yer alan ailesinin en küçük bireyi olarak ideolojik çatışmalar arasında büyümekte; diğer yandan, yıkılan bir yuvanın enkazı altında kendi yolunu bularak ilerlemeye çalışmaktadır. *Eşik*'te Eylül'ün gölgesinde, evin kapısından çıkanlar ve bir daha dönmeyenler, siyasetteki eşikler, büyüme eşikleri, karar anları, dayatmalar ve itirazlar, söylenmek istenip de –o eşik atlanamadığı için– bir türlü söylenemeyenler; Türkiye'nin 80'lerde ve sonrasında beklediği o eşik var.

EVEREST

www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

9 786051 851822